

บรรณานุกรม

- กระแสร้ มาลาธารณ์. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. พระนคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๒.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณกรรมไทย. พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๗.
- _____ วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๑.
- กิ่งแก้ว ฮัตถากร. วรรณกรรมจากบ้านโน. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๔.
- ขจร สุขพานิช. ก้าวแรกของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย. พระนคร : โรงพิมพ์ไทยพาณิชย์การ, ๒๕๐๘.
- เขียวหวาน. "คุณย่าเพ็ง" ใน หนังสือสนุก, หน้า ๑๒๗-๑๔๒, พระนคร : สมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๑.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๔ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๓), กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๕๘.
- _____ พระราชหัตถ์เลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ทรงมีไปนากับสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระวชิรญาณวโรรส. พระนคร : ธนาคารกรุงศรีอยุธยา, ๒๕๑๔.
- เจตนา นาควัชระ. "วรรณคดีวิจารณ์และการศึกษาวรรณคดี" ใน วรรณไวทยาการ : วรรณคดี หน้า ๑๕. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๔.
- เจือ สตะเวทิน. "การศึกษานวนิยายในมหาวิทยาลัย" ใน รายงานการสัมมนาการสนวนวรรณกรรมไทยปัจจุบันระดับอุดมศึกษา, หน้า ๑๑๕. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๑๖.
- _____ คำบรรยายวิชาภาษาไทยชั้นสูงของขมนุมภาษาไทยคุรุสภา. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๐.
- _____ ภาษาไทยอุดมศึกษา เล่ม ๑ ประวัตินวนิยายไทย. พระนคร : โรงพิมพ์สุทธินสารการพิมพ์, ๒๕๑๗.

เจือ สตะเวทิน. ศิลปการประพันธ์. พระนคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๑๐.

ชลธีรา สัตยาวัฒนา. "การนำวรรณคดีวิจารณ์แผนใหม่แบบตะวันตกมาใช้กับวรรณคดีไทย."

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓. (อัดสำเนา)

ขอบ มณีน้อย. สัมภาษณ์, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๒๒.

ต๋อย ชุมสาย, ม.ล. วรรณกรรมพินิจเชิงจิตวิทยา. พระนคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๖.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. แนะแนวทางอ่านนวนิยาย. (อนุสารทมาตริวิชาภาษาไทย).

นครปฐม : คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๑๑.

_____ วิเคราะห์วรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๗.

_____ "หัวใจของวรรณคดีไทย" ใน วรรณไวทยาการ : วรรณคดี. หน้า ๗๔-๗๕

พระนคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔.

เบญจวรรณ นัทรเนตร. "พระราชนิพนธ์บทละครนอกในรัชกาลที่ ๒ : การศึกษาในเชิงวิจารณ์

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔. (อัดสำเนา)

ประวิทย์ สัมมาวงศ์. เจ้าของสำนักพิมพ์เสริมวิทย์บรรณาการ, สัมภาษณ์, ๖ ตุลาคม ๒๕๒๒.

เปลื้อง ณ นคร. คำบรรยายวิชาการประพันธ์และหนังสือพิมพ์. พิมพ์ครั้งที่ ๔. พระนคร :

สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๔.

_____ ประวัติวรรณคดีไทยสำหรับนักศึกษา. พระนคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช,

๒๕๑๐.

ไม้ เมืองเดิม, กลางเพลิง ล้างบาง. พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณาการ, ๒๕๑๑.

_____ คนละถิ่น อ้ายขุนทอง. พระนคร : สำนักพิมพ์เสริมวิทย์บรรณาการ, ๒๕๒๒.

_____ ชายสามโบสถ์ ค่าน้ำนม ตึงเผาถ่าน. พระนคร : สำนักพิมพ์เสริมวิทย์บรรณาการ,

๒๕๑๑.

_____ ทหารเอกพระบิณฑูร. พระนคร : สำนักพิมพ์เสริมวิทย์บรรณาการ, ๒๕๒๑.

ไม้ เมืองเดิม. นางห้าม. พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๑๒.

บางระจัน โป๊ะล่ม ปิงขุนสร้าง กระท่อมปลายนา. พระนคร : สำนักพิมพ์-
เพลินจิตต์, ๒๕๐๓.

แผลเก่า แสนแสบ เกวียนหัก. พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๒๒.

รอยไถ หนามยอกหนามบ่ง. พระนคร : สำนักพิมพ์เสริมวิทย์บรรณาคาร, ๒๕๒๑.

เรือเพลง-เรือเร่ โป๊ะล่ม. พระนคร : สำนักพิมพ์เสริมวิทย์บรรณาคาร, ๒๕๒๒.

ศาลเพียงตา. พระนคร : สำนักพิมพ์เสริมวิทย์บรรณาคาร, ๒๕๒๑.

สาวชะโงก เสือข้าม. พระนคร : สำนักพิมพ์เสริมวิทย์บรรณาคาร, ๒๕๒๒.

ลำเภาล่ม บ้านนอกเข้ากรุง. พระนคร : สำนักพิมพ์เสริมวิทย์บรรณาคาร, ๒๕๒๒.

ลินในน้ำ. พระนคร : สำนักพิมพ์เสริมวิทย์บรรณาคาร, ๒๕๒๒.

เลือ่ทุ้ง หมื่นช่อง. พระนคร : สำนักพิมพ์เสริมวิทย์บรรณาคาร, ๒๕๒๒.

หนามยอก หนามบ่ง ลมตะเภา หน้าไถ. พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร,
๒๕๑๑.

ยศ วัชรเสถียร. การประพันธ์และนักประพันธ์ของไทย. พระนคร : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, ๒๕๐๖.

มนัส จรรย์รงค์ และ ไม้ เมืองเดิม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์,
๒๕๒๐.

ลมูล อติพยัคฆ์. สัมภาษณ์, ๗ ตุลาคม ๒๕๑๒.

วิทย์ ศิวะศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. แก้วไข่มุกพิมพ์.

พระนคร : สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย, ๒๕๐๗.

วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา,
๒๕๑๘.

วิทย์กร เชียงกูล. "ทำไมนักเขียนจึงต้องรับผิดชอบต่อสังคม" ใน ปากไก่ฉบับวรรณกรรม
วิพากษ์, หน้า ๑๔๗. กรุงเทพฯ : สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๘.

วิชา กงกะนันท์. วรรณคดีศึกษา. นครปฐม : คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๑.

ลิทธา พิณจิวตล. ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๔.

ลิทธา พิณจิวตลและคนอื่น ๆ. ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๕.

สุดจิตต์ วงษ์เทศ. "จากพระราชพงศาวดารมาเป็นทหารเอกพระบิลหุร" ใน ทหารเอกพระบิลหุร. หน้า (๒๗-๒๘), กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เสริมวิทย์บรรณาการ, ๒๕๒๑.

สุภารัตน์ เสรีวัฒน์. "วิวัฒนาการของเรื่องสั้นในเรื่องไทยตั้งแต่แรกจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐. (อัครสำเนา)

สุพรรณิ วราทร. "ประวัตินวนิยายไทย ตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ ถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕. (อัครสำเนา)

สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร. "พระอภัยมณี : ในเชิงวรรณคดีวิจารณ์" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔. (อัครสำเนา)

เสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป. อาหรับราตรี. พระนคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา. ๒๕๑๔.

อนุমানราชธน, พระยา. การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์. พระนคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๐๗.

Allen, Walter Earnest. Writers on Writing. Boston : The Winter, Inc., 1960.

Brooks, Cleanth and Warren, Robert Pennth. Understanding Fiction. 2d ed. New York : Appleton-Century-Crafts, Inc., 1959.

- "Criticism" in Encyclopedia Britannica. Vol 6. p. 784, Chicago : Encyclopedia Britannica, Inc., 1971.
- De Mordaunt, Walter J. A Writer's Guide to Literature. New York : McGraw-Hill, 1965.
- Dickinson, David H. Introduction to Literature for Thai Students. Bangkok : Ministry of Education. 1958.
- Gassner, John W. "Criticism" in The World Book Encyclopedia. Vol. 3 p. 913, Chicago : Field Enterprises Educational Corporations, 1960.
- Haines, Helen E. What's in a Novel. New York : Columbia University Press, 1963.
- Knickerbocker, K.L. and Reinger, H. Willard. Interpreting Literature. New York : Henry Holt and Co., 1955.
- McGraw, Eloise Jarvis. Techniques of Fiction Writing. Boston : The Writer, Inc., 1959.
- Rene' Wellek, Austin Warren. "Literature and Society" in Theory of Literature. p. 216, London : Penguin Books, 1973.
- Scott, A.F. Current Literary Terms. New York : St. Martin's Press, 1965.
- Shipley, Joseph. (ed) Dictionary of World Literary Terms. Boston : The Writer, Inc., 1970.
- Widdemer, Margaret. Basic Principles of Fiction Writing. Boston : The Writer, Inc., 1953.

ภาคผนวก ก

โครงเรื่องและ เนื้อเรื่อง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กระท่อมปลายนา

โครงเรื่อง

เรื่องของหญิงสาวที่เคยมีฐานะดี แต่มีสามี เป็นนัก เลงเก่าทิ้งลูกหนีตามขี้ไปเพราะทน ความยากจนไม่ได้ แต่ชีวิตยิ่งทุกข์กว่าเดิม ในที่สุดก็กลับมาตายที่กระท่อมปลายนา ส่วนสามีก็ ได้น้องภรรยาเลี้ยงลูกน้อยแทน

เนื้อเรื่องย่อ

ลำภู เป็นลูกสาวผู้มีฐานะค่อนข้างดี แต่มาอยู่กับยงนักเลงเก่าผู้มีฐานะไม่ดีที่กระท่อม ปลายนา ต่ำบลลำลูกกา คลอง ๘ ความรักทำให้ยงเปลี่ยนนิสัยได้ แต่ความยากจนทำให้ลำภู ทนชีวิตอยู่กับยงไม่ได้ และเกิดหลงรักแก่นักเลงโป เห็นผิดเป็นชอบ ทั้งเจ้าแดงลูกชายไว้กับ ยง แล้วหนีไปกับแก่นั้น ปรากฏว่าลำภูยิ่งพบกับความทุกข์ยาก คับแค้นใจมากกว่าเดิม ยงออกตาม คนทั้งสองด้วยความแค้น เพราะเป็นการหมิ่นหน้านักเลงด้วยกัน โดยฝากลูกให้สารภีน้องภรรยา ดูแลแทน ในที่สุดลำภูก็ต้องชมชานกลับมาตายด้วยความบอบช้ำที่กระท่อมปลายนา ซึ่งถูกเผากลายเป็น เถ้าถ่านไปพร้อมกับร่างของลำภู

ยงก็ได้สารภี เป็นเพื่อนปลอบใจ และดูแลเจ้าแดงเป็นอย่างดีเหมือนแม่

ศูนย์วิทยทรัพยากร

กลางเพลิง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงเรื่อง

เรื่องความรักของหญิงชายที่ผูกพันกันตั้งแต่เกิด เพราะพ่อแม่ทั้งสองฝ่ายทำพิธีขอบุตรต่อ ศาลเจ้าแม่ประจำหมู่บ้าน และสัญญาจะให้ เป็นคู่ครองกัน เมื่อโตขึ้นทั้งคู่รักกัน แต่พ่อแม่ฝ่ายหญิงผิด สัญญา ต้องการให้บุตรสาวแต่งงานกับคนรวย ฝ่ายชายจึงเผาเรือนหอในวันแต่งงานแต่ถูกไฟครอกตาย ในขณะที่เข้าไปในเรือนเพื่อช่วยฝ่ายหญิงโดยคิดว่าคู่รักอยู่ในเรือน ปรากฏว่าฝ่ายหญิงได้รับความ ช่วยเหลือให้หนีไปก่อน สุดท้ายฝ่ายหญิงจึงบวชชี

เนื้อเรื่องย่อ

สองครอบครัวคือนายศร กับนางบัว และนายม่วง กับนางเพ็ญ ต่างทำพิธีขอบุตรต่อศาลเจ้าแม่รำพึง โดยให้สัญญาต่อหน้าศาลว่าถ้าเป็นชายทั้งคู่จะให้ เป็นเพื่อนกันแต่ถ้าเป็นคนละเพศก็จะหมั้นหมายกันไว้ เมื่อศรกับบัวได้บุตรชายให้ชื่อว่าหลวง ม่วงกับเพ็ญได้บุตรสาวให้ชื่อว่ารำพึง หมั้นหมายกันไว้ ทั้งคู่ต่างก็รักกัน เมื่อศรตาย ม่วงก็ผิดสัญญาโกงของหมั้นไม่ยอมให้รำพึงแต่งงานกับหลวง เพราะหลวงยากจนลงทั้งนี้เพราะถูกกำนันโกงที่นา ฉัตรบุตรชายกำนันรักรำพึง ม่วงจึงจัดงานแต่งงานให้ ในวันแต่งงาน หลวงบุกเข้าไปเผาเรือนหอ และเข้าไปนำรำพึงออกจากห้อง แต่ปรากฏว่ารำพึงหนีไปได้ก่อน โดยมีสร้างน้องสาวหลวง เข้ามาช่วยแล้วเอาตัวเองพรางตาคนอื่นไว้ ทั้งสองที่ห้องหนีไฟไม่พ้นจึงถูกไฟครอกตาย ส่วนรำพึงตัดสินใจบวชชี

เกรียนหัก

โครงเรื่อง

เรื่องความรักในชนบท ระหว่างชายยากจนกับลูกสาวกำนันที่ร่ำรวย แต่ถูกกีดกันจากพี่ชายและคนที่หลงรักฝ่ายหญิง เมื่อฝ่ายหญิงถูกพาหลบหนีไปด้วยเกรียน ฝ่ายชายออกติดตาม เกิดต่อสู้กันจนเกรียนหัก หญิงสาวถูกเกรียนทับขาหัก ฝ่ายชายจึงพาหญิงไปอยู่ด้วยกันที่หมู่บ้านอื่น

เนื้อเรื่องย่อ

แฝงเป็นลูกคนยากจนแห่งทุ่งนาสรวง รักอยู่กับ เรียงลูกสาวกำนันที่ร่ำรวย แต่ถูกกีดกันจากรองพี่ชาย และคนที่มาหลงรักเรียง กำนันสั่งห้ามไม่ให้ทั้งสองพบกัน เมื่อรู้ก็จะทำร้ายทำให้แฝงต้องหลบไปจากทุ่งนาสรวง แต่พอรู้ข่าวว่า เรียงคนรักถูกรองกับขึ้นพาศึ้น เกรียนหลบไปบ้านเต่าร้าง และพ่อของแฝงก็ถูกฆ่าตาย จึงออกติดตามไปตามรอยเกรียน ไปเห็นที่ศาลเจ้าพ่อเกรียน-ล้ม เกิดยิงต่อสู้กัน แฝงใช้ดาบฟันหัวเทียมเกรียน ทำให้หัวตกใจเตลิดจนเกรียนล้ม ไม่กงเกรียนเสียบอกขึ้นตาย ส่วนเรียงถูกล้อทับทำให้ขาหักทั้งสองข้าง รองกับสมุนหนีไป แฝงจึงพาเรียงไปอยู่กินด้วยความรักแท้ของทั้งสองคน

คนละถิ่น

โครงเรื่อง

เป็นการต่อสู้ล้างแค้นระหว่างโจรคนละถิ่น เมื่อมีความรักเข้ามาเกี่ยวอีก การล้างแค้นก็ต่อเนื่องกันเพื่อจะลบลายเสือ ผลที่สุดตัวเอกก็ชนะและกลับตัวประพฤติเป็นคนดี มีความสุขกับคนรัก

เนื้อเรื่องย่อ

ที่บ้านสายเมฆ อ่างทอง ครอบครัวนายหวานมีลูกสาวสองคนคือ แดง แต่งงานกับเลื่อน แพงคนน้องหมั้นอยู่กับเปลวหลานกำนันซึ่งคู่ว่าฆ่าเสือจักร . แต่เรื่องเปิดเผยว่าเสือจักรยังไม่ตาย เมื่อเสือเพื่อนแห่งตำบลจักรศรีให้คนมาลู่ขอแพง ทำให้เปลวโกรธ เพราะเป็นการหยามหน้าหน้า นักเลงคนละถิ่นกัน เปลวจึงไปเข้าพวกกับเสือจักรมอมหน้ำนำพวกมาปล้นบ้านคู่มั้นของตน โดยเปลวหวังเพียงจะพาแพงหนี แต่เสือจักรเอาทรัพย์สินด้วย ขณะปล้นแพงจำเสียงเปลวคู่มั้นได้ก็ร้องขึ้น ทำให้เปลวต้องหนีเตลิดไปเป็นเสือจริง ๆ เสือเพื่อนมาช่วยยึดทรัพย์สินที่เสือจักรปล้นชาวบ้านกลับคืนมาได้พร้อมกันก็ออกติดตามชิงเฟงคืนจากลูกน้องเปลว ทำให้คนทั้งสองเป็นเสืออาฆาตกันอยู่คนละถิ่น

ในที่สุดเสือเพื่อนฆ่าเปลวสำเร็จ โดยเสือเพื่อนบอกทางอำเภอว่าจะอาสาจับเสือเปลวผู้โหดเหี้ยมให้ แต่ขอย่าเอาผิดกับเขา ต่อจากนั้น เพื่อนและแพงก็ครองรักกันด้วยความสุข

ค่าน้ำนม

โครงเรื่อง

ตัวเอกเป็นโจรเพราะแก้แค้นให้พ่อ แต่คิดกลับใจจะบวชเพื่อทดแทน "ค่าน้ำนม" แม่ ซึ่งเขาได้รับความสะเทือนใจจากการไต่ยื่นคำแห่ล่ขวัณงานบวชนาค ที่กล่าวถึงพระคุณแม่ แต่ก็บวชไม่ได้เพราะตัวเองเป็นเสือ จึงใช้ชีวิตตนเองทดแทน "ค่าน้ำนม" โดยฆ่าตัวตายเพื่อให้แม่ได้เงินสินบนนำจับ

เนื้อเรื่องย่อ

เสือบางเป็นเสื่อเพราะได้รับความไม่เป็นธรรม เนื่องจากพ่อของเขาถูกใส่ร้ายและถูกยิงตาย เขาจึงตามฆ่าคนที่ฆ่าพ่อของเขาแล้วหนีเข้าป่ากลายเป็นเสือบลัง ความดุของเสือบางถึงกับมีประกาศให้ลिनบนนำจับ เมื่อเสือบางไปบลังที่จังหวัดสุพรรณบุรีและปลอมตัวไปในงานบวชนาค ได้ฟังคำแห่ลขั้วพระรณนาพระคุณแม่ ก็เกิดเปลี่ยนใจเป็นคนดี คิดจะบวชเพื่อทดแทนพระคุณแม่เป็น "ค่าน้ำนม" แต่ไม่มีวัดไหนอนุญาตให้คนเป็นเสือบวชได้ ต่อเมื่อได้ยินข่าวแหวนสาวคนรักจะแต่งงานกับนายกลั่น คู่รักของตนก็เกิดความแค้น เสือบางจึงนำพรรคพวกบุกงานแต่งงานเพื่อฆ่าคนทั้งสอง โดยไม่รู้ว่านางทับแม่ของตนเป็นคนจัดการงานนี้ ในขณะที่นางทับมาห้ามไว้และอธิบายให้ฟังว่า เพราะเสือบางฆ่าพ่อของแหวนตาย ตนจึงต้องอุปการะแหวนเหมือนลูก และนายกลั่นก็ให้ความอุปการะกับตนเป็นอย่างดี จึงได้จัดการให้คนทั้งสองแต่งงานกัน เมื่อเสือบางรู้ความจริงจึงเสียใจ คิดหาวิธีจะทดแทนพระคุณแม่โดยการฆ่าตัวตาย เพื่อให้แม่ได้เงินสินบน ๕ ซึ่งเป็น "ค่าน้ำนม"

คั้งเฝ้าถ่าน

โครงเรื่อง

เรื่องความรักของชายยากจนกับลูกสาวเจ้าของสวน ซึ่งต้องแต่งงานไปกับลูกผู้ใหญบ้าน แต่กลับถูกหนุ่มต่าบลอื่นมาลักพาไป จึงต้องติดตามไปพาตัวสวามาคืน แต่ตัวเองกลับถูกทำร้ายตาย

เนื้อเรื่องย่อ

กลองเป็นหนุ่มยากจน อยู่คั้งเฝ้าถ่าน รักกับแอบลูกสาวเจ้าของสวนที่ตนรับจ้างอยู่ แอบพ่อของแอบบังคับให้ลูกสาวแต่งงานกับเข้มลูกชายผู้ใหญบ้าน คืนวันแต่งงาน คงนั้กเลงบ้านคลอง บางดูเวียง ซึ่งหลงรักแอบก็มาจุดเอาเจ้าสาวไป กลองทราบเรื่องก็ออกตาม พาตัวแอบหนีมาส่งให้กับเข้ม แต่ตัวเองกลับถูกทำร้าย พวกต้องหามกลับไปตายที่คั้งเฝ้าถ่าน เป็นการแสดงวีรกรรมเพื่อบูชาความรักแท้และทดแทนบุญคุณนายจ้าง

ชายสามโบสถ์

โครงเรื่อง

เรื่องความรักของชายนักเลงกับสาวบ้านเดี่ยวกัน บวชแทนคุณมารดา ในระหว่างบวช เขาถูกใส่ความเรื่องขู้สาว เมื่อสึกจึงประพฤติตนเป็นโจรและถูกล่าตัว จึงหนีบวชอีกครั้ง คราวนี้ สาวคนรักแต่งงานไปแล้วแต่น้องสาวของคนรักถูกรังแกจากพี่เขย จึงทำให้ชายนักเลงกลับมาช่วย และเห็นใจกันกับสาวคนน้องจึงพากันหนี ในที่สุดถูกตามล่า สาวตาย เขาจึงต้องบวชอีก เป็นครั้งที่สาม

เนื้อเรื่องย่อ

ผง เป็นลูกกำนันบ้านทุ่งสามเรือน รักกับโรยลูกตาเพลิง โดยมีน้องสาวชื่อรีน ผงบวชให้แม่ซึ่งเจ็บใกล้ตายแต่ก็ถูกเพียรซึ่งรักโรยอยู่แกล้งใส่ความว่าพระผง เล่นขู้กับรีนทำให้ผงต้องไปสึกที่บ้านสร้าง เมื่อกลับมาก็ถูกหาว่าเป็นโจร จึงต้องหนีไปบวชอีกครั้งหนึ่ง ต่อมาผงรู้ว่าโรยหนีตามทรพย์ไป โดยทิ้งลูกไว้ให้น้องสาวเลี้ยง เพราะโรยคิดว่าผงกับคงตายเสียแล้วเมื่อเข้าปล้น ทั้งเพียรก็หมายปองรีนอยู่ ผงจึงสึกออกมาช่วยรีน (ขณะนั้นรีนโตเป็นสาวสวย และแอบรักผงอยู่ก่อนแล้ว) ผงกับพวกช่วยพาตัวรีนหนีไปจากเพียร เพียรติดตามไปด้วยความแค้น ไปทันกันกลางแม่น้ำ เกิดต่อสู้กันเรือล่ม รีนถูกพัดตกน้ำตาย ในที่สุดผงต้องบวชอุทิศส่วนกุศลให้แก่รีนและคงเพื่อนตาย เป็นโบสถ์ที่สาม

ทหารเอกพระบัณขูร

โครงเรื่อง

นิยายอิงประวัติศาสตร์สมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ จนกระทั่งเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง เรื่องความรักระหว่างทหารเอกของพระบัณขูร หรือเจ้าฟ้าธรรมมาธิเบศร์ (กุ้ง) กับพระราชธิดาของพระองค์ เหตุการณ์ของสงครามทำให้ทั้งสองครองรักกัน เช่นสามัญชนในตอนจบ

เนื้อเรื่องย่อ

เมื่อเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ ถูกกล่าวหาเป็นชู้กับเจ้าฟ้าสังวาลย์และเจ้าฟ้านิม จึงถูกลำเลิกโทษสิ้นพระชนม์ เดือนทหารเอกของพระองค์จึงพาพระองค์หญิง พระธิดาของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์กับยมโดย ข้าหลวงซึ่งเป็นคู่รักกับเดือน หลบไปพักที่กรมหมื่นเทพพิพิธซึ่งเป็นพระอนุชาของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ เดือนถูกกล่าวหาว่าเป็นกบฏ จึงหลบไปอยู่นอกเมือง ๒ ปี

ทางกรุงศรีอยุธยา เมื่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศสวรรคต เจ้าฟ้ากรมขุนพรพินิต (ขุนหลวงหาวัด) ขึ้นครองราชย์ แต่ถูกเจ้าฟ้าเอกทัศแย่งราชสมบัติ กรมขุนเทพพิพิธจึงออกผนวชบรรดาข้าราชการบริพารก็บวชตามรวมทั้งเดือนด้วย ต่อมาเหตุการณ์ในกรุงไม่สงบ กรมขุนเทพพิพิธกับพวกจึงสึกเพื่อสู้รบกับข้าศึก พระองค์หญิงและยมโดยถูกชิง เดือนตามมาช่วยให้พระองค์หญิงหลบหนีไปได้ ส่วนยมโดยก็แต่งงานกับหลวงภักดีเพราะความจำเป็นซึ่งเดือนก็เห็นใจ และอาสาออกด่านทัพพม่าไว้ได้ จึงได้รับยศเป็นหลวงกลาโหม ในระยะนี้เดือนกับพระองค์หญิงรักกัน เหตุการณ์ของสงครามรุนแรงจนกระทั่งกรุงศรีอยุธยาแตกอีกครั้งหนึ่ง เดือนจึงพาพระองค์หญิงและพรรคพวกหลบหนีออกจากเมือง จนมาถึงทุ่งกาหลง พระองค์หญิงก็สละฐานันดรศักดิ์ เปลี่ยนพระนามเป็นกาหลงใช้ชีวิตอย่างสามัญชนอยู่กับเดือนอย่างมีความสุข

นางห้าม

โครงเรื่อง

เป็นจินตนิยายสมัยสุโขทัย เรื่องความเชื่อผีसांगเทวดา โดยชาวเมืองถือว่ามีเทพารักษ์ประจำหมู่บ้าน และจะต้องถวายสาวพรหมจารีให้เป็น "นางห้าม" ของเจ้าปู่ นางใดถูกเลือกเป็นนางห้ามจะข้องแหวะกับนุรุษไม่ได้ถึงสิบปี เรื่อง "นางห้าม" เป็นเรื่องการประพุดติตตข้อบัญญัตินี้ ทำให้เกิดความวุ่นวายโกลาหลที่สุดก็ย่อยยับยับเฉาทั้งเมือง ตัวนางห้ามก็สิ้นชีวิต

เนื้อเรื่องย่อ

สาธิตสาววัยกำดัด อายุย่าง ๑๖ ปี ได้รับเลือกเป็น "นางห้าม" ของเจ้าปู่ประจำเมืองสร้อย แต่สาธิตรักอยู่กับพรานมะเตื่อ ซึ่งปลอมเป็นพรานมาจากกรุงศรีสัตนาลัย มะเตื่อไม่เชื่อฝอย่างชาวเมืองสร้อย ก็แสดงความรักสาธิตต่อหน้าศาลเจ้าปู่ และพลอดรักกันในสระเจ้าปู่ โคมคำบุตรสาวเจ้าเมือง ผาคำบุตรชายและแสนน้ำทหารเอกมาพบ แล้วเกิดวิวาทอาฆาตกันเพราะผาคำรักสาธิตเช่นเดียวกับพรานมะเตื่อ

ความอาฆาตชิงหวงของผู้มีอำนาจในหมู่คนกับผู้ด้อยอำนาจทำให้เกิดการชิงรักหักสวาทตามลำและกลั่นแกล้งกัน

เมื่อมีศึกมาประชิดเมืองสร้อย พรานมะเตื่ออาสารบได้รับชัยชนะแต่ถูกแสนน้ำใส่ร้ายเพราะแค้นเกินหน้าตน นางห้ามถูกผาคำพาหนีศึกขึ้นไปทางเหนือโดยหวังจะ "ครอง" นางห้ามเสียเอง เพราะถือว่านางห้ามเมื่อออกจากเมืองแล้วก็หมดสภาพนางห้าม

พรานมะเตื่อซึ่งแท้จริงเป็นทหารเอกของศรีสัตนาลัยตามจนพบเพื่อนำสาธิตกลับเมืองสร้อยเนื่องจากเจ้าเมืองสร้อยเห็นว่า ทุพภิกขภัยที่เกิดขึ้นในเมืองทำให้บ้านเมืองเดือดร้อน มีภิกมาประชิดผู้คนระส่ำระสายและเป็นโรคห่าตายทุกวัน เกิดจากการที่นางห้ามออกจากเมือง

เมื่อมาถึงเนินเทพาลัยของเจ้าปู่ การสู้รบกำลังติดพันและซุลมุน สาธิตเห็นพรานมะเตื่อในเครื่องยศทหารเอกของกรุงศรีสัตนาลัย นางก็โลดจ้วงไปหา ทหารจึงยิงด้วยธนูอาญาพิษตายติดกับต้นหว้าใหญ่ซึ่งเป็นที่ตั้งเทวรูปเจ้าปู่นั่นเอง

มะเตื่อจึงกวาดต้อนชาวเมืองสร้อยพร้อมด้วยโคมคำไปยังกรุงศรีสัตนาลัย

บางระจัน

โครงเรื่อง

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าครั้งที่ ๒ เป็นเรื่องความรักท่ามกลางบรรยากาศการสู้รบอันเป็นวีรกรรมที่เลื่องลือของบรรพบุรุษไทย

เนื้อเรื่องย่อ

ทัพ ชาวบ้านคำหยาด เป็นทหารไปรบกับพม่าแต่แพ้จึงหนีทัพ ได้รวมกำลังเป็นกองโจร คอยปล้นทัพพม่าและคนที่รังแกชาวบ้าน สังข์เป็นทหารหลวงไม่ถูกกับทัพ เพราะชอบชมชู้ชาวบ้าน และรักจวงน้องสาวทัพ ส่วนทัพรักเฟื่องที่มีน้องสาวชื่อแพ่ง ซึ่งหลงรักทัพเช่นกัน เมื่อทัพพม่ายกมา ใกล้หมู่บ้าน ทัพก็จะพาครอบครัวอพยพไปบ้านกระทุ่มด่าน แต่สังข์กับขาบมาพาไปก่อนเพราะขาบนั้น รักเฟื่องอยู่ ทัพจึงตามไปนำครอบครัวกลับมาได้ แต่สังข์กับขาบก็ไม่ยอมแพ้ ตามมาจุดเฟื่องและ จวงไปเป็นภรรยา ทัพตามไปเป็นขณะเดียวกับสังข์และขาบกำลังต่อสู้กับพม่า ทัพจึงเข้าช่วยไล่ทัพ พม่าหนีไป ทั้งสามจึงหันมาเป็นมิตรกัน แล้วชักชวนไปบ้านบางระจันช่วยทำศึก ซึ่งที่นี่เองทัพก็แต่งงานกับแพ่ง การต่อสู้กับพม่าชนะถึงเจ็ดครั้ง แต่ครั้งที่แปดสู้่อาวุธปืนไม่ไหว ทุกคนในค่ายบางระจัน จึงตายสิ้น

บ้านนอกเจ้ากรุง

โครงเรื่อง

เรื่องชาวบ้านนอกอยากเข้ากรุง เพราะมีคนเข้ามาอยู่ก่อน เมื่อเข้ามาแล้วก็ถูกพวก กรุงเทพลอกจะเอาเงิน ผู้หญิงที่เข้ามาเป็นเมียชาวบ้านนอกแต่แรกก็ร่วมคิดด้วย แต่มาเปลี่ยนใจ ที่หลัง จึงได้ช่วยให้ชาวบ้านนอกพ้นจากการถูกชาวกรุงหลอก

เนื้อเรื่องย่อ

แวมลูกนายม้วน ชาวบ้านไผ่พันมือ ได้เมียชาวกรุงชื่อจรรยาและเอาเดือนน้องสาวมา อยู่ด้วย พ่อกับเพื่อนบ้านก็อยากตามมาเที่ยวกรุงเทพ เมื่อมาครั้งแรกหลงอยู่สนามหลวงเพราะคน นำทางลืมหาง เผอิญพบกับเดือนขณะที่นั่งรถที่บางลำภู ทั้งหมดจึงได้พักอยู่กับแวมซึ่งมาเป็นคนซบรัด แต่จรรยานั้นความจริงชื่อน้อย สมคบกับพรรคพวกจะต้มชาวบ้านนอกโดยแวมชักนำพ่อค้าว่ามาชอบ เดือน ในวันเกิดเรื่อง น้อยถูกสั่งให้ขะโมยโฉนดและเงินจากแวมซึ่งมาทำสัญญาเงินจากพ่อค้า แต่น้อยเกิดเปลี่ยนใจกลัวพวกบ้านไผ่พันมือจะเสียจึงบอกความลับกับนึ่ง ซึ่งเป็นคนรักเก่าของเดือน

โดยมีทศกอยช่วยและให้ตำรวจมาจับพวกที่จะหลอกชาวบ้านไผ่พันมือ ส่วนน้อยก็หลบไปอยู่บ้านไผ่พันมือด้วย เรื่องจบด้วยทุกคนกลับบ้านมาอยู่บ้านไผ่พันมือด้วยความสุข นิ่งกับเดือนก็เข้าใจกัน และแหวกับน้อยก็ได้ครองรักกันด้วยความสุข

บึงขุนสร้าง

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องความรักของชายที่ซี้ชฉลาดกับสาวซึ่งเป็นที่หมายปองของลูกชายกำนัน ต่อมาเปลี่ยนนิสัยกล้าวู้คน เพราะน้องสาวถูกข่มเหง ความรักของทั้งสองคนถูกขัดขวางจึงพากันหนีแต่ไปจนมุมที่บึงใหญ่จนถูกยิงตายทั้งคู่ บึงนั้นจึงเรียกตามชื่อของคนทั้งสองว่าบึงขุนสร้าง

เนื้อเรื่องย่อ

ขุนเป็นคนซี้ชฉลาดแห่งทุ่งเจดีย์หัก ขวาน้องสาวกลับเป็นคนกล้ากว่า ขาวเป็นเพื่อนกับสร้างลูกสาวกำนัน เมื่อขุนรักกับสร้างก็ถูกสร้างยุให้เป็นคนกล้าสู้ นายอยู่ลูกชายผู้ใหญ่บ้านจึงชอบข่มเหงขุนเสมอเพราะรักสร้างเช่นกัน ขุนเปลี่ยนนิสัยสู้คน เมื่อขวาน้องสาวถูกจ้อยปฏิเสธเรื่องแต่งงาน เมื่อรู้ว่าชาวทอง ๓ เดือน ความโกรธทำให้ขุนทำร้ายจ้อยแล้วพาแม่กับน้องหลบไปอยู่บางน้ำเขียวตัวเองกลับมาหาสร้างในขณะพบกัน อยู่ชวนพวกตามหาสร้างทำให้ทั้งสองตัดสินใจหนีไปด้วยกัน ในที่สุดจนมุมที่บึงสวนเจดีย์หักและถูกยิงตายในบึงทั้งคู่ ต่อมาชาวบ้านจึงเรียกบึงนั้นตามชื่อทั้งสองว่าบึงขุนสร้างเป็นอนุสรณ์ความรักแท้

โปะลุ่ม

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องขอ หนุ่มลูกทะเลซึ่งซี้ริ้ว จับผู้หญิงไม่เป็น จึงต้องหาแม่สื่อแม่ชัก ปรากฏว่าแม่สื่อนั้นเองทำให้เขาเสียหาย เพราะเป็นเหตุให้ศัตรูคู่แข่งได้โอกาสทำร้ายจนโปะลุ่มหมดเนื้อหมดตัว เหลือแต่เด็กสาวชื่อบริสุทธิซึ่งเป็น เด็กในบ้าน เป็น เพื่อนปลอมใจ

เนื้อเรื่องย่อ

หนุ่มรังลูกนายแฉ้ว เป็นคนขยันขันแข็ง มีอาชีพทำโป๊ะ หลงรักนางกลอยลูกสาวพ่อเผ่า กลอง แต่ไม่สมหวังเพราะเขาเป็นคนทึม ชื่อ ซีร์วี จิบผู้หญิงไม่เป็น นางช้อยแม่หม้ายจึงคบคิดกับเพื่อน จะเป็นแม่สื่อให้เพื่อหลอกเอาของกำนันจากนายรัง เหตุการณ์เหล่านี้ ร่วมเด็กสาววัย ๑๕ ซึ่งอาศัย ในบุญนายรังอยู่รู้ดีและได้คอยดูอยู่ด้วยความเป็นห่วง

ต่อมาเจ้าสนลูกเจ้าแค้นได้มาสู่ขอกกลอย แม่สื่อช้อยก็เลยตรองปล่องขึ้นกับนายรัง เสียเอง นายรังลุ่มหลงแม่หม้ายช้อยอยู่มากจนลืมเวลาออกรเรือ จึงทำให้เจ้าสนซึ่งเป็นศัตรูไป ทำลายโป๊ะของนายรัง เป็นเหตุให้โป๊ะล่มหมดเนื้อหมดตัว บ้านถูกริบ เผ่าแฉ้วหึงลูกชายไปอยู่ ระยอง รังจึงคงเหลือแต่สาวร่วมเด็กปากกล้า จัดจ้าน แต่งตัวปอน ๆ เป็นกำลังใจและได้อยู่กิน กันตามอัธยาศัย

แปลเก่า

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องของหญิงสาวชาวชนบทที่ลอบรักและได้เสียกัน แม้ว่าพ่อแม่จะเป็นศัตรูกัน เมื่อ ฝ่ายหญิงถูกพรากตัวไปบางกอกชีวิตใหม่ทำให้ลืมคนรักไปชั่วขณะ ฝ่ายชายกลับติดตามและรอคอยด้วยความซื่อสัตย์ ในที่สุดก็สามารถชนะใจหญิงคนรัก ทำให้สำนึกผิดและนึกถึงคำสาบานที่เคยให้ไว้แก่กัน ณ ศาลเจ้าพ่อไทร

เนื้อเรื่องย่อ

ขวัญลูกผู้ใหญ่เขียนแห่งทุ่งบางกะปิ รักคล่องแสนแสบ รักกับเรียมลูกนายเรือง อยู่หมู่บ้าน เดียวกัน แต่ถูกพ่อและพี่ชายฝ่ายหญิงกีดกันเพราะแค้น เรื่องแพ้วความการรุกที่นา ความรักของทั้งสอง ต้องลักลอบจนได้เสียกัน และสาบานต่อหน้าศาลเจ้าพ่อไทรจะซื่อสัตย์ต่อกัน ฝ่ายนายเรืองถูกจ้อยหนุ่ม ที่หลงรักเรียมยุให้หาทางแยกทั้งสองจากกัน โดยให้ขายเรียมไปกับคุณนายทองคำเศรษฐีบางกอก ซึ่ง ขวัญไม่รู้ว่าเรียมถูกพาไปอยู่ที่ไหน เขาเฝ้าติดตามและรอคอย ฝ่ายเรียมเมื่อไปอยู่บางกอกก็เป็นที่รัก

ของคุณนายทองคำจนได้รับยกย่องเป็นลูกบุญธรรม เพราะหน้าตาคล้ายลูกสาวคุณนายทองคำที่ตายไปแล้ว ทั้งสมชายอดีตคู่หมั้นลูกสาวคุณนายทองคำก็สนใจ เรียม ทำให้เรียมลืมหิว เรือหลงกับความหรรษาและชีวิตที่สุขสบาย เมื่อแม่เจ็บ เรียมกลับไปเยี่ยมแม่ได้พบกับขวัญอีกครั้ง ทำให้เรียมถึงเล็ดคิดสนใจไม่ได้จึงหนีกลับบางกอก แต่ก็ต้องกลับบ้านเดิมอีกครั้ง เมื่อทำศพแม่ คราวนี้ขวัญทวงสัญญา แสดงความซื่อสัตย์ที่ตนเฝ้ารอคอยทำให้เรียมเห็นใจ จึงเกิดการแย่งตัว เรียมระหว่างขวัญและสมชาย เมื่อคู่รักนั้นจะหนีไปอยู่ด้วยกัน ขวัญถูกสมชายยิงอากาศ เรสาหัส แต่พยายามว่ายน้ำไปหน้าศาลเจ้าพ่อไทรตามนัด เรียม เห็นขวัญกำลังจะจมน้ำตายจึงกระโดดน้ำตามลงไปพร้อมกับใช้มีดแทงตัวเอง แล้วกอดคอกันตาย ณ ศาลเจ้าพ่อไทรเพื่อบูชารัก

รอยไถ

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องลูกเขยตกยากแล้วแม่ยายจึงพรางลูกสาวหนีไปให้เศรษฐีซึ่งเป็นคนรักเก่า เป็นเรื่องสะเทือนใจเกี่ยวกับลูกเขยไร้ทรัพย์ซึ่งไม่สามารถผูกใจทั้งภรรยาและแม่ยาย คงมีแต่น้องสาวสวยของภรรยาเท่านั้นที่เห็นใจ

เนื้อเรื่องย่อ

สื่อชายหนุ่มแห่งทุ่งบางเขน เคยมีฐานะดีมีภรรยาชื่อบัวเพื่อน มีลูกชายชื่อแดง สื่อเป็นนักเลงการพนันทำให้ยากจนลงต้องเอานาไปจำนองกับอ่อนเศรษฐี ซึ่งเคยรักอยู่กับบัวเพื่อน บัวแม่ยายจึงคิดอุบายจะให้บัวเพื่อนกลับไปแต่งงานกับอ่อน และตนเองก็โก่งเงินอ่อนไว้ ซึ่งบัวเพื่อนก็ต้องช่วยแม่และเห็นแก่ความสบาย จึงออกอุบายไปไถนาแล้วหนีไปกับอ่อน สื่อออกตามพบแต่รอยไถกับหัวผาลจมนดินลึกก็เสียใจออกตามบัวเพื่อนโดยฝากลูกไว้กับบัวเพื่อน้องภรรยา เมื่อตามไปพบกลับถูกทำร้ายจนสลบอ่อนให้คนตามตัวกลับกระท่อมตามคำขอร้องของบัวเพื่อนที่ไม่ให้ฆ่า ในที่สุดสื่อก็ยกโทษให้บัวเพื่อน เมื่อเห็นว่าภรรยาไปกับลูกไปอยู่กับอ่อนมีความสุขกว่าอยู่กับตน สื่อเองก็อยู่กับบัวเพื่อนอย่างมีความสุขเช่นกัน

เรือเพลง-เรือเร่

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องของหนุ่มสาวซึ่งมีความสัมพันธ์การ เล่น เรือ เพลง รักกัน แต่ฝ่ายชายถูกขับไล่จากหนุ่มซึ่งเป็นผู้แข่งจนต้องกลายเป็น เสื่อหลบหนีคดีไปเป็นพ่อค้าเรือเร่ ตอนท้าย ความปรากฏว่าหนุ่มตัวเอกเป็น "ผู้ติดกยา" จึงได้ครองกับสาวสมปรารถนา

เนื้อเรื่องย่อ

ลือหนุ่มบ้าน เสื่อข้ามพบก๊วยฝนทองสาวสวยแห่งบ้านดิน ในงานกฐินทอดผ้าป่าของบ้านดิน ฤดูน้ำหลาก ทั้งสองเป็นพ่อเพลงและแม่เพลงได้เล่นเรือ เล่น เพลงโต้ตอบกัน โดยมีหัตหนุ่มหลานชายกำนันเป็นผู้แข่ง หักกับอาดเป็นคนมีทรัพย์และอาดเป็นหลานชายกำนันซึ่งเป็นลุงของฝนทอง อัด ? ริงเกียจลือเพราะเป็นคนไร้ทรัพย์ ทั้งอาดและหัตต่างกลั่นแกล้งลือต่าง ๆ จนลือทนไม่ไหวยกพวกทำร้ายพวกของอาดกับหัตและปล้นเรือพ่อของอาดแล้วหนีไปจากบ้าน เสื่อข้ามไปเป็นพ่อค้าเรือเร่ขึ้นล่องอยู่ระหว่างบ้านศาลาท่าเกวียนและเสาไห้

ต่อมาหัตได้ลู่ขอฝนทอง แต่ฝนทองต้องไปงานบวชนาคที่ศาลาท่าเกวียน

ลือและฝนทองได้พบกันในเรือและความปรากฏว่าแม่ของลือเป็นแม่ของอาดด้วยแต่คนละพ่อ และพี่น้องทั้งสองเป็นหลานนางผัน เศรษฐีที่บ้านศาลาท่าเกวียน ในที่สุดหนุ่มลือกับฝนทองก็ได้ครองรักกัน โดยยัดเอาลำแควป่าสักเป็นเรือนรัก เรือเร่คือเรือนหอ

ลมตะเภา

โครงเรื่อง

เรื่องของหนุ่มทะเลที่เมียนทนความดูร้ายของเขาไม่ไหวจึงหนีไปแต่งงานใหม่ เกิดการติดตามต่อสู้แย่งชิงกันกลางทะเล ณะเกิดลมตะเภา และหนุ่มตายกลางทะเลในที่สุด

เนื้อเรื่องย่อ

ภูทินเป็นไต่ก้ง บ้านหาดพิทยา ดวงเมียรักหนีไปแต่งงานกับ เรียนที่ระยอง เพราะทนภูทินไม่ได้ ทิ้งผาลูกชายให้เดือนน้องสาวเลี้ยง ส่วนสองลูกเรือรักอยู่กับแพรวซึ่งโปรยจะขอแต่งงานด้วย เกิดเรื่องระหว่างภูทินกับโปรยทำให้ภูทินเป็นโจรสลัด สองแอมมาลักพาตัวดวงกับลูกรวมทั้ง เดือนและแพรวด้วย ในวันที่เกิดลมทะเล โปรยและเรียนออกเรือตามต้องปะทะกัน ที่สุดภูทินก็ถูกฆ่าตายกลางทะเล ทุกคนโหลให้แล้วก็กลับมาอยู่บ้านพิทยาอย่างสงบต่อไป

ล้างบางโครงเรื่อง

เรื่องของชายคนเก่งที่ต้องประพุดิตนเป็นโจรเพราะชอบช่วยเหลือคนจน เขาเป็นโจรที่ช่วยทุกซัขวบ้าน ขณะเดียวกันก็เฝ้าติดตามหามารดาที่แท้จริงและได้รับความช่วยเหลือจากสตรีคนรัก ในที่สุดก็พบกับความสำเร็จและความสุข

เนื้อเรื่องย่อ

เอื้องเป็นชายที่ติดตามหามารดาที่แท้จริงโดยประพุดิตน เป็นโจรใช้ชื่อว่า ขุนท่ง คอยช่วยเหลือชาวบ้านกระทุ่มรายที่ถูกรังแก กาทหลงเป็นลูกสาวกำนันคอยช่วยเหลือในเรื่องเสบียงอาหาร เธอรู้จักกับเอื้องตัวจริงจนรักใคร่กันโดยไม่ทราบว่าเธอเป็นเสื่อ ทางบ้านกฐิแแดง หวาดลูกชายกำนัน ไทว และทิพย์หลานชายซึ่งรักกาทหลงเป็นศัตรูกับขุนท่ง เพราะขุนท่งมาช่วยสาทร่ายให้รอดพ้นจากการถูกรังแกจากกำนันผู้เป็นอา จนรู้ว่าเป็นน้องสาวของตนและอวบเป็นแม่ซึ่งเขาเฝ้าติดตามหา เขาจึงมอบทองไว้ให้ทำทุนเลี้ยงชีพแล้วเฝ้าบ้านกำนัน หวาดกับทิพย์จึงอพยพไปอยู่กระทุ่มราย ประพุดิตน รังแกชาวบ้านจึงเป็นการล้างแค้นระหว่างขุนท่งกับหวาดและทิพย์ ขุนท่งจึงต้องช่วยเหลือ ขุนท่งขณะทิพย์ตาย หวาดสำนักมิดยอมรับขุนท่งเป็นที่ เอื้องก็แต่งงานกับกาทหลง ทุกคนก็มีความสุขในตอนจบ

ศาลเพียงตา

โครงเรื่อง

เรื่องของชายที่ถูกกลั่นแกล้งให้ติดคุก เพราะขัดแย้งเรื่องความรัก เมื่อออกจากคุกพบปัญหาแม่ถูกฆ่าตาย โดยมีศาลเพียงตาปลูกไว้ให้และถูกแย่งคนรักไป จึงเป็นโจรออกปล้นล้างแค้นให้แม่ เมื่อแก้แค้นสำเร็จ เขาเลิกเป็นโจร หันมาประกอบอาชีพสุจริตอยู่กับน้องสาวคนรักเก่า

เนื้อเรื่องย่อ

รอแห่งหมู่บ้านเรไร ถูกกลั่นแกล้งจากผู้มีอิทธิพลให้จำคุกเป็นเวลา ๕ ปี ในขณะนั้นมีคู่รักซื่อสร้อยอยู่แล้วแต่เมื่อออกจากคุก กลับพบเพียงศาลเพียงตาของแม่ เพราะแม่ถูกคนร้ายฆ่าตาย ชาวบ้านปลูกศาลเพียงตาไว้ให้ ทั้งสร้อยคนรักก็แต่งงานไปกับอันซึ่งมีส่วนในการตายของแม่ด้วย บ้านและไร่นาก็ถูกยึดไปหมด จึงทำให้รอดต้องเป็นโจรเพราะความแค้น เขาใช้ชื่อปล้นว่า เสือริ้ว ตามชื่อแม่ เมื่อร่อฆ่าอันตายก็เลิกเป็นโจรเพราะแก้แค้นให้แม่สำเร็จแล้ว จึงหันมาประกอบอาชีพสุจริตอยู่กับกับกำไลน้องสาวสร้อยคนรักเก่าอย่างมีความสุข

สาวชะโงก

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องความรักของหนุ่มสาวแห่งบ้านสาวชะโงก แล้วต้องผิดหวังในความรักเพราะอุปสรรคปัญหาในครอบครัว ทำให้คู่รักต้องพลัดพรากจากกันและสาวต้อง "ชะโงก" คอยชายหนุ่ม นิจนิรันดร์

เนื้อเรื่องย่อ

ไผ่เป็นลูกชายผู้ใหญ่บ้านสาวชะโงก รักกับอันลูกสาวนาย เหมือนซึ่ง เป็นนักแสดงหนัง นายเหมือนใช้ให้ลูกสาวไปขอยืมเงินชาวบ้านเสมอ แต่ไม่ชอบไผ่เพราะผู้ใหญ่บ้าน เคยจับตนในการเล่นการพนัน ไผ่และอันแอบรักกันโดยไผ่มอบแหวนให้อันเป็นที่ระลึก เมื่อเหมือนเล่นการพนันหมดตัวจึงขายนายย้ายครอบครัวไปหมู่บ้านใหม่ ทำให้ทั้งคู่จากกัน มีแต่แหวนแทนตัวเท่านั้น

สำเภาล่ม

โครงเรื่อง

เรื่องอิงประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยาทำศึกกับหงสาวดีแผ่นดินพระมหาจักรพรรดิ ตัวเอกเป็นช่างตีเหล็ก มีความทะเยอทะยานอยากเป็นทหาร เกิดรักกับนางทาสซึ่งเป็นพี่วังปองของนาย จึงเกิดปะทะกัน ในที่สุดก็ได้เป็นทหารสมปรารถนา ออกศึกทางเรือจนสำเภาล่ม

เนื้อเรื่องย่อ

ดอกรักเป็นช่างตีเหล็กย่านสัมพันธีย่าน แต่อยากเป็นทหารจึงมารับใช้ขุนดาบ เลยพบกับลำพูนางทาสในเรือนเบี้ยซึ่งถูกจองจำเพราะปฏิเสธการเป็นภรรยา นาย คือบุตรชายขุนดาบ ดอกรักเกิดเห็นใจและรักกับลำพูน และรับอาสาจะพาหนีแต่ถูกจับได้ เกิดต่อสู้กัน ดอกรักไม่สู้ นายวังซึ่งเปรียบเสมือนนาย จึงถูกจับขังในคุกมืด ขณะนั้น เกิดศึกกับพม่าผู้คนก็พากันอพยพหนีไป ทิ้งดอกรักไว้ เขาใช้ความชำนาญของช่างตีเหล็กหักโซ่ตรวนออกได้ เมื่อออกจากคุกก็ไปหาหมื่นทรง ขอสมัครเป็นทหารเข้าทำศึกด้วย ในครั้งแรกแม้จะได้รับการยศแต่ก็ยังไม่มีโอกาสช่วยคนรักได้ เพราะต้องออกศึกครั้งที่สอง คราวนี้ไปทางเรือมีเหตุการณ์ทำให้เรือสำเภาที่เขาไปล่ม แต่ก็สามารถขณะเข้าศึกกลับมาได้ เขาได้รับอนุญาตให้จลาจลมาใกล้ลำพูนและเข้าทาสในบ้านนายวังหลายคนเพราะความเป็นนักสู้จึงทำให้ดอกรักได้สาวดำงูเป็นภรรยาและครองรักกันด้วยความสุข

สินในน้ำ

โครงเรื่อง

หนุ่มสาวชาวเกาะรักกันขนาดได้เสียกัน ต่อมาฝ่ายหญิงย้ายไปอยู่ในเมืองก็ลืมคนรัก เขาจึงติดตามไปแต่ถูกกีดกัน เมื่อเขาได้พบแหล่งสมบัติในทะเล แม่น้ำไปขายจนพบกับพ่อของเขาแต่ก็ถูกน้องชายต่างมารดาคิดฆ่า เขาจึงกลับมาอยู่เกาะตามเดิมและใช้ชีวิตอยู่กับสาวอีกคนหนึ่งซึ่งรักเขาอยู่เงียบ ๆ

เนื้อเรื่องย่อ

รุ่งเป็นหนุ่มชาวเกาะระย้า มีอาชีพงมของใต้ทะเลขายเลี้ยงแม่ที่ป่วยหนัก เขาไม่รู้จักรุ่ง รุ่งรักอยู่กับกระถินสาวชาวเกาะเดียวกัน แต่ถูกกีดกันจากพ่อและพี่ชายของคนรัก ทั้งสองลักลอบพบกันจนได้เสียกัน เมื่อชาวเกาะคิดอพยพไปฝั่งตรงข้าม รุ่งและแม่ถูกรังเกียจไม่ให้ลงเรือไป เขาจึงบอกว่าเขาพบแหล่งสมบัติที่โจรสลัดทำลุ่มใต้ทะเล จึงมีผู้คิดให้เขาอาศัยข้ามไป

ส่วนกระถินสาวคนรัก เมื่อมาอยู่ในเมืองก็ล้มคนรักเก่าเพราะชีวิตใหม่มีความสุขสบายกว่าเดิม ทำให้รุ่งเสียใจกลับไปใช้ชีวิตทะเลตามเดิม เขาให้แม่นำพลอยไปขายจึงไปพบกับขุนชาญพ่อที่แท้จริงของเขา แต่อรุณน้องชายต่างมารดาคิดว่าทั้งสองจะมาแย่งสมบัติจึงคิดฆ่ารุ่ง ทำให้เขาหนีหน้ายชีวิตในเมืองกลับไปอยู่เกาะระย้าอย่างเก่า โดยได้สำเภาสาวที่รักเขาเป็นภรรยาและมีความสุขกันตามประสาชาวเกาะ

เลื้อยข้าม

โครงเรื่อง

เป็นเรื่องต่อจากสาวชะงอก เมื่อฝ่ายชายรู้ว่าตนเป็นลูกเลี้ยงผู้ใหญ่บ้านก็ตามหาตากับยาย ได้สนิทสนมกับลูกสาวกำนันและรักกัน แต่มีอุปสรรคเพราะถูกคู่แข่งใส่ร้ายและแย่งคนรัก จึงเข้าชิงตัวคู่รักในวันแต่งงานแล้วหนีไปอยู่ด้วยกัน

เนื้อเรื่องย่อ

เมื่อผู้ใหญ่ฝันตาย ใฝ่รู้ว่าตนเองไม่ใช่ลูกแท้จึงออกตามหาตากับยายที่บ้านสามร่ม ได้พบกำไลลูกสาวกำนันแมนซึ่งเคยรู้จักกันก่อนแล้ว เมื่ออ่อนแต่งงานไปใฝ่จึงรักกับกำไลจนได้เสียกัน บุญต่อริเก่าหาเรื่องจะทำร้ายใฝ่เพราะเคยถูกหยามหน้าไว้ เมื่อใฝ่กลับมาบ้านสาวชะงอกเพื่อหาเงินไปแต่งงานคนรักก็ถูกบุญใส่ร้ายว่าสมคบกับคนขโมยเรือกำนัน จึงถูกจำคุกทำให้ใฝ่แค้นบุญยิ่งขึ้น เมื่อออกจากคุกก็เป็นวันที่บุญแต่งงานกับกำไล ใฝ่จึงบุกขึ้นเรือนพากำไลหนีพร้อมทั้งเผาเรือน บุญตามมาจึงถูกใฝ่ยิงตาย ทั้งสองหนีลงเรือไปอยู่หมู่บ้านอื่นหลังจากใฝ่พบกับตายายที่แท้จริงแล้ว

เลือนทุ่ง

โครงเรื่อง

เป็นนิยายรักระหว่างหญิงสองชายหนึ่ง เหตุการณ์บังคับให้ชายกลายเป็นโจร หญิงคนรัก จึงตีตัวออกห่าง ส่วนหญิงที่รักอย่างแท้จริงก็ตามไปอยู่ร่วมทุกข์ด้วยจนมีลูกด้วยกัน ด้วยความเข้าใจผิด ทำให้หญิงคนรักเก่าเป็นผู้นำทางให้คนเข้าไปฆ่าคนทั้งสองตาย

เนื้อเรื่องย่อ

ตาคล้ายอยู่บ้านทุ่งเมียบลวงมีลูกชายชื่อทิพย์ ลูกสาวชื่อแท้ มีลูกจ้างทำนาคือเร่ ทั้งเร่ และทิพย์รักสาวสวยคนเดียวกันคือพิมพ์ ดังนั้นเร่จึงมีเรื่องบาดหมางกับทิพย์อยู่เสมอ แต่แท้น้องสาวทิพย์นั้นให้ความช่วยเหลือเร่อยู่เนือง ๆ จนเร่เกิดความเห็นใจและได้แท้เป็นเมีย ทำให้พิมพ์โกรธมาก ต่อมาเร่ถูกใส่ร้ายจึงต้องกลายเป็นโจรและหลบหนีไปจากทุ่งเมียบลวง แท้ตามไปด้วย พิมพ์จึงรับหมั้นทิพย์ด้วยความโกรธแค้นหนุ่มคนรักที่ผิดคำสาบาน ความโกรธทำให้พิมพ์เป็นผู้นำทางให้ทางบ้านเมืองเข้าไปจับเสือเร่ ในที่สุดเสือเร่กับแท้เมียรักถูกยิงตาย ณ ทุ่งเมียบลวง ทั้งลูกไว้ให้พิมพ์เลี้ยงดูต่อไป

แสนแสบ

โครงเรื่อง

เรื่องของชายที่อยากจะมีอุปสรรคเรื่องความรัก แม้จะถูกคนรักเข้าใจผิดจนไปหมั้นกับชายอื่น เขามีความทุกข์จากการถูกลุงโกงที่นาและกล่าวร้ายว่าเขาเป็นโจรปล้นควาย เขาจึงล้างแค้นเมื่อน้องถูกถอนหมั้นโดยชายที่นำความเดือดร้อนมาให้เขา ข้าแค้นคนรักเขาไปด้วย เขาสู้อย่างลูกผู้ชาย เรื่องจบด้วยดีเมื่อทุกคนรู้ว่าเขาเป็นคนบริสุทธิ์

เนื้อเรื่องย่อ

เพลง เป็นคนขยันแห่งคลองแสนแสบ หุ่นบางกะปิ พ่อแม่ตายหมด เขาอยู่กับลุงชื่อ เชื่อม ซึ่งโก่งที่นาของเขาไม่ยอมโอนให้ กลับไปโอนให้ชวนลูกชายของตนแทน เพลงรักอยู่กับโปรยลูกสาว กำนันแปลก แต่ถูกขัดขวาง ช้อยเป็นลูกสาวลุงเชื่อม หลงรักเพลงอยู่ทำให้โปรยหึงเสมอ เชื่อมต้อง กะโร่งนาจึงแกล้งใช้เพลงไปซื้อควายที่หนองจอกและให้คนลอบฆ่ากลางทาง แต่ไม่สำเร็จจึงแจ้งกับ กำนันว่าเพลงขโมยเงินหนีไปหนองจอกแล้วปล้นควายกลับมา แต่เพลงไม่ยอมให้จับขอสู้คดี ในขณะที่ เดียวกันที่โปรยและช้อยก็ไปกรุงเทพ เปลี่ยนสภาพจากชาวชนบทเป็นชาวบางกอก เพลงก็ไม่โกรธ หนีไปอยู่กระท่อมคลองปลายน้ำ หน้าศาลเจ้าขวัญที่เขากับโปรยเคยสาบานกันไว้ ต่อมาโปรยรู้ความจริง ว่าชวนคู่หมั้นมีเมียอยู่บางกอกสองคน ก็คืนหมั้นกลับรับหมั้นเทียมซึ่งเคยหมั้นช้อย เพลงโกรธเทียมจึง ตามฆ่า ช้อยหนีไปวชิ โปรยเมื่อรู้ความจริงว่าเพลงบริสุทธิ์และถูกสูงโก่งก็กลับมาอยู่กับเพลงอย่าง มีความสุข

หน้าใจ

โครงเรื่อง

เรื่องของหญิงชายที่เคยรักกัน ต่างแยกกันไปแต่งงาน ต่อมาเป็นหม้ายทั้งคู่ แต่ด้วยความ ผูกพันเดิม เมื่อพบกันอีกครั้ง คราวหน้าใจก็ลงเอยกันได้ด้วยความสุข

เนื้อเรื่องย่อ

พ้องกับสายบัวเคยรักกันมาจนชาวบ้านคิดว่าทั้งคู่จะแต่งงานกัน แต่ไม่มีใครรู้เหตุผล ทั้งสองต่างแยกไปแต่งงานกับคนอื่น พ้องแต่งงานกับทองขาว ส่วนสายบัวก็แต่งงานกับแจ่ม ทั้งคู่ ขาดการติดต่อทั้ง ๆ ที่ทั้งคู่มีนาอยู่ติดกัน เหมือนคนแปลกหน้าเวลาพบกัน เมื่อนายแจ่มตาย สายบัว จึงเป็นแม่หม้ายที่ยังสาว ต่อมาทองขาวก็ตาย ทำให้พ้องเป็นพ่อหม้ายเช่นกัน หน้าใจครึ่งหนึ่ง พ้อง และสายบัวต่างก็โถงในที่นาของตนเอง เกิดการเผชิญหน้ากัน ความผูกพันครั้งเก่าทำให้ทั้งสอง ทักทายกัน ในที่สุดด่านไฟเก่าก็ชักนำให้ทั้งสองกลับมาอยู่ด้วยกันได้

หนามยอกหนามบ่ง

โครงเรื่อง

เรื่องการตามล้างแค้นของชายที่รักอยู่กับสาว แล้วถูกชิงตัวกลับไปแต่งงานจึง เป็นโจร ปล้น เพื่อชิงตัวคนรักและน้องสาวศัตรูซึ่งรักกับคน เช่นกัน ที่สุดคนรักเก่าถูกยิงตายจึงอยู่กับคนรักใหม่ ด้วยความสุข

เนื้อเรื่องย่อ

องเป็นข้าในบ้านกำนันหรือพ่อขุนบ้านนาแค ได้รับการไว้วางใจยิ่งกว่ามิ่งลูกชายเกเร มิ่งคิดแย่งแ้วซึ่งถูกยึดตัวจากเพชรที่กู้เงินกำนันไป แต่แ้วรักอยู่กับอง พ่อขุนเป็นใจให้ลูกชาย แกล้งใช้องไปทำงานให้ แล้วแอบแต่งงานให้มิ่งกับแ้วที่บ้านไร่ส้ม เมื่อองรู้ก็ชิงตัวแ้วกลับแต่ก็ ถูกตามล่า แ้วก็กลับไปแต่งงานกับมิ่ง ส่วนองหนีไปเป็นโจร ปลอมตัวชื่อแสน เรียงกลับมาล้าง แค้นที่นาแคอีกครั้ง พ่อขุนเห็นใจองเพราะมิ่งใจดำกับแ้วและบังคับดวงน้องสาวให้แต่งงานกับสอน ลูกกำนันเรียงคอย พ่อขุนจึงยกที่นาให้ดวงและฝากองให้ดูแล ส่วนตัวพ่อขุนเจ็บตาย มิ่งโกรธที่ พ่อไม่ยกสมบัติให้ก็ตามล่าอง จนที่สุดมิ่งกับพวกตาย ส่วนแ้วถูกมิ่งฆ่าตาย องกับดวงจึงอยู่ด้วยกัน สิ้นมา

หมื่นช่อง

โครงเรื่อง

ชายหนึ่งเคยเป็นทาสแต่ได้รับความไว้วางใจจากนายยิ่งกว่าลูกชาย เขารักกับทาสสาว และมีเหตุทำให้ต้องพาสาวหนีไปอยู่ที่อื่น ลูกชายนายจึงตามล้างแค้น สุดท้ายศัตรูตายเพราะข้าศึก ทั้งคู่จึงอยู่กันด้วยความสุข

เนื้อเรื่องย่อ

เครื่องเป็นทาสในบ้านพันเหลื่อ หมู่บ้านสะตือลี่ตัน มีลูกชายชื่อหลายซึ่งหลงรักทาสสาวชื่อเงินยวง แต่เงินยวงรักอยู่กับเครื่อง หลายจึงแกล้งหาเหตุให้พันเหลื่อเข้าใจเครื่องผิด เพราะเครื่องเป็นที่ไวใจยิ่งกว่าเหลื่อลูกชายเสียอีก ทำให้เครื่องต้องพาเงินยวงหนี เหลื่อก็ทำอุบายไปลักตัวเงินยวงกลับมา เครื่องจึงรวมพวกตั้งตัวเป็นหมื่นช่อง คอยกำราบพม่าที่เข้ามารุกรานบ้านระจันต่วย ที่สุดหลายก็ถูกพวกขุนตงทำร้ายถึงแก่ความตาย เครื่องและเงินยวงจึงครองรักกันด้วยความสุข

อ้ายขุนทอง

โครงเรื่อง

หนุ่มนักเลงรักอยู่กับลูกสาวผู้ใหญ่บ้านที่รวยกว่าจึงถูกกีดกัน และนำชายฝ่ายหญิงก็หวังเอาหลานเป็นคู่ หนุ่มสาวจึงหนีไปด้วยกัน ทั้งคู่พบจุดจบโดยถูกยิงตายบนหลังม้า

เนื้อเรื่องย่อ

ขุนทองเป็นหนุ่มนักเลงลูกนาย เขียวชวานาที่อยากจนแห่งหมู่บ้านสำเภาล่ม รักกับแฉ้วลูกสาวผู้ใหญ่ฝั่งที่มีฐานะร่ำรวย จึงถูกกีดกันไม่ให้มีโอกาสพบกัน โดยเฉพาะवादน้ำชายแฉ้วซึ่งเป็นพ่อหม้ายลูกติด ก็หมายปองหลานสาวจึงยู่ผู้ใหญ่ฝั่งให้กักขังแฉ้วไว้ในบ้าน ขุนทองจึงนัดจะพาแฉ้วหนีก่อนวันสงกรานต์ วันนั้นขุนทองมาพบवादกำลังปลุกปล้ำแฉ้วซึ่งถูกล่ามโซ่อยู่จึงชดชวาง และจับवादล่ามโซ่แทน ทั้งสองขึ้นม้าชื่อเมฆหนีไปด้วยกัน แต่ก็ถูกตามและถูกยิงทั้งม้าที่ขี่ไปด้วยตายหมดทั้งม้าทั้งคน

ภาคผนวก ข .

ตัวละคร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวละครเอกกระท่อมปลายนา

ผง (ตัวเอกฝ่ายชาย) ชายหนุ่มอายุ ๒๕ ปี เดิมเป็นนักเลงการพนัน เทียวเกะกระระราน เมื่อมีภรรยา ก็พยายามกลับตัว ถึงแม้ผงจะเป็นคนจน แต่มีหัวใจรักที่ซื่อสัตย์ภักดีต่อลำภู เป็นอย่างยิ่ง ทว่าลำภูหนีตามชู้ไป เขาจึงกลายเป็นฆาตกรเพราะตามฆ่าล้างแค้นชู้รักของภรรยา แต่ผงเป็นคนมีจิตใจอ่อนโยน เมื่อเห็นภรรยากลั้มมาตายที่กระท่อมปลายนา ก็โหลให้

สารภี (ตัวเอกฝ่ายหญิง) สาวสวยวัย ๑๗ น้องสาวของลำภู เป็นคนโอบอ้อมอารี ซื่อสัตย์ ไม่ดูถูกคน เธอสงสารพี่ชายและคอยเผ่าดูเหตุการณ์ในชีวิตครองเรือนของพี่สาวอยู่เงียบๆ เพราะความขำสงสารจึงทำให้เกิดความรัก เมื่อพี่สาวตายจึงต้องเป็นแม่เลี้ยงของหลาน

เด็กชายแดง อายุ ๔ ขวบ เป็นเด็กน่ารัก ขำพูด ความบริสุทธิ์ ไร้เดียงสาของเด็ก ทำให้ยายและมารดาของลำภูสงสารทั้งหลานและลูกเขย เพราะเด็กชายแดงทำให้ยายแก่ไม่รังเกียจที่จะรับผงเป็นลูกเขยอีกครั้งหนึ่ง (แต่งกับสารภี)

กลางเพลิง

หลวง (ตัวเอกฝ่ายชาย) ชายหนุ่มลูกที่ช้อจากเจ้าแม่รำพึง อายุ ๒๖-๒๗ ปี นิสัยเดิมเป็นคนมุทะลุ แต่กลับตัวกลับใจได้ เมื่อมีความรักกับรำพึง หลวงพยายามจะบากบั่นมานะสร้างตัวเพื่อคนรัก แต่เขาถูกแย่งชิงรำพึงไปและถูกกลั่นแกล้ง ทำให้เขาเกิดความโกรธแค้นและพยาบาท ความผิดหวังทำให้เขาเป็นคนกร้าวแกร่ง ใจร้อนและเป็นโจรใจเหี้ยม ทำทุกอย่างเพื่อให้สมปรารถนาในความรัก โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น ทั้ง ๆ ที่โดยแท้จริงในส่วนลึกเขาเป็นคนอ่อนโยน มีเมตตา ชอบช่วยเหลือผู้อื่นและเป็นคนกตัญญู

รำพึง (ตัวเอกฝ่ายหญิง) หญิงสาวสวยวัย ๑๘ นัยว่าเป็นลูกบนบานขอจากเจ้าแม่เช่นเดียวกับหลวง รำพึงเป็นหญิงที่มีรักแท้ มั่นคง แต่เป็นคนเชื่องง่าย ชีหึง หูเบา ขาดวิจรรย์ยานที่จะไตร่ตรองให้รอบคอบ จึงทำให้เรื่องเล็ก ๆ บานปลายออกเป็นเรื่องใหญ่โตได้ นอกจากชีหึง หูเบาแล้ว รำพึงยังถือปฏิริยาแรง ถือดี

แต่อย่างไรก็ตาม เธอเป็นคนซื่อสัตย์ เป็นต้นเหตุให้หลวงและน้องสาวต้องตายกลางเพลิง และเธอเองบวชชี

ฉัตร (ตัวเอกฝ่ายผู้ร้าย) หนุ่มใหญ่นิสัยชอบอวดความมั่งคั่ง เจ้าเล่ห์ วิชาอาฆาต เอาแต่ใจตนเอง ไม่มีความเป็นลูกผู้ชาย ขาดน้ำใจนักกีฬา ชอบกลั่นแกล้งและทำร้ายลับหลัง

นายผ่อง นิสัยเจ้าเล่ห์เพทุบาย ฉลาดแกมโกง ละโมบ ชอบวางแผนกอบโกยทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่น หลอกลวงลูกสาวเพื่อนำทรัพย์มาบำเรอความสุขแก่ตนโดยไม่คิดถึงหัวอกลูก

เกรียนหัก

แฝง (ตัวเอกฝ่ายชาย) ชายหนุ่มอายุราวสามสิบปี อาชีพของบิดาทำนา ภายหลังตัวเขาเป็นโจร นิสัยมทะลุ ไม่เกรงกลัวใคร โมโหร้าย แต่ถึงแม้จะดูร้าย เลือดร้อนและบ้าป็น แฝงก็เป็นคนรักเดียว ใจเดียว มีความรักที่ซื่อสัตย์มั่นคง เห็นได้จากแม้คนรักจะพิการ (ถูกเกรียนหักขาหัก) เขาก็ยังรักดังเดิม

เรียง (ตัวเอกฝ่ายหญิง) สาวน้อยวัยสิบหกปี ลูกสาวกำนันผู้มีอิทธิพล เป็นสาวงามที่หนุ่มหลายคนหมายปอง แต่เรียงรักกับแฝงขุนโจร ด้วยความรักที่บริสุทธิ์ซื่อสัตย์และมั่นคง เสมอต้นเสมอปลาย เรียงมีนิสัยกล้าหาญ คัดสินใจเด็ดเดี่ยวคล้ายผู้ชาย แต่แสนอ่อนอย่างผู้หญิงทั่ว ๆ ไป

(ตัวเอกฝ่ายผู้ร้าย) ลูกชายผู้ใหญ่บ้าน รูปหล่อ เป็นนักเลง แต่นิสัยชอบหาเรื่องกลั่นแกล้ง ข่มเหงผู้น้อยกว่า เป็นคนโหดร้าย มุทะลุ อาฆาตพยาบาท

คนละถิ่น

- เพื่อน (ตัวเอกฝ่ายชาย) หนุ่มใหญ่อายุประมาณ ๓๖ ปี เป็นขุนโจร นิสัยใจคอไม่บอกว่าเป็นโจร เพราะทำทางสุภาพ แต่งกายสะอาด (คนละถิ่น หน้า ๕๙) อารมณ์ดี เสือเพื่อนเป็นโจร สุภาพบุรุษที่เป็นเสือเพราะความจำเป็น เสือเพื่อนเป็นคนมีคุณธรรมประจำใจและกล้าหาญ
- แพง (ตัวเอกฝ่ายหญิง) สาวสวยวัย ๑๘ มีนิสัยเจ้าแง่แสงงอน แต่มีจิตใจแน่นอน มั่นคง รักความยุติธรรม และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น กตัญญูต่อบิดามารดาและเป็นคนดี
- เปลว (ตัวเอกฝ่ายผู้ร้าย) ชายหนุ่มวัย ๒๖ ปี หลานชายกำนันผู้มั่งคั่ง เป็นผู้ร้ายที่มีบทบาท สำคัญมากในเรื่อง เปลวเป็นคนโหดร้าย มุทะลุ ดั่งคั้น เอาแต่ใจตัวเอง พร้อมกับ อวดดี ใจร้อน มีหน้าซำยังเป็นคนอำมหิต (เพราะวางแผนฆ่าภรรยาอย่างเลือดเย็น) ถึงเปลวจะเป็นคนดุร้าย เข้มเกรี้ยว แต่โกรธง่ายหายเร็ว
- เสือจักร ขุนโจรวัย ๔๐ รูปร่างลั่นทัด ภูภายนอกไม่บอกว่าเป็นเสือปล้น เพราะบุคลิกเจียบ ๆ แต่เป็นเสือที่ชื่อเสียงกระฉ่อนในด้านความเขี้ยมโหด เป็นคนรอบคอบและมีเชี่ยวชาญรอบตัว เป็นคู่แข่งกับเสือเพื่อน

ค่าน้ำนม

- เสือบาง (ตัวเอกฝ่ายชาย) หนุ่มใหญ่ที่ต้องเป็นโจรเพราะความแค้นเนื่องจากบิดาถูกฆ่าตาย เสือบาง เป็นคนอ่อนโยน รู้ผิดรู้ชอบในบางโอกาส และใฝ่ใจที่จะประพฤติดีอยู่เสมอ ถึงแม้บางครั้ง ใจคอจะแสดงว่าดุร้าย เสือบางเป็นคนที่มีความกตัญญูสูงมาก (เห็นได้จากยอมสละชีพเพื่อ ทดแทนค่าน้ำนมมารดา)
- แหวน (ตัวเอกฝ่ายหญิง) สาวงามคนรักของเสือบาง เป็นคนใจคอโลเล ไม่แน่นอน ยอมให้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมชักนำความคิดเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

กลิ่น (ตัวเอกฝ่ายผู้ร้าย) ชายหนุ่มคู่แข่งของเสือบาง เป็นคนจิตใจเมตตา ไม่อาฆาตพยาบาท ถึงแม้จะรู้ว่าเสือบางฆ่าพ่อของเขา กลิ่นก็โอหสีให้ นิสัยใจคอของกลิ่นทำให้เสือบางสำนึกตัว และยอมสละชีพเพื่อทดแทนคุณ "ค่าน้ำนม" ของมารดา

คิงเพาถ่าน

กลอง (ตัวเอกฝ่ายชาย) หนุ่มวัยยี่สิบหก เป็นลูกจ้างเฝ้าสวน (ของบิดานางเอก) มีความรักต่อแอบลูกสาวของนาย กลองเป็นคนมีจิตใจท้าวหาญ มีความเป็นนักเลงเต็มตัว มีความซื่อสัตย์มั่นคงต่อคนรัก และรู้จักบุญคุณของนาย ถึงกับยอมตายเพื่อรักษาศักดิ์ศรีเกียรติยศของสาวคนรักได้

แอบ (ตัวเอกฝ่ายหญิง) ลูกสาวคนสวยวัย ๑๘ ของเศรษฐีเจ้าของสวน ซึ่งเป็นนายจ้างของพระเอก แอบเป็นคนมีความรัก ชื่อ บริสุทธิ์และมั่นคง เรียกได้ว่าหลงยึดมั่นในความรัก จนไม่สนใจชนบทรรมนิยมประเพณีหรือศักดิ์ศรีของสตรี

คิง (ตัวเอกฝ่ายผู้ร้าย) หนุ่มนักเลงแห่งคูเวียง เป็นนักเลงอันธพาล แต่ค่อนข้างซื่อฉลาด ไม่กล้าสู้ซึ่ง ๆ หน้า แต่ชอบก่อความเดือดร้อน

ชายสามโบสถ์

ผง (ตัวเอกฝ่ายชาย) ชายหนุ่มอายุเข้าเบญจเพส นิสัยใจคอแบบนักเลง ใจร้อน ขาดความรอบคอบ อารมณ์เสื่อง่าย แต่มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ ชอบผู้หญิงสวย เป็นคนรักเกียรติยศ ไม่ยอมให้ผู้ใดลบหลู่ยมลบลคมได้

รีน (ตัวเอกฝ่ายหญิง) อายุรุ่นสาว นิสัยใจคอโง่งมงาย ตรงไปตรงมา ไม่มีมายาอย่างหญิงทั่วไป จิตใจบริสุทธิ์และซื่อ ชอบของสวยงาม ๆ บางครั้งก็เห็นแก่ของกำนัลเล็กน้อย ๆ เมื่อมีความรักกับผงก็ซื่อสัตย์ ถือว่ารักแท้สำคัญกว่าทรัพย์สินเงินทอง จึงหนีตามผงไปจนกระทั่งตาย

โรย พี่สาวของริน เป็นหญิงสวย แต่ใจคอโลเล หัวใจให้ง่าย ยอมให้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ง่าย ๆ เติมรักกับผง แต่เลิกรักเพราะผงหมดตัว หันไปรักชายอื่น คือ เพียร

เพียร (ตัวเอกฝ่ายผู้ร้าย) ชายชั่วผู้มีจิตใจเต็มไปด้วยความอาฆาตพยาบาท คำนีใครก็ตามจงล้างจองผลาญถึงที่สุด มีเล่ห์เหลี่ยมแพรวพราว เป็นคู่อริของผง

ทหารเอกพระบัณฑูร

เดือน (ตัวเอกฝ่ายชาย) อายุ ๒๕-๒๖ ปี เป็นทหารเอกของพระบัณฑูร (เจ้าฟ้ากุ้ง) มีความซื่อสัตย์ จงรักภักดีต่อเจ้านายและราชบัลลังก์ ยอมมอบกายถวายชีวิตได้

เดือนเป็นทหารที่มีความกล้าหาญสมเป็นชายชาติตรี มีความกตัญญูต่อเจ้านายและแผ่นดิน เดือนรักยมโดยข้าหลวงของพระองค์หญิงน้อย (ธิดาพระบัณฑูร) หวังแต่งงานด้วย แต่เขารักเทอดทูนพระองค์หญิงด้วยใจภักดี เดือนเป็นทหารเอกที่มีคุณธรรมสูง ช่วยเหลือแม่แต่ศัตรู (เช่น หลวงภักดีสามิยมโดย ตกอยู่ในวงล้อมของข้าศึก เดือนช่วยรอดมาได้)

พระองค์หญิงน้อย (ตัวเอกฝ่ายหญิง) ธิดาพระบัณฑูร พระชนม์ ๒๐ ชันษา เป็นสตรีในราชสกุลผู้มีจิตใจเมตตากรุณา แต่อ่อนแอ หัวใจไหว หวาดวิตก เนื่องจากต้องเป็นกำพร้า

ยมโดย นางข้าหลวงวัยรุ่นของพระองค์หญิงน้อย ยมโดยเป็นบ่าวที่มีความจงรักภักดีต่อเจ้านาย เป็นคนมีความกตัญญู และยอมเสียสละความพอใจส่วนตัว เพื่อความปลอดภัยของพ่อแม่ รวมทั้งเดือนคนรักไม่ให้ต้องอาญากรรม

นางห้าม

มะเตือ (ตัวเอกฝ่ายชาย) หนุ่มอายุ ๒๔ ปี สูงใหญ่ ภายสง่า มีความเฉลียวฉลาดรอบตัว เนื่องจากเป็นผู้ที่มาจากสังคมที่เจริญ (คือเมืองศรีสีขนาลัย) มะเตือเป็นขุนพลแต่ปลอมเป็นพรานป่ามาอยู่เมืองสร้อยด้วยเหตุผลทางการเมือง

มะเพื่อรักกับสาสิ ซึ่งถูกเลือกเป็น "นางห้าม" เขาเป็นคนเข้มแข็ง หัวหาญ
สติปัญญาเฉลียวฉลาด มีเหตุผลและรอบคอบ เป็นทหารที่เก่งทั้งเชิงรบและเชิงรัก

สาสิ (ตัวเอกฝ่ายหญิง) สาวงามวัย ๑๕ อย่างสิบหกปี ชาวเมืองสร้อย เพราะความงาม
สาสิถูกเลือกให้เป็นนางห้ามของ "เจ้าปู่" ฝึบ้านซึ่งชาวเมืองสร้อยนับถือบูชา แต่สาสิ
รักกับพรานมะเถื่อ ด้วยอำนาจความรัก นางละเมิดประเพณีนางห้ามด้วยการแสดงความ
รักกับชายคนรักต่อหน้าศาลเจ้าปู่

สาสิเป็นหญิงซึ่งเกิดในตระกูลต่ำ จึงขาดความเฉลียวฉลาด ไม่มีความเด็ดขาด
และอ่อนแอ นางแสดงความอ่อนไหวพริบไหวพริบต่ออำนาจของผาคำ (บุตรเจ้าเมือง) อยู่
เสมอ ทั้งๆที่เป็นนางห้าม แม้อยู่หัวชาวเมืองสร้อยแล้วก็ตาม

แต่สาสิเป็นหญิงที่มีความรักมั่นคง แม้เหตุการณ์จะผันแปรไปเช่นไร นางก็ยังรัก
มะเถื่ออย่างซื่อตรง จนนาทีสุดท้ายของชีวิตนางก็ยังแสดงความรักต่อชายคนรัก

ผาคำ (ตัวเอกฝ่ายผู้ร้าย) ผาคำ เป็นบุตรเจ้าเมืองสร้อย เป็นตัวละครสำคัญที่ทำให้เรื่อง
นางห้ามดำเนินไปอย่างน่าระทึกใจ ผาคำหลงรักสาสิ เขาจึงอาฆาตมาดร้ายพรานมะเถื่อ
ผาคำเป็นคนอารมณ์ร้าย โทสะกล้าและอาฆาตพยาบาท ไม่มีคุณธรรม จิตใจร้าย เขี้ยว
โหด ฆ่าได้แม้แต่ชาวเมืองสร้อยราษฎรของเขาเอง เหตุเพราะความริษยาเท่านั้น

บางระจัน

ทัพ (ตัวเอกฝ่ายชาย) หนุ่มรูปงามสง่า อายุ ๒๖ ปี แม่ทัพจะเป็นทหารแต่ยังรักตัวกลัวตาย
เขาต้องหนีทัพเมื่อกองทัพของเขาพ่ายแพ้พม่าเข้าศึก (เพราะผู้แพ้ทุกคนต้องถูกประหาร
ชีวิต) แต่ความขลาดนี้ไม่ถึงกับทำให้เสียบุคลิกนัก นิสัยที่แท้จริงของทัพคือเขาเป็นคนรัก
ชาติ รักแผ่นดิน ได้แสดงความกล้าหาญในด้านที่จะผดุงคุณธรรมของคนในชาติไว้ เห็น
ได้ชัดว่าทัพเป็นคนรักพวกพ้อง รักคนไทยด้วยกัน และพร้อมที่จะยอมสละชีพเพื่อชาติ

- แพง (ตัวเอกฝ่ายหญิง) สาวงามวัย ๑๖ ปี มีจิตใจห่างหาย เข้มแข็งไม่แพ้ชาย แต่เจ้าแง่
แสนงอน เมื่ออยู่ต่อหน้าชายคนรัก
- สังข์ (ตัวเอกฝ่ายผู้ร้าย) สังข์เป็นคนหลงระเรีงไปกับอำนาจบารมี และใช้อำนาจในทางมิชอบ
แต่สังข์ยังไม่ชั่วร้ายโดยสิ้นคาน เพราะสังข์ยังใจอ่อน ยอมรับยกย่องความดีงามของทัพ
เมื่อทัพเข้าช่วยเขาให้พ้นจากวงล้อมของพม่าข้าศึก

บ้านนอกเข้ากรุง

- นิง (ตัวเอกฝ่ายชาย) เป็นหนุ่มบ้านนอก ผู้หลงรักสาวซึ่งจากบ้านนาไปอยู่ในกรุง เขามี
ความรักที่ซื่อสัตย์ สู้ติดตามหญิงคนรักเข้าไปบางกอก ยอมอดทน ออกกลืน แม้สาวคนรักจะ
แสดงกิริยาเหยียดหยามหมางเมิน นิงเป็นชายนักสู้ที่มีจิตใจกล้าหาญ มีชั้นเชิงนักเลงเต็ม
ตัว ไม่เกรงกลัวใครแม้แต่นักเลงบางกอก เขาเป็นคนมีไหวพริบเฉลียวฉลาดพอตัว
- เดือน (ตัวเอกฝ่ายหญิง) เป็นสาวบ้านนอกผู้มีอารมณ์อ่อนไหวง่าย หลงระเรีงไปกับถ้อยคำอ่อน
หวานป้อยอของคนกรุง มีลักษณะหัวสูงและแสดงความอับอายที่จะให้ผู้ใดล่วงรู้ก่าพิศของตน
เดือนเป็นคนใจคอโลเล ชอบหนุ่มรูปงามชาวกรุง และยังเป็นคนเจ้าแง่แสนงอนอย่างยิ่ง
- จรรยา (ตัวเอกฝ่ายผู้ร้าย) เป็นหญิงที่มีบทบาททำให้เรื่องดำเนินไปอย่างน่าติดตาม จรรยาเป็น
คนใจโลเล กลับกลอก โลก หล่อนวางแผนจะอุปสมบทของสามี แต่ตอนหลังสำนึกผิด

บึงขุนสร้าง

- ขุน (ตัวเอกฝ่ายชาย) หนุ่มอายุ่าง ๒๕ (เบญจเพส) เดิมขุนเป็นคนฉลาด ไม่กล้าสู้คน
แม้แต่น้องสาวเขาก็แสดงความกลัวเกรง เมื่อขุนรักกับสร้าง สร้างทำให้ขุนเปลี่ยนบุคลิก
เป็นคนกล้าสู้คนขึ้นตามลำดับ ขุนเป็นคนมีความรักแท้ มั่นคงและจริงจัง จนยอมตายเพื่อ
ปกป้องเกียรติศักดิ์ของคนรักได้

สร้าง (ตัวเอกฝ่ายหญิง) สาวสวย แก่นแก้ว วัยรุ่นตรีณี เป็นคนโกรธง่ายหายเร็ว ยามโมโหปล่อยอารมณ์เต็มขีด ขุนเป็นผู้รองรับอารมณ์เหล่านั้นด้วยความอดทน เมื่อสร้างรู้ตัวความรู้สึกก็เปลี่ยนเป็นสงสาร สร้างไม่ชอบผู้ชายอ่อนแอ ซ้ำฉลาด เพราะมีความคิดว่าคนที่ช่วยตนเองไม่ได้จะปกป้องคุ้มครองหรือช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างไร สร้างมีอารมณ์รุนแรงเมื่อรักขุนจึงหนีไปตายคาบหน้ากับชายคนรัก ทั้งๆที่รู้ว่าเต็มไปด้วยอันตราย ที่สุดถูกตามล่าและตายพร้อมกับขุนในบึงเลน

อยู่ (ตัวเอกฝ่ายผู้ร้าย) หนุมใหญ่ ผู้หลงรักสร้างข้างเดียว อยู่เป็นคนนิสัยใจคอร้าย ซี้โมโห จุนเจียว อารมณ์หงุดหงิดอยู่เสมอ กักขฬะ หยาบคาย ชอบรังแกคนที่ไม่ต่อสู้และกล้าทำร้ายแม้กระทั่งผู้หญิง

โป๊ะล้ม

วัง (ตัวเอกฝ่ายชาย) หนุมไต้ก๋งเรือประมง อายุ ๓๕ ปี เป็นคนมีอันจะกินเพราะขยันขันแข็ง ทำการงานในทะเล แต่หน้าตาไม่หล่อเหลา ซื่อาย จีบผู้หญิงไม่เป็น เขาจึงพลาดรักกับสาวแสนสวยประจำหมู่บ้าน วังเป็นคนซื่อ ใจกว้าง ไม่มีเหลี่ยม ไม่ทันคน เขาจึงถูกศัตรูลอบทำตายโป๊ะ เครื่องมือทำมาหากินของเขา ทำให้เขาริบัติ ไม่มีอะไรเหลือ นอกจากเด็กสาวในบ้านเท่านั้นที่เห็นใจ

ร่วม (ตัวเอกฝ่ายหญิง) สาวน้อย แก่นแก้ว แสนซน วัย ๑๖ อาศัยอยู่กับใบบุญของบิดา ไต้ก๋งวัง (เป็นเด็กในบ้านก็ว่าได้) ร่วมเป็นคนปากคอจืดจาง เจ้าคารม ไม่เกรงกลัวใคร ทำงานเก่ง แต่งตัวปอน เพราะความยากจน ร่วมเป็นคนเซียมตัว ไร้สภาพ ไร้ฐานะ รักนายวังอยู่เงียบ ๆ หล่อนเห็นสาวๆพยายามจะ "ต้ม" นายวังเพื่อเอาของกำนัล หล่อนพยายามจะบอกเขาด้วยความห่วงใย แต่เขามองข้ามความปรารถนาดีของหล่อนในตอนต้น จนกระทั่งเมื่อเขาหายหน้า เขาจึงเห็นความดีของร่วม

ช้อย (ตัวเอกฝ่ายผู้ร้าย) หญิงม่ายอายุ ๒๕ เป็นคนโลภมากเล่ห์และเจ้าชู้ เห็นแก่ได้ และรักสนุก ใจคอไม่ซื่อสัตย์ เป็นตัวละครสำคัญที่เป็นสาเหตุทำให้ชีวิตของตัวเอกเปลี่ยนฐานะจากร่ำรวยไปสู่ความยากจน

แผลเก่า

ขวัญ (ตัวเอกฝ่ายชาย) เป็นชายหนุ่มแห่งทุ่งบางกะปิ อาชีพทอผ้า อายุ ๒๕-๒๖ เป็นชาตินักเลงเต็มตัว แต่มีคุณธรรม คือไม่ทำร้ายใครลับหลัง ขวัญเป็นหนุ่มลูกทุ่งที่ซื่อสัตย์บูชาความรัก มีความมั่นคงต่อเรียนสาวคนรักไม่เปลี่ยนแปลง แม้ว่าเรียนจะไปอยู่บางกอกและควงกับหนุ่มบางกอกมาถึงทุ่งบางกะปิ ขวัญเป็นคนไม่ยอมให้ใครมาลบเหลี่ยมนักเลงได้และยอมตายเพื่อบูชาความรัก

เรียน (ตัวเอกฝ่ายหญิง) สาวงามวัย ๑๘ แห่งทุ่งบางกะปิ เรียนเป็นคนสวย ฉลาดทันคน แต่ขาดความมั่นใจในตนเอง หลงใหลในสิ่งสวยงาม สิ่งล่อใจต่าง ๆ ทำให้ใจคอโลเล หลงคารมหนุ่มบางกอกจนลืมขวัญ เพราะเรียนหวังความสุขและความมีหน้ามีตา แต่เรียนเป็นคนกตัญญูต่อผู้มีพระคุณและผู้บงกชเกิดเกล้าจึงทำให้มีผู้อุปการะ แม้ใจคอจะโลเลหัวเราะง่าย แต่เรียนก็รักขวัญอย่างแท้จริง เห็นได้จากที่เธอฆ่าตัวตายตามขวัญไปต่อหน้าศาลเจ้าพ่อไทร

สมชาย (ฝ่ายผู้ร้าย) หนุ่มบางกอก เป็นนักเรียนนอก และเป็นคนเจ้าสำราญเพราะมีทรัพย์สินบุคคลล่ำอวดแบบชายในกรุง ทำทางสว่างงาม มีอัธยาศัยดี ให้เกียรติผู้หญิง ไม่ดูถูกคน เขารักเรียนจนเข้าใจผิดว่าขวัญจะทำร้ายเรียน จนทะเลาะวิวาทกันและเป็นเหตุให้ขวัญถูกยิงตาย

รอยไถ

ลือ (ตัวเอกฝ่ายชาย) หนุ่มทุ่งสองห้อง วัย ๒๕-๒๖ เดิมเป็นนักเลงไป และชอบเล่นการพนัน เมื่อมีลูกเมียก็พยายามจะกลับตนและทุ่มความรักทั้งหมดให้เมียกับลูก แต่นิสัยเดิมแก้ไขไม่หาย

ลือเป็นคนใจเด็ด มือเด็ด พอมีเงินติดตัวก็มักคอดไปเล่นการพนันเสมอ ลือเป็นคนมีความจริงใจ เป็นนักเลงแท้ และมีความอดทนเป็นเลิศ เขารักเมียมาก เมื่อเมียหนีไป เขาร้องไห้และตามล้างแค้นถึงที่สุด

บัวผัน (ตัวเอกฝ่ายหญิง) เป็นสาวรุ่น น้องภรรยาของลือ มีนิสัยแง่อน หัวดี ชอบเอาชนะ และมักแกล้งลืออยู่เสมอ แต่บางครั้งบัวผันก็เป็นคนใจอ่อนเมตตาสงสารลือ พร้อมทั้งพูดจาปลอบโยนเอาใจ บัวผันเป็นคนมีความกตัญญูต่อแม่และพี่สาว แต่ก็ยังมีนิสัยอย่างเด็กคือขาดเหตุผลและความไตร่ตรอง

บัวเพื่อน (ภรรยาของลือ) เป็นตัวละครสำคัญที่ทำให้ชีวิตของลือเปลี่ยนไป และทำให้เหตุการณ์ในเรื่องเปลี่ยนแปลง บัวเพื่อนเป็นคนเห็นแก่ตัว เห็นแก่ความสุขของตนมากกว่าความรับผิดชอบในครอบครัว ใจคอโลเล ไม่มีมั่นคงแน่นอน รักง่าย หน่ายง่าย เรรวน เธอเป็นหญิงที่เห็นแก่อำนาจเงินมากกว่า อำนาจความรัก บัวเพื่อนเจ้าแง่แสนงอน อารมณ์ผันแปรง่ายไม่มีเหตุผล เป็นหญิงที่มีอารมณ์อ่อนไหวและขาดเหตุผล ที่สุดทั้งสามีและลูกหนีตามซูไป

นางบัว สตรีผู้เป็นมารดาของบัวผันและบัวเพื่อน เป็นคนเห็นแก่ความสุขของลูกหลาน และเห็นแก่เงินจนยอมขาดคุณธรรม คือพรากรลูกสาวหนีจากลูกเขยเพื่อให้ไปแต่งงานกับหนุ่ม เศรษฐี

เรือเพลง-เรือเร

ลือ (ตัวเอกฝ่ายชาย) หนุ่มใหญ่แห่งบ้านเสื่อข้าม อาชีพทำนา มีความสันทัดในการร้องเพลง จึงได้เป็นพ่อเพลงในการเล่นเรือเพลงงานกฐินทอดผ้าป่าบ้านดิน ลือเป็นคนยากจนอยู่กับพ่อซึ่งมีภรรยาใหม่ พ่อของลือเป็นคนโมโหร้าย มุทะลุและขาดความปราณี ทำให้ลือน้อยใจในสภาพชีวิตของตนอยู่เนือง ๆ

ลือเป็นคนขยันขันแข็ง แต่ถูกหักและอาตหลานกำนันตั้งตัวเป็นศัตรู ตามจ้องล้างจ้องผลาญ เขาจึงต้องกลายเป็นโจรปล้นเรือแล้วต้องหลบหนีไป เขาเป็นคนรักศักดิ์ศรี มีความเป็นนักเลงเต็มตัว ไม่ยอมให้ผู้ใดดูหมิ่นเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นชาย แต่ลือเป็นคนมีจิตใจอ่อนโยน รู้วิธีช่วยเหลือตลอดเวลา เขารักฝนทองอย่างแท้จริง

ฝนทอง (ตัวเอกฝ่ายหญิง) สาววัย ๑๘ หลานกำนันแห่งบ้านเสือข้าม มีความสวยและความสามารถพิเศษคือ ร้องเพลงเก่ง จึงได้เป็นแม่เพลงร้องโต้ตอบกับสื่อ ฝนทองเป็นหญิงเฉลียวฉลาด รักเดียวใจเดียว และมีความซื่อสัตย์มั่นคง ไม่เห็นแก่ได้แม้हतห่มคู่หมั้น ซึ่งเป็นเศรษฐีจะพยายามใช้ของกำนัลล่อใจ

อาด หม่อมน้อยทายาทเศรษฐี หลานกำนัน ญาติของฝนทอง (และที่จริงเป็นน้องชายคนละพ่อ กับสื่อ) อาดเป็นหนุ่มชาวกรุง หน้าตาสำอางค์ แต่มีความเกเร ประพฤติเป็นพาล หาเหตุแกล้งผู้อื่น และไม่เป็นตัวของตัวเอง ถูกอำนาจของหัตครอบงำ ทำให้มีนิสัยใจคอเปลี่ยนไปข้างนักเลงอันธพาล แต่เมื่ออาดเตรียมบวชก็กลับใจ สำนึกผิด และให้อภัยสื่อ ยอมรับสื่อเป็นที่ชาย

หัต (ตัวเอกฝ่ายผู้ร้าย) หัตเป็นหนุ่มเศรษฐีวัยฉกรรจ์ ผู้หมายปองฝนทอง และทำทุกอย่างที่จะได้ฝนทองมาครอง จึงเป็นคู่อริกับสื่อ หัตเป็นคนโมโหร้าย อาฆาตพยาบาท ชอบใช้อิทธิพลข่มเหงรังแกผู้ที่อ่อนแอกว่า มีเหลี่ยมคูรอบตัว ชอบอวดมั่งอวดมี แต่เขาเอาอกเอาใจผู้หญิงเก่ง

ลมตะเภา

ภูหิน (ตัวเอกฝ่ายชาย) หนุ่มใหญ่วัย ๓๐ อาชีพได้ก่งเรือ ผู้มีนิสัยดูร้าย ใจหมิ่น ภูหินเป็นคนหยาบกระด้าง มุทะลุ บ้าบิ่น ชอบยั่ววนกวนโลก เห็นการทะเลาะวิวาทเป็นของสนุก เขาเป็นคนดูร้ายใจทรหด จนเป็นที่เกลียดชังและเกรงกลัวของเพื่อนบ้าน เมื่อภรรยาของภูหินหนีไป เขาสำนึกผิดและพยายามจะเปลี่ยนนิสัย ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีกลับมาสู่ภูหินอีกครั้ง ทำให้เห็นว่าใจจริงเขาเป็นคนมีความเมตตาปราณีอยู่ในหัวใจ แต่พฤติกรรมก้าวร้าว เขาพยายามจะกลับตนเป็นคนดีแต่ไม่สำเร็จ เขาถูกกล่าวหาว่าเป็นโจรสลัดและถูกยิงตายในที่สุด

ดวง (ตัวเอกฝ่ายหญิง) ดวงทนอารมณ์ร้ายของสามีไม่ไหว จึงพาลูกหนี แต่มีใช้เพราะความรักไม่มั่นคงหากหนีเพราะทนความดูร้าย กักขะ หยาบคายไม่ได้

เรียน เป็นชายที่มีใจคอเมตตากรุณา เห็นได้จากเขามีความรักดวงและ เด็กชายผาลูกของ ภูหินด้วยความสุจริตใจ ความดีของเรียนจึงชนะใจลูกของภูหิน ชนะใจเดือนน้องเมีย และท้ายสุดชนะใจภูหินได้

ล้างบาง

เอื้อง (ตัวเอกฝ่ายชาย) เอื้อง หรือ เลื่อนหนุ่มขุนท่ง หนุ่มใหญ่วัยฉกรรจ์ เป็นคนใจดี นิสัย เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ต่อคนยากคนจน น้ำใจกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ เอื้องเป็นโจรเพราะการถูก กดขี่ข่มเหง (พ่อถูกโจรบุกฆ่าและพรากแม่จากเขาไป) เขาเป็นคนฉลาด สามารถแก้ ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างสุขุมรอบคอบ จึงเป็นที่รักของชาวบ้านขุนท่งและชนะใจกาหลง สาวงาม เมื่อเขาพบแม่และน้อง เขาก็ให้อภัยศัตรู ไม่ผูกใจเจ็บแค้นอีกต่อไป

กาหลง (ตัวเอกฝ่ายหญิง) สาวงามวัย ๑๘ แห่งบ้านกระท่อมราย นิสัยใจคอกล้าหาญมาก แม่ แต่ขุนท่งซึ่งผู้คนครั้นคร้าม กาหลงก็ไม่พรั่น อาสาฆ่าหนังสือไปให้เขา กาหลงเป็นสตรี ที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด และมีอารมณ์ขัน (ตัวอย่างการวางแผนจะจับขุนท่ง)

หวาด (ตัวเอกฝ่ายผู้ร้าย) หนุ่มนักเลงแห่งบ้านภูฎีแดง มีจิตใจเหี้ยมโหดและนิสัยอันธพาล รวบรวมคนก่อความเดือดร้อนให้ชาวบ้าน แม้กระทั่งกำนัน หวาดจึงถูกขุนท่งปล้นสิ่งสอน จนต้องหนีไปกระท่อมราย แต่เมื่อประจักษ์ในเชิงนักเลงของขุนท่งก็ยอมลงให้ กลับตัว กลับใจได้และประพาศิตนเป็นคนดีสืบไป

ศาลเพียงตา

รอ (ตัวเอกฝ่ายชาย) หนุ่มลูกชวานา อายุ ๒๘ ปี เขาถูกใส่ความติดคุกตั้งแต่อายุ ๒๓ รวม ๕ ปี เมื่อออกจากคุกจึงมีสภาพเป็นคนโดดเดี่ยว ไร้ที่พึ่ง แต่รอเป็นนักเลงแท้ เขาต้องการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ที่ถูกกล่าวหา และเขาเป็นคนไม่อาฆาตพยาบาทใคร รอ เป็นคนซื่อและอดทน แต่ฝ่ายศัตรูจ้องล้างจ้องผลาญ และริษยาจนหาเหตุทำให้เขาต้อง เติลิดไปเป็นโจรจริง ๆ

รอเป็นชายซึ่งมีอุปสรรคในด้านความรักถึง ๒ ครั้ง ครั้งแรกกับสร้อย ซึ่งตกเป็นเมียของศัตรู ต่อมากำไลน้องสาวของสร้อย แต่ในที่สุดเขาก็ได้ครองกำไล

กำไล (ตัวเอกฝ่ายหญิง) สาวสวยวัย ๑๘ ปี อารมณ์ดี รักสนุกค่อนข้างแก่นแก้วและแสนงอน เป็นคนเฉลียวฉลาด รู้จักผ่อนปรนเพื่อเอาตัวรอดได้ กำไลเป็นคนใจคอแน่วแน่ มีความรักที่มั่นคง และเป็นคนขี้สงสาร

อ้น (ตัวเอกฝ่ายผู้ร้าย) เป็นชายชั่ว ใจดีเต็มไปด้วยความอาฆาตพยาบาท จองเวร เมื่อโกรธแค้นผู้ใดก็ตามจงล้างจงผลาญถึงที่สุด อ้นเป็นคนเจ้าเล่ห์เพทุบาย เต็มไปด้วยเล่ห์กล และแผนการณ์ชั่วร้ายที่จะกำจัดศัตรู

สาวชะโงก

ไผ่ (ตัวเอกฝ่ายชาย) หนุ่มใหญ่แห่งบ้านทุ่งไผ่พันมือ เป็นคนใจนักเลง มีความกล้าหาญ รับผิดชอบ ไม่เกรงกลัวใครง่าย ๆ ไผ่เป็นคนเจ้าอารมณ์และขี้หึง

อ้อน (ตัวเอกฝ่ายหญิง) สาววัย ๑๖ เป็นคนกตัญญูต่อพ่อแม่ มีความอดกลั้นยอมอดทนเพื่อคนรัก อ้อนเป็นคนมีใจมั่นคงต่อความรัก และเป็นคนชอบความสงบ ไม่ชอบมีเรื่องมีราวกับใคร

บุญ หนุ่มฐานะดี นิสัยชอบข่มเหง รังแกผู้อื่นอยู่เสมอ ไม่มีเหตุผล ขาดความรอบคอบ บุญเป็นตัวต้นเหตุที่ทำให้ความรักของไผ่และอ้อนไม่สมหวัง

ลำเภาลม

ดอกรัก (ตัวเอกฝ่ายชาย) หนุ่มวัย ๒๕ บุตรชายช่างดีเลิศแห่งย่านสัมพันธียุชยา เป็นคนเข้มแข็ง ทรหดตั้งใจจริง ดอกรักปรารถนาแรงกล้าที่จะเป็นทหาร เขามีโอกาสได้เป็นทหารสมใจ และได้แสดงความสามารถเป็นที่ประจักษ์แก่ตาแม่ทัพ นอกจากความกล้าหาญแล้ว ดอกรักยังมีนิสัยมุทะลุ บ้าบิ่น เลือดร้อน ยึดมั่นในความกตัญญู ไม่ยอมทำร้ายผู้มีพระคุณแม่

จะถูกรังแกข่มเหง เพราะความกล้าหาญและมีฝีมือในเชิงรบ จึงทำให้เขาได้เป็นหมื่น
กำแหง ขุนพลทัพสมเด็จพระเจ้าลูกเธอราเมศวร

ลำภู (ตัวเอกฝ่ายหญิง) ทาสสาววัย ๑๖ ในเรือนของนายวัง เธอมีความรักซื่อตรงต่อคอกรัก
หนุ่มในเรือนเดียวกัน ลำภูเป็นหญิงที่บูชาความรักเป็นสรวง มีความมั่นคง เด็ดเดี่ยว
พร้อมที่จะยอมสละความสุขส่วนตัวเพื่อความรักได้ ด้วยศรัทธาและพลังแห่งความรักของ
เธอ มีส่วนทำให้คอกรักประสบความสำเร็จในราชการทหาร

นายวัง (ตัวเอกฝ่ายผู้ร้าย) ชายหนุ่มผู้มีจิตใจชั่วร้าย ถิ่นอำนาจบารมีของบิดาสั่งอหิพลให้กับ
ตนเอง ถือเอาความคิดของตนเป็นใหญ่ ขาดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นประกอบการชั่วร้าย
นานาประการ เห็นแก่ความสุขส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ไม่มีเมตตาธรรม มีนิสัยอันธพาล
และดุร้าย

สินในน้ำ

รุ่ง (ตัวเอกฝ่ายชาย) หนุ่มลูกทะเล อายุ ๒๕ อาชีพงมของทะเลชายเลี้ยงมารดาผู้แก่ชรา
เป็นคนทรหดและเต็มไปด้วยความกตัญญู รุ่งเป็นคนรักแม่ที่สุด ยอมทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อ
แม่ เขาเป็นคนกล้าหาญ พร้อมทั้งจะเผชิญอันตราย โดยไม่หวัคหวั่น รุ่งเป็นคนมีน้ำใจ
นักกีฬาอย่างน่าสรรเสริญ (เห็นได้จากเมื่อลือชายหนุ่มซึ่งแย่งสาวรักไปจะจมน้ำตาย เขา
ช่วยไว้ทัน)

กระถิน (ตัวเอกฝ่ายหญิง) สาวงามวัย ๑๘ คนรักของรุ่ง นิสัยชอบความสวยงาม พึ่งเพื่อ
ปรารถนาแต่ความสุขสำราญ ความมั่งมี เธอรักกับรุ่ง เมื่อรุ่งจนจึงปลีกตัวออกห่าง

ลำเภา สาวสวยวัย ๑๗ เพื่อนของกระถิน รักรุ่งอยู่เงียบ ๆ ลำเภาเป็นคนเชื่อเพื่อนและรู้คุณคน
เธอรักและซื่อสัตย์ต่อเพื่อนอย่างจริงใจ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ลำเภามีรักเดียวใจเดียว
จึงสามารถพิชิตหัวใจรุ่งได้สำเร็จ

เลื้อข้าม

ไผ่ (ตัวเอกฝ่ายชาย) หนุ่มใหญ่ลูกบ้าน เป็นนักเลงเต็มตัว ไม่เกรงกลัวคน ไม่ยอมให้ใครหมิ่นเกียรติหรือศักดิ์ศรีเล่นง่าย ๆ เป็นคนรักพวกพ้องและรักเดี่ยวใจเดี่ยว เมื่อเขาถูกผู้ใหญ่กีดกันเรื่องความรักจึงตัดสินใจพาสาวหนี

กำไล (ตัวเอกฝ่ายหญิง) สาวสวยวัยรุ่น ใจคอเด็ดเดี่ยว ถือเอาความรักของตนเองเป็นใหญ่ โดยไม่ยอมฟังความเห็นของพ่อ เมื่อรู้แน่ว่าพ่อไม่ชอบชายคนรัก กำไลจึงตัดสินใจหนีตามไผ่ไป

บุญ (ตัวเอกฝ่ายผู้ร้าย) บุญเป็นชายชั่ว มีความคิดต่ำช้า ก่อกรรมทำเข็ญอยู่เสมอ เป็นตัวมารคอยขัดขวางความรักของไผ่ไม่ให้สมปรารถนา โดยอาศัยอำนาจบารมีทางการเงินเข้าช่วย

เลื้อทุ่ง

เร่ (ตัวเอกฝ่ายชาย) อายุ ๒๖ ปี เป็นคนมีนิสัยซื่อสัตย์และรักแท้ เร่ รักหญิงรูปงาม แต่ใจคอโลเลจนเกิดเรื่องฆ่ากันตาย เร่จึงเปลี่ยนนิสัยจากคนซื่อเป็นเสือปล้นเขากิน เร่ร้อนไป แม้จะเป็นเสือ เร่ก็รักลูกเมีย ขณะเดียวกันก็ยังมีชีวิตจิตใจจึงหลงกลอุบายของพิมพ์ ทำให้ตัวถูกยิงตายพร้อมกับเมีย

แท้ (ตัวเอกฝ่ายหญิง) สาวงามวัย ๑๖ ซื่อและไร้เดียงสา มีความรักที่บริสุทธิ์ต่อเร่ด้วยความจริงใจ และตกเป็นเมียของเสือเร่

พิมพ์ (ตัวผู้ร้ายฝ่ายหญิง) สาวสวย แต่ใจคอเต็มไปด้วยความอาฆาตพยาบาท ชอบความรำรวย ใจริษยาพยาบาทแรง พุดจาเชื่อถือไม่ได้ ขาดความเมตตากรุณา

แสนสลับ

แผลง (ตัวเอกฝ่ายชาย) หนุ่มลูกชานา อายุย่าง ๒๕ แห่งทุ่งแสนสลับ เป็นคนกล้าหาญ เด็ดเดี่ยว ใจนักเลง เป็นที่เกรงขามของหนุ่มวัยเดียวกัน แผลงเป็นคนกล้า แต่ใจอ่อน สังเกตได้หลายตอนว่าเมื่อเขาเกิดความผิดหวังหรืออัดอั้นใจมักจะร้องไห้ แผลงเป็นคนมีคุณธรรม ไม่เคยข่มเหงหรือทำร้ายใครก่อน มีความซื่อสัตย์ และรักเดี่ยวใจเดี่ยว

โปรย (ตัวเอกฝ่ายหญิง) สาวสวยวัยรุ่น แห่งทุ่งแสนสลับ บางกะปิ เป็นผู้หญิงที่มีความเรียบร้อย สงบเสงี่ยมเจียมตัว แต่โปรยมีจิตใจร่วนเร ชอบความหรูหรา ฟุ่มเฟือย เธอจึงยอมตกอยู่ใต้อิทธิพลของสิ่งเขี้ยววนเปลี่ยนใจโดยง่าย เช่น เธอรักกับแฝง แต่ครั้งเห็นหนุ่มชื่อชานเป็นคนมีฐานะดี แต่งกายทันสมัย เธอก็หันไปปรับหมั้นชาน เมื่อชานหายเจียบไป เธอก็ปรับหมั้นชายอื่นอีก คือ เทียม โดยไม่แยแสความรักอันซื่อสัตย์ของแผลง จนกระทั่งเทียมตาย เธอจึงหันมาหาแผลงอีกวาระหนึ่ง

เทียม (ตัวเอกฝ่ายผู้ร้าย) หนุ่มเศรษฐีบ้านนอก ซึ่งพยายามแสดงให้ผู้อื่นรู้ว่าเราเป็นหนึ่งในแห่งทุ่งแสนสลับ ศึกษายาบาย จิตใจต่ำ ชอบลบลู่ดูหมิ่นคนที่ด้อยกว่า เช่นกรรมกรหรือคนยากคนจน เทียมชอบใส่ร้ายป้ายสี และพูดจาเกินกว่าเหตุ ไม่เป็นสุภาพบุรุษ

หน้าโอ

พ้อง (ตัวเอกฝ่ายชาย) พ้องเป็นพ่อหม้าย เมียตายไปหลายเดือน จึงเกิดความว่าเหว่ หวนคิดถึงสายบัวคนรักเดิม ซึ่งมีที่นาอยู่ติดกัน พ้องเป็นชายโชคดี ในด้านความรักเพราะคนรักเก่ายังพร้อมที่จะปลงใจกับเขา

สายบัว (ตัวเอกฝ่ายหญิง) สายบัวเป็นหม้ายสาวที่ว่าเหว่ เคยรักกับพ้องมาก่อนจะแต่งงาน ดังนั้นจึงตกลงใจอยู่กับคนรักเดิม

ยายแกละ (ตัวเอกฝ่ายผู้ร้าย) หญิงมีอายุ ชอบสอดรู้สอดเห็นเรื่องราวของคนอื่น และเข้าไปยุ่งเรื่องส่วนตัว เป็นตัวละครที่ทำให้ "หน้าใจ" มีชีวิตชีวขึ้น

หนามยอก-หนามบ่ง

- ธง (ตัวเอกฝ่ายชาย) ธงเป็นหนุ่มลูกทุ่ง วิทยากรรจ์ อุปลีลยเป็นคนที่ดูดีมีคุณคน เป็นลูกผู้ชายเต็มตัว กล้าหาญเด็ดเดี่ยว ไม่กลัวอันตรายใด ๆ หากถูกลบเหลี่ยมคม เป็นคนชนิดที่เรียกว่าเมื่อมีใครหมิ่นศักดิ์ศรีก็ "สู้จนยับตา" ธงเป็นคนรักชาวาจาสัตย์ และมีเมตตาธรรม หยิ่งและทรนงในศักดิ์ศรีของความเป็นคน
- แหว (ตัวเอกฝ่ายหญิง) เป็นสาวสวยที่มีความรักมั่นคงต่อชคนรัก แหวเป็นคนใจซื่อบริสุทธิ์ และปรารถนาดีต่อผู้อื่น เธอต้องแต่งงานกับมิ่ง
- ดวง (ตัวเอกฝ่ายหญิง) หญิงสาวที่มีความซื่อตรง และมีรักแท้มั่นคงต่อช แม้ว่าจะจะเป็นเลื้อหนีไปจากหมู่บ้าน ดวงก็เฝ้ารอคอยด้วยความรัก ดวงเป็นคนเชื่อมั่นในตัวเอง เธอรับอาสาบิดา ที่จะห้ามเลื้องไม่ให้เข้าปล้นบ้าน และเธอก็ทำได้สำเร็จ
- มิ่ง (ตัวเอกฝ่ายผู้ร้าย) ลูกชายของพ่อขุนนา ซึ่งมีอำนาจและอิทธิพลเหนือชาวบ้านนาแคะ มิ่งเป็นคนดู เข้มเกรี้ยว หัวใจหินขาดความเมตตากรุณา เห็นได้จากหากใครคิดน้ดค่าเข่านาเขาต้องรีบทรพยตั้งแต่ข้าวในยุ้ง รัวควาย เกรียนไถ เครื่องมือการทำมาหากิน ถ้าไม่มีอะไรให้ก็เอาตัวไปใช้งาน มิ่งมีนิสัยเอาแต่ใจตัวเอง เพราะถูกเลี้ยงอย่างตามใจมาตั้งแต่เล็ก มีเล่ห์เหลี่ยม และประพฤติตัวเป็นอันธพาล ออกตัณญต่อบิดา

หมื่นช่อง

เครื่อง (ตัวเอกชายชาย) หนุ่มวัย ๒๖ ปี เป็นคนมีความกตัญญูรู้คุณคน และรักความยุติธรรม เครื่องเป็นบ่าวในบ้านของพันเหลือ เขาเกิดความรักและสงสารทาสสาวในเรือนพันเหลือคือเงินยวง เครื่องเป็นคนจริงจังต่อชีวิต แต่ใจอ่อนจึงถูกใส่ร้ายว่าเป็นเลื้อ เขา

จึงไปรวบรวมไพร่พลมาล้างแค้น ขณะเดียวกันก็ปราบคนที่กดขี่ข่มเหงราษฎร จึงถูก
ขนานนามว่า หมิ่นช่อง

เงินยวง (ตัวเอกฝ่ายหญิง) ทาสสาวสวยวัย ๑๖ ปี เพราะความงามจึงเป็นที่ต้องตาของหลาย
บุตรชายพันเหลื่อ แต่เธอรักกับเครื่อง เงินยวงเป็นผู้หญิงฉลาดและมีความรักอย่าง
มั่นคงต่อชายคนรัก

หลาย (ตัวเอกฝ่ายผู้ร้าย) เป็นชายหนุ่มผู้เต็มไปด้วยเล่ห์เพทุบาย ไม่รักษาวาจาสัตย์ ไม่
มีความเมตตา จิตใจมีแต่ความริษยาอาฆาต ชอบกล่าวร้ายป้ายสีผู้อื่นโดยไม่ละอาย
แต่หลายเป็นคนรักพ่อ กตัญญูต่อพ่อ

อายขุนทอง

ขุนทอง (ตัวเอกฝ่ายชาย) หนุ่มลูกชาวบ้าน อายุ ๓๐ ปี ขุนทองเป็นคนยากจน ต้องอาศัย
ผืนนาคนอื่นทำกินกับพ่อสองคน เขามีนิสัยอดทน จิตใจมั่นคง รักศักดิ์ศรีและเสงี่ยม
เจียมตน เกสียดการถูกละเมิดเหยียดหยาม และไม่ชอบคนดูถูกคน ขุนทองไม่เคยก้มหัวให้
ผู้มีอำนาจหรืออิทธิพลที่ประพฤตมิชอบ

แก้ว (ตัวเอกฝ่ายหญิง) สาวสวย แก้มแก้ม อายุ ๑๖-๑๗ ปี เธอเป็นลูกสาวผู้ใหญ่บ้าน
เก่งกล้า เหมือนผู้ชาย ไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรค แก้วรักขุนทองอย่างลึกซึ้ง เมื่อ
ถูกพ่อก็อดทนจึงหนีตามขุนทองไป แต่ต้องตายเพราะความไม่เข้าใจของพ่อ

วาด (ตัวเอกฝ่ายผู้ร้าย) เป็นชายแก่ที่มีความมั่งมากในกามารมณ์ เห็นเด็กสาว ๆ เป็น
เครื่องเล่น วาดเป็นคนกลับกลอก แสร้งทำดีกับผู้ใหญ่ชั้น เพราะต้องการแก้ว วาด
ชอบรังแกผู้อื่น มีนิสัยอันธพาลและหยาบคาย ชอบข่มเหงผู้อ่อนแอกว่า เป็นคนใจชั่ว
ขาดความเมตตา

ภาคผนวก ค.

การดำเนินเรื่อง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กระท่อมปลายนา

ไม้ เมืองเดิม ใช้กลวิธีการแต่งโดยเปิดเรื่อง เริ่มด้วยการบรรยายฉากแล้วแนะนำตัวละครให้ผู้อ่านพบกับปมปัญหาของเรื่องทันที

การเริ่มเรื่องด้วยการบรรยายภูมิประเทศตามสภาพทางภูมิศาสตร์ เป็นปูพื้นเรื่องให้ผู้อ่านเห็นจริงเห็นจัง และเมื่อแนะนำตัวละครแล้ว ผู้แต่งได้ใช้เหตุการณ์ต่างๆ สร้างปัญหาให้ตัวละครเป็นการผูกปมของเรื่อง เพื่อให้ผู้อ่านสนใจ การให้ตัวเอกของเรื่องเผชิญปัญหาชีวิตที่ยุ่งยาก ซับซ้อน เป็นการสร้างความสนใจมากขึ้น และการที่ผู้อ่านคอยคิดว่าตัวเอกจะแก้ปัญหายุ่งยากในชีวิตได้อย่างไร เป็นวิธีสร้างความฉงน (Suspence) จนกระทั่งถึงจุดไคลแมกซ์ (Climax) คือจุดสุดยอดแห่งอารมณ์และความสนใจ เรื่องจึงคลี่คลายลงสู่จุดจบ

นวนิยายเรื่องนี้เล่าจากทัศนะของผู้แต่ง โดยผู้แต่งเป็นผู้บรรยาย แต่มิได้นำตนเองเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับตัวละคร เป็นกลวิธีบรรยายให้ผู้อ่านเห็นจากทุกด้าน ทั้งพฤติกรรม ความนึกคิดและการตัดสินใจ ผู้ประพันธ์เป็นผู้หยั่งรู้ทั้งหมด คือเป็นผู้กำหนด

บางตอน ผู้แต่งใช้บทสนทนาช่วยในการดำเนินเรื่อง หรือแสดงพฤติกรรมของตัวละคร ซึ่งเป็นกลวิธีการแต่งที่เห็นว่า ไม้ เมืองเดิม ใช้บ่อยครั้ง ตัวอย่าง ตอนที่น้องสาวภรรยา (สารภี) พุดกับผง (พระเอก)

"ชายที่รักลูกรักเมียอย่างประเสริฐแท้ก็เพียงพี่ผง เมื่อก่อนเป็นนักเลงเที่ยวเกะกะระรานกระฉ่อนทั้งลาลูกกา แต่พอมีลูกเต้าก็ละพยศนักเลง จับเจ้าเสียงลูกอยู่กับบ้าน"

(กระท่อมปลายนา, หน้า ๘๖๕)

หรือตอนที่ผง (พระเอก) นำลูกไปฝากไว้กับสารภี (น้องภรรยา) เขาแสดงความมุ่งมั่นแห่งการตามล้างแค้น

"จะเข้าคุกเข้าตะรางหรือถูกตัดหัวเสียก็ตามเถอะ เมื่อว่าพบเจ้าแม่นแล้วก็ต้องถอดชีวิตกันจนได้"

(กระท่อมปลายนา, หน้า ๘๖๔)

เป็นการสร้างภาพความแค้น ความอาฆาตพยาบาทด้วยบทสนทนาของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านรอคอยว่า ผง (พระเอก) จะแก้แค้นเจ้าแผ่นดิน (ผู้ร้าย) ได้สำเร็จหรือไม่

ไม้ เมืองเดิม ใช้วิธีการแต่งแบบเล่าเรื่องตามลำดับ ไม่มีการย้อนต้น หรือย้อนปลาย เป็นการลำดับแบบตามปฏิทิน บรรยายฉากแนะนำตัวละครควบคู่ไปกับฉาก สร้างพฤติกรรมแล้วจึงผูกปมด้วยปัญหาหรืออุปสรรคที่สรรหาให้ตัวละครเผชิญ และเรื่องต่าง ๆ ค่อยคลี่คลายลงเป็นลำดับวิธีบรรยาย ใช้เล่าจากทัศนะของบุรุษที่สาม เรื่องนี้ไม่มีการใช้สัญลักษณ์แต่อย่างใด ลักษณะเด่นของการแต่งเรื่องกระท่อมปลายนา อยู่ที่บุคลิกของพระเอก และพฤติกรรมในชีวิตของตัวเอก และการตัดสินใจของตัวละคร การสร้างภาพพระเอกให้เด่นในจินตนาการของผู้อ่าน เป็นวิธีที่ดีที่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกสนิทสนม ค้นเคยและจะมีความร่วมใจกับตัวเอกในการแก้ปัญหาหรือการตัดสินใจทุกอย่าง แต่ ไม้ เมืองเดิม ไม่นิยมสร้างเหตุประจวบ หรือเหตุบังเอิญเท่าใดนัก

สรุปว่า ไม้ เมืองเดิม ใช้กลวิธีดำเนินเรื่องแบบธรรมดา ไม่ซับซ้อน เป็นการเล่าเรื่องจากต้นไปหาปลาย จนถึงจุดจบแบบสะเทือนใจเพราะพฤติกรรมอันน่าสยดสยอง (กระท่อมปลายนาถูกเผาพร้อมกับร่างของนางเอก)

กลางเพลิง

กลวิธีดำเนินเรื่องง่าย ไม่ซับซ้อน ผู้แต่งมุ่งแสดงให้เห็นชีวิตของคนในชนบท มุ่งให้เห็นการต่อสู้เพื่อความ เป็นธรรมและความอยู่รอดของชีวิต ผู้แต่งใช้กลวิธีดำเนินเรื่องแบบเล่าย้อนต้น คือ กล่าวถึงอดีตที่พ่อแม่ของตัวเอกฝ่ายชายและหญิงขอรูตราจากศาลเจ้าแม่ พร้อมกับสาบานให้ทั้งสองหมั้นกันไว้ตั้งแต่ยังเล็ก แล้วจึงย้อนกลับมาเล่าถึงความสัมพันธ์ของคนทั้งสอง ตอนเป็นหนุ่มสาว

ผู้แต่งสร้างความขัดแย้งให้เกิดกับชีวิตตัวละคร คือความขัดแย้งจากความแตกต่างระหว่างฐานะของตัวละคร ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงรังเกียจความยากจนของฝ่ายชาย และต้องการให้แต่งงานกับผู้อื่น

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างหลวงกับบิดาของรำพึง (พระเอกกับพ่อนางเอก) และ ฉัตร (ผู้ร้าย) เป็นความขัดแย้งระหว่างความดีกับความชั่ว หลวง (พระเอก) ต้องต่อสู้กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ทำให้เขาต้องเดือดร้อน ทั้ง ๆ ที่เขาพยายามจะเป็นคนดี แต่เหตุการณ์ก็บังคับให้เขาต้องกลายเป็นโจร เพราะต้องการทำลายศัตรูให้พินาศสมความแค้น

ไม้ เมืองเดิม มีกลวิธีเล่าเรื่องได้สัมพันธ์กับโครงเรื่องเป็นอย่างดี โดยอาศัยกลวิธีการแต่งหลายแบบเข้าผสมผสานกันในเรื่องนี้ คือ แบบเล่าจากต้นไปหาปลาย และแบบเล่าย้อนต้น โดยใช้วิธีให้ผู้แต่งเล่าเรื่องเอง บรรยายตัวละครและเหตุการณ์ทั้งหมดโดยผู้แต่งรู้แจ้งเกี่ยวกับตัวละคร

ไม้ เมืองเดิม เปิดเรื่องด้วยการบรรยายสภาพท้องถิ่น บ้านชึปะขาว และให้ตัวละครแสดงพฤติกรรม โดยการเท้าความถึงกำเนิดของตัวเอกทั้งสอง เป็นการสร้างเหตุการณ์ให้เห็นว่าตัวละครเอกทั้งสองรักกันแน่นแฟ้นมั่นคงขึ้น

ต่อจากนั้นจึงดำเนินเรื่องต่อไปในลักษณะเล่าไปเรื่อย ๆ โดยให้เวลาผ่านไปถึง ๒๐ ปี จึงดำเนินเรื่องต่อ คือ หลวง (พระเอก) กับรำพึง (นางเอก) พบอุปสรรคอะไรบ้างในความรัก ฝ่ายธรรมก็ดกกันอย่างไร และมีวิธีกลับแก้งอย่างไรบ้าง เรื่องหรือความสนใจของผู้อ่านขึ้นเป็นเปลาะ ๆ จนกระทั่ง พระเอกทนไม่ได้ ต้องก่อเหตุการณ์อันโหดเหี้ยมร้ายกาจเพื่อเอาชนะศัตรู จุดจบของเรื่อง คือความตายของพระเอก ส่วนนางเอกหันหน้าเข้าหาพระพุทธศาสนา (บวชชี)

ไม้ เมืองเดิม ใช้กลวิธีการดำเนินเรื่องแบบจากต้นไปหาปลาย ไม่ซับซ้อนมาก และเน้นที่บุคลิกของตัวละครเอก ทำให้ผู้อ่านติดตามบทบาทของตัวละครอย่างใจจดใจจ่อ เพราะอยากรู้ว่า พระเอกจะต่อสู้อุปสรรคและปัญหาอย่างไรบ้าง ผลจะเป็นอย่างไร ผู้แต่งจบเรื่องอย่างน่าตื่นเต้น สยดสยอง

เกวียนหัก

ไม้ เมืองเดิม เปิดเรื่องโดยการบรรยายสภาพท้องถิ่นที่น่ามาเป็นฉาก คือบ้านทุ่งนาสรวง เป็นการสร้างบรรยากาศ แล้วจึงแนะนำตัวละครพร้อมกับเหตุการณ์ที่จะสานไปสู่การดำเนินเรื่องต่อไป

คือ พระเอก นางเอกพบกัน ทะเลาะกันจนเกิดการต่อสู้ (ด้วยดาบ) ได้แผลกลับไปทั้งคู่ เป็นผลให้เรื่องดำเนินต่อไป

ผู้เขียนใช้เหตุประจวบหรือเหตุบังเอิญบ้าง (เรียง-นางเอกล้มดาบไว้ ต้องกลับไปเอาดาบพร้อมกับพี่ชาย ทำให้ต้องไปพบพระเอกซึ่งค้ำน้ำหลอบอยู่ และทนกลั้นหายใจอยู่ใต้น้ำนานนักไม่ได้ ทำให้ฝ่ายผู้ร้ายจับได้ และเรื่องลูกกลมใหญ่โตต่อไป)

ผู้แต่งมักลวิธีหน่วงเรื่องให้ผู้อ่านรอคอยโดยสร้างพฤติกรรมให้ตัวละครหนีไปอยู่ที่อื่นบ้าง ตามกันไม่พบบ้าง เป็นจุดเพื่อทวีความสนใจใคร่รู้

ความขัดแย้งที่ผู้แต่งสร้างก็คือ เรื่องฐานะทางสังคมของตัวละครสองฝ่ายต่างกัน เป็นเหตุให้ญาติ ๆ รังเกียจ กีดกัน ทั้งสองต้องต่อสู้อุปสรรคนี้ เพื่อให้ความรักสมหวัง

กลวิธีในการเล่าเรื่อง ผู้แต่งบรรยายความรู้สึกของตัวละครโดยใช้วิธีที่ผู้แต่งเล่าเอง ผู้แต่งรู้แจ้งทั้งหมดทั้งทัศนคติ และความรู้สึกนึกคิดของตัวละครทุกตัว ผู้แต่งบรรยายโดยเป็นลักษณะนิสัยของตัวละครเอกให้ผู้อ่านเห็นอุปนิสัยอย่างชัดเจน โดยใช้วิธีบรรยายจากต้นไปหาปลายไม่ซับซ้อน ให้ผู้อ่านติดตามได้โดยง่ายจากต้นเรื่องไปหาจุดจบ

ผู้แต่งดำเนินเรื่องได้สมเหตุสมผลเพราะสร้างนิสัยตัวละครให้เป็นคนมุทะลุ ก้าวร้าว อารมณ์แรงมาแต่ต้น จึงสามารถใช้อุปนิสัยเหล่านี้ตัดสินปัญหาต่าง ๆ (ที่ผู้อ่านอาจเห็นว่ารุนแรง) ผลสุดท้าย พระเอกแก้แค้นได้สำเร็จ และจบเรื่องอย่างน่าประทับใจ คือ เกรียนหักท่อนางเอก ขาพิการ แต่พระเอกก็สาบานว่าจะรักตลอดไป เป็นการจบแบบที่ทำให้ผู้อ่านต้องนึกคิดต่อไปว่า ชีวิตของคนทั้งสองจะมีปัญหาอย่างไรอีกบ้าง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คนละถิ่น

ไม้ เมืองเดิม ใช้วิธีการบรรยายจากเป็นการเริ่มเรื่อง และบอกพฤติกรรมควบคู่ไปกับจากว่า "ถ้าหากถึงเดือน ๑๑ เมื่อไหร่ พ่อเฒ่าหวานก็จะแต่งงานลูกสาวอีกคนหนึ่ง" (คนละถิ่น, หน้า ๓) และปูพื้นเรื่องด้วยการเล่าพฤติกรรมของตัวละครสำคัญ (เลื้อจิตร) แล้วจึงดำเนินเรื่องต่อไปเข้มข้นขึ้นทุกที

ไม้ เมืองเดิม ใช้วิธีบรรยายโดยวิธีเล่าจากทัศนของผู้แต่ง ผู้แต่งเป็นผู้กำหนดบทบาทตัวละคร และบรรยายความรู้สึกนึกคิดของตัวละครทั้งสิ้น

เหตุการณ์ของเรื่องดำเนินไปตามเหตุผลและลักษณะนิสัยของตัวละครเป็นส่วนใหญ่ เช่น ความร้ายกาจ โหดเหี้ยม เป็นเหตุให้เกิดความอาฆาตพยาบาท การกลั่นแกล้ง เป็นเหตุให้มีการตามล้างแค้น การบีบคั้น เพราะถือเหตุที่มีอิทธิพลทำให้อีกฝ่ายหนึ่งมุทะลุ และหักหาญจะเอาชนะอุปสรรคเหล่านี้มีตลอดเรื่อง

ไม้ เมืองเดิม ไม่นิยมใช้สัญลักษณ์หรือกลวิธีการแต่งแบบซับซ้อน ผูกเขมให้ฉงนแต่เล่าไปเรื่อย ๆ จากต้นไปหาปลายถึงจุดจบ และเรื่องนี้จบด้วยความสุขจึงไม่ประทับใจเท่าเรื่องทิ้งเบร้า

ก้าน้ำนม

เรื่องนี้ดำเนินเรื่องแปลกไปจากเรื่องอื่นเล็กน้อย ไม้ เมืองเดิม เปิดเรื่องโดยกล่าวถึง ต้นหว้าใหญ่

"ไม้หว้าใหญ่ ยอดตระหง่านสูงเสียดฟ้าอยู่ท้ายทุ่งโนน หากจะถามผู้ใดแก่หรือเกิดก่อนเขา เจ้าหรืออ้ายฮีอื่นนั้น ก็จักบอกได้ว่าเห็นร่มหว้ามีมาแต่เกิดจึงเป็นไม้คู่มาอายุยืนนาน เป็นไม้ศักดิ์สิทธิ์ คุ่มมิ่งคุ่มขวัญของพวกบ้านนา และทุ่งไผ่พันมีมาแต่ครั้งกาลนาน" (หน้า ๓)

การเปิดเรื่องทำนองชี้ให้เห็นสัญลักษณ์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เช่นนี้ ทำให้ผู้อ่านสงสัยว่า "ต้นหว้า" มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องต่อไปอย่างไร มีใครมาทำอะไรอยู่ที่นี้ เป็นปัญหา หรือเป็นจุดเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านสนใจ อยากอ่านต่อไป

ต่อจากนั้น ผู้แต่งได้ขยายปัญหาให้ผู้อ่านกระจ่างขึ้นว่า เพราะเหตุไร หรือทำไม เป็นการให้เหตุผลไปตามลำดับ เป็นการแต่งชนิดที่แก้ปัญหาไปทีละเปลาะ ทำให้เรื่องอ่านง่ายไม่ซับซ้อน ไม่มีเขมซึ่งยังไม่ได้แก้ค้างไว้

ปัญหาต่อไปก็คือเหตุผลที่ทำให้พระเอกต้องเป็นเสื่อ กลับใจไม่ได้ทั้งที่คิดอยากกลับตัว ผู้แต่งได้ใช้กลวิธีโดยใช้บทสนทนาแสดงเพียงไม่กี่บทก็หนักหน่วงทำให้ผู้อ่านเข้าใจกระจ่าง และเห็นใน

เหตุผลของตัวละคร โดยไม่ต้องสร้างพฤติกรรมให้ยึดเชื้อ ตัวอย่าง คำพูดของเสือบาง กับสาวคนรัก

"แหวนเอ๋ย ใครเล่าจะไม่อยากประพาศดีเพื่อหาสุข แต่ผิดของที่มันเหลือจะหนัก โทษถึงประหาร หากจะเข้าหาเขาแต่โดยดี มันก็ต้องตายตามคนอื่นอยู่นั้น หากจะเลิกนั่งอยู่ข้างปลาเพียงชั่วมือให้อิ่มท้องนั้นจะเอาที่ไหน เพราะมันเลิกของพี่ก็เหลืออีกทางเดียว เมื่อวันสิ้นชีวิตนั้นแหละ อีกประการที่ผิดของพี่มันจะกลายเป็นสาเหตุใหญ่ ก็เพราะนายกลั่นพ้อมันหาความใส่พี่ที่ว่า จะเข้าปล้นแล้วอิงตายเปล่า ๆ เพราะเป็นผู้ใหญ่บ้านและพี่มันก็เป็นถึงกำนัน ใครเหวี่ยงที่เป็นลูกผู้ชายจะนั่งดูเขาม่าพ่อ หุ่นไผ่พันมือมีไซ้ของผู้ใหญ่กล่อมพ่อไอ้กลั่น จะไว้อำนาจพ้อมัน พ่อพี่แลกชีวิตกันคนละศพแล้วมันยังไม่รู้แล้วพี่ถึงต้องรบกะมันเติลคใหญ่ เออ ยิ่งพูดแล้วมันก็ยังแค้น" (หน้า ๔-๖)

ด้วยเหตุผลนี้ทำให้เขาเป็นเสือบปล้น เลิกไม่ได้และผู้แต่งก็ใช้กลวิธีขยายปัญหา โดยให้เสือบางเข้าปล้นบ้านหุ่นไผ่พันมือเพราะความแค้นลูกชายกำนันแล้วหนีเติลคเปิดเปิงไป ไปไต่ยื่นถ้อย-คำขานนาคซึ่งพรรณาพระคุณของแม่ ทำให้เสือบางนี้ก็อยากบวชแทนคุณมารดา แต่ไม่มีวัดใดอนุญาตให้เสือบปล้นบรรพชาได้ เขาจึงแก้ปัญหาด้วยการฆ่าตัวตายแลกสินบนนำจับ ๔ ซึ่ง ตอบแทนค่าน้ำนม

ผู้ประพันธ์ใช้การตัดสนใจของตัวละครแก้ปัญหายุ่งยากทุกอย่างในเรื่องซึ่งสามมาแต่ต้นนับแต่ความทุกข์ของแม่ที่เห็นความเดือดร้อนของชาวบ้านด้วยทวาดหัวนฝีมือเสือบาง หรือสาวคนรักซึ่งจะเข้าพิธีวิวาห์กับชายมีฐานะดีกว่า ทุกเรื่องเหล่านี้ตัวละครเอกใช้การตัดสนใจแก้ปัญห เช่นฆ่าตัวตาย เป็นต้น

เรื่องนี้มีลักษณะแปลกในการผูกเรื่องที่ ไม้ เมืองเดิม ใช้วิธีซับซ้อนขึ้นบ้าง แต่ก็ยังมีลักษณะเดิม คือ ฝ่ายชายตกทุกข์ได้ยาก และมีปัญหาในการชิงรักหักสวาท การแก้แค้นแทนผู้ให้กำเนิด

สรุปว่า เรื่องนี้ไม่ดำเนินตามลำดับเวลาที่เดียว มีการย้อนไปลู่อดีตบ้าง เพื่อเป็นการอธิบายพฤติกรรมบางอย่างของตัวละครให้กระจ่าง จึงทำให้ความสัมพันธ์กันระหว่างเหตุการณ์ต่างๆ ในเรื่องเกี่ยวเนื่องกันเป็นลูกโซ่ นับเป็นกลวิธีที่ดีอีกอย่างหนึ่งในการประพันธ์

คิงเผ่าถ่าน

ไม้ เมืองเดิม เปิดเรื่องโดยการบรรยายสภาพสวนผลไม้ เพื่อเปิดฉากเรื่องความรัก รันทดของหนุ่มผู้ยากไร้ (พระเอก) กับสาวเจ้าของสวน (นางเอก) เจ้าหนุ่มต้องหนีชีวิตเพื่อ ต่อสู้ป้องกันศักดิ์ศรีของนักเลงคิงเผ่าถ่านที่ถูกหนุ่มบางคูเวียงเหยียบย่ำน้ำใจ

การดำเนินเรื่องเป็นแบบเล่าเรื่องจากทัศนะของบุรุษที่ ๓ ผู้ประพันธ์บรรยายพฤติกรรม ต่าง ๆ โดยให้ตัวละครดำเนินเรื่องไปตามบทบาทของตน

เรื่องไม่มีอะไรซับซ้อน อุปสรรคหรือปัญหาไม่มาก เฉพาะพระเอกเป็นหนุ่มเฝ้าสวน รักกับสาวเจ้าของสวน และเธอมีผู้จองไว้แล้วเท่านั้น

ผู้ประพันธ์สร้างเรื่องให้น่าตื่นเต้นขึ้นด้วยการให้ นายคง (ผู้ร้าย) เข้าจุดแม่แอน (นางเอก) ไปเป็นภรรยา และพระเอกติดตามล้างแค้นด้วยความรักศักดิ์ศรีของชายย่านคิงเผ่าถ่าน จนถูกฆ่าตายในที่สุด และปล่อยให้นางเอกได้แต่งงานกับเข้ม (คู่หมั้น) ชายที่มีศักดิ์ศรีสมหน้าตากัน

วิธีดำเนินเรื่อง ธรรมดา เรียบ ๆ ผู้อ่านตื่นเต้นเพราะเหตุการณ์เท่านั้น

ผู้แต่งไม่ใช้กลวิธีซับซ้อน ยกย่อน้อย่างใด เป็นการดำเนินเรื่องแบบง่าย ๆ อ่านแล้ว เข้าใจทันที

แต่บทจบ ประทับใจในความกล้าหาญและเสียสละของตัวเอกฝ่ายชาย

ชายสามโบสถ์

ไม้ เมืองเดิม เปิดเรื่องด้วยการบรรยายท้องทุ่งสามเรือน บ้านเกิดของ "ชายสาม-โบสถ์" เปิดฉากแนะนำ ผง (พระเอก) กับ โรย (พี่นางเอก) มาพบปะกัน และดำเนินเรื่อง ไปเรื่อย ๆ ตามลำดับอย่างปกติ

ผู้แต่งเป็นผู้เล่าเรื่อง โดยใช้ทัศนะของบุรุษที่ ๓ ดำเนินเรื่องไปตามพฤติกรรมของ ตัวละคร ตามเหตุ ตามผล ว่าเพราะเหตุไรจึงบวชถึง ๓ โบสถ์ โบสถ์ที่หนึ่งบวชแทนคุณมารดา

โบสถ์ที่ ๒ ถูกรังแกใส่ความจึงบวชหนีเรื่องร้อน สิกขาหวังจะครองเพศฆราวาส มีเรื่องราวจนเมียดตายในแม่น้ำ จึงบวชเป็นโบสถ์ที่ ๓ ไม้ เมืองเดิม ใช้วิธีสร้างเหตุ และมีผลตอบให้ผู้อ่านเข้าใจเป็นเปลาะ ๆ ไป

มีเพียงบางตอนที่เป็นเรื่องเล่าย้อนกลับ เช่น ที่เล่าว่า เหตุไร ไรย (พี่สาวนางเอกซึ่งเคยเป็นคู่รักเก่าพระเอก) จึงมีสามีคนที่สอง เป็นต้น

ไม้ เมืองเดิม ใช้กลวิธีง่าย ๆ เล่าเรื่องอย่างตรงไปตรงมา แต่คนอ่านประทับใจ เพราะการสร้างบุคลิกตัวละคร ให้เป็นคนจริง มีลักษณะเป็นชายแท้ ขณะดำเนินเรื่อง และให้บทสนทนาของตัวละคร ไม้ เมืองเดิม ได้แสดงความคิดเห็นในทัศนะที่ว่าความโลภมักเป็นเหตุให้เกิดความยุ่งยากได้เสมอ

เหตุบังเอิญหรือเหตุประจวบมีเพียงเล็กน้อย เช่น ผงจากไป ๒-๓ ปี ครั้นรุ่น คนรักคิดถึงก็โผล่มาเป็นพระธุดงค์ เป็นต้น

ไม้ เมืองเดิม มีวิธีสร้างความขัดแย้งให้ทวีขึ้นเป็นเปลาะ ๆ ตั้งแต่การบวชครั้งที่หนึ่ง สอง และสาม นับว่าการดำเนินเรื่องสัมพันธ์กับโครงเรื่องเป็นอย่างดี

สรุป ไม้ เมืองเดิม ใช้วิธีให้ผู้แต่งเล่าเรื่องและพฤติกรรมที่เกิดขึ้นกับตัวละครเป็นฉาก ๆ เรียงลำดับไปจากต้นไปหาปลาย อุปสรรคและข้อขัดแย้งก็เป็น เรื่องที่อาจเกิดขึ้นได้กับชีวิตคนจริง จุดจบสะเทือนใจ

ทหารเอกพระบัตหุร

ไม้ เมืองเดิม เริ่มเรื่องด้วยการบรรยายฉากสภาพอุทยานในวัง เป็นเขตพระราชฐานของเจ้าฟ้าธรรมมาธิเบศ

แล้วดำเนินเรื่องตามพระราชพงศาวดาร แต่แทรกเหตุการณ์โดยอาศัยตัวละครเสนอเรื่องอันแสดงความกล้าหาญ ความจงรักภักดีของทหารเอกพระบัตหุร (พระเอก)

ผู้แต่งใช้กลวิธีการดำเนินเรื่องโดยเล่าเรื่องจากทัศนะของบุรุษที่ ๓ โดยผู้แต่งเป็นผู้เล่าเอง รู้เห็นความนึกคิดของตัวละครทุกตัว บางตอนก็ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่าผู้แต่งพยายามจะยึดข้อเท็จจริงตามบันทึกทางประวัติศาสตร์อย่างเคร่งครัด เช่น

" ครั้นถึงวันแรมสี่หนึ่ง เดือน ๔ ปีนั้น มีพระราชโองการ รับสั่งให้ผูกกรมพระราช-
วังบวร แล้วจึงให้ลงพระราชอาญาเขียนได้ ๒๐ ที"

ไม้ เมืองเดิม ดำเนินเรื่องจากต้นไปหาปลาย โดยเริ่มจากเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร
ถูกโอบยจนสิ้นพระชนม์ และพระองค์หญิง (ราชธิดา) ต้องผจญชีวิตเพียงลำพัง และเหตุการณ์ใน
ประวัติศาสตร์ตามบันทึก โดยมีเหตุการณ์ที่บ้านเมืองมีข้าศึกศัตรูเข้ามาล้อมกรุงด้วย

ผู้แต่งอาศัยวัตถุดิบ (Material) จากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ โดยใช้กลวิธีสร้าง
ตัวละครให้เข้ากับเหตุการณ์ และดำเนินเรื่องตามปฏิทิน จนกระทั่งเสียกรุง ตัวเอกทั้งสองหนี
ออกจากกรุงศรีอยุธยาลงมาทางทุ่งกาหลง ใช้ชีวิตอย่างสามัญชนเมื่อเริ่มชีวิตใหม่ เป็นทำนองจะ
ให้ผู้อ่านเห็นอดีตอันเรืองรองของคนยุคใหม่ การดัดแปลงอย่างเข้มแข็งและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เป็น
จุดจบที่งดงาม น่าประทับใจ

นางห้าม

ไม้ เมืองเดิม ใช้กลวิธีการบรรยายฉากและบรรยายพฤติกรรมของตัวละครควบคู่ไปกับ
ฉากของ ไม้ เมืองเดิม เป็นฉากที่กำหนดขึ้นจากจินตนาการ ดังนั้น เรื่องนี้จึงเป็นทำนองจินตนิยาย
ที่ผู้แต่งพยายามจะให้ตัวละครเป็นคนในยุคเก่า เพื่อแสดงแนวคิดที่ว่า คนที่อยู่ในสังคมที่ยังไม่เจริญ
ทางการศึกษาและวัฒนธรรม อาจหลงมกมายกับสิ่งที่มองไม่เห็น และขึ้นชื่อว่าความหลงมกเป็นต้น-
เหตุแห่งความหายนะในที่สุด

นางห้าม ใช้วิธีบรรยายจากทัศนะของบุรุษที่ ๓ คือผู้แต่งเล่าเอง ดำเนินเรื่องตามแบบ
ปฏิทิน จะมีย้อนเรื่องบ้างก็เป็นบางตอนจากบทสนทนาของตัวละคร
ผู้แต่งจบลงด้วยฉากซึ่งสะเทือนอารมณ์สูง ประทับใจ

บางระจัน

ไม้ เมืองเดิม เปิดเรื่องด้วยการบรรยายสภาพทางภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศและเหตุการณ์
ในสมัยย้อนหลังไปยังยุคประวัติศาสตร์ โดยบรรยายพฤติกรรมของตัวละครควบคู่ไปด้วย

ผู้แต่งใช้การบรรยายเรื่องจากทัศนะของบุรุษที่ ๓ คือ ผู้แต่งเล่าเรื่องเอง และดำเนินเรื่องตามปฏิทิน คือจากต้นไปสู่ปลาย จนกระทั่งเหตุการณ์ต่าง ๆ ผสานกันไปสู่จุดจบของเรื่อง ซึ่งเป็นเรื่องจบเศร้า แต่ผู้อ่านเกิดความปิติในวีรกรรมของตัวละคร เป็นวิธีจบเรื่องที่น่าประทับใจ

บ้านนอกเข้ากรุง

เป็นเรื่องแนวแปลกของ ไม้ เมืองเดิม ที่มีแนวไปทางตลกขบขัน ด้วยทัศนคติ บทสนทนาของตัวละคร รวมทั้งกิริยาท่าทางด้วย

ไม้ เมืองเดิม ใช้กลวิธีการดำเนินเรื่องง่าย ๆ เปิดเรื่องด้วยการบรรยายจากชนบทและตัวละครในท้องถิ่น ต่อมาก็นำตัวละคร "เข้ากรุง" แล้วดำเนินเรื่องตามปฏิทิน ตามพฤติกรรมของตัวละคร และสรุปจบโดยให้แง่คิดว่า ไม่มีที่ใดเหมาะสำหรับชาวชนบทเท่าบ้านของเขาเอง

ผู้แต่งใช้วิธีบรรยายจากทัศนะของบุรุษที่ ๓ คือผู้แต่งเป็นผู้เล่าเอง รู้เห็นเหตุการณ์ทั้งหมด เป็นเรื่องสนุกสนานที่สร้างเรื่องแบบง่าย ๆ อ่านเข้าใจทันที ไม่ซับซ้อน ปัญหาขัดแย้งก็ไม่มาก บทจบไม่ประทับใจเท่าใดนัก

ปิงขุนสร้าง

ผู้แต่งใช้เทคนิคการเล่าเรื่องแบบย้อนหลัง คือ กล่าวถึงหนุ่มสาวแรกรักกันมักไปภูเขาบวงสรวง ปิงขุนสร้างเพื่อขอให้วิญญาณของขุน และสร้าง ซึ่งตายในปิงเป็นพระยานคุ้มครองความรัก

ต่อจากนั้นผู้แต่งเปิดฉาก บรรยายเรื่องโดยผู้แต่งเป็นผู้เล่าจากทัศนะของบุรุษที่ ๓ ผู้แต่งใช้กลวิธีบรรยายแบบรู้แจ้งทั้งหมด ทั้งความรู้สึกรู้สึกนึกคิด และทัศนคติของตัวละคร โดยดำเนินเรื่องเรื่อย ๆ ตามพฤติกรรมของตัวละคร ตามที่ผู้แต่งวางโครงไว้

ผู้แต่งใช้กลวิธีดึงใจผู้อ่านโดยแสดงให้เห็นว่า ผู้แต่งคือผู้รู้เห็นเหตุการณ์อย่างใกล้ชิด บรรยายเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ละเอียด ชัดเจน และพยายามผูกเงมหลาย ๆ เรื่องไว้ให้ตัวเอกแก้ไข ทำให้ผู้อ่านสนใจ และกลวิธีอีกอย่างหนึ่งคือ ผู้เขียนมักใช้ภาษาปากส่วนมาก ทำให้ผู้เขียนเป็นกันเองกับผู้อ่าน เป็นเรื่องแปลกอีกเรื่องหนึ่งของ ไม้ เมืองเดิม

ปิงขุนสร้างจบลงอย่างสยดสยองประหัตประหารใจ คือ ขุนและสร้าง (พระเอกกับนางเอก) หนีทุกคน (ฝ่ายรังแกข่มเหง) จนไปติดหล่มในปิง ถูกโคลนจูดจมตายอยู่ในปิง

โป๊ะลุ่ม

ไม้ เมืองเดิม เปิดเรื่องโดยการบรรยายสถานที่ คือตำบลหาดเจ้าปู่สมุทร จังหวัดระยอง ผู้แต่งบรรยายสภาพท้องทะเล และเปิดตัวละครเอก คือ รัง ได้กั๊งหนุ่มวัย ๓๕ พร้อมกับบรรยายพฤติกรรมตัวละคร โดยผู้ประพันธ์เป็นผู้เล่าจากทัศนะของบุรุษที่ ๓ ใช้กลวิธีเล่าแบบรู้แจ้ง ดำเนินเรื่องตามปฏิทิน แต่ดำเนินเรื่องเร็ว โดยใช้ทสนทนาของตัวละครช่วย (เช่น รัง ได้เสียกับช้อย ไม้บรรยายเหตุการณ์ เพียงแต่ใช้ทสนทนาของทั้งสองบอกผู้อ่าน)

วิธีดำเนินเรื่องเร็ว กระชับ บรรยายแจ่มแจ้ง และจบด้วยการสิ้นเนื้อประดาหัวของตัวเอก (ฝ่ายชาย) แต่มีสิ่งทดแทนคือ ให้สุข สมหวังในความรัก เป็นการให้แง่คิดว่า เมื่อมีความรัก มนุษย์เปรียบเสมือนมีทุกสิ่งเป็นวิธีจบเรื่องที่น่าประทับใจ

แผลเก่า

เป็นนวนิยาย เรื่องเอกของ ไม้ เมืองเดิม ผู้แต่งใช้กลวิธีการเขียนแบบบรรยายจากทัศนะของบุรุษที่ ๓ ผู้บรรยายเป็นผู้รู้แจ้งหมดทุกประการ สามารถบรรยายบุคลิกภาพความคิดของตัวละครได้แจ่มชัด

การดำเนินเรื่องจะเป็นไปตามลำดับปฏิทิน ผู้แต่งบรรยายไปตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหลัง มีบางตอนที่ใช้กลวิธีแบบเล่าย้อนหลัง ซึ่งผู้แต่งใช้สลับกับการดำเนินเรื่องแบบปฏิทินเป็นระยะๆ เช่น การเล่าความสัมพันธ์ของขวัญกับเรียม (หน้า ๑๘) และสาเหตุที่ตัวเอกต้องไปอยู่กรุงเทพฯ (หน้า ๕๕)

อีกอย่างหนึ่งคือ กลวิธีเล่าเรื่องโดยใช้นัยประหวัด โดยใช้สิ่งหนึ่งสิ่งใดมาเป็นนัยให้ตัวละครมีใจประหวัด หวนคิดถึงเรื่องอื่น ๆ ที่ผ่านมา (เช่น สมชายคุยกับเรียม ถึงเรื่องที่เรียม

จะไปบางกะปิ เพื่อเยี่ยมมารดา ทำให้เรียมหวนคิดถึงความสัมพันธ์ของตนกับขวัญที่ทุ่งบางกะปิ เมื่อ ๓ ปีก่อน (หน้า ๖๐-๖๑) หรือ ที่บ้านกรุงเทพฯ คืนเดือนเพ็ญ เรียมก็นึกถึงคืนเดือนหงายกับขวัญที่บ้านนาครั้งเก่าก่อน (หน้า ๘๕-๘๘)

การดำเนินเรื่องเป็นไปช้า ๆ โดยใช้บทบรรยายประกอบการสนทนา เป็นการบรรยายฉากหรือบรรยายพฤติกรรมของตัวละคร หรือบรรยายความรู้สึกของตัวละครต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ

ผู้แต่งเข้าใจสร้างปัญหาและอุปสรรคให้ตัวละครอยู่ในภาวะต้องแก้ไขทีละน้อย ๆ แต่ค่อย ๆ เพิ่มความเข้มข้นขึ้น แสดงถึงภาวะของจิตใจ และภาวะของสิ่งแวดล้อมที่คุกคามความดีงามของมนุษย์ ทำให้เรื่องน่าสนใจ ผู้อ่านจตุจว่าตัวละครจะแก้ไขปัญหอย่างไร จึงจะสมหวังในความรัก

การให้ฉากก็เหมาะสมกับเรื่องและตัวละคร การเปลี่ยนฉากเป็นกลวิธีอีกอย่างหนึ่งที่ช่วยให้นวนิยายมีความสมจริง สถานที่ เหตุการณ์ และเวลาจะต้องสอดคล้องกลมกลืนกับเนื้อเรื่องข้อนี้ ไม้ เมืองเดิม ทำได้ดีมากในแง่เก่า

แม้กระทั่งชื่อเรื่องก็ให้ความหมายที่ลึกซึ้ง (อาจหมายถึงแผลที่ขวัญถูกประทุษร้ายโดยศัตรู ต่อหน้าเรียม และขวัญไม่เอาความเพราะความรักเรียมท่วมท้นหัวใจ หรืออาจหมายถึงแผลรักที่บาดลึกประทับอยู่กับเรียม โดยขวัญเป็นสามีเรียม แต่ไม่มีใครรู้ เมื่อเรียมหวนกลับมาพร้อมคู่รักใหม่ แผลเก่าจึงเริ่มกลัดหนอง ก็ได้)

ผู้แต่งเปิดฉากด้วยความรักสดชื่น กระชุ่มกระชัง กลางทุ่งนาและลำน้ำสวยน่าประทับใจ และจบเรื่องด้วยการตายอย่างน่าสยดสยองของตัวละคร ตัวประกอบ (สมชาย) ก็ผิดหวังในตัวเรียมอย่างรุนแรง จัดเป็นโศกนาฏกรรมก็ว่าได้ นับเป็นการจบที่ประทับใจ

รอยไถ

ไม้ เมืองเดิม เปิดเรื่องโดยการพรรณนาฉากและตัวละครเอกให้เป็นจุดน่าสนใจชวนติดตามขณะเดียวกันก็ผูกปมให้เห็นปัญหาขัดแย้งในครอบครัวเจ้าสัว (พระเอก) สวาทมาจากภรรยา (บัวเพื่อน) เพื่อหน่ายความยากจนและต้องการสนองคุณมารดา โดยหันเหจิตใจไปหาชายที่อุดมด้วยทรัพย์ (อ่อน)

ความขัดแย้งในเรื่องเป็นเช่นนี้ให้ผู้อ่านคอยติดตามว่า บัวผันจะตัดสินใจอย่างไรระหว่าง
ความสะทวกลบยากกับความฮึดคัดขาดแคลน ความมีทรัพย์สินกับไร้ทรัพย์สิน ความกตัญญูกับความรัก

ผู้แต่งใช้อุปนิสัยของตัวละครเป็นมูลเหตุสร้างเรื่องราวต่อไปในชีวิตตัวละคร เช่น บัวเพื่อน
ตัดสินใจไปแต่งงานใหม่กับอ่อน (ชายขู้) ทั้งถูกให้อยู่ในความอุปการะของสามี ที่สุด ลือ (พระเอก)
ก็ได้น้องภรรยา (บัวผัน) เป็นผู้ปลอบใจและรับภาระเลี้ยงหลานต่อไป

กลวิธีการดำเนินเรื่อง ไม้ เมืองเดิม ยังใช้แบบการเล่าจากทัศนะของบุรุษที่ ๓ คือ
ผู้แต่งเล่าเอง และมีพิเศษคือ ใช้บทเพลงกล่อมเด็ก ซึ่งเป็นเพลงที่เข้าถึงจิตใจคนได้ง่าย แสดง
แง่คิดของเรื่อง คือ

"วัดเอ๋ยวัดโบสถ์	มีต้นข้าวโพดสาส์
ลูกเขยมันตกลายก	แม่ยายก็พรากรลูกสาวหนี
ไอ้ข้าวโพดสาส์	ปานฉะนี้จจะโรยรา"

เรื่องรอยไถนี้ การตั้งชื่อเรื่องก็น่าอ่านเพราะใช้จุดสุดยอด (Climax) ของเรื่องมา
เกี่ยวพันกับการตั้งชื่อ (บัวเพื่อนทำอุบายว่าจะออกไปไกลนา ทั้งให้ลือเลี้ยงลูก แล้วหนีตามชายขู้
ไป พระเอกออกไปตาม เห็นแต่เพียงรอยไถ เป็นจุดที่ผู้อ่านรอคอยว่าบัวผันจะตัดสินใจอย่างไร)

ผู้แต่ง เล่า เรื่องตามปฏิทิน แทรกกับบทสนทนาของตัวละคร เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อ
การดำเนินเรื่อง และให้เรื่องรวบรัดขึ้น

ผู้แต่งพยายามหาอุปสรรคมาหลายตอน เช่น เมื่อบัวผันตัดสินใจหนีไปแต่งงานกับชายขู้
แล้ว พระเอกตามไปจะแก้แค้น ถูกทำร้ายกลับมากระทม ทำให้ผู้อ่านรอคอยว่าเรื่องราวต่อไป
จะเป็นอย่างไร แต่จบลงด้วยดีคือ พระเอกขอให้ภรรยาและชายขู้ ตัวเขาเองแต่งงานกับ
น้องสาวภรรยาแทน บทจบประทับใจในแง่ของการให้อภัย

ไม่พบกลวิธีอื่น ๆ ในรอยไถ

เรือเพลง-เรือเร่

ผู้แต่งเปิดฉากที่ลำน้ำป่าสัก ฟากตะวันตกของบ้านลำกระโดง ในเทศกาลทอดกฐิน มี
การเล่นเรือในฤดูน้ำหลาก

ในกลวิธีการแต่งแบบบรรยายเรื่องจากทัศนะของบุรุษที่ ๓ คือ ผู้แต่งเล่าเอง ให้ตัวละครแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ไปตามลำดับ เวลา ก่อน หลัง แบบตามปฏิทินหากจะเป็นการให้ความย้อนหลังบ้างก็ใช้บทสนทนาของตัวละครเป็นเครื่องช่วย

อุปสรรคข้อขัดแย้งที่นำมาผูกปัญหาเป็นแบบง่าย ๆ คือ การชิงรักหักสวาท การหลบหนีผู้ปกครองไปใช้ชีวิตตามอำเภอใจ

เป็นเรื่องเดียวกับ ไม้ เมืองเดิม ดำเนินเรื่องโดยใช้กลวิธีที่แสดงให้เห็นว่าพระเอกเป็นผู้ดีตกยาก และจบลงในลักษณะที่ตัวเอกทั้งสองไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรค และไม่สนใจความรู้สึกของคนแวดล้อม ตกลงไปร่วมชีวิตกันเป็นพ่อค้าเร่เร่ตามลำน้ำป่าสัก เป็นการจบแบบสุชานาฏกรรม ไม่ได้ใช้กลวิธีซับซ้อนแต่อย่างใด

ลมตะเภา

ไม้ เมืองเดิม เปิดฉากทะเลยามเช้าตรู่ สะท้อนให้เห็นชีวิตชาวประมง และเปิดตัวละครสำคัญไปตามเหตุการณ์ซึ่งวางไว้ในโครงเรื่อง ใช้กลวิธีการเล่าแบบบรรยายตามทัศนะของบุรุษที่ ๓ โดยลึบกับบทสนทนาของตัวละคร เป็นกลวิธีการบรรยายซึ่งใช้ตัวละคร แสดงความคิด ความรู้สึก หรืออารมณ์ต่าง ๆ โดยผู้เขียนไม่จำเป็นต้องบรรยายเอง เป็นกลวิธีการเขียนซึ่ง ไม้ เมืองเดิม ถนัดและบทสนทนานั้นมักบรรยายเหตุการณ์ไปด้วยก็มี

ลมตะเภา ใช้คำพูดของตัวละครเป็นแกนหลักในการบรรยายเรื่อง ทำให้ผู้อ่านติดตามบทบาทของตัวละครต่อไปเรื่อย ๆ

การดำเนินเรื่องเป็นการเริ่มจากต้นไปกลางและปลายตามลำดับ ไม่ซับซ้อน และจบอย่างสยดสยอง คือการตายของภูหิน (พระเอก) ทำให้ผู้อ่านตะลึงและประหวัปใจ

ล้างบาง

ไม้ เมืองเดิม เปิดฉากด้วยการบรรยายฉากควบคู่ไปกับตัวละคร ในเรื่องนี้เขาใช้กลวิธีเปิดตัวละครให้ผู้อ่านฉงนว่า พระเอกคือใคร ผู้แต่งใช้วิธีบรรยายจากทัศนะของบุรุษที่ ๓ เป็นการบรรยายแบบรู้แจ้ง ทั้งพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ของตัวละคร

การดำเนินเรื่องเป็นแบบปฏิทิน คือตามลำดับเวลาจากต้นไปกลางและปลาย ใช้บทสนทนาประกอบในการที่ตัวละครนึกคิดย้อนหลังบ้าง

การใช้เหตุประจวบหรือเหตุบังเอิญมีน้อย ผู้แต่งมุ่งสร้างเรื่องเพื่อแสดงทัศนะที่ว่าการสร้างอิทธิพลต้องใช้ความกล้าหาญ ฉลาดไหวพริบและเหลี่ยมฉลวย

ที่แปลกก็คือพระเอกเป็นเสือ แต่เป็นชนิดปล้นคนรวย เจือจางคนจน ซึ่งเป็นแนวเรื่องใหม่แปลกขึ้นมาเล็กน้อย

กลวิธีอื่น ๆ เรียบ ๆ ไม่สะดุดอารมณ์ ตอนจบธรรมดาไม่สู้ประทับใจนัก

ศาลเพียงตา

ไม้ เมืองเดิม เปิดฉากการพรรณนาสภาพท้องนาทางเข้าหมู่บ้านสีบัวทอง และเปิดตัวละครเอกออกมาแนะนำกับผู้อ่านในลักษณะให้ฉงนว่า เหตุไรเขาจึงติดคุก โดยใช้วิธีย้อนต้นเล่าจากคำพูดของตัวละคร ถึงเหตุผลที่ทำให้เขาเป็นโจร

ผู้แต่งใช้การบรรยายจากทัศนะของบุรุษที่ ๓ และใช้บทสนทนาแทรกการบรรยายที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินเรื่องบ้าง และดำเนินเรื่องตามลำดับ วัน เวลา แบบปฏิทิน

ไม้ เมืองเดิม สรรหาอุปสรรคในทำนองกลั่นแกล้ง ข่มเหง รังแก ให้ผู้ช่วยมาเป็นปัญหาให้ตัวละครต่อสู้ เป็นการดำเนินเรื่องแบบเร้าอารมณ์ เพราะความมุกทะลุ หัวทท้าย

เป็นการจบอย่างน่าประทับใจอีกแบบหนึ่งของ ไม้ เมืองเดิม

สาวชะโงก

นวนิยายเรื่องนี้ผู้แต่งใช้กลวิธีแบบฉากสถานที่ (Atmosphere story) คือเน้นความสำคัญที่ฉากอันเป็นชื่อเรื่อง เหตุการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนชีวิตของตัวละครเกี่ยวพันอยู่กับฉาก คือหมู่บ้านสาวชะโงก การดำเนินเรื่อง ใช้แบบบรรยายจากทัศนะของบุรุษที่ ๓ บรรยายแบบรู้แจ้งทั้งหมด ทั้งเหตุการณ์ ความรู้สึกนึกคิด และอารมณ์ของตัวละคร ข้อขัดแย้งไม่มีปัญหาซับซ้อน ลึกซึ้งมาก เป็นเพียงเหตุการณ์หรืออุปสรรคธรรมดาและตอนจบเรื่องไปต่อในเรื่อง เสือข้าม

สำเภาล่ม

สำเภาล่ม เป็นนวนิยายที่ใช้เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ สมัยกรุงศรีอยุธยาครั้งพระมหาจักรพรรดิมีพระศรีสุริโยทัยพระมเหสีขาดคอช้าง เป็นภูมิหลังของเรื่อง ผู้แต่งใช้กลวิธีแบบเล่าเรื่องโดยบรรยายจากทัศนะของนุรุษที่ ๓ โดยผู้แต่งเล่าเอง และนำตัวละครออกมาเสนอแก่ผู้อ่าน ตัวละครเหล่านั้น ประกอบพฤติกรรมต่าง ๆ ตามเหตุการณ์ที่กำหนดไว้ในโครงเรื่อง ผู้แต่งใช้วิธีบรรยาย สลับกับบทสนทนาของตัวละคร และใช้วิธีดำเนินเรื่องไปตามลำดับอย่างแบบปฏิทิน คือจากต้นไปสู่กลางและปลาย

ผู้แต่งใช้กลวิธีเสียดสีของความเป็นอุปสรรคและข้อขัดแย้งในเรื่องที่จะพาตัวละครไปสู่เหตุการณ์ต่าง ๆ จนถึงจุดจบ คือ พระเอกไปรบสำเภาล่ม แต่ได้ความดีความชอบจากการอาสาศึกและได้ครองกันกับหญิงคนรัก

เหตุผลและความประณีตออกจะบกพร่องไปบ้างสำหรับเรื่องสำเภาล่ม เพราะการบรรยายรวบรัด การแสดงความสามารถ ความเก่งกาจของพระเอก ก็ยังต่อยกว่าตำแหน่งที่ได้รับ ทำให้ผู้อ่านคิดว่าผู้แต่งยกเมฆ

แต่กลวิธีอื่น ๆ ไม้ เมืองเดิม คงใช้คือการเน้นบทสนทนาแทนการบรรยายเหตุการณ์ บางตอน ไม่มีการใช้สัญลักษณ์ บทจบค่อนข้างประทับใจ

สินในน้ำ

ไม้ เมืองเดิม เปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉากเกาะกลางทะเล พร้อมกันก็เปิดตัวละครสำคัญออกมาแนะนำกับผู้อ่าน การบรรยายพฤติกรรมของตัวละครควบคู่ไปกับฉาก เป็นกลวิธีที่ทำให้เรื่องเป็นจริงเป็นจังขึ้น

ผู้แต่งใช้กลวิธีบรรยายเรื่องจากทัศนะของนุรุษที่ ๓ โดยผู้บรรยายรู้แจ้งทั้งหมดเช่นเดียวกับเรื่องอื่น ๆ

การดำเนินเรื่องเป็นไปตามลำดับ เวลา แบบปฏิทิน โดยใช้บทสนทนาของตัวละครแทรกบ้าง

ปัญหาขัดแย้งเป็นเพียงเหตุการณ์ ยุ่งยากบางอย่างซึ่งก่อกำเนิดขึ้น โดยตัวละครในเรื่องหรือเกิดจากภยธรรมชาติไม่มีการใช้สัญลักษณ์ ผู้แต่งแสดงลักษณะในแง่ของความโลภ และนิสัยสันดานมนุษย์ และนำเรื่องไปสู่จุดจบอย่างงดงามด้วยการที่ตัวละครเอกฝ่ายหญิงและชายตัดสินใจจะความศิริไลซ์หันไปใช้ชีวิตอย่างสุขสงบบนเกาะเป็นการจบแบบสุข

เลื้อข้าม

เป็นเรื่องต่อจากสาวชะงอก ผู้แต่งเปิดเรื่องในหมู่บ้าน ซึ่งนางเอกอพยพไปอยู่กับบิดาคือ บ้านสามร่ม ไม้ เมืองเดิม ใช้ตัวละครสนทนาเท่าความเดิม เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความเป็นมาแต่เดิม ต่อจากนั้น ก็ดำเนินเรื่องโดยวิธีเดียวกับสาวชะงอก คือใช้วิธีบรรยายจากทัศนะของบุรุษที่ ๓ โดยผู้แต่งเล่าเอง สลับกับการสนทนาของตัวละคร เข้าช่วยในการทำให้เหตุการณ์บางตอนกระจ่างหรือกระชับขึ้น

ไม้ เมืองเดิม ใช้เหตุประจวบหรือเหตุบังเอิญหลายตอน (เช่น ตอนพระเอกเดินทางไปบ้านสามร่ม ได้พบลูกชายกำนันสาวชะงอกโดยไม่คาดฝัน) ทำให้เหตุการณ์เปลี่ยนไป หรือบางตอนก็ใช้เหตุบังเอิญให้เรื่องดำเนินหรือมีปัญหาต่อไปอีก (เช่น พระเอกพันโทออกมารตรงกับวันที่สาวคนรักจะเข้าพิธีแต่งงาน ทำให้มีการแย่งชิงหรือตอนพระเอกไปกราบศพบิดาในป่าช้า ได้พบคนหนีคุกออกมา ทำให้ได้ลูกสมุนในการไปปล้น) เป็นต้น แต่ลักษณะที่สร้างเหตุประจวบหากไม่สมเหตุสมผลก็จะทำให้คุณค่าของการดำเนินเรื่องหย่อนไป

เลื้อข้ามไม่ได้ใช้สัญลักษณ์ และจบเรื่องในลักษณะที่ตัวเอกหนีความผิดไปตายตาบหน้าตามยถากรรม เป็นการจบที่ทำให้ผู้อ่านกังวลไม่น้อย

เลื้อทุ่ง

ผู้แต่งเปิดเรื่องด้วยการบรรยายจากห้วงนอนกลางทุ่งนา และปล่อยตัวละครเอกออกมาให้ผู้อ่านรู้จักพร้อมกันก็เกิดความหวุ่นวิตกกับพฤติกรรมของตัวละคร เลื้อทุ่ง เป็นเรื่องสัญลักษณ์ของความขัดแย้งในกิเลส ตัณหา และความรักความขัดกัน ในคนซึ่งมีทุกสิ่ง

ไม้ เมืองเดิม ใช้กลวิธีการบรรยายจากทัศนะของบุรุษที่ ๓ . โดยผู้แต่งเป็นผู้รู้แจ้งทั้ง พฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ของตัวละครทุกตัวและเหตุการณ์ทั้งหมด

กลวิธีการดำเนินเรื่องเป็นไปตามลำดับเวลาแบบปฏิทิน โดยใช้บทสนทนาของตัวละคร แทรกย่อนเหตุการณ์บ้างเป็นบางตอน ที่ต้องการให้เรื่องกระชับ

ผู้แต่งต้องการแสดงโลกทรรศน์ในแง่ที่ว่า ชื่นชอบว่าสังคมมนุษย์ ความปรารถนาย่อมมี ไม่สิ้นสุด และเป็นตัวการให้ชีวิตประสบความสำเร็จบ้าง ความสำเร็จไม่ฉลาดอาจทำให้ชีวิตวิบัติหายนะได้ เช่นเดียวกับจุดจบของเลื้อยหุ่ย ที่ตัวเอกทั้งคู่ต้องสิ้นชีวิตเคียงคู่กัน ณ ดง เมียน้อย เป็นภาพที่สะท้อนอารมณ์ไม่น้อย

แสนแสบ

ไม้ เมืองเดิม เปิดฉากในท่วงนาบางกะปิเช่นเดียวกับเรื่องแผลเก่า ใช้กลวิธีเดียวกัน แต่ว่า แสนแสบจบสุข ไม่ใช่จบเศร้าอย่างแผลเก่า

ผู้แต่งใช้กลวิธีดำเนินเรื่องอย่างเดียวกัน คือบรรยายจากทัศนะของบุรุษที่ ๓ โดยผู้แต่ง เล่าเอง ให้ผู้บรรยายเป็นผู้รู้แจ้งทั้งหมด บางตอนใช้บทสนทนาของตัวละครแทรกเพื่อย้อนเหตุการณ์ บ้างสลับกัน

อุปสรรคคือปัญหา เป็นเพียงความเข้าใจผิดและเหตุการณ์บางอย่างที่ทำให้ชีวิตไม่ดำเนินไป ตามที่ตัวละครคาดหวัง นับเป็น เรื่องธรรมดาไม่ซับซ้อน แต่ผู้อ่านรอกอยจุดจบและการตัดสินใจของ ตัวเอกมากกว่า โดยผู้แต่งต้องการแสดงทัศนะในความรักอมตะ ว่าความรักเป็นคุณธรรมอันประ- เสริฐของมนุษย์

จุดจบของเรื่องเป็นการจบแบบสุข

หน้าใจ

ไม้ เมืองเดิม เปิดเรื่องด้วยการบรรยายจากท้องนา และให้ตัวละครประกอบเป็น ผู้ชักนำเรื่องมาสู่ผู้อ่าน ดำเนินเรื่องด้วยการบรรยายจากทัศนะบุรุษที่ ๓ โดยผู้แต่งเล่าเองทั้งหมด

ผู้เขียนไม่ใช้กลวิธีพิเศษอย่างใด นอกจากเสนอเรื่องธรรมดา ๆ ในแง่ของถ่านไฟเก่า
ย่อมคุ้ได้เสมอ การดำเนินเรื่องจากต้นไปสู่ปลาย และจบแบบสุข

หนามยอก-หนามบ่ง

ไม้ เมืองเดิม เปิดเรื่องด้วยการบรรยายจากบ้านนาแค และเปิดตัวละครเอกออก
มาควบคู่กับการพรรณนา ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีการบรรยายจากทัศนะของบุรุษที่ ๓ โดยผู้เขียนรู้แจ้ง
ทั้งหมด ทั้งความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ของตัวละครสลับกับการสนทนา

การใช้เหตุบังเอิญหรือเหตุประจวบมีบ้าง ผู้เขียนต้องการแสดงโลกทัศน์ในแง่ที่ว่าชีวิต
มนุษย์เวียนว่ายอยู่ในกระแสธารแห่งกิเลส ความแค้น ความพยายาบาท ความริษยาอาฆาต เปรียบ
เสมือนไฟที่ไหม้ความสงบสุข และการแก้แค้นกันอย่างเข็งนักเลง และจบลงด้วยการทิ้งถัน โยก
ย้ายไปอยู่ที่อื่น แม้จะเป็นการจบสุขแต่ก็แกมเศร้า เพราะมีการตายด้วย

หมิ่นช่อง

เปิดฉากด้วยการบรรยายหมู่บ้านสะตือสี่ต้น และเท่าความถึงวีรกรรมของชาวบางระจัน
เพื่อต่อกับพฤติกรรมของเรื่อง

ไม้ เมืองเดิม บรรยายจากควบคู่ไปกับการเปิดตัวละครเอกทั้งสอง และดำเนินเรื่อง
ด้วยวิธีบรรยายจากทัศนะของบุรุษที่ ๓ ซึ่งผู้แต่งสมมติว่ารู้เห็นเหตุการณ์ทุก ๆ อย่าง

ปัญหาข้อขัดแย้งในเรื่องคือการก่อกบฏจากผู้เป็นนาย หรือผู้มีอิทธิพล การใส่ร้ายป้ายสี
ตัวเอกได้ต่อสูจนได้ชัยชนะ และจบด้วยความสุข

อายขุนทอง

ไม้ เมืองเดิม เปิดเรื่องโดยการบรรยายฉากและเหตุการณ์ควบคู่กันไปกับการเปิด
ตัวละคร เทคนิคในการเล่าเรื่อง ใช้บรรยายจากทัศนะของบุรุษที่ ๓ โดยผู้แต่งเล่าเองแทรก
บทสนทนา เพื่อเชื่อมโยงเหตุการณ์บางตอนให้สอดคล้องกับโครงเรื่อง บางตอนใช้เหตุประจวบ
หรือเหตุบังเอิญบ้าง ตัวละครทุกตัวแสดงพฤติกรรมที่เป็นปัจจุบัน

ผู้แต่งต้องการแสดงโลกทัศน์เกี่ยวกับความรัก ความมุ่งมั่นซื่อตรงต่อความรัก

เรื่องนี้ ใช้กลวิธีบรรยายตามลำดับเวลาแบบปฏิทิน และดำเนินเรื่องเรื่อย ๆ เร็วบ้าง ช้าบ้าง เมื่อจวนถึงจุด Climax เรื่องก็กระชับขึ้น

ข้อขัดแย้ง คือการกลั่นแกล้งกีดกันและความเคียดแค้นซึ่งคนต้องพยายามต่อสู้จนสิ้นชีวิต จนด้วยการตายของตัวเอง และมาพาหนะ เป็นภาพสะท้อนอารมณ์และประทับใจคนอ่านมาก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง.

การใช้ภาษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กระท่อมปลายนา

๑. การสรรคำใช้

กระท่อมปลายนา เป็นเรื่องสั้นที่มีการใช้ภาษาพูดน้อย มีการบรรยายแบบพรรณนาโวหาร จึงมองไม่เห็นคำที่เป็นลักษณะเฉพาะของไม้ เมืองเดิม ได้เด่นชัด เช่น เรื่องอื่นแต่ยังคงภาษาพื้นบ้านอยู่ ก็คือ ภู มิ่ง ขำ เจ้า นาย เช่น เจ้าผล เจ้าแมน เจ้าลำภู นายแมน เป็นต้น

๒. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโวหาร

การสร้างภาพในจิต (Imagery) ใช้จินตนาการให้เห็นเด่นชัด ตัวอย่างเช่น

"ผีสง-พอกใกล้จะถึงอีก ๓-๔ วา เจ้าผงก็ลดฝีตีนเป็นเดินหอบ ระบายคนแท้ เห็นเจ้าลูกชายยืนเป็นหมาใหญ่ไปดิบ เจ้าแดงมันยืนเกาะจอมปลวกร้องไห้อยู่กลางพายุ ยิ่งเห็นพ่อมันก็ยิ่งร้องหนัก กลับทำให้เจ้าผงแปลกใจไปกว่าเมื่อก็ ที่เห็นลูกชายเป็นหมาใหญ่หนึ่ง เพราะแม่เชื่อมั่นหายไบบัวทำอะไรอยู่ พายุร่าวกับทุ่งจะบ้าฟ้าจะแตก ข้างปล่อยลูกให้ยืนร้องไห้จ้ำอยู่คนเดียวได้"

(หน้า ๘๕๔)

หรือ "บน เรือนพากัน เกรียวกราวล้อมหน้าล้อมหลัง เจ้าสองคนพ่อลูก แม้ใครจะเกลียดกันก็ไม่วายต้องเข็ดน้ำตา เมื่อเห็นพ่อลูกมันกอดคอร้องไห้คราญถึงคนที่ตั้งมันไป และกระท่อมปลายนา อันแสนสุขโน้นก็ร้างแล้ว ด้วยมันพ่อลูกทิ้งมา" (หน้า ๘๖๗)

หรือ "ฉันจะเผากระท่อมตามแม่ลำภูสั่ง" ขาดคำและต่อมาอีกครู่เดียว กระท่อมนั้นก็มิไฟลุก รุ่งโรจน์ ความหลังที่มีอยู่ในกระท่อมรักปลายนาของมันกำลังจะกลายเป็นซี ถ้าปลิวฟุ้งจับฟ้า จับใจมันไปตลอดชีวิต (หน้า ๘๗๒)

๓. ส่วนวนโวหาร

ลักษณะโวหารคมคาย และทำให้เกิดภาพพจน์

"เจ้าผงคงท่องเหี่ยวเตลิดไป เหมือนปลาในท้องน้ำ เพื่อต้องการเพียงสิ่งเดียวคือ ปลิตชีวิตเจ้าแมน" (หน้า ๘๖๔)

"นางล้าภูหญิงงามเมื่อก่อน ซึ่งเปลี่ยนมาเป็นหญิงผอมเหมือนไม้แห้งรอดตายอยู่ในกระท่อม"
(หน้า ๘๗๐)

๔. ท่วงทำนองในการสร้างประโยค

ก. ประโยคสั้น ส่วนใหญ่จะใช้เอกัตถประโยค แต่ในเรื่องกระท่อมปลายานี้ ไม้เมืองเดิม อาศัยท่วงทำนองการเขียนแบบพรรณนาโวหาร จึงทำให้ลักษณะประโยคเป็นรูปเอกัตถ-ประโยคมองเห็นไม่เด่นชัด ถึงแม้ว่าบางครั้งจะแยกประโยคออกได้แต่ก็มีคำเชื่อมซึ่งทำให้เห็นว่า เป็นประโยคโวหาร

ดังนั้นในเรื่องกระท่อมปลายานา จึงไม่ใช้ประโยคสั้นเน้นเรื่องให้เด่น แต่กลับใช้ประโยคยาวแทน

ข. ประโยคยาว ใช้เอกัตถประโยคและสังกรประโยค เช่น

"ฝนลงเม็ดเชื่อง ถูกหลังแสบผิว เนื้อและทำทำอยู่ว่าจะเทลงขูใหญ่" (หน้า ๘๕๖)

"พอกางแขนโอ เจ้าแดงที่มันตั้งชื่อว่าเจ้าผาดก็โผเข้ามาแล้วสะอื้นยกใหญ่"

(หน้า ๘๕๘)

"เจ้าแดงพยักหน้าแล้วตาจับอยู่ที่ศที่แม่มันไปเหมือนจะคอยเวลากลับ" (หน้า ๘๕๙)

"เจ้าแดงมันยื่นรื่องไห้บอกว่าเจ้าล้าภูหัวห่อผ้าไปกะเจ้าแมน" (หน้า ๘๖๗)

"เจ้าพี่เขยก็ลั่นอายชบหน้าลงกับฝ่ามือ แล้วล้วงหนังสือจากย่ามส่งให้น้องเมีย"

(หน้า ๘๖๗)

ค. ประโยคโวหาร คือต้องการกล่าวรายละเอียดไปจนจบประโยค ลักษณะเด่นข้อนี้ ไม้เมืองเดิม ใช้มากในนวนิยายของเขา เช่น

"มีอยู่เพียงคนเดียวบน เรือนที่คิดและมองเห็นอกอ้ายเขยที่ตกยาก คือแม่สารภีสาวรุ่นน้องเมียแท้ของเจ้าผง สารภียังเป็นสาวเด็ก ที่ควรจะขาดความคิด ถึงกระนั้นก็ยังเห็นว่า ชายที่รักถูกรักเมียอย่างประเสริฐแท้ก็เพียงพี่ผง" (หน้า ๘๖๔)

กลางเพลิง

๑. การสรรคำใช้ ตัวอย่างเช่น

ถ้า <u>ขึ้นอยู่</u> ยัง <u>งี้</u> ละก้อ	ยังงี้ (หน้า ๖)	แทน	อย่างนี้
และ <u>เพล</u> าเดียวกัน	เพล (หน้า ๑๑)	"	เวลา
หลวง <u>เกาะมือ</u> พูดเสียงเครือ	เกาะมือ (หน้า ๘)	"	จับมือ
เอ็ง <u>พิษฐาน</u> ว่าอย่างไรนะ	พิษฐาน (หน้า ๒๔)	"	อธิษฐาน
<u>พริ้ง</u> นี้ข้าจะไปดูลอง	พริ้งนี้ (หน้า ๘๕)	"	พริ้งนี้
พ่อ <u>ฉัตร</u> ก็ <u>ร้อง</u> ยี่ <u>เก</u> เกี่ยว	ยี่เก (หน้า ๑๐๓)	"	ลิเก
เรื่อง <u>งัว</u> เรื่อง <u>ควาย</u>	งัว (หน้า ๑๒๗)	"	วัว
คำ <u>แม่</u> บัวที่ <u>ว่า</u> เป็น <u>เทีจ</u> โพน <u>ทนา</u>	โพนทนา(หน้า ๑๔๑)"		ประจัน
ข้าจะ <u>พูด</u> กร <u>ง</u> ๆ	กรง ๆ (หน้า ๑๔๑)"		ตรง ๆ
<u>ถม</u> ถานไป-อะ	ถมถาน(หน้า ๑๔๘)"		ถมเถ
ตาม่อง <u>พารำ</u> พิงไป <u>ยัก</u> ไว้ที่ <u>ไหน</u>	ยัก (หน้า ๒๓๔)"		ช้อน, แอบ, หลบ
ติด <u>กรวน</u> ตึก <u>ว่า</u> บวช	กรวน (หน้า ๒๖๔)"		ครวน, โข้
ข้า <u>รู้</u> ว่า <u>รำ</u> พิง <u>รับ</u> มัน <u>ข้า</u>	มัน (หน้า ๒๒๑)"		หมั้น

๒. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโวหาร

การสร้างภาพในจิต (Imagery) ใช้จินตนาการให้เห็นแจ่มชัด เช่น

"แลเดือนที่แผลงทิวเมฆแต่เมื่อมันแรกมาถึงก็ระจ่างจ้าแสงส่องเห็นพื้นล่างถนัด

สีหน้ารำพิงขณะนี้ถึงจะงามก็ดูเศร้าหมองเช่นคนเจ้าทุกข์" (หน้า ๗๐)

หรือ "เจ้าหลวงก็พอจะรู้ความข้างในใจทั้งมันและสาวยิ่งรักกันจับใจ เสมือนเพียงคืนหนึ่ง
แรมค่ำที่ฝนโปรยมานั้น จะเป็นสักร้อยคืนทิพย์ หรือร้อยชาติร้อยปี แต่หันหลังมาตลใจแล้ว" (หน้า ๑๑๔)

หรือ "ใจเจ้าหลวงแทบจะดับรับเพราะคำรำพิง แม่ของเจ้าหลวงก็ต้องอายุสั้นในขณะ
บ้ายก็เพราะนางสร้างแล่นตามมาอยู่กะชาย และการทั้งนี้ก็เพราะหน้าอันสหายแก่นนั้นเองเป็นต้นเหตุ
ทั้งนางรำพิงและเจ้าสร้างเป็นตัวการ" (หน้า ๒๑๒)

๓. ส่วนนวนโวหาร

ลักษณะโวหารคมคาย และทำให้เกิดภาพพจน์ เช่น

รำพึง, "แม้จะเป็นกำลังแจ่มจ้าร้อนแต่เสียงเรียกและขานชื่อตัวเองออกมานั้น ทำให้หนาวหัวใจพิกล" (หน้า ๖๔)

หรือ "อันความรักแต่เก่าก่อนก็ป็นดูเหมือนว่าจะรวมกันมาหักโหม ตั้งหนึ่ง ไขหนักจะเอาชีวิตเสียชั่วเมื่อความรักใกล้กัน แต่เพียงเมื่อจากนี้เอง" (หน้า ๑๑๑)

หรือ "มันก็เก็บรูปเขียนที่กระจายอยู่มารวมปักลงหน้าศาล กราบผีแม่ทุ่งเจ้าหลวงเอง เคารพยิ่งกว่าใครตลอดบ้านชีปะขาว เพราะเสมือนมันได้ กำเนิดมาพบสาวรำพึง อันเปรียบดังบุตรสาว เจ้าแม่ซึ่งมีนามเดียวกัน" (หน้า ๑๔๓)

หรือ "รู้สึกของหนุ่มหลวงเหมือนในอกตัวนั้นล้วนแต่ลมพา ซึ่งปั่นป่วนพิศหัวใจ" (หน้า ๒๑๓)

๔. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับการสร้างประโยค

ก. ประโยคสั้น นักเขียนใช้ประโยคเอกัตถประโยคเป็นส่วนใหญ่ เช่น

"ถูกต้องขอซัดคอลระวีอายหลวง" (หน้า ๘๒)

"พี่รักเอ็งเหลือเกินแล้ว" (หน้า ๘๕)

"พี่หลวงกลับเสียก่อนเถอะ" (หน้า ๘๗)

"ข้าจะให้สายสร้อย" (หน้า ๑๐๒)

ฯลฯ

ข. ประโยคยาว ส่วนใหญ่เป็นเอกัตถประโยคและสังกรประโยค เช่น

"เจ้าตบแก้มด้วยมือที่เปื้อนทราย หน้าแดงก้ำด้วยสีเลือด" (หน้า ๑๔)

หรือ "สร้างใจคอไม่ค่อยดีเพราะรู้เห็นตลอดแล้วว่าจะอย่างไร เสียคืนนี้บ้านระกำก็จะหลากหลายด้วยเลือด ตั้งเดือน ๑๒ ระดูน้ำ" (หน้า ๒๗๔)

หรือ "พี่รำพึงเขาไปคอยพี่หน้าศาล แต่ถ้าเขาอยู่ที่ตงเต็มใจตาย" (หน้า ๒๘๖)

หรือ "ข้ารู้ว่ารำพึงรับมันข้าก็เพราะอายหลวงมันมีเมียแล้ว" (หน้า ๒๒๑)

หรือ "หลวงรับค่าง่ายตายและเหงาใจ ประคองหญิงซึ่งไม่คิดว่าเจ้าจะเฉยให้ประคองจูบแล้วจูบเล่า" (หน้า ๘๗)

ค. ประโยคโวหาร คือต้องการกล่าวรายละเอียด แต่จะย่อไปจนจบประโยค เช่น

"มันหัวเราะเจื่อน ๆ เพราะเสียเชิงหญิง แต่ใคร ๆ ก็ยอมทราบอยู่ทั่วกันว่าสติปัญญาของรำพึงนั้นฉลาดล้ำ ทั้งหนังสือและความรู้ก็คล่องแคล่ว แม้ตัวเจ้าหลวงเองก็เคยได้ถามถึงเรื่องวิชาหนังสือ" (หน้า ๑๗)

หรือ "เจ้ารำพึงที่อุตสาห์ซ่อนหัวใจมารักมันคอยแล้วคอยเล่าเพราะคิดอยู่เสมอว่าเจ้าหลวงจะมีสัจย์สมคำเหมือนกิริยา ที่หงอย ๆ และก็เพิ่งจะรู้ว่าสันดานหงอยของคนนั้นลึกซึ้งนัก ไม่ผิดน้ำนิ่งอันเป็นที่แฝงจระเข้ และสัตว์ร้ายใด ๆ" (หน้า ๑๕๐)

หรือ "แน่ะพี่ฉัตรไหน ๆ เราก็ไม่รักกันเลย ข้าก็ไม่อยากจะเป็นอีหญิงซ่อนเล่ห์หักหมักหมม แต่ความชั่วไวให้หัวใจตกนรก ก็จะขอบอกให้รู้ว่าข้าจะไม่มีผิวสอง เพราะข้าเป็นเมียที่หลวงเขาเสียก่อนแล้ว" (หน้า ๒๖๕)

หรือ "เจ้าหลวงล้มฮาบพร้อมกับน้องบนไหล เบื้องนอกมันแสนร้อนด้วยพิษเพลิง แต่พิษเป็นนั่นเผาเนื้อทะลุแล้ว" (หน้า ๒๖๕)

หรือ "ครูนั่นไม้เครื่องบนซึ่งโชนแล้วก็หักลง ฝาทั้งแถบก็โงนฮวบลงมาอีก แต่ได้เพลิงนั้นก็คงเหลือแต่วิญญาณของสองพี่น้องเท่านั้น ซึ่งนับแต่จะเป็นถ่านเข้าหมด" (หน้า ๒๘๗)

เกวียนหัก

๑. การสรรคำใช้ ตัวอย่างเช่น

ก็ <u>กุม</u> <u>หง</u> ก่อนทำไม	<u>ใช้คำ</u> กุม หง (หน้า ๒๕๔)	แทน	ข่ม หง
ใครจะ <u>นั่ง</u> ให้ <u>จูบ</u> แก้มเล่นง่าย ๆ <u>มั่ง</u>	" มั่ง (หน้า ๒๕๕)	"	บ้าง
เอายัง <u>ยืน</u> จะ <u>ทำ</u> <u>ตะบอย</u> เอา <u>เล่ห์</u> อยู่ <u>รำไร</u>	" ตะบอย (หน้า ๒๕๘)	"	อ้อยอิ่ง
กำลัง <u>เพล</u> เ <u>เที่ยง</u>	" เพล (หน้า ๒๕๘)	"	เวลา
<u>แล้ว</u> <u>ก</u> <u>งการ</u> อะไรของ <u>พี่</u> <u>แฝง</u>	" กงการ (หน้า ๓๕๓)	"	เรื่องราว
			หรือดูระ
เพราะ <u>ลาง</u> ที่...จะ <u>ไม่</u> ได้ <u>เห็น</u> กันอีก	" ลางที่ (หน้า ๓๖๐)	"	บางที่

๒. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโวหาร

การสร้างภาพในจิต (Imagery) ใช้จินตนาการให้เห็นแจ่มชัด เช่น

"หนองบัวโรยกลีบร่วงค้างบนใบ และลอยน้ำเคลื่อนแต่กำลังบานก็หลายดอก สันทมได้ต้นก็เคลื่อนดิน และดอกแห้งที่เฝ้าแดดนั้นแม่เรียงก็ตาฝ้าเหลืองว่าสีเลือดแห้ง ส่วนหัวใจนั้นชวนใจคิดอยู่พิกล แล้วแม่เรียงก็เสือกเก็บดอกไม้สันทมสดใส่ได้เต็มกอบชุกใส่อกเสื้อ" (หน้า ๓๔๖)

หรือ "พอเสี้ยวคิ่งไม้ กิ่งทางข้างหน้าเป็นลานต้นไม้เรียบกว้างและสะอาดดั่งมีคนคอยเก็บกวาด และมีศาลาพักของพวกชาวเกเรียน ส่วนที่ถัดไปนั้น เป็นไม้กร่างใหญ่หลายอ้อม เพียงร่มกร่างที่เห็นไกล ๆ ก็ครึ้มเย็น ร่มเย็นเมื่อจะพักผ่อนกลางวัน แต่มีเย็นนี้ร่มพฤษ์พระกร่างเหมือนมีปูลัง" (หน้า ๔๐๕)

๓. จำนวนโวหาร

ลักษณะโวหารคมคาย และทำให้เกิดภาพพจน์ เช่น

"เรียงหันมารับผ้า นั่งเบียง ๆ หน้าและผิวสาวแดงไปด้วยเลือดอาบซันบ่มผิว" (หน้า ๓๐๒)

หรือ "แม่คุณ แฝงสะอื้นแล้วก็ยิ่งสะอื้นถี่เหลือจะยั้งหัวใจท้าวของคนเช่นกัน ก็ยิ่งกระเทียมกระหายคุดอย่างจะเหยียบศิกนางให้ละเหยียดทั้งทุ่งสว่าง" (หน้า ๓๕๕)

หรือ "เขาว่าจับปลาสองมือไม่อยู่ แต่ตะเพียนนี้ถ้าจับมือเดียวคงไม่อยู่"

"นั่นมือละตัวหรือที่เขาค้าม" แฝงตอบหัวเราะและแกล้งเย้าอธิบายความ "เขาเปรียบคนที่เลือกไม่แน่หละรู้หรือเปล่า เช่นอย่างทีกะเจ้าขึ้นจีเอ็งก็เลือกจับที่ไว้สองมือแล้ว" (หน้า ๓๖๒)

หรือ "แม่เรียงละลานใจ ร้อยทุกข์ที่กำลังเกิดอยู่นี้เลื่อนไปหมด หลงไปว่าตักนอนนี้ดังสำเภาโล้หรือชิงช้าที่มีแต่ป้ายสวรรค์ ความรักจะเหลิงไปชั่วอายุชย นาสรวงไม่รู้จักตาย" (หน้า ๓๗๘)

หรือ "ความไม่รู้เลยเมื่อสาว และต้องมารู้กระทันหันร้ายแรง ถูกกำนันนาสรวงกลายเป็นสาวที่อ่อนเนื้ออ่อนใจ ถึงจะถูกมัดมือมัดเท้าสักร้อยเปลาะก็พอจะมีใจแรงคืน แต่เดี๋ยวนี้กำลังแรงนั้นสิ้นเสียแล้วน้อยเตียวก็ไม่มี เหมือนถูกมนต์อำเหลือแต่หัวใจเด่นริก" (หน้า ๓๘๐)

หรือ "มือนี้ร่มพฤษ์พระกร่างเหมือนมีปูลัง" (หน้า ๔๐๕)

๔. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับการสร้างประโยค

ก. ประโยคสั้น - เอกัตถประโยค เช่น

"พ่อแอบหัวเราะชอบใจ" (หน้า ๓๒๐)

"พ่อขึ้นโคตขึ้นท้ายเกวียน" (หน้า ๔๐๔)

"พี่แฝงช่วยข้า" (หน้า ๔๑๑)

"พวกอำยรองมีปืนทั้งนั้น" (หน้า ๔๐๑)

ข. ประโยคยาวส่วนใหญ่ เป็นประโยคเอกัตถประโยคและสังกรประโยค เช่น

"เจ้าคนที่นั่งพิศผิวเนื้อขาวอยู่เบื้องหลังละลานใจ เสียงพูดก็วิปลาสคลุมเครือ"
(หน้า ๓๐๐)

หรือ "มือที่จับข้ายเสื้อข้างหลังนั้นถึงจะเคยเป็นมือกล้าเคยโจรกรรมและวิวาทก็ไม่วาย
จะสิ้น" (หน้า ๓๐๑)

หรือ "มันเหลือรักเหลือสงสารแม่เรียง เพราะเจ้าแฝงคนเดียวที่สร้างแม่เรียงให้เป็น
คนได้ทุกขัทรมาน" (หน้า ๓๗๔)

หรือ "มายิ่งกันก่อนอายขึ้นอย่าหนีหน้าเหมือนอำยรอง มึงรู้เห็นเป็นใจฆ่าพ่อแอบกูด่าหผี"
(หน้า ๔๐๑)

หรือ "ไม่กัหัวเป็นปากฉลาม เสียบอกเจ้าขึ้น ที่ว่าคงจะได้กะเจ้าขึ้นที่ประหารพ่อแอบ
แต่อำยรองกับเจ้าคนนำกรรมกงเกวียน ก็เห็นเกวียนเปิดไปไม่เห็นตัวแล้ว" (หน้า ๔๑๑)

ค. ประโยคโวหาร คือต้องการกล่าวรายละเอียดไปจนจบประโยค เช่น

"แม่เรียงก้มหน้าอาย คิดอยู่ว่าเชิงขายนั้น ถึงจะไม่เหมือนแท้มันก็ใกล้ๆ กัน
อยากได้ออยากสงวนก็ของสิ่งเดียวกัน" (หน้า ๓๕๑)

หรือ "ไม่ทันปลด เข้าปลาตะเพียนใหญ่ก็หลุดเองตื่นเรา ๆ สีของตะเพียนครีบแดง
เกล็ดเหลือสลบน้ำเงินแม่เรียงเห็นสวยก็ตะครุบสองมือ" (หน้า ๓๖๒)

หรือ "เรียงหัวใจเด็ก เมื่อกังวลในสิ่งใดก็สิ่งนั้นฝังอยู่นั่นไม่อาจลืมได้ ความรัก
ลอยมาที่จริงไม่เคยเลยว่าจะเกิดรักเจ้าแฝง หากเชิงชู้พะเนาะใจนั้นเหมือนสร้างกรรมก่อนไว้ร่วมกัน"
(หน้า ๓๗๔)

หรือ "ห้องอันสว่างหลังนี้ก็พันตาคณดั่งลับเมืองทิพย์ นาสรวงมันทุ่งทิพย์ บ้านลับแลที่แอบสาวไว้อย่างสนิท" (หน้า ๓๗๗)

คนละถิ่น

๑. การสรรคำใช้ ตัวอย่างเช่น

ขณะนี้ เป็น เผลาสาย	เผลา	(หน้า ๑๘)	แทน	เวลา
	งัว	(หน้า ๒๕)	"	วัว
	เกียน	(หน้า ๒๕)	"	เกเรียน
เกลี้ยงที่ เตียว	เกลี้ยง	(หน้า ๒๘)	"	หมด
	ตะเพิด	(หน้า ๔๙)	"	โล้
	กงการ	(หน้า ๖๒)	"	เรื่องราว
	พริ้ง	(หน้า ๙๔)	"	พริ้ง
	กรูษ	(หน้า ๒๓๕)	"	ตรุษ

๒. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโวหาร

การสร้างภาพในจิต (Imagery) ใช้จินตนาการให้เห็นแจ่มชัด เช่น

"ทั้งทุ่งและลำน้ำสาย เมฆนี้หรือที่เจ้าเปลาว เป็นคนน้ำใจกล้าเหนือแก่นักเลงอื่น เพราะได้ยิงอ้ายเจ๊กสมณู และเจ้าเปลาวคนนี้หรือที่ไคหมันไ้จะเป็นเขยตาหวาน แต่เสอจกรแม่มันจะมีอายุแล้วก็ยังครองตัวเป็นโสด หาถูกเมียมิได้ จึงขอทำพินัน หากแม้อ้ายเปลาวต้องสิ้นชีวิต เสอจกรก็จะมีทั้งให้แม่แพงต้องม่ายชันทมาก จะมาขอหมั้นขอแต่งงาน แต่ถ้ออ้ายเปลาวล้าคัญอยู่ว่ามันเป็นคนประเสริฐ ภูก็จะเข้าชิงแม่แพงไปเสียดีกว่า จะละไว้เป็นเมียอ้ายคนศดที่อุบายฆ่าเมียมันเอง" (หน้า ๔๑-๔๒)

หรือ "ยามสาม เกินมาแล้วล้งคอยู่หัวทุกแห่ง ทุ่งไกลสุดลูกหูลูกตา จะหาแสงไฟสักแต่ดวงเดียวที่ไหนมิได้ เว้นแต่ดาวเกสื่อนบนฟ้าส่องแต่ระฆังขมิ้ว กับศาลกลางทุ่ง ปักหนองลาดที่กว้างลืบ

แต่มีใช้ศาลเจ้าแม่หรือพ่อทู่ของคีโต เป็นศาลของเสือเพื่อนที่ปลุกขึ้นสูงเพียงตา มีแสงรุปรีบแวม
เมื่อลมเป่า ตาแค้นแล้วคนทำพิธีและเพื่อนนั่งจู่เสมอกัน เหล่าสมุนตัวดีก็นั่งถัดและวางสายสิญจ์รอบศาล
นั้นเพียงคนละมือ สมุนที่ล้อมเป็นวงและนั่งเบียด ๆ ก็กินอาณาเขตไปไกลแทบจะต้องกู่ตะโกน"

(หน้า ๒๒๗)

หรือ "เสือก็หวีหัวใจ เพราะผิดเจ้าจักรเป็นอื่น อ้ายเพื่อนเสียแน่แล้ว หน้าม้าผ่านต่าง
รูปใบโพเห็นถนัด ไม่ผิดเป็นม้าคนอื่น และกลางทุ่งโน้นเล่าเสือเพื่อนที่ข่มม้าไว้ในคางอีกเป็นสิบๆ
ก็ชะงักม้าหยุด" (หน้า ๒๔๔)

๓. ลำนวนโวหาร

ลักษณะโวหารคมคาย และทำให้เกิดภาพพจน์

"เสือเพื่อนแสนงอน ดังอิสรีย์ที่แค้นชาย" (หน้า ๔๖)

"แม้เสือเพื่อนจะเคยเก่งฉกาจ แม้โจรกันเองก็ยังคงถอย แต่เสือเพื่อนมิอาจเข้าซ้อน
รอย แต่ขณะนี้แม่โยก็รู้ว่า พ่อเพื่อนที่สนุกแก่เสียงปืนและต้อนพลให้เข้าหมู่บ้านนั้นมันเหมือนจะสิ้น เขียว
สิ้นเล็บเสียหมด" (หน้า ๔๐)

"สองแก้มแดงก่ำดังเมื่อโยสาว ๆ" (หน้า ๔๓)

"เปลื้องน้ำมันตะเกียงนะไม่กระไรหรอก" เจ้าพูดเปรย "แต่ถ้าอยู่มืดไม่จุดแล้วมันเปลื้อง
น้ำใจกันสิ่งสองคน" (หน้า ๔๓)

"เจ้ามายเปลวนั้นเบิกตาโพล่ง เพราะชายแปลกหน้า สมุนโจรวิ่งศึกมาดังสายน้ำ"
(หน้า ๑๓๔)

"ไล่ศึกอยู่ในบ้าน" (หน้า ๑๓๔)

"แต่นิสัยเสือไม่ยอมจะวางใจผู้ใดสนิทเป็นอันขาด ทั้งยังคิดไปอีกว่าหากมันคอยให้พ่อเล่า
หวานซื้อขายเสียก่อนแล้ว ก็เสมือนจะคอยน้ำบ่อหน้า" (หน้า ๑๔๓)

"เจ้าเพื่อนใจดี ๆ บิดีเหมือนได้แก้วคืนมา" (หน้า ๑๖๔)

"เสือเพื่อนมันยังมีชีวิตจะเข้าตะลุมบอนเสือเหมือนหนามตำหนามบ่ง" (หน้า ๒๒๔)

๔. ท่วงทำนองที่เกี่ยวข้องกับการสร้างประโยค

ก. ประโยคสั้น ไม้ เมืองเดิม ใช้ประโยคเอกัตถประโยค เช่น

"เจ้าแฝงนึกไหวขึ้นมาทัน" (หน้า ๑๒๗)

"พี่เปลวต้องรีบคืนไปเสียเถอะ" (หน้า ๑๒๗)

"เจ้าเลื่อนยกมือไหวตัวสั้นเต็ม" (หน้า ๑๔๔)

ข. ประโยคยาว ไม้ เมืองเดิม ใช้เอกัตถประโยคและสังกรประโยค เช่น

"จักรยี่มไม่บอกก็ริยาจะดูร้าย เป็นสื่อปล้นเลย" (หน้า ๑๓๔)

"เพื่อนกึ่งอิงโคนเมฆ่าง เตี้ยปากบึงที่ปลูกศาลคอยการกลับของเจ้าหลง" (หน้า ๒๓๒)

"ไอ้เพื่อนก็ยังเป็นไอ้เพื่อนที่จะตายก่อน" (หน้า ๒๓๔)

"อ้ายเพื่อนบ้านนี้มีเนาอยู่กับแม่น้ำแล้วระมัง จะเกิดมีอ้ายเพื่อนมาซู่อีกกว่านี้ พี่จักร
ได้อ่านคงหัวเราะตาย" (หน้า ๒๓๗)

"แฝงต้องพลอยร้องไห้ไปกับเขยที่คั่นรนเจ็บปวดครางอยู่" (หน้า ๒๕๐)

"อ้ายเปลวเข้าโรงนาเมื่อสักสี่สองนี่เอง" (หน้า ๒๓๓)

ค. ประโยคไวยากรณ์ คือต้องการกล่าวรายละเอียดแต่ละอย่างไปจนจบประโยค

เช่น

"พ่อหวานวางกิริยาขริมเป็นคนดู เพียงพยักหน้ารับไหว และก็พิศพิทำเจ้าหนุ่มแต่หัว
ตลอดเท้า ทั้งสร้อยแหวนพระเครื่องทุกอย่างละเอียดลออ กระทั่งขาม้าใหม่เคียนพุงและนุ่งแพร
เปลวเป็นนิกเลงผู้ดี" (หน้า ๖๖)

หรือ "เปลวก็ต้อยเต็มแรงรักแทนจะตอบ เจ้าเพื่อนก็ติดมือหงายลงล้มหมดหลักหันที และจับพลัน
นั้นเจ้าคนต่างหน้าต่างถิ่น ก็ลุกขึ้นยืนสะบัดหน้าง ๑ เลือดปากจมูกแดงมือที่ลูบ" (หน้า ๗๔)

หรือ "ตามถึงถ้าอ้ายเปลว" เสียงเก่าของสมุนที่เคยมาแต่ก่อนตะโกน อีกเสียงหนึ่งและ
หลาย ๆ เสียงก็พร้อมขึ้น

"โหม้นกลางวันแสบกะแหละ โจรรบกะโจรเป็นไรมี" (หน้า ๒๓๔)

หรือ "แดง พี่ถูกยิงแล้ว" ตัวแม่เฒ่าแดงซึ่งอุตล่ำหรีงผินเจ็บถอยมาสั่งเมีย "เอ็งให้พี่อุ้มลูก
จูบสักหน่อย แแดงเอ็งหมดที่พึ่งแล้ว เพราะเสือจกรก็ถูกปืนหุบอยู่ พี่เปลวไปเสียไหน" (หน้า ๒๔๔)

หรือ "เสียเพื่อน ข้าขอโทษเพื่อน แต่ช่วยยกมือข้าให้ได้ --ให้รำลึกคุณพระสักหนเกิด แล้วให้หนทางข้าสักหน้อยเสียเพื่อน สมบัติใจอยู่ในโพรงไม้ ข้าแพ้ข้าลาและขอยกให้" (หน้า ๒๕๒)

คำนำนม

๑. การสรรคำใช้ ตัวอย่างเช่น

ได้รับสุขกับเขามิ่งเป็นแท้	มิ่ง (หน้า ๔๖๑)	แทน	บ้าง
ปลอกลูกปืนที่ถมถานไป	ถมถาน (หน้า ๔๖๔)	"	ถมเถ, มาก
เพราะเวลามันเกินบ้ายมาเสียแล้ว	เกินบ้าย (หน้า ๔๗๘)	"	สาย
ตักแม่ทับบึงเกิดหัว	บึงเกิดหัว (หน้า ๔๘๓)	"	บึงเกิดเกล้า

๒. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโวหาร

การสร้างภาพในจิต (Imagery) ใช้จินตนาการให้เห็นเด่นชัด เช่น

"คำกล่าวทำขวัญที่กล่าวถึงคุณแม่นั้นยังติดอยู่เต็มสองหู เสียบางจับใจซึ่งด้วยเกล้าความที่ยังจำได้รวม ๆ "พ่อนาคเอ๋ย พระคุณของแม่นั้นเหลือล้นที่จะมากล่าว เมื่อตั้งครรภก็สูดเปรี๊ยะอดหวานและของเผ็ด เพราะเกรงบุตรในอุทรจะทุรนทุรายด้วยพิษร้อน สู้ถนอมครรภ่ออณาจนแก่ถ้วนทศมาสได้ ๑๐ เดือน พ่อนาคเอ๋ยเมื่อพ่อจะเคลื่อนพันครรภนั้นก็แทบจะผลิตชีพแม่ด้วยพิษปวดปั่นป่วน คลอดแล้วก็ไซ้จะคว่นทิ้งทอดพ่อไว้เมื่อไหร่ ทั้งเหลือบยุ่งรินไรก็ต้องเผ่าระวังไม่เป็นอันหลับนอน ยามพ่ออ่อนก็ต้องเท่เล่าโลมให้หลับ พ่อนาคเอ๋ย พระคุณของแม่นั้นถ้าจะนับแล้วก็เหลือคณาวานนี้พ่อจะได้บรรพชาเป็นองค์พระท่านได้โปรดท่าน แต่กุศลบวชของพ่อนาคที่จะทดแทนนั้นยังไม่ถึงคำนำนม" (หน้า ๔๗๓)

หรือ "เสียมันมองปืนหันน้ำตาอาบแก้ม โลกนี้สิ้นสุดแล้ว แหวนรักก็ไปสวมก้อยของเขารอื่นแม่ตัวก็เป็นแม่เขา แต่คุณแม่นั้นมันมิได้ทดแทนเสียเลย โอ เจ้าพ่อไผ่ปากเจ้าบางนั้นเป็นปากชายเป็นปากเสียที่จะต้องพูดอะไรล้วนแต่สัตย์ความจริง เมื่อสิ้นกำหนดไปว่าจะปล้น ถึงจะอยู่สักหมื่นก็ปล้น แต่ครั้งนี้นั้นเสียสัตย์ชายหมด ก็เพราะยกให้แก่แม่ยังมีได้ฉลองคุณแม่" (หน้า ๔๗๔)

หรือ "นายกสิ้นร้องไห้อยู่ปลายเท้า แม่ทับเข้ากอดอยู่กลางตัวแต่ตั้งเจ้าแหวนนั้นมันหมุนทรน
ทรายด้วยความเจ็บร้อนแล้วก็เสือกโถมมาหนุนอยู่ที่ ดักแม่ทับบังเกิดหัว และยกสองมือประนม "แม่เอ๋ย
เสื่อบางนั้นตายประเสริฐกว่าเสื่ออื่น ฉันจะสิ้นใจบนดักแม่ ตายต่อหน้าพระสักร้อยองค์ก็ไม่เหมือน
ตายบนดักนี้ที่ฉันนอนมาแต่เด็ก ๆ แม่บอกหนทางฉันเถิด" (หน้า ๔๔๓)

๓. ส่วนนวนโวหาร

ลักษณะโวหารคมคาย และทำให้เกิดภาพพจน์ เช่น

"ลมพัดอุจจากหลังศาลซึ่งเป็นป่าเปลี่ยว และยังเพิ่มความเปลี่ยวขึ้นทุกขณะ เพราะดวง
ตะวันใกล้จะโพล้เพล้ เจ้าแหวนเมื่อจบคำอธิษฐานแล้วก็ซบหน้าลงผืนดิน แต่หูนั้นแว่วเสียงแกรก
กรากเหมือนลมพัดใบไม้ที่หลังศาล เสียงพึมพำเหมือนเจ้าท่งท่านบ่น..." (หน้า ๓)

๔. ท่วงทำนองในการสร้างประโยค เช่น

ก. ประโยคสั้น

"พี่จำได้ว่าผ้าห่มเอ็ง" (หน้า ๔๖๓)

"ฉันถวายเจ้าพ่อท่านแล้ว" (หน้า ๔๖๓)

"พี่จะเอาอะไรไปเปลี่ยน" (หน้า ๔๖๔)

"ขอชีวิตเถิดพี่บาง" (หน้า ๔๗๖)

"มันกลับจ้องหน้าด้วยความเหี้ยมโหด" (หน้า ๔๗๘)

"เอ๊ะ ! แม่พูดอะไรยังงั้น" (หน้า ๔๗๗)

ข. ประโยคยาว

"ลมก็ตกรุ่งพัด โกรกมาแรงจนผ้าห่มแถบของเจ้าแหวนตกจากหน้าศาลบูชา"
(หน้า ๔๖๓)

"เสื่อบางตะลึงงัน ไม่รู้ต้นสายปลายความของแม่ที่ขึ้นมาอยู่บนเรือนนายกสิ้น"
(หน้า ๔๗๗)

"เสื่อบ้างมองป็นหักหน้าตาอับแก่้ม โลกนี้สิ้นสุดเสียแล้ว แหวนรักก็ไปสวมก้อยของ
เขาอื่น" (หน้า ๔๗๘)

"น้ำตาเปียกของมันเป็นจวบแก่ได้แต่เพียงหลังเท้า ก็เพราะคิดว่าตัวเป็นคนชั่ว" (หน้า ๔๘๐)

"แม่จำ ! พระอรหันต์ คำน้ำนมแม่นั้นไม่ลืมเสียทั้งหลาย ใครมันลืมคำน้ำนมแม่จึง
ฉิบหาย อย่าพันพิษเป็นและหอกดาบตามคำข้า โอ ! พระอรหันต์ แม่ข้าเอ๋ย ลูกใช้คำน้ำนมด้วย
ชีวิต" (หน้า ๔๘๔)

ค. ประโยชน์โภหาร คือต้องการเล่ารายละเอียดไปจนจบประโยค เช่น

"เจ้าพ่อไผ่พันมือ ข้าเสือบางลูกข้างถวายเป็นแต่เด็กขอมขอสการ ขออนุญาต
แลกผ้าห่มเจ้าแหวนไป ข้าขอเอาปลอกปืนเหล่านี้ที่รบชนะมาแล้วถวายเป็นแลกไว้ ด้วยใจแท้อันสุจริต
ข้าผู้มาเยี่ยมด้วยบุญมือที่ข้าถวายเป็นขอให้เป็นเครื่องประจักษ์หยานสืบไป เจ้าพ่อจงคุ้มครอง
ข้าเสือบางลูกเจ้าพ่อไผ่พันมือจักไม่ตายด้วยน้ำมือใครอื่นและผืนดินอื่นผิดจากทุ่งเจ้าพ่อไผ่นี้" (หน้า ๔๖๔)

หรือ "น้ำหมึกอ้ายบางต้องสีแดง" มันบอก "หนังสืออ้ายบางต้องเขียนไว้ด้วยเลือด"
(หน้า ๔๖๘)

หรือ "แหวนเจ้าพลอยหัวใจลั่นไปอีกคนหนึ่ง สองแขนเสื้อที่เคยกกอดเจ้าด้วยความรัก
เมื่อโน้น มีอสะอาดที่เขยคางจับแก้มเมื่อก่อน เตี้ยวนี้เป็นมือที่เบือนเลือดมนุษย์ สกปรกไปด้วย
ความโหดร้ายเหลือขอ และชีวิตพ่อเจ้าเองก็ต้องดับไปเพราะมือมัน" (หน้า ๔๗๑)

หรือ "แม่จำ คำน้ำนมของแม่" ลิ่นคำมือคือยกขึ้นเหนียวเข้าอกมันเองบึงใหญ่ มันชวน
ไปคุกเข้า คนอื่นตะลึงหมก แต่เสือน้ำใจกล้ายังทนพิษเป็น คลานไปส่งประกาศลิบบนให้แทบเท้า
ของแม่ทับ "แม่ ข้าเป็นเสือบัวข้า คุณอย่างอื่นนั้นทดแทนไม่ได้แล้ว ชีวิตนี้จึงเป็นคำน้ำนม เสียตาย
ที่ลิบบนมันน้อยนัยกเพียง ๕ ชั่ง" (หน้า ๔๘๒)

ดั่งเฝ้าถ่าน

๑. การสรรคำใช้ เช่น

แล้วคิด <u>หึ่ง</u> สา	หึ่งสา	(หน้า ๔๘๑)	แทน	หึ่ง
เรือจอต...กระทั้งจคหัวกระโต หัวกระโต		(หน้า ๔๘๑)	"	หัวบันโค

๒. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโวหาร

การสร้างภาพในจิต (Imagery) ใช้จินตนาการให้เด่นชัด เช่น

"เมื่อนายกลองชาดใจสนิท แอบก็โกมเข้ากอกศพบุบศพ เจ้ายอดนักร้องฝักรักและลับ ซึ่งระกะไปด้วยแผลทั้งตัว แม้นายเข้มเองก็อดสงสารไม่ได้ ถ้าว่าคึงเผาถ่านไม่มีเสื่อกลองแล้ว ไทนเลยเจ้าแอบจะเป็นตัวกลับมาได้อีก แต่ชีวิตที่เสียไปแล้วของนายกลองก็เป็นเพียงความสุขของผู้อื่นเท่านั้น" (หน้า ๕๐๑)

๓. ส่วนวนโวหาร

ลักษณะโวหารคมคาย และทำให้เกิดภาพพจน์ เช่น

"กลองลูก ๆ นิ่ง ๆ ไม่เป็นสุข หัวใจร้อนเหมือนพระเพลิงเมื่อเมฆก้อนใหญ่บังจันทร์" (หน้า ๔๘๘)

"เสียงน้ำในภาครางใกล้เดือด คล้ายเสียงฝนเสียงลมค่อนตึก" (หน้า ๔๙๒)

๔. ท่วงทำนองในการสร้างประโยค

ก. ประโยคสั้น

"ฉันไม่ไป" (หน้า ๔๙๐)

"ฉันมาลา นาย" (หน้า ๔๙๕)

"นายคงถอยผงะ ล่างเมา" (หน้า ๔๙๘)

"ขาดคำพ้อเข้มก็ร้องไห้" (หน้า ๕๐๐)

ข. ประโยคยาว

"กลองดีใจ เหมือนห้างนี้เป็นเมืองสวรรค์ที่มีนางฟ้าของย่านคึงเผาถ่านมาร่วม วิมานด้วย" (หน้า ๔๘๘)

"คืนนั้นมีมโหรีกล่อมทอให้ศรีครื้นสมหน้าสมตา เพราะเจ้าบ่าว เป็นถึงลูกผู้ใหญ่บ้าน" (หน้า ๔๙๒)

"เจ้ากลองหายหน้าไปแต่หัวคำ หายไปเพราะความกลัดกลุ้มเหลือจะทนดูแม่แอบ เป็นของเขาสืบค้อนหน้าต่อตา" (หน้า ๔๙๓)

"ล่องคืนสองไปแล้ว ที่แม่แอบต้องทรมาณ อยู่ในห้องและคืนนี้เป็นคืนที่ ๓ ที่นายคงจะเข้ามารบกวนอีก" (หน้า ๔๙๗)

ค. ประโยคโวหาร ตัวอย่างเช่น

"ไม่สำเร็จก็ตาย" กลองตอบแล้วยกมือไหว้ หันไปพบเจ้าแหม่ม "นั่นแหละพ่อแหม่มเราก็อใช้คนอื่น ถึงว่าเรายังจะมีเรื่องกินใจกันอยู่ก็เถอะ แต่เวลานี้คงเผาถ่านมันถูกลบเสียดลายหมดแล้ว ฉันทันหลับเสียดคนเดียว เจ้าคงถึงมาทรมานได้ ถ้ายังลืมหาปากอยู่แล้ว น้ำในลำปะโคงก็คงจะแดงเกือบเหมือนควากินไม่ได้แน่ ฉันทจะไปครั้งนี้ก็เพื่อว่าแก้สงสัย ให้พ่อแหม่มและคนอื่น ๆ รู้ว่าฉันทบริสุทธิ์แท้เท่านั้น และสงสารแม่แอบที่จะต้องไปถูกข่มเหง เพราะคนพรรคอย่างเจ้าคง" (หน้า ๔๙๕)

หรือ "แอบก้มลงจูนายกลองโดยไม่ต้องกลัวเกรงกระดากผู้ใด แล้วกระซิบที่ข้างหู อย่าวางแอบเลยที่กลอง ลูกที่อยู่ในห้องยังต่างหน้าฟืออยู่ เมื่อลูกมันเป็นชายโตขึ้นก็จะบวชไปให้พี่" (หน้า ๕๐๐)

ขายสาม โปสถ์

๑. การสรรคำใช้ ตัวอย่างเช่น

<u>อิโคนที่นั่งหลังมา</u>	อิโตน	(หน้า ๔)	แทน	ควาย
<u>นั่งผู้หญิงสะตุง</u>	นั่งผู้หญิง	(หน้า ๕)	"	โรย
<u>ไม่เห็นปลุกให้รู้มั่งเลย</u>	มั่ง	(หน้า ๒๔)	"	บ้าง
<u>ถมถ่านไปวะ</u>	ถมถ่าน	(หน้า ๓๕)	"	ถม ถ
<u>เอาอัฐจันรี</u>	อัฐ	(หน้า ๓๗)	"	เงิน
<u>ตีกโซ</u>	ตีกโซ	(หน้า ๔๖)	"	ตีกมาก
<u>กระทั่งเพลาเย็น</u>	เพลาเย็น	(หน้า ๑๔๑)	"	เวลาเย็น
<u>เจ้าผงที่คุมแสนหิงสา</u>	หิงสา	(หน้า ๑๔๘)	"	หิง

ไปเถอะ <u>พริ้งนี้</u>	พริ้งนี้	(หน้า ๑๔๒)	แทน	พริ้งนี้
ที่บอกเอ็งเสีย <u>กรง ๆ</u>	กรง ๆ	(หน้า ๓๕๖)	"	ตรง
<u>กระเกรียมอะไรไว้ให้พร้อม</u>	กระเกรียม	(หน้า ๓๗๐)	"	ตระเตรียม

๒. ท่วงทำนองการใช้โวหาร

การใช้จินตนาการ ให้เห็นภาพชัดเจน เช่น

"โรยเจ้าแต่งตัวงามเกินกว่าจะมาวัดฟังเทศน์ ทั้งทองหยองใส่ครบทั้งสองมือ เสื้อผ้าจัดสรรคแต่ที่ใหม่เอี่ยมเพิ่งออกจากหีบทั้งสิ้น การแต่งตัวสวยของโรยนั้นเอง เป็นเหตุให้ภายในศาลาต่างรวมกันมองไม่วางตา ตี-ค่อนนั้นมียามากกว่าชม จนโรยรู้ตัวเกิดรำคาญ" (หน้า ๒๒)

หรือ "โรยมันมองอีกคนหนึ่งและสังเกตนัก เพราะเมื่อก่อนไม่มีเวลาจะสังเกต ด้วยพอบพบกันคราวไรก็ทะเลาะกันอย่างแทบไม่ต้องดูหน้า แต่คราวนี้เห็นชัดแจ้ง แววมามันลึกซึ้งกินใจ หน้าทองยเป็นคู่หลักผู้ใหญ่ ทั้งคำพูดที่พูดเมื่อก็ก็เป็นคำจริงที่เกรงความเสียหายจะมาถึงเจ้าแท้" (หน้า ๒๖)

หรือ "เดี๋ยวนี้ในหัวใจของโรย คงเหลือแต่สิ่งเดียวที่เป็นของเกิดใหม่ คือลมมือชายและความรักที่ผงมันเป็นครูสอนให้เพิ่งรู้จักความรักที่เกิดเมื่อตะกี้ี่เอง แต่เหมือนของศักดิ์สิทธิ์ที่อำมหใจให้เคลิบเคลิ้ม" (หน้า ๓๔)

หรือ "ลมทุ่งพัดจัด ลมแรงกลางทุ่งยังคึกคะนองเข้าเล่นเพลิง และพระเพลิงก็พัดฮือคูดด้วยแรงลม เรือนใหม่ที่เพียรมุ่งหวังไว้จะให้ เป็นหอแต่งในวัน ๔ คำ กำลังแดงโชน จะเป็นส่วนเรือนหอที่พอเพียรฝันไว้จะเอาต่างวิมานอยู่ร่วมรักกับลูกสาวกำนันพินาศแล้ว หลังจากเปิดเบิ่งปลิวติดพายุลมเป็นแถบ ๆ และเสาเอกก็โชนแล้ว โคนลงกองดิน เสาอื่นกระหังขาน เรือนก็ยุบและโค่นตามซอก ๆ กันไป" (หน้า ๑๔๕)

๓. ส่วนวนโวหาร

ส่วนวนคมคาย ทำให้เกิดภาพพจน์ ตัวอย่างเช่น

"ภิกษุบวชใหม่ นั่งสงบแต่ร่าง ส่วนหัวใจเหมือนกลองโหมตีอีกทีก็อยู่ในหัวอกน้อยหรือหุงสามเรือนจะเกิดนึกเลงตียิงอาตมา" (หน้า ๑๒๘)

หรือ "แม้วางหน้าฮีรีนว่าดูสวยผิดตาขึ้นก็มองดูแม่นฝิติบ ป่าช้าว่าเงียบแต่ใจเต็นรับหรีเศร่า
หมองกว่าป่าช้าเหลือหลาย" (หน้า ๑๓๕)

หรือ "ผวยังก้มมองดูดิน หากเป็นเมื่อก่อนก็จะมองโรยให้เต็มตา แต่หน้าโรยมือนี้เหมือน
ยาพิษแสงลงหัวใจ" (หน้า ๒๖๗)

หรือ "แน่ะ-แม่โรย" มันพูดเน้นคำเสียง "ทุกวันนี้จะถึงแม่โรยจะได้ทุกขันธ์อย่างไรก็ไม่ใช่
เพราะฉัน แต่ว่าทุกขันธ์ที่เกิดขึ้นนั้นเพราะใคร ฉันต้องเป็นอายคนสันคืดหนีเข้าวัดเช่นแมวฟังพระ
กระทั่งที่สุดพ่อแม่ของโรยก็ประกาศฉันเป็นเสือ นั่นใครจะรับรู้ไว้มั่ง คนอื่นที่เขามาทีหลังนั้นแม่โรย
ก็ยอมรักยอมใคร แต่อายตัวของฉันมั่ง" มันตบอกของมันเองผางใหญ่ "ตัวของอายผนี้แหละ
แม่โรย มันต้องรดน้ำรักด้วยเลือดในกายตัว แต่ถึงจันอายต้นรักของฉันมันยังเฉาตายไป ลูที่เข
รดด้วยน้ำเงินและน้ำคำวอนก็ไม่ได้" (หน้า ๒๗๑)

หรือ "รืนฮ้างหยายประหม่าและตื่นใจในเล่ห์ของความรักมือแรกกลับได้สำนึกกว่าชีวิตเจ้ากับผีผ
เหมือนนั่งอยู่ริมหลุมที่มีหอกดาบปักคอยอยู่เต็ม กำลั่งอยู่กลางเรือนกำนันพ่อเจ้ารืนและผู้ใหญ่เพียร
ที่จ้องจะผลาญ ครั้นจะติดตามมันไปบ้านสร้างเสียมือนี้ก็ห้วงอายแดงนัก" (หน้า ๓๖๔)

๔. ท่วงทำนองการใช้ประโยค

ก. ประโยคสั้น ตัวอย่างเช่น

"โรยเศร่าหัวใจ (หน้า ๑๕๔)

"รืนสั้นหัว" (หน้า ๒๒๐)

"น้ำตาโรยไหลหยด" (หน้า ๒๗๐)

"เฮี้ยคอง เห็นไม้ ." (หน้า ๔๔๔)

"จันก็เกรียมก่อนซี" (หน้า ๔๔๔)

"เรื่อนี้จะล่องไปไหน ." (หน้า ๔๔๔)

ข. ประโยคยาว ตัวอย่างเช่น

"ฮีโชนในคอกจะทำพิศพิศสะบัดเขาเป็นควายงอนแบบเจ้าของมันแล้ว" (หน้า ๑๑)

"อายเพียรตบมึงเพราะน้ำร้อนกระฉอกถูกมันจันเรอะ" (หน้า ๑๔)

๒. ส่วนวนภาษาคมคาย

"ชายชาตรี ห่าไข่เกิดมาเป็นข้าสองเจ้ามิได้ฉันใด ทหารพระบัณฑูรย่อมฉันนั้น"

(หน้า ๒๖)

"ชาตินี้ของอ้ายเดือนนั้นยากนักจะเป็นบุรุษข้าสองเจ้าบ่าวสองนาย" (หน้า ๕๔)

"ยมโดยแม่อาบ แต่มีอาจฝันรับสั่งได้ ความจริงนั้นเคঁาคความของกาพย์กลอนเมื่อครบ
ท่มสาวข้าหลวงแม่ยังจำได้แม่นอย่า หากแต่ยังอายชายหน้าอยู่ และถึงนานครั้นได้มาพบกระนี้แล้ว
อายแก่ก็คู่ขึ้นเสมือนรัก" (หน้า ๘๗)

"พระพิภตรัสลดเหมือนจะสิ้นมานะ น้ำพระเนตรคลอ ๆ รับสั่งเช่นจ๊กทรงกันแสง"

(หน้า ๔๔)

"ทรงกันแสงประหนึ่งฮีสตรีรุ่นด้วยความปิติและก็ทรงพระสรวลพร้อม ๆ กันไป"

(หน้า ๔๖)

หรือ "แล้วก็ทรงพรำรับสั่งว่า แสนเสียตายฝีมือทหารกล้าพระบัณฑูรมาถึงเสีย ประหนึ่งละ
เพชรอันรุ่งโรจน์ให้หมองเสียด้วยเลนตม ทรงโสมนัสในความภักดีกตัญญูนัก จนเป็นที่รู้ลือกันตลอด
แ่งทั่วพระราชวังจันทร์เกษม และพระราชวังหลวงแล้วว่าหลวงกลาโหมพ่อเดือนหนุ่มนี้ดูจพระกรขวา
ของสมเด็จพระบัณฑูรมหาอุปราชเป็นยอดชายชาติทหาร" (หน้า ๕๔)

"ถวายชีวิตอ้ายเดือน" แล้วแขนซ้ายทหารพระบัณฑูรก็อ้อมองค์ท่าน เสมือนหนึ่งแขนนี้คือ
กองทัพใหญ่ที่รักษาพระองค์ (หน้า ๒๑๑)

๓. การใช้ส่วนวนโวหาร

โวหารที่สร้างภาพในจิต ใช้จินตนาการให้เห็นภาพพจน์ เช่น

"กระนั้นก็ดี พระองค์หญิงยังทรงเยี่ยมพระแกลทอดพระเนตรเพลิดไปต่าง ๆ ฝ่ายเบื้อง
พระหิมาที่ทรงประทับดังหนึ่งจ๊กจับพระเนตรคอยดูเสด็จกับพร้อมด้วยสังหรัพระทัย เองนั้นหลายครั้ง
หลายหนว่ากระไรหนอรวันนีข้างเจียบเหงา แล้วตลอดราชวังจันทร์เกษมฟ้าก็อับลม แม้จักเพียงใบ-
ไม้ไหวก็มิได้ ท่มแก้วไม้ประดับตามหนทางหลังพระที่นั่งเคยสว่างไสว แล้วป่านนี้ดูหรือเจ้าพนักงาน

ยังหาตามประทีปไม้ ทั้งเสียงฆ้องกลองประโคมเล่าก็ครางอยู่ตั้งคนต้องเจ็บปวดเป็นสาหัส" (หน้า ๔๐)

หรือ "ออกหลวงก็มีอายุครบ ๒๕ ต้องเบญจเพสขณะนี้หากว่าอ่อนเยาว์ แต่ก็มีเชิงรอบรู้เพราะเป็นผู้ชวนชวายเป็นเจ้าเรียนสรรพวิทยาคม กลบ้านกลเมืองทั้งกฎพระมนต์เฑียรบาล และตำรับพระพิไชยสงครามอันลึกซึ้ง เจนจบกลดาบหรือจ้าวทวนเสโลโตมรนั้น เป็นฝีมือเอกทั้งตั้งค่าย ตู จูโจมศึก ด้วยสำนึกตัวอยู่ว่าผิวพระมหาอุปราชได้เสวยราชย์สมบัติแล้ว ศึกเสื่อเหนื่อได้จักมาติดกรุงศรีอยุธยาแล้ว กลาโหมก็จักต้องประจัญศึกนั้น จึงมานะรำเรียนแมนตรลและเวทย์ไสยที่เคารพอยู่ จึงเป็นเอกเกรงกันนักในบรรดาหมู่ทหารกล้าทุกทัพทุกกอง หากกรรมหลังตามหันมาล้างบารมีสมเด็จพระมหาอุปราชเสียก่อน" (หน้า ๔๔)

หรือ "เลือดสีแดงเป็นลายลักษณะอักษรว่าเดือน บนพื้นผ้าซับพระเนตรนั้น ก็มีใช้เพชรทองหรืออำมรงค์เรื่องค่า แต่ก็ เป็นเลือดอันจงรักภักดีของทหารเก่าพระบัตหุรถวายตัว" (หน้า ๒๒๔)

๔. ท่วงทำนองการสร้างประโยค

ก. ประโยคสั้น ตัวอย่างเช่น

"หม่อมฉันขอถวายชีวิตตัวประกันไว้" (หน้า ๑๔)

"ไม่เกรงพระอาญาทูลกระหม่อมจะลงหลังก็เชิญพ่อสิ" (หน้า ๑๗)

"เชื่อคำพ่อนัก" (หน้า ๒๑)

ข. ประโยคยาว ตัวอย่างเช่น

"ทรงฟังเถิด" ข้าหลวงฝ่าพระบาทจักให้หม่อมฉันหลังลายด้วยพระอาญาทูลกระหม่อม" (หน้า ๑๗)

"พระองค์หญิงก็ได้ทรงทราบแล้ว อ้ายเดือนกลาโหมนี้เป็นข้าสมเด็จพระบัตหุรมาแต่ไหน อย่างไรก็ตามแต่เพียงศึกกันเองกระนั้น เพียงพลหมื่น แน่ กระหม่อมฉันขอให้ทงสาวตี ราชศัตรูเก่าพลแสน มาล้อมพระองค์ท่าน ผิวอ้ายเดือนหักศึกมิล้อมได้แล้วจักขอเชือดคอตัวตาย" (หน้า ๒๑)

ค. ประโยคโวหาร

"พระองค์หญิงถนอมพระทัย ตระหนักแล้วว่าออกกลาโหมพระภิกษุที่กล่าวจะนี้หาได้ ปฏิเสธไม่ หากคิดด้วยศิลป์ก็ปีติพระทัยนัก ทรงมีพระทัยเข้มแข็งและพระพักตร์ม่วงระเรื่อ" (หน้า ๑๘๑)

หรือ "แต่พระองค์หญิงหาได้ไฝ่พระทัยแต่คำกล่าวข้าหลวงมิได้ คงกันแสงสะอื้นชะเง้อทอดพระเนตรราชวังอันเคยพำนักแต่ก่อนเคยมโหฬารตั้งเมืองฟ้า แม้คำคืนก็กลาดเกลื่อนด้วยแสงประทีป และสำเนียงขับระบำ รำฟ้อน ทั้งมโหรี ปีพาทย์ดังจักเปรี๊ยะได้ เสมือนวิมานเมืองฟ้าหนึ่งในศรียุทธยานี้" (หน้า ๑๘๕)

หรือ "แล้วออกกลาโหมจึงออกเดินเสียบแฝงไปตามรั้ว หัวใจร้อนยิ่งเพลิง ใครจักให้ถึงประตูละเอียดโดยเร็วแล้วเข้าชิงเครื่องพระตำราจโผนขึ้นสู่ตำหนัก แต่ที่ต้องข้านักก็เพราะตลอดริมรั้วนั้นล้วนแต่ใบไม้แห้งและไม้พุ่มกิ่งลั่นต้องระวัง ด้วยเกรงเสียงจักรรอบแกรบให้ยามรักษาประตูนั้นได้ยินเสียง จึงสู้ระงับใจร้อนนั้นค่อยเดินเสียบระวังไปอีก" (หน้า ๒๐๓)

หรือ "ทหารเอกสมเด็จพระมหาอุปราชหนึ่งจัน วิสัยทหารอันเป็นยอดชายชาตรีนั้นแม้จะเหี้ยมหาญ มุทะลุ เข้าวางชีวิตก็ชั่วแต่เอรราชศัตรู หากน้ำใจเท่านั้นเล่าก็ถือชื่อกตัญญูทั้งเมตตาปราณีเสมอกัน" (หน้า ๒๔๐)

นางห้าม

การสรรคำใช้	ตัวอย่างเช่น		
รักกิน	(หน้า ๒)	แทน	ดักดื่ม
คำเกล้า คำหัว	(หน้า ๒)	"	อาบน้ำ (ในสระ)
มิเคยบก	(หน้า ๓)	"	ไม่เคยแห้ง
หาบครุกระออม	(หน้า ๓)	"	หาบกระป๋องดักน้ำ
หญิงลูกบ้านลูกพล	(หน้า ๓)	"	หญิงชาวบ้าน
หนุ่มบ่าว	(หน้า ๕)	"	ชายหนุ่ม
๕ ขวบข้าวขวนน้ำ	(หน้า ๕)	"	๕ ปี

ชาติผีเนื้อ	(หน้า ๕)	แทน	ชาอวบอ้วน
เบิ่ง	(หน้า ๕)	"	มองดู
อวยทาน	(หน้า ๑๗)	"	ให้ทาน
สำรวจ	(หน้า ๒๒)	"	หัวเราะ
ผีเสื้อผู้ร้าย	(หน้า ๓๓)	"	พี่ชาย
ถือดาบกระชับมือ	(หน้า ๔๐)	"	ถือดาบกระชับมือ
ถึง	(หน้า ๔๕)	"	ถึง
ท่วงทีแกลัวหาญ	(หน้า ๔๕)	"	ท่าทางกล้าหาญ
พูดโพนั้ ที นี้นั้น	(หน้า ๕๑)	"	พูดอย่างนั้นอย่างนี้
เมืองสร้อย พ้าย	(หน้า ๑๓๒)	"	เมืองสร้อยแพ้
พันเอิญ	(หน้า ๑๖๔)	"	บังเอิญ
โน้น	(หน้า ๑๗๗)	"	ทางโน้น
คร้ามศึก	(หน้า ๒๕๗)	"	กลัวข้าศึก

๒. ท่วงทำนองเกี่ยวกับโวหาร ตัวอย่างเช่น

"เหนือเนินเทพาลัย ตะวันฉายแสงส่องลงโบกขรณีสระบัวของเจ้าสวรรค์ผู้สร้างเมือง และสระนี้แต่กาลเมื่อโน้น แต่โดยกว้างโดยกลมนั้นล้วนด้วยบัวขาวอ่อนสะอาด พรรณแดงและบัวหลวง บานประทุมดอก กระเพื่อมอยู่เพียงฝั่งสระ เฉพาะหน้าเทพาลัยศาลปู่ ซึ่งสถิตยอยู่เหนือคาบไม้ท้าว" (หน้า ๒)

"แล้วจึงรับขวัญสาสีแม่กระชับมืออีก ครุฑของสาวเมืองสร้อยนั้นรุ่นเต็มตัวก็ตระหนกหัว- ไหว ดั่งแม่แก้งเมื่อพบพราณศักดิ์หน้าเมื่อใกล้รุ่ง" (หน้า ๑๓)

"แม่หญิงก็สะท้อนใจหัวนังกังวล ด้วยกิริยาต่าง ๆ ดั่งปลาผุดน้ำเป็นที่หัวนังก้าวอ่อนอันแยม อยู่ห่างไปสิ้นโคชะ" (หน้า ๔๔)

"โอ้เจ้าภูเอ๋ย มันช่างพลุ่งจับฟ้าแสงงามดีเหลือเกิน สว่างดีเหมือนตะวันขึ้นส่องลักร้อย ดวง" (หน้า ๑๓๔)

๓. ส่วนนวนโวหารภาพพจน์

"หากตะวันเข้านี้มีพบเขาอีกนะซี เพราะพรานมักหลบระวังตัวนะซี หาไม่ผิวได้พบแล้ว ฟองเอ๋ย ... ตาแม่แก้มแม่ทราย ที่พรานเขาล้อมมาได้นะเห็นจักขม้อยมีถึงมึง ตะวันเรืองส่องน้ำ ก็จะมีบัวขาวเหมือนแสงตามึงส่องพราน" (หน้า ๖๔)

ส่วนนวนเปรียบ

"แต่เสียงแม่ฟองที่กล่าวก็ค่อยพึม ๆ ทั้งสิ้นหัวไหล่ ดั่งหนึ่งฝูงจอน้ำต้องกระเพื่อม เพราะระลอกรีวลม" (หน้า ๑๐๐)

"เสียงสาส์นก็เครือครวญดังนางจักให้

.....

"เจียบดั่งกลางดง หากมีเสียงใครตอบพรานไม่" (หน้า ๑๑๐)

"ขุนพรานตอบหากหัวเราะสำรวจอิริยาตรชนกสาว เพราะสิ้นเสมือนลูกกวางพลัดแม่ มาติดแก่แร้วนายพราน" (หน้า ๓๖๐)

๔. ท่วงทำนองในการสร้างประโยค

ก. ประโยคสั้น เช่น

"กูนี้มีค้อยู่นะสาส์น" (หน้า ๗)

"ข้ากัศวฤทธิท่านหนักหนา" (หน้า ๑๗)

"ฉันก็แปลกนะ โคมคำ" (หน้า ๔๑)

"เราถามพาคำแต่โดยดี" (หน้า ๒๔๓)

"สาส์นไม่เข้าใจแก่ความบ้านความเมือง" (หน้า ๒๕๐)

ข. ประโยคยาว เช่น

"ไม่ว่าวันนานมีรู้ว่าที่สิบก็ร้อยชวปี รมครั้นเป็นที่สบายแก่ฝูงนกที่มาจับจิกผล แม้ จะร่มเย็นแก่คนหรือชาวเมืองผู้มาพิกระจับร้อนนั่งเล่น แต่สาส์นแม่พรหมจรรย์ ผู้มีอายุครบจะเข้า เลือกเป็นนางห้าม พร้อมสาวอื่นตามประเพณีเมื่อครบ ๑๐ ปี ครั้งหนึ่ง เพื่อถวายเป็นนางของ เทพารักษ์เป็นที่หวงห้ามแก่ชายมนุษย์นั้น เสมือนนั่งอยู่ใต้ร่มไม้ซึ่งก่อเพลิงอยู่เบื้องหัวคน" (หน้า ๔)

หรือ "โบราณมานานแล้ว ท่านเป็นผู้กล่าวว่่าสระน้ำที่เย็นใสดีกินดีนั้นหากมีอยู่แห่งบนสวรรค์ โนนเป็นโบกขรณี บัวหลวงบัวแดง และสารพัดสัตว์บกขโมกษพรหมต่าง ๆ สำหรับเทพท่านลงเล่น เมื่อเดือนขึ้น เดือนหงาย ... " (หน้า ๑๗)

หรือ "ผิวแม่ถึง ๑๖ อย่างขบโนนแล้ว แม่จ๊กรักใคร่ใจขาด ก็จำต้องปลงรักนั้นถวายแก่ปู่เรา ผิวบุญนางบังเกิดได้กินเมืองสร้อย ๑๒ หมู่เป็นเจ้าแม่เทพารักษ์ นางห้ามปู่หวงคานนั้นแล้วเสมือนถูกลิ้นใจ เจ้าผู้รักใคร่รักใคร่ตั้งสายใจขาดคานนั้นแลนางจ๊กขาดใจ" (หน้า ๕๐)

หรือ "หนุ่มบ่าว เป็นขุนพรานสัญญาแต่ศรีสังขาลัย แคว้นโนนได้ ๕ ขวบข้าวขวนน้ำกำลัง มุ่งมาขึ้นเนิน ค้ำหมอกสอดขาแม่แก้งมัดแน่นคอนมาเหนือไหล่ ผ่านทุ่งราบและไม้พุ่มตลอดทางกระทั่งพ้นเนินน้ำใสกระเพื่อมอยู่ขอบสระปู่จ้าว ที่เห็นแทบจะหายเหนื่อย คิดจะลงอาบน้ำดำเกล้าและวิกิน พอเต็มอ้อมแล้ว แม่แก้งนี้จะรีบแลสู่พ่อบ้านจ่ายแก่เพื่อนบ้านอันเป็นที่รักที่ชอบ ขาที่พี่เนื้อจะเก็บกำนัล แก่แม่หญิงสาส์ พรหมจรรย์เมืองสร้อยที่รักกู" (หน้า ๕)

บางระจัน

๑. การสรรคำใช้

ทัพสั้นหัวแต่ <u>มือกุมมือ</u> เฟื่องปีบแน่น	กุมมือ	(หน้า ๑๔)	แทน	จับมือ
มัน <u>ประมาส</u> ไว้ว่า	ประมาส	(หน้า ๑๔)	"	ประมาท
ไปดู <u>กะตาเทอะ</u>	เทอะ	(หน้า ๑๖)	"	เถอะ
<u>พริ้งนี้</u> เลยคำที่จะมาขอ	พริ้ง	(หน้า ๑๗)	"	พริ้ง
ยัง <u>เลยย่ะ</u> อา	ย่ะ	(หน้า ๑๘)	"	ครบ
ทุก ๆ <u>เพล</u> เย็น	เพล	(หน้า ๗๘)	"	เวลา
<u>กรีกกรอง</u> เสียดใหม่เถอะแม่เฟื่อง	กรีกกรอง	(หน้า ๘๒)	"	ตริกตรอง

๒. ท่วงทำนองที่เกี่ยวข้องกับโวหาร

การสร้างภาพในจิต (Imagery) ใช้จินตนาการให้เห็นเด่นชัด เช่น

"หัวใจทุกคนลำพองกายสิ้นสะท้านเนื้อเต็นริก ๆ เมื่อฟังคำภิกษุผู้ชราองจับร่วงเจ้าทัพ
ที่จะเข้ามาเป็นนาย เจ้างามสง่าสมเยี่ยงชายชาติศรีที่จะคุมกองม้าไปประจัญกับเหตุร้ายทุกประการ"
(หน้า ๔๓)

หรือ "ดาบทุก ๆ เล่มแล่นออกจากฝักแกว่งตามคำแล้วมันก็กล่าวประกาศต่อไป "ฟัง - กูชื่อ
อ้ายทัพบ้านคำหยาด ข้าแลน้องข้าทุกคน ล้วนแต่มีผิด เป็นหัวกอกอันหนึ่งอันเดียวกัน จะต้องร่วมทำ
การกันต่อไป น้องกูเลือกกูเป็นหัวหน้า กูจะร่วมตายทุกมือ แผลเดียวของน้องกูคนหนึ่งคนใดที่ถูก
ฟันจากมืออื่น แผลนั้นและวะเอ๊ยจะเสมือน เป็นแผลถูก กู แผลนั้นแหละวะน้องกูทั้งหลายที่กูจะต้อง
แลกชีวิตมันนับด้วยร้อย" (หน้า ๔๕)

หรือ "แต่งามเอ๊ย ... เราจะต้องร่วมชีวิตกันต่อไป เอ็งจะเอาผู้หญิงขึ้นมากังวลใจทำไมเล่า
ถ้าข้าจะหาผู้หญิงเดี๋ยวนี้แล้วปล้นเอาสักร้อยอย่างพม่าก็ได้ง่าย ๆ แต่ข้าจะหาเพื่อนตาย หาเพื่อน
ร่วมชีวิตไว้ เป็นสติกำลังที่จะรักษาชื่อของเรารักษากะทุมด่านมิให้ใครมาเหยียดได้นี้ข้าหายากนัก"
(หน้า ๑๒๑)

หรือ "อ้ายม้าสีดอกเลาดคงบูเบ็ง แต่ตามันหรือลงไม่กระสับกระส่าย แผลฉกรรจ์ได้คอกก็ไหล
เป็นเลือดล้นไม่หยุด แล้วทัพก็รำพันกับม้ารักของมันอีก" (หน้า ๒๑๒)

หรือ "มันนอนหลับตาคอยนำหัวใจสิ้นริก แต่ไม่อาจหลับลงได้ เพราะทวนคิดไปถึงกองม้าศึก
ที่แหลกลาญ คิดถึงคำหยาดและดงกระทุมด่านเป็สบัว และนายขาบที่ชิงเฟืองของมันไป แต่แล้ว
นายขาบก็มาคว่นตายทั้งเฟืองให้อยู่ดำตามันอีก ทั้งเฟืองให้เป็นหม้ายตัวเปล่าเหมือนจะบอกกลาง
ทะเลาะไม่รู้จบสิ้นในวันหน้า" (หน้า ๒๑๗)

๓. ส่วนนวนโวหาร

ลักษณะโวหารคมคาย และทำให้เกิดภาพพจน์ เช่น

"เมืองเหลียวดูแพรหม่ที่อี่แพงติดตัวอยู่ แต่ผืนเดียวก็ปลิวลมว่อน ผิดงรับขมาเข้าสิงแพร
อี่แพงให้ปลิวส่งมันเหมือนธงชนะในศึกหน้า" (หน้า ๗๖)

"และขอออกให้รู้เสียว่าฉันไม่ใช่หญิงที่จะให้พี่ทำเล่นเหมือนศาลาพักร้อน เหมือนน้ำบ่อ
ใกล้ทางที่เลือกกินเลือกอาบได้ตามอำเภอใจ" (หน้า ๑๔๔)

"ทัพ้าปากรับ ทุกหยดที่น้ำเย็นล่องคอชุ่มหัวใจ เหมือนเปลื้องผ้าอาบน้ำ เหมือนไฟเผาอกที่ถูกดับด้วยน้ำเย็น" (หน้า ๒๑๕)

"แต่ยิ่งคุหนึกไปอีก แดคร้อนเหมือนจะกินเลือดไอแดดเด่นยิบเป็นตัวตลอดทุ่งกว้างและสุดฟากทุ่ง บนยอดคบไม้สูงชายป่า สองมือกำดงยกป้องแดดกวาดตาไปทั่วทุ่งและราวป่าตระรอนอกสีหน้าของคนบ้องมือบนยอดคบไม้ขึงหูกอยสลับเสียงที่จะตามลมมา และหากมีไม้สูงต้นใดก็ต้นนั้นจักไม่ขาดมือป้องอยู่บนคบไม้ ส่วนเสียงคงสงบเงียบเขียนดั่งหนึ่งทุ่งระจันมีแต่หญ้าและป่าเปลี่ยว" (หน้า ๒๒๖)

"อย่าย่อเลย มือรักถึงข้าวเปล่าก็แสนอร่อยหวานมันเหมือนข้าวเนรมิต แต่ก็จะต้องมีสักวันหนึ่งทรอกที่ข้าวเปลือกนาอื่นมันจะต้องอร่อยกว่าข้าวทุ่งที่มีกับมีแกล้มพร้อม" (หน้า ๒๕๓)

"จนแดดร่มทุ่งไปแล้ว แดคกล้าที่เลียเลือดสดอยู่เมื่อเพียงกลางวัน (หน้า ๒๕๔)

๔. ท่วงทำนองในการสร้างประโยค

ก. ประโยคสั้น เช่น

"ค้อนอะไรอีแพง" (หน้า ๖๒)

"หสิ๊ก ภูชีวิตเดียวใครจะแลง" (หน้า ๖๐)

"กูจะเข้าค่ายบางระจันในก่อนค่านี" (หน้า ๑๕๒)

ข. ประโยคยาว

"เพื่อมิได้ตอบว่าอะไร ความทุกข์ร้อนและที่คิดลำบากข้างหน้า ค่อยเหือดหายเมื่อรู้ว่าจะได้พบพขันธ์กระทุ่มดำนในคืนนี้" (หน้า ๓๗)

"พี่ทัพ" เพื่อร้องให้เพราะความดีใจลูกริ่งไปที่ข้างอายเลา" (หน้า ๖๒)

"ม้าไพล่นำหน้าเป็นอายสีดอกเลา แล้วก็เสียงโห่เกรียว ตอนรับมันด้วยดีใจ"

(หน้า ๗๒)

ค. ประโยคโวหาร คือต้องการเล่ารายละเอียดไปจนจบประโยค ไม่ เมืองเดิมนิยมใช้ประโยคโวหารในนวนิยายของเขาทุกเรื่อง เช่น

"นายสังข์ตกใจแทบพลัดจากหลังม้าเพราะเสียงสังข์ มันอ้ายทัพซัด ๆ และในชั่วอึดใจไม่ทันแก้ไขทหาร และครัวเหล่านั้นก็ถูกล้อมล้อม" (หน้า ๕๐)

"แต่แพ่งเป็นคนใจเพชร เป็นคนไม่สิ้นสงสัย ในเมื่อข้อสงสัยนั้นยังอยู่ดำตา เป็นคนที่เจ็บแล้วก็จำมาก ทิดใจเหมือนงอนของมันเอง จึงสะบัดเต็มแรงแล้วลุกหนี" (หน้า ๑๔๘)

"ลานดาบสองมือกำลังจกดกันเป็นคู่ ๆ บ้างเพ็งจะลองร้ายรำ ขอบสวยในที่ท่า บ้างข้อมไม้รบและไม้ตายทั้งจะเรียนให้ลึกซึ้ง เป็นยอดฝีมือที่จะเข้าตะลุยศึกสู้คนมาก เพราะวิชาดาบสองมือเหมาะแก่ขบวนรบของชาวค่ายที่รักสู้ตะลุมบอนเป็นศึกกลางแปลง และผู้ฝึกที่ไว้ฝีมือให้ชาวค่ายเห็นประจักษ์ตามแล้ว มันก็เจนจบในวิชานี้จนเป็นที่เคารพเชื่อถือนัก" (หน้า ๒๔๗)

"ทัพชนลูกเกรียว แล้วขบวนนำร้องให้ ทหารมันร้องให้เพราะผีทหารที่ห้วงมันทั้งอ้ายเลา ม้ารัก ขาบเอ๋ย ฝีมือยังอุตสาห์ตามฎไปศึก ตามมารบเมียไม่ยอมมุดเกิดเพราะท่วงค่าย" (หน้า ๓๐๒)

"ทัพมันนั่งฟังเกิดสลดใจ นึกแต่ว่าเป็นกรรมแท้ของชะตาเมืองที่จะต้องเดือดร้อนทุกเส้นหญ้า ลูกแม่ทั้งพ่อและญาติพี่น้องต้องพลัดพรากไปคนละทิศ บ้างตายบ้างสูญไม่ได้ข่าว และทุกซ้เข็ญนั้นตกอยู่กับผู้หญิงคนเฒ่าคนแก่และเด็กไม่เพียงสำนันั้นมากกว่าใครอื่น" (หน้า ๓๓๒)

บ้านนอกเข้างรง

๑. การสรรคำใช้ ตัวอย่างเช่น

ถึงลม <u>เพล่า</u> บาย	(หน้า ๑)	แทน	เวลา
<u>อัฐ</u> หายหมด	(หน้า ๕)	"	เงิน
รีจะตกตาม <u>กะโต</u> เพล่าขึ้น	(หน้า ๕)	"	บันได
เข้า <u>ยัก</u> ไว้ใน <u>กง</u> เกง	(หน้า ๖)	"	ช้อน, กางเกง
ไป <u>ล่อ</u> หัวใครเขาเข้า	(หน้า ๖)	"	โดน
เห็นจะ <u>ประสา</u> ฝรั่ง	(หน้า ๙)	"	อย่าง, แบบ
<u>กงการ</u> อะไรของพี่หงศ์ละ	(หน้า ๒๔)	"	ตุระ, เรื่อง

แกจะกรีกกรองยั้งใจเลือกเขอะขึ้นมาละ	(หน้า ๔๑)	แทน	ตริกตรอง
ไม่ได้ <u>แตก</u> อ้วยโอ	(หน้า ๕๐)	"	กิน
<u>อัฐ</u> พิสอะไรกัน	(หน้า ๕๐)	"	เงิน
<u>พรั่ง</u> นี้	(หน้า ๕๑)	"	พรั่งนี้
ผม <u>หยัก</u> โศก	(หน้า ๕๒)	"	หยักศก
<u>กรอง</u> ดูให้ดี	(หน้า ๕๓)	"	ตรอง
" <u>นั่ง</u> ล่ำๆ"	(หน้า ๕๔)	"	นางสาวล่ำๆ
<u>จ้วง</u> ควายจะทำยังไงกัน	(หน้า ๖๔)	"	จ้วง, ควาย
<u>เล่น</u> กรษบางกอก	(หน้า ๑๔๗)	"	สงกรานต์

๒. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโวหาร

การสร้างภาพในจิต (Imagery) ใช้จินตนาการให้เห็นเด่นชัด เช่น

"แต่ขณะพุดนั้นสุรพงษ์ ซึ่งทั้งแค้นและขายหน้าก็กรากเข้าชกก่อนถูกจิ้ง ๑ จนเขไป แต่ไม่ถึงล้มก็เพราะข้อมือนั้นเจ็บปวดจนแทบจะเคาะข้างใน จึงชกได้แต่พอประมาณแล้วถีบซ้ำ เจ้านี่งเขไปนั่งอยู่บนเตียงนอน แม่เดือนพอจะตั้งหลักได้ก็ลุกปราดไต่ แต่นิ่งก็ซ้ำเกินกว่าสุรพงษ์นัก เพราะเขาได้วิ่งลงบันไดออกประตูไปแล้วขึ้นสามลื้อ บอกให้กลับไปทางเก่า เบ่งออกหนีอย่างรวดเร็ว" (หน้า ๑๐๗)

"เสียงในวงดนตรีเอะอะ พากันลูกร่วงออกจากเต็นท์ตาม ๆ กัน ไฟฟ้าที่ทอดสายมาแกว่งทุกดวง เต็นท์โงนท่าทำไม่ดี เพราะตัวพอบ่ายทั้งสูงใหญ่และโหนไว ดนตรีก็หยุดเงียบเสียงแต่คนร้องอื้ออึง" (หน้า ๑๓๔)

๓. ลำนวนโวหาร

ลักษณะโวหารคมคายและทำให้เกิดภาพพจน์ เช่น

"ความสนุกสนานที่เกิดเพราะบิดจันเหมือนไม่มีผู้ใหญ่สักคนเดียว ทั้งร้องรับ รำบ้อ กระทั่งขบวนแห่ถึงบันไดเรือน บ้างก็กุก้อง ตะโกนว่า แต่บัดนี้ไปจะขอยู่บ้านเราตลอดชีวิต

บ้านใครไหนอื่น ไม่มีความสบายสนุกเหมือนบ้านที่เคยอยู่ทั้งนั้น แล้วขบวนเถิดเทิงที่แห่กลับจาก บางกอกก็สงบเสงี่ยมเมื่อขึ้นเรือนผู้ใหญ่นบ้านแล้วทุก ๆ คน" (หน้า ๒๐๐)

๔. ท่วงทำนองในการสร้างประโยค

ก. ประโยคสั้น

"ไปคอนเมืองต้องขึ้นรถไฟ หรือรถยนต์ไปประเดี้ยวเดียว" (หน้า ๑๔๐)

"ดูแต่ยายแหววซี ได้ทำงานและได้เมีย อยู่ที่บางกอกเป็นบุญของมันแล้ว"

(หน้า ๑๗๐)

ข. ประโยคยาว

"พุทโธ ! พ่อเอ๋ย ฉันมาแต่ตัวกันทั้งนั้น จะเอารถไฟ รถยนต์ที่ไหนมาละพ่อ พูดถึงว่าเดินกันเถอะ จะซึกเท่าไหน สักหุงข้าวสักหม้อหนึ่งได้ไหม" (หน้า ๑๔๐)

"โรงหนังเฉลิมกรุง เป็นตึกใหญ่โต ถ้าจะให้คนเข้าอยู่ก็คงได้หลายหมื่นคน แต่ ยิ่งจั้นเวลาโปรแกรมสนุก ๆ คนยิ่งเหยียบกันตายเสมอทุกโปรแกรม" (หน้า ๑๔๒)

"พี่ผู้ค้นค้นมาบางกอกครั้งนี้นะเดือนเอ๋ย อย่าว่าแต่บางกอกจะมาแสนยากลำบากแต่เพียงนี้เลย ให้อีกร้อยลำบากกรากกรำ แต่เมื่อเอ็งมีหนังสือออกปากชวนพี่แล้ว อ้ายนี่ก็ต้องมาให้ถึง" (หน้า ๑๗๒)

ค. ประโยคโวหาร คือต้องการเล่ารายละเอียดไปจนจบประโยค ไม้ เมืองเดิม นิยมใช้ประโยคโวหาร ในนวนิยายของเขาทุกเรื่อง เช่น

"นี่ก็รับคำ ความแค้นแม่เดือนขณะนี้ลืมหมดแล้ว เพราะมุ่งใจแต่ว่าพวกบ้านทุกคน กำลังอยู่ในถ้ำเสือ ซึ่งจะพลาดเป็นเหยื่ออยู่ทุกขณะหายใจ และคิดว่ายังเป็นกุศโลบายหนึ่งที่ภรรยา ของแหวกกลับใจคิดได้" (หน้า ๑๖๔)

การใช้ภาษาอารมณ์

ก) กล่าวเกินความจริง เป็นการกล่าวที่ต้องการเน้นความรู้สึกของคนผู้นั้น เช่น

"เมื่อครั้งเข้าไปนะ มันยังปลุกกันตั้งสามสี่สิบชั้น เห็นแจ็กข้างบนลึบ ๆ สักขนาด ลิงเห็นจะได้กระมัง" (หน้า ๓)

หรือ "บารี ปามาแต่ไหนดี้ รุ่งตัดหน้ารถตั้งเจ็ดแปดคนจนกระทั่งห้าม ล้อแล้วแกย้งรุ่ง มาชนรถเข้าได้มนุษย์เรา" (หน้า ๕๔)

ข) คำน้อยแต่กินใจความกว้าง ถึงแม้จะมีคำเน้นในประโยคไม่กี่คำ แต่ผู้อ่านก็สามารถเห็นภาพพจน์ทันที เช่น

"บางกอกชักกะฉีกมือหนึ่ง ป่าดงไม่มี มันต้องพบเข้าสักมือหรอกนะ ..."
(หน้า ๔๑)

บึงขุนสร้าง

๑. การสรรคำใช้ ตัวอย่างเช่น

" <u>อ้ายกรายรี</u> "	อ้ายกราย	(หน้า ๗๖๗)	แทน	ปลากราย
อีบ้า <u>ซีเกียจ</u>	ซีเกียจ	(หน้า ๗๖๗)	"	เกียจคร้าน
ขาวไม่ใช่คนกลัวผีจึงเถียง <u>เอามั่ง</u>	เอามั่ง	(หน้า ๗๖๘)	"	เอาบ้าง
เรือ <u>สักกะนิดหนึ่ง</u>	สักกะนิดหนึ่ง	(หน้า ๗๖๘)	"	เล็กน้อย
เถอะถ้า <u>พรั่งนี้</u> ก็มากก็เป็นลูกหมา	พรั่งนี้	(หน้า ๗๖๘)	"	พรั่งนี้
หยุดปากที่ <u>อ้ายวาดไปซี</u> "	วาด	(หน้า ๗๗๑)	"	นาย
คง <u>บ๊ะเรือแน่</u>	บ๊ะเรือ	(หน้า ๗๗๒)	"	ใหญ่
ก้ม <u>แงะดินข้างตลิ่ง</u>	แงะดิน	(หน้า ๗๗๖)	"	ขุดดิน
<u>กุมพายที่ถือ</u>	กุมพาย	(หน้า ๗๘๗)	"	จับพาย
<u>เจ้าขุนถูกผู้ใหญ่บ้านกุมตัว</u>	กุมตัว	(หน้า ๘๒๓)	"	จับตัว

๒. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโวหาร

การสร้างภาพในจิต (Imagery) ใช้จินตนาการให้เห็นเด่นชัด

"สาวกำลังคิดไปอ้ายขุนเสือตก ไม่รู้มันจะเงินมากน้อยประการใด แล้วแม่สร้างก็ ตะลิ่งแล ตะลิ่งตาม เรือหนักที่ต้องยกกันตั้ง ๒ คน แหกไม่เขยื่อนนั้นลอยลัวขึ้นพ่นน้ำสูงเกินหัว

สองแขนมันก็เขย่าวแหบจะไม่ยอมให้หน้ามีติดสักหยดเดียว มันทรงกำลังเหมือนโคคอกและควายดู"
(หน้า ๗๘๖)

หรือ "เจ้าขุนถอยจากตะลิ่งหลบไปที่พื้นเสือกกซึ่งसानค่างไว้ และกึ่งนั่งงจับขึ้นสานต่อไปอีก
ใจคิดหัวหนวดเพราะเจ้าอยู่นั้นร้ายนัก เป็นทั้งนักเลงหัวไม้เก่ง และลูกผู้ใหญ่บ้านที่สือกกันว่ารักกับ
แม่สร้าง" (หน้า ๗๘๑)

หรือ "แล้วหัวใจที่พลิกมาสู้คนเพราะเหลือจะทานหยามทานแค้นได้อีก อ้ายขุนก็ขวางกายกัน
หัวตีนตัวหมุนไปอย่างไม่ใช่มนุษย์เสียงก็ร้องหลงไปตามร่างพ้อจ้อยที่ผาลัม" (หน้า ๘๒๐)

๓. ส่วนนวนโวหาร

ลักษณะโวหารคมคายและทำให้เกิดภาพพจน์ เช่น

"ฮีนุไปขอผ้าอ้ายขาวนุ่งเสียเถอะ ควายที่เกิดมามีเขา ถ้าไม่สู้ควายเขามันก็หมด
ประโยชน์ เหมือนหมาหมดเขา" (หน้า ๘๑๒)

๔. ท่วงทำนองในการสร้างประโยค

ก. ประโยคสั้น ผู้เขียนจะใช้ประโยคเอกัตถประโยคส่วนใหญ่ เช่น

"แม่สร้างรีบเข็ดน้ำตา" (หน้า ๗๘๑)

"แม่สร้างยังเสียวหลังดูเรือนร้าง" (หน้า ๘๓๕)

"มันชื้อบึงขุนสร้าง" (หน้า ๘๕๒)

ข. ประโยคยาว ลักษณะเด่นที่สังเกตและแยกออกได้ก็คือประโยคเนกัตถประโยคกับ

สังกรประโยค เช่น

"แม่สร้างก็แปลกกิริยามัน แต่ดักคอไปอีก เพราะจะให้สะใจ" (หน้า ๘๐๕)

"เปล่า ... นิดเดียวซ้าก็ไม่เคืองเอ็ง แต่มันจนพลุ่งขึ้นมาพิกล เคืองใครก็บอก
ไม่ถูก" (หน้า ๘๐๘)

"ที่จ้อยคิดสงสารแม่มิ่งก็พอแล้ว ถึงหากไม่สงสารซ้า" (หน้า ๘๑๖)

"สร้าง ข้ายอยากให้อีงลงเรือร่วมลำเหมือนที่ไปกะพี่อยู่เขาเมื่อวันเกิดเรื่องนี้บ้าง"

(หน้า ๘๒๔)

ค. ประโยคโวหาร ก็ต้องการกล่าวรายละเอียดไปจนจบประโยค ไม้ เมืองเดิม นิยมใช้ประโยคโวหารในนวนิยายของเขาทุกเรื่อง เช่น

"แม่สร้างสระอื่น ถึงเจ้าสร้างจะเป็นหญิงก็ละอายใจ ที่กรากเข้ามาทำร้ายคน เยี่ยงเจ้าขุน สงสารหน้าชายที่มันร้องไห้สิ้นอายุ" (หน้า ๗๘๗)

หรือ "ขุนตกใจมองแม่สร้าง "ข้าก็แย้แหละสร้าง ข้าเจ็บหนนี้แล้ว ถ้าจำไม่ได้ข้าก็ต้องเจ็บอีก ไม้ไหวเลยสร้างข้ากลัวจริง อ้ายเรื่องเจ็บปวดและทะเลาะกันแล้ว ถ้าแม่ข้ารู้ แก่ก็ยังจะดีเอาอีกที่เข้าไปเที่ยวทะเลาะกะเพื่อนบ้าน" (หน้า ๗๕๐)

หรือ "หัวใจแม่สร้างหวิว สำนึกตัวเหมือนอย่างว่า มือนี่เป็นมือร้าย มือบาปที่ดีพ่อแม่ เป็นมือชั่วที่ทูปตีพระผู้ถือสันโดษ ไม่น่าสัตว์ตัดชีวิตแล้วก็เศร้าไปเอง" (หน้า ๗๔๑)

หรือ "ชาวตกใจเป็นล้นพ้น ผิหลอกกลางวันหรือที่เขาว่าไม้ เรือนร้องไห้ ยังไม่อัศจรรย์ น่ากลัวเหมือนอ้ายขุนกลางศึก ขุนน้ำมันจึกเป็นขุนทุ่งล้างล้างน้ำเจดีย์หัก" (หน้า ๘๒๐)

โปะลุ่ม

๑. การสรรคำใช้ ตัวอย่างเช่น

ดินหาด	(หน้า ๒๓๓)	แทน	ชายหาด
เจ้าคนน้ำ	(หน้า ๒๓๔)	"	คนชื่อทวน
กะเหยียบ	(หน้า ๒๓๖)	"	เขยิบ
ไต่กิ่ง	(หน้า ๒๓๘)	"	ผู้คุม เรือหมายถึงวัง
สองตีน	(หน้า ๒๔๑)	"	สองเท้า
ฉลอม	(หน้า ๒๔๑)	"	เรือ
เพลลา	(หน้า ๒๕๐)	"	เวลา
ถูกแบ่ง	(หน้า ๒๕๘)	"	ถูกต้อง
พรั่งนี้	(หน้า ๒๖๖)	"	พรั่งนี้
เส้นนี้ง	(หน้า ๒๗๘)	"	เส้นหนึ่ง

ขึ้นจ่อมตัก	(หน้า ๒๗๙)	แทน	ขึ้นนั่งตัก
คิดฝัน	(หน้า ๒๙๘)	"	มองข้าม
โพนทนา	(หน้า ๓๑๕)	"	ประจาน
สำหรับใหม่	(หน้า ๓๐๙)	"	ชุดใหม่
งัว	(หน้า ๓๕๔)	"	วัว
โยประแจ	(หน้า ๓๕๗)	"	ไขกุญแจ
ถมถาน	(หน้า ๓๕๐)	"	ถมเถ
เกียน	(หน้า ๓๗๓)	"	เกวียน
เบ็ก	(หน้า ๓๕๑)	"	แม่
กุมเหง	(หน้า ๓๙๘)	"	ข่มเหง

๒. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโวหาร

การสร้างภาพในจิต (Imagery) ใช้จินตนาการให้เห็นแจ่มชัด ตัวอย่างเช่น

"เจ้าลูกเรือออกสมเพช ถึงเจ้าวังจะมีร้ายกาจแต่ความดีก็มีมากที่มีถือตัวเป็นลูก
เจ้าของโป๊ะมีเรือ และใจอ่อนซึ้งสงสารคนเมื่อตกทุกข์ แต่กระบวนชายแล้ว แม้เจ้าวังจะเป็น
ผู้ค่อนข้างมีอำนาจเงินก็อภัพนัก ทั้งรูปซีริ้วและปัญญาทราวม ใครจะพูดเล่นพูดจริงก็มักคิดเสียว่าจริง
อยู่รำไป นานจะออกอวนสักครั้งกันดำ แต่หากพ่อเฒ่ามีดำ เจ้าวังก็ชอบหมกอยู่ตามบ่อนเสียวัน
ละมาก ๆ เมื่อรักใคร่ก็หลงเสียเกินตัว และยังมีปรากฏว่าหญิงใดจะรักมันจริงสักคนเดียว"
(หน้า ๒๔๒)

"แล้วเจ้าได้กงไต้ชื่อสมญาหลายอย่าง ทั้งขริ่มและเป็นโคกระบือของสาว ๆ เป็น
คนบ้าร่าทำเมื่อถือตะกวดออกทะเลและมูทะดูเมื่อเสียถั่ว แต่ใจอ่อนเมื่อเห็นน้ำตาคนมีเลือกหญิงเลือก
ชาย" (หน้า ๒๗๖)

หรือ "แล้วเจ้าซ้อยก็แกลังผลึกอกมัน หัวเราะระรื่นออกวิ่งหนีเสียปราดดังนางกระต่าย
เร็วเปรียวไม่ผิดเด็กสาวถึงจะอู้อัยสักหน่อยก็เพราะมันท่วมขึ้น ซ้ำร้องเป็นเสียงกระต่ายป่าถู่ว

มาอีกจนงงหัวใจนางหญิงม่าย ฮีนี้ถ้าสาวเห็นจะต้องรักมันอีก และคงจะหลงมันเสียยิ่งกว่าหลงทะเลเดือนมืด" (หน้า ๒๕๕)

หรือ "พายุได้ตะวันออกผ่านอ่าวบ้านยางเป็นผมหัวเขาสีลงทะเล น้ำลตกำลังงวดจึงเกิดคลื่นคะนองหนัก โขดหิน ผิงหรือหินหาดดังจะถล่มด้วยเสียงคลื่น กลางทะเลเห็นน้ำโผนและบรรดาเรือที่ออกจากฝั่งไปลากปลิงตาม โขดตามแหลมต่างก็โชนอยู่ยอคลื่นตะลิตะลานจะมุ่งแต่เข้าฝั่งซึ่งเห็นลึบ ๆ (หน้า ๒๓๔)

๓. ส่วนนวนโวหาร

ลักษณะโวหารคมคาย และทำให้เกิดภาพพจน์ เช่น

"เก็บหน่อยซี รี้จะเลือกดักนั่งแหงมันก็ได้ แต่มันเป็นสาวเป็นนางต้องเสียทำขวัญผีสายสร้อยเส้นนี้" (หน้า ๒๗๘)

"มันแค่นแทบจะสะอื่น หันขบหัน หัวใจกระหิมจ้องหญิงรัก ออกระนี้เองใจกลอยหน้าตามันสวยเบาไปหรือ แต่ซ่อนใจดำ ๆ ไว้ในอกเหมือนมันซ่อนชูไว้ในหน้า" (หน้า ๒๕๑)

"เจ้าช้อยเคยเป็นม่ายมีฝักรักยอมจะเพ่งเล็งชายตรงหน้าใจให้เหนือยิ่งกว่ารูปที่หลอกตาอย่างมันซึ่งถูกมาแล้ว" (หน้า ๒๕๖)

"แล้วเจ้าช้อยก็แกลังผลึกอกมันหัวเราะระรื่นออกริ่งหนี เลี้ยวปราดดังนางกระต่ายเร็วเปรี้ยวไม่ผิดเด็กสาว" (หน้า ๒๕๕)

"เจ็บหัวใจ แต่ก็สะใจอายโง่งมรักยิ่งกว่าในทะเลมืด" (หน้า ๓๐๔)

"คนเรานี้แปลกเว่ยววม เหมือนไก่มีขนถึงจะงาม" (หน้า ๓๐๕)

"มีงกะถูกก็เหมือนโจรเห็นเล่ห์กันแล้วก็นี้่งเสียเถอะวะ" (หน้า ๓๑๖)

"แต่ได้ก่ง เตี้ยนี้มันเหมือนไก่ชนที่ต้องสู้ถึงสามผลัด ๓ หน้า จึงข่านาญแก่กิริยาไกล" (หน้า ๔๐๗)

๔. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับการสร้างประโยค

ก. ประโยคสั้น ไม้ เมืองเดิม ใช้ประโยคเอกตลประโยคส่วนใหญ่ เช่น

"ญาติโยง"	(หน้า ๒๔๑)
"ทวนท่าทำนึ่งตริกตรอง"	(หน้า ๒๓๗)
"เจ้าวังเป็นคนโง่งบางอย่าง"	(หน้า ๒๓๖)
"วังพยักหน้ารับคำ"	(หน้า ๒๓๗)
"ปู่เจ้าโน่นหักคอเถอะวะร่วม"	(หน้า ๒๖๓)
"แม่ม่ายตาเบิกโพลง"	(หน้า ๒๗๒)

ข. ประโยคยาว ไม้ เมืองเดิม ข้อเน้กัถลประโยคและสังกรประโยค เช่น

"นางม่ายช้อยเสียอีกยังเป็นมองเจ้าสนถมิงตาเพราะมันรู้ว่าใครผิดใครถูก"

(หน้า ๒๔๗)

"เจ้านายหรือซี้รื้อผู้มีความลับอยู่ก็ได้แต่ตมิงตาซัดเคื่องนั๊ก (หน้า ๒๓๖)

"พวกหญิงเพื่อนบ้านและเด็กที่ไม่ไปลงเรือ" (หน้า ๒๕๐)

"มันใจเต็นตีมองเสื้อผ้าสกปรกของเจ้าร่วมและดูสีหน้าอ่อนของมันที่เพ็งจะอมเลือดอมฝาด" (หน้า ๒๕๓)

"แล้ววังก็อัศจรรย์ใจ เพราะเพ็งเห็นว่าเจ้าร่วมมันหน้าอายเป็นครั้งนี้ สองแก้มที่เคยมีคราบซีโคลนั้นระเรื่อแดงกำ" (หน้า ๒๕๕)

ค. ประโยคโวหาร ตัวอย่างเช่น

"อุบนิสัยเจ้าของเรือเป็นคนใจร้อนฉุนเฉียวแต่ก็หาง่ายและอารมณดี ในเมื่อเสียเปรียบทั้งเป็นผู้อ่อนกว่า ก็เลยถือหัวเราะด้วยความเสียเปรียบ" (หน้า ๒๕๑)

"แล้ววังก็ปล่อยแขน เจ้าร่วมก็ปรารถนาจะปิดบังให้ว่าเป็นร้อนตัวมากกว่าร้อนใจประหม่ามัน แล้วจึงถอดเสื้อแขนยาวขึ้นนอกที่ปกถึงข้อมือพาดไว้บนโซคหิน เหลือแต่เสื้อคอชั้นในและอดเหลียวฆ่าเสียงดูมันมิได้ ก็พบเจ้าวังเพ่งอย่างตื่นตะลึง เพราะเป็นหนแรกจริง ๆ ที่เคยเห็นนางร่วมถอดรูปเหลือแต่เสื้อคอซึ่งซ่อนแคดมาแรมปี" (หน้า ๒๖๒)

"นิสัยเด็กสาวของเจ้าร่วมนั้นขณะเมื่อแค้นแล้วน้อยใจแทบจะหนีตายไม่ยอมมองหน้าแต่ครั้นได้ก้มมาง้อปลอบก็เลยเป็นเด็กอ่อนร้องไห้กระซิก" (หน้า ๓๕๕)

"วังรัฐสิกร้อนตลอดตัวจนเหงื่อมีชุ่ม เพราะอยากจะบอกความจริงแก่เจ้าร่วมให้รู้ว่ามาจากสาเหตุอื่นตามตำรับนางช้อยให้หาผู้หญิงรักใหม่สักคน" (หน้า ๓๕๖)

"พื้นผิ้ออกหน้าสิก เห็นเกาะท้ายจำเปรี๊ยะ เป็นพิศละสิบนั่งตะกุ่มอยู่กลางน้ำ และเบื้องนั้นหลังผิงบ้านเพ และคลองกรุนอ่าวปู่เจ้า เกาะฉลามอันไกลโพ้นแทบจะสุดตา ทั้งเกาะทะเลหลาย แต่สถานหัวน้ำนี้ที่แลเห็นเกาะต่าง ๆ ตำแหน่งโป๊ะน้ำสิกของพ่อเฒ่าแผ้วที่มาปลูกไว้อีกเพ็งจะเสร็จ" (หน้า ๓๕๖)

แปลเก่า

๑. การสรรคำใช้

<u>เป็งแล้วเป็งเล่า</u>	เป็ง	(หน้า ๕)	แทน	มอง
เจ้าจ้อย เป็นคนมี <u>ฮู้</u>	ฮู้	(หน้า ๒๕)	"	เงิน
ก็ <u>กการ</u> อะไรของมึงเล่า	กการ	(หน้า ๓๕)	"	เรื่องราว, ธุระ
เจ้าขวัฏ <u>กม</u> มีท้อเข้าใส่	กมมีด	(หน้า ๓๖)	"	จับมีด
พ่อจะจัดการให้ <u>สมัคร</u> สะมา	สมัครสะมา	(หน้า ๓๔)	"	สมัครสมา " ประองตองกัน
เจ้าจ้อย <u>ป็น</u> หัว	ป็นหัว	(หน้า ๔๐)	"	ยุแห่
ฉันมีเวลา <u>กรีก</u> กรอง	กรีกกรอง	(หน้า ๔๗)	"	ตริกตรอง
<u>ก้อ</u> ผิดไปซี	ก้อ	(หน้า ๔๘)	"	ก็

๒. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโวหาร ตัวอย่างเช่น

"เรียมเอ๋ย อย่ากลัวไปเลย พี่ไม่ใช่ปลารักน้ำอย่างว่าหรอก หัวใจที่เติบโต หัวใจที่ใหญ่อย่างตะเข้กร้าง ถึงน้ำเก่าจะไป น้ำใหม่จะมาหรือน้ำมันจะแห้งจนขอด พี่ก็ต้องตายคาวัง พี่ก็ต้องตายอยู่กับเรียมคนเดียวจริง ๆ " (หน้า ๑๖)

หรือ "ตลอดย่านปลายน้ำ ตลอดทุ่งเวียงบางกะปิ และแสนแสบทั้งสองฟาก เจ้าขวัญไม่กลัว ไม่พรั่นใคร ผีสงนางไม้มีงูเลงทุก ๆ รูน และหนุ่มคนองกำลังแตกเปลี่ยวไม่ว่าหน้าไหนบางไหน เมื่อออกชื่อเจ้าขวัญลูกบ้าน ทุ่งปลายน้ำบางกะปิแล้วต้องรู้จักดี หลีกหมด เมื่อไม่หลีกก็เจอะกันเท่านั้น" (หน้า ๑๔)

"ศพแม่เจ้า เรียมฝังไว้ในขุมไม้ที่ถางใหม่ เรียมมองไปรอบ ๆ ดิศ ล้วนแต่หลุมฝังศพทั้งสิ้น ทำให้เธอได้คิดว่า การครองชีพของมนุษย์ทุกชั้นทุกวัยมาสิ้นสุดกันลงเพียงป่าช้านี้เอง แม้ระหว่างมีชีวิตอยู่ จะดีชั่ว มีงูมีศรีสุข หรือยากไร้อย่างไรก็ตาม ผลสุดท้ายหาได้สำนึกกันไม่ว่าหนทางที่จะต้องเดินไปนั้นมีทางรวมอยู่เพียงป่าช้าเท่านั้น" (หน้า ๑๓๔)

"ตะวันตกดิน คล้ายจะไว้อาลัยและเคารพในวิญญาณอำยเจ้าทุ่งที่หลับสงบอยู่ใต้น้ำ เรียมร้องกรีดใหญ่เต็มเสียง ไม่มีอะไรเหลืออีกแล้วในโลกนี้ ทุ่งนี้ น้ำนี้ นับวันแต่จะเจียบเหงาเยือกเย็น พี่ขวัญผู้รักเจ้าตายไปแล้วต่อหน้าต่อตา เรียมสลัดแขนโดยแรงขณะสมชายกับเจ้า เรียมผู้ยึดแขนกำลังตะลึงและสลัดใจในกิริยาตายของเจ้าขวัญ ออกได้ก็โผนลงน้ำว่าวอย่างปราดเปรียวแล้วคำหยาบลงวังน้ำ ซึ่งผู้รักเจ้าซึ่งสงบไปเมื่อสักครู่ ทันใดนั้นพรายก็พ่นพลุ่งขึ้น เป็นสีโลหิตแดงฉานทั่วผิวน้ำ" (หน้า ๑๕๓)

๓. ส่วนวนโวหาร

ลักษณะโวหารคมคาย และทำให้เกิดภาพพจน์ เช่น

"เสียงเจ้าขวัญบ้านทุ่งตื่น ๆ ไม่เต็มปาก เกาะรากไทรมือหนึ่ง โอบอุ้มเจ้าเรียมไว้ มือหนึ่ง รักเจ้าเรียมไว้แน่นเหมือนเกรงสายน้ำจะพัดเจ้าหลุดลอยไป ความมุ่งหมายที่เก็บมาแรมปี รุ่งพลุกพ่านอยู่ในหัวใจ ความรักกำลังก้าวออกจากสายตาเจ้าขวัญหนุ่มทุก ๆ ขณะ" (หน้า ๑๒)

"เสียงเจ้าขวัญอ่อนโยนผิดเคย หน้าตาชื่อลี้ดยั้งขึ้นประหนึ่งจะเป็นเพื่อนตายของเจ้าเรียม" (หน้า ๑๒)

"การคืนรนบ้าย เบียงของเรียม เหมือนลมพัดกองเพลิงในอกเจ้าขวัญ ให้คุ้ย้งขึ้น" (หน้า ๑๔)

"นี่นี่คือน้ำโน้นที่มันไหลผ่านตลิ่งไปเมื่อ ๓ ปี แล้วกลับมาอีกน้ำก็เหมือนเจ้า ตลิ่งก็เหมือนพี่" (หน้า ๑๓๕)

"อ้ายขวัญก้าวสวน ๆ ออกจากดงโสน มีอกุมมิดลัน สมชายและเพื่อนทุกคนลัดเป็นตลิ่งตะไลสง่าราศี มันสมเป็นชายทุกระเบียดนิ้ว ยืนจ้องสมชายกับพวกเหมือนวัวเปลี่ยวเบ้งเขา" (หน้า ๑๔๔)

๔. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับการสร้างประโยค

ก. ประโยคสั้น ไม้ เมืองเดิม จะใช้ประโยคเอกัตถประโยค เช่น

"เจ้าขวัญหัวเราะก๊ากใหญ่" (หน้า ๕)

"เจ้ารอดลั่นหน้า" (หน้า ๑๔๑)

"ร่างมันไกลลงน้ำลึก" (หน้า ๑๕๒)

"อ้ายเจ้าทุ่งลาโลกไปแล้ว" (หน้า ๑๕๓)

ข. ประโยคยาว: จะมีลักษณะเป็นอนุประโยคและสังกรประโยค เช่น

"นายขวัญ ซึ่งแต่ก่อนเธอเรียกเขาว่าพี่ขวัญ และเขาก็เรียกเธอว่าเรียมเอ๊ย มันเพราะนักเมื่อก่อนนี้ แต่เดี๋ยวนี้แล้ว เธอฟังว่ามันเป็นบ้านนอกอย่างน่าขนลุก" (หน้า ๕๔)

"เรียมเป็นทาสน้ำเงินซึ่งแม่นายซื้อไว้" (หน้า ๖๑)

"ทุก ๆ คนสังเวชใจในความเป็นอยู่ และชีวิตแร้นแค้นของเจ้าเรียมหนหลัง สมชายนั้นสงสารแทบจะร้องไห้" (หน้า ๖๗)

"เรียมแทบจะคลั่งในความป่าเถื่อนของเจ้าขวัญ" (หน้า ๗๕)

"เจ้าขวัญหัวเราะชอบใจว่าเจ้าเรียมตั้งแต่ไปอยู่บางกอกทำให้ขวัญอ่อนลงมาก" (หน้า ๑๐๔)

"เจ้ารอดทั้งรักทั้งกลัวเจ้าขวัญมากกว่าพี่ชายของมันเองเสียอีก" (หน้า ๑๑๒)

ค. ประโยคโวหาร ตัวอย่างเช่น

"เธอมองดูหน้าขวัญอย่างสุดสงสาร ในความโง่เขลา บาปกรรมสิ่งใดหรือ จึงทำให้ขวัญจมอยู่ในเรื่องนาหุ้ไม้และลำน้ำจนยากที่จะช่วยเขาให้ฉลาดกว่านี้ได้" (หน้า ๗๑)

"เจ้าขวัญมีสินदानนักเอง เลือดทุก ๆ หยดของมันให้ใครก็ได้ถ้ามันรักและมันจะล้างเลือดใครเสียก็ได้ถ้ามันเกลียด" (หน้า ๗๓)

"เจ้าขวัญแทบจะหลุดจากกระโถนหล่นตมลงน้ำหมดเร็วแรงที่จะชะเง้อคอยเจ้าอีก มันถอยลงมายืนอยู่กระโถนขึ้นสู่น้ำท่วมเพียงอก "เรียมเอ๋ย พอเดือนขึ้นขอบฟ้า พี่ก็ฝึกถึงค้ำนัด แต่เจ้าหนีพี่ไปบางกอกเสียแต่เมื่อเย็นแล้วหรือ เจ้าล่อให้หลงคอยเรียม เรียมเจ้าบาปสักลำเจ้า นัดพี่แล้วเจ้าหนีพี่ไป ข้างไม่สงสารอกพี่มั่ง" (หน้า ๘๒)

"กลับจากบางกะปิมาถึงบ้าน เรียมไม่สุขใจเสียเลย เข้านอนแต่หัวค่ำ แม้จะฝันใจหลับตาเท่าใดก็ไม่สำเร็จ พอหลับตาลงเป็นเห็นหน้าเจ้าขวัญทุกที หน้าตามันชื่อเหมือนใจ ฝึก รังเกียจความบ้านนอกของมันเวลานั้น แต่เวลานี้โอ้ ! ขวัญข้างน่าสงสารเสียจริง เธอเชื่อฉัน เพราะเธอรักฉัน บาปจริง บาปอย่างน่าละอายตัวเองที่ฉันทลอมคนชื่อ ๆ อย่างขวัญ" (หน้า ๘๕)

"เจ้าขวัญลอบคลำขึ้นโหมขายเสื้อของเรียมอย่างตื่น ๆ เมื่อมองตัวมันเองแล้วก็เลอะเทอะไปด้วยโคลนเลยที่ข้ามมาจากลำกระโดงโน้น เจ้าเรียมแต่งตัวอย่างหญิงผู้ดีบางกอกจนทำให้เจ้าขวัญตกประหม่า" (หน้า ๘๗)

รอยไถ

๑. การสรรคำใช้ ตัวอย่างเช่น

ชายทุ่งบาง <u>เขน</u> เมื่อ <u>โน้น</u>	เมื่อ <u>โน้น</u>	(หน้า ๑)	แทน	เมื่อก่อน
นอน <u>เย็น</u> ยัง <u>งี้</u> ละ <u>ก้อ</u>	ยัง <u>งี้</u>	(หน้า ๔)	"	อย่างนี้
<u>หัว</u> ร่อ <u>อะไร</u>	<u>หัว</u> ร่อ	(หน้า ๕)	"	หัวเราะ
<u>พัก</u> มั่ง <u>งีบ</u> สอง <u>งีบ</u>	<u>มั่ง</u>	(หน้า ๘)	"	บ้าง
<u>ค้อน</u> แปล <u>บ</u> มา <u>ยัง</u> ผิว	<u>ค้อน</u> แปล <u>บ</u>	(หน้า ๘)	"	ค้อนขวบ
<u>น้ำ</u> มะ <u>หน้า</u> แก	<u>น้ำ</u> มะ <u>หน้า</u>	(หน้า ๘)	"	น้ำหน้า
แก <u>ละ</u> ล่อน <u>เป็น</u> กรด	แก <u>ละ</u> ล่อน <u>เป็น</u> กรด	(หน้า ๑๕)	"	โกหกเก่ง

อย่ามาทำ <u>ปากพล้ำ</u>	ปากพล้ำ	(หน้า ๑๔)	แทน	พูดมาก
ไม่ต้องมาทำ <u>ปะเหลาะ</u>	ปะเหลาะ	(หน้า ๑๖)	"	เอาใจ
<u>หลบแน่</u> พื่ออัน	หลบแน่	(หน้า ๑๘)	"	มิดแน่
<u>พื้ง</u> นี้ไปวัดรดน้มนตร	พื้ง	(หน้า ๕๔)	"	พริ้ง
ตกมา <u>กรง</u> นี้แหละ	กรง	(หน้า ๕๗)	"	ตรง
เป็น <u>เพลาสว่าง</u>	เพล่า	(หน้า ๕๘)	"	เวลา
พ่อ <u>อาย</u> แดงอุ้มลูกอ่อนมา <u>ทั้งหมมระ</u>	เมาะ	(หน้า ๗๗)	"	เบาะรองนอน
ทั้ง <u>อัฐพิส</u> ไม่มีติดตัว	อัฐพิส	(หน้า ๘๔)	"	เงิน
ไปเอา <u>ประแจ</u> มาใส่เรือ	ประแจ	(หน้า ๙๖)	"	กุญแจ
<u>พริ้ง</u> นี้จะให้เจ้าลอยมา	พริ้ง	(หน้า ๑๒๗)	"	พริ้ง

๒. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโวหาร

การสร้างภาพในจิต (Imagery) ใช้จินตนาการให้เห็นเด่นชัด เช่น

"เมียงามอายลือยังมีลูกยิ่งเพิ่มกระบวนงาม สองแก้มมัสเลือด ร่มแขนที่พันแดดเผา นั้น
ขาวเกลี้ยงขึ้นนวล ตลอดเอาตลอดร่างมันอวบเกือบจะเป็นคนเจ้าเนื้อ ยิ่งเมินเมียงตะแดงข้าง
ก็เห็นเพื่อนเจ้างามสีดำน" (หน้า ๒๔)

"แสงตะวันอ่อนส่องเฉพาะตรงเจ้าแดงกับที่แม่เพื่อนนอน เจ้าลือหลากใจจึงแหงนมองดู
มันสะดุ้งสุดตัว ใจคอหาย ขนชูเกรียวหนาวเข้าหัวไว้ แล้วตะลึงมองหลังคาโท่วเป็นแห่งเดียว
กับที่มันฝันว่าลูกไฟตกเป็นฝนไหม้ทะลุม้าต้องอายแดง คลอกแม่เพื่อนคืนเรา ๆ แล้วตายไปต่อหน้า"
(หน้า ๔๔)

"เพื่อนมองเครื่องแต่งตัว นิสัยเพื่อนเป็นคนเปลี่ยนอะไรง่าย เมื่อแรกก็นึกเห็นคล้ายตาม
แม่ ครั้นใกล้จะถึงวันก็สงสารและเพิ่มรักเจ้าลือขึ้นอีกที่เห็นมันแสนซื่อจนหวนคิดกลับใจ แต่เมื่อนึกถึง
ความทุกข์ยากลำบากแล้ว และความใจดี นึกเลง ไม่เสียค่ายของนายอ่อนก็เกิดความเรรวน"
(หน้า ๘๔)

"พายุมืดพัดไล่หลังมา ทั้งสองที่กอดคอเดินต่างก็ เร่งฝีเท้า พออย่างล่วงประตูกระท่อม
ฝนก็ปรอยแลเทหนักอย่างสั่งฟ้า เป็นองค์พยานของเจ้ารัก เจ้างาม ทั้งสองห้องบางเขน"
(หน้า ๑๒๘)

๓. ส่วนนวนโวหาร

ลักษณะโวหารคมคาย และทำให้เกิดภาพพจน์ เช่น

"นิกของเพื่อนแล่นเลยไปถึงว่าผลัดผ้าใหม่ ก็เหมือนเปลี่ยนชุดใหม่มาเป็นผ้า" (หน้า ๔๗)

"รักใคร่ของเราดูชั่วเดียวเท่านั้น สุดแล้ว สุดเหมือน หางไถที่หัวผาลหัก" (หน้า ๗๖)

"เลือดหัวอกเหมือนจะเดือดทีละปุดจนพล่าน" (หน้า ๘๑)

"รอยแผลที่เจ็บยังไม่เข้าเท่าชิงเพื่อนมาไม่ได้ เพื่อนของที่หลุมมือไปแล้วเหมือนว่าขาด
ลอยลม" (หน้า ๑๐๗)

"ลือซบพันกรอด ลักร้อยแผลที่ถูกพันยับ นั้นเจ็บอยู่ แต่ข้างนอกเสื่อ แต่หัวใจนั้นปวดดัง
ฝักลัดหนอง" (หน้า ๑๒๓)

"เจ้าลืออายุเมียมันเอง ทำไม้งามให้เด็กเห็นก็เหมือนก่อไฟที่ยากจะห้ามครันได้"
(หน้า ๑๒๔)

"ผู้นำตาลอ ลูกผู้ชาย ที่หายากลำบากตลอดบางเขน มีตรดีที่สุดคือศัตรูเก่าที่ทวนมา
รักกัน" (หน้า ๑๒๔)

๔. ท่วงทำนองในการสร้างประโยค

ก. ประโยคสั้น ไม้ เมืองเดิม ใช้เอกถลประโยค เช่น

"เจ้าพี่เซยลือสะตั้ง" (หน้า ๔)

"บัวเพื่อนแค้นหัวเราะ" (หน้า ๘)

"ข้าจะเกี่ยวเอ็งทำไมจ๊ะจ๊ะ" (หน้า ๕๐)

"แม่ขึ้นคอฉันมา" (หน้า ๕๓)

"ลือมันยิ้มแยมก้นใจเมีย" (หน้า ๖๕)

ข. ประโยคยาว ส่วนใหญ่เป็นประโยคเนกัตถประโยคและสังกรประโยค เช่น
 "อ้ายคนเราลงหัวใจมันไม่หมดบ้า แล้วก็มักคิดบ้านนอกทางไปเสมอ" (หน้า ๔)

"เจ้าลือหน้าเล็กเล็ก จะให้มันช็อคฉันนี่แหละ" (หน้า ๕๓)

"ฝันเจ้าก้าวลงนั่ง สองแขนโอบคอมัน ร่างกายที่ส้อมันพอไว้ใจได้ว่าคงไม่พาไป
 ล้ม" (หน้า ๕๔)

"เจ้าลือฉิวจนเกินนึกชั้นตัวเอง ที่ชายลันตี เพราะรักเมียต้องเป็นควาย ถูกช็อคลอค
 คราวเรือน" (หน้า ๕๔)

"พอก้าวลงท้ายเรือ ฝันก็ยกมือไหว้ขอขมาโทษมัน สือกี้ได้แต่ยิ้มอายแม่ม่ายที่ถูก
 เจ้าฝันตบหัวแล้วลูบหลัง" (หน้า ๕๕)

ค. ประโยคโวหาร ตัวอย่างเช่น

"เพื่อนแต่งตัวงามนักหนา ผิวพรรณที่เคยคล้ำหมองและซุบซิดค่อยผ่องตาขึ้นมา
 เพื่อนเจ้าบ่าวที่รู้ความอย่างนายแปลกเจ้าพลอยและแจลัม แทบไม่อยากจะเชื่อว่าเพื่อนมีลูกแล้วคน
 หนึ่ง" (หน้า ๔๘)

"ปลดแอกปล่อยควายตะเพิดไปใส่ล่ากระโดง แล้วก็ย่างเข้าประตูโรง แม่เอ๊ย
 เพื่อนกลับสนิทท้อดกายอยู่เหนือแคร่นอนเคียงลูก ผ้าผืนเดียวที่เพื่อนนั่งทิ้งรอยประรอยขาด แต่ตลอด
 ร่างแม่เพื่อนที่หันกายด้วยผ้าขาวดงามมีค่าเกินสมบัติอื่น" (หน้า ๔๓)

"เพื่อนกำลังหลับสนิท ถอนสะอื้นของเพื่อนก็เพราะเรื่องในฝันนั้นวิปลาสน่ากลัว
 เจ้าเห็นอ้ายแดงพลัดจากอุ้มตักน้ำในฝัน พ่อมันโศกตามแล้ว ก็จมหายสูญหน้าไม่ไผ่อีก กระทั่ง
 ตกใจตื่นเพราะตัวก้มกอด (หน้า ๔๔)

"มันแปลกหัวใจ เพื่อนยื่นมองมันตาเศร้า ๆ แล้วก็เดินมาหาอย่างง่ายคาย
 โหมกอดคอผวน้ำตาไหล" (หน้า ๖๗)

เรือเพลง - เรือเร่

๑. การสรรคำใช้

ในเรื่องเรือเพลง - เรือเร่ คำที่ใช้ยังคงยึดภาษาพูดในท้องถิ่น เช่น
เจ้า ภู มิ่ง เอ็ง แม่ พ่อ ไอ้ เช่น แม่เปลื้อง แม่ฝนทอง พ่อลือ เจ้านาค

นอกจากนี้ยังมีคำที่ใช้เฉพาะ เช่น

อ้ายพ่อเรือ	(หน้า ๑๒๐)	แทน	ลือ
เจ้าคนรัก	(หน้า ๑๐๐)	"	ฝนทอง
เกรียม	(หน้า ๒๑๕)	"	เตรียม

๒. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโวหาร

การสร้างภาพในจิต โดยใช้จินตนาการให้มองเห็นภาพชัดเจน เช่น

"เทวอารักษ์พึงเกิด หัวใจของแม่จงพึงฉัน ฉันมีสมบัติแท้พอเป็นราคา
ก็เพียงแพรแม่ผืนนี้ ฉันรักของนี้เท่าไร ภูศลงแรงเหมือนฉันรักของ และผลบุญจงส่ง
ถึงแม่ที่เจ้าของผ้านี้ด้วย ถ้าแม่เป็นผีก็ให้พันนรกไปสวรรค์อยู่ฟ้า ถ้าแม่ยังเป็นคนก็จงจำเรือ
และให้ฉันได้พบ" (หน้า ๓๕)

"ลือปล่อย กราบเรือแจวด้วยอาลัย มองหน้าเจ้าฝนทองสีหน้าเศร้าหัวใจ
คร่ำครวญเหมือนจะสั่งว่า ไปตีเถิดฝนเอ๋ยแล้วพี่จะค้นไปบ้านดินหาเจ้าฝนทองถึงแม่จะยัง
มีปลงใจรักเจ้าหนุ่มแปลกบ้าน แต่ก็ไม่วายอาลัยหน้าเจ้าลือ หัวใจเจ้าก็ครวญคราง"
(หน้า ๗๓)

การใช้คำสร้างภาพพจน์ให้เห็นจริง เช่น

"ผมรับคาบมาจากมือลือ นึกกระหึ่มและฉุนใจอยู่เสมอว่าหากเจ้าลือขึ้นคิด
ร้ายแล้ว ก็จะต้องได้เลือดเพราะคาบนี้จะกินสนอง" (หน้า ๑๔๓)

"ในคงไม้เล็กชายหุงเสื่อข้าม ตะวันที่กลัวเพลิงจะลดแสงอ่อนจากพุ่มและพง ไม้เล็ก ทั้งใหญ่ยืนต้นลมพัดริ้วไทรยวบ แม้ว่าคงไม้จักสงคสบาย ค้ำเงาไม้ร่มและ บ่อน้ำใสเย็นสบายเป็นแอ่ง นอกจากนกคงตัวเล็ก ๆ แล้วสัตว์ใหญ่นอนดินก็หาไม่ เว้นเสียแต่นางเขลย กับเจ้าหนุ่มชาวเสื่อข้ามที่กำลังถูกหาว่าเป็นโจรนั่งจับเจ้าอยู่ริมบ่อน้ำ สองชีวิตเท่านั้น" (หน้า ๑๔๗)

"สื่อขนเกรียวทั้งตัว หัวใจแทบจะทะลักสะอื้นติด ๆ น้ำตาลงนอง แม้อย่างไม่ตาย แม่ผ่องของฉันทังผ่องฟ้าอ่อนครหลวงคอยลูก เป็นบุญนิกแล้วที่แม้อยังยืนชีวิตไม่ตาย" (หน้า ๑๖๓)

"ผมเอื้อมหยิบดาบส่งให้ ตามที่เจ้าหนุ่มให้ถือเป็นประกัน แต่เมื่อเจ้าส่งคืน เจ้าของเหมือนคืนรักเก่าให้ด้วยคิดเสียวว่าดาบนี้พินี้ หากจะคมกริมครุร้าย เลือดยังกรัง ก็หาผิดเหมือนใจคมของเจ้าที่ผูกให้มันเกิดรักขึ้นได้ไม่" (หน้า ๑๕๑)

"ผมทองตัวสั้นเหมือนผีแสงสิงหัวใจ" (หน้า ๓๖)

กล่าวเกินความจริง เพื่อต้องการเน้นความรู้สึก เช่น

"กำนั้นเอี่ยมใจร้อนราวไฟสุม" (หน้า ๔๗)

"หนุ่มทั้งหลายเหล่า เลือดแท้ในหัวใจกำลังฟูค ๆ ตั้งแต่จำความได้มาที่เตียว คราวนี้เป็นมือแรกที่คนบางอื่นเขามาหยามน้ำหน้า" (หน้า ๑๐๑)

"คนอื่นพากันตันใจพูดไม่ออก อยากรจะถอนสะอื้นดัง ๆ และกริดเนื้อเอาเลือด ออกอวดกันว่า เลือดแดงเข้มของหนุ่มบ้านเสื่อข้ามนี้มันจะทาดินได้ทุกแห่ง เพื่อล้างแค้นและ ภูหน้าลูกผู้ชายไว้มิให้ใครมาหยาม" (หน้า ๑๐๖)

"เจ้าพินรับทันครันชนลูก เกรียวซู่ขึ้นหัว" (หน้า ๑๑๓)

"ได้ยินเสียงหัวเราะราวกินเลือดอยู่ข้างหลัง" (หน้า ๑๒๗)

๓. ท่วงทำนองในการสร้างประโยค

ก. ประโยคสั้น ไม้ เมืองเดิม ใช้เอกัตถประโยค เช่น

- สื่อพยักหน้า ขริม ๆ (หน้า ๗)

- ทัดหัวเราะหัวใจพอง (หน้า ๘)

- ผนทองซึกมือหนี (หน้า ๘)

ฯลฯ

ข. ประโยคยาว เช่น

- ลีอนิ่งผิงแตกอยู่ที่ซานห้างแก้นาว (หน้า ๗๕)
- ลีอึงใจว่า นิ่งน้องสาวจะล้อจึงห้าม (หน้า ๗๕)
- ทิดสายนึ่งยong ๆ เปิดโคมที่แขวนหัวเรือดับไฟ (หน้า ๘๙)
- พวกเขาเจ้าคอยฉันทันนี้แหละ เมื่อได้ยินเสียงฉิ่งก๊องก็ให้อายพวกเรื่อรู้ (หน้า ๑๑๓)
- พ่อหัดดีใจสืบเท้าเข้าหา แต่แล้วก็ต้องหยุดชะงัก (หน้า ๑๑๔)

ค. ประโยคโวหาร ตัวอย่างเช่น

- แสงตะเกียงมาถึงบันได ทั้งพ่อหัดแลอาดคอยโล่งใจฉันทัน เพราะถึงอย่างไร เมื่อมาต้องจึ่งหน้ากับเจ้าสือแล้วก็ประมาทไม่ได้ เพราะชั่วแล้วไหนเลยสือจะหาญมาและเจ้าคนที่ยืนเคียงสือก็มีใช้ขนาดเล็ก ทั้งอาวธครบมือมากกว่า (หน้า ๑๒๐)

- เมื่อแหลมมากก็เสียมให้แหลมพุ่งกดับไป (หน้า ๒๓)
- หัวใจลือกำลังเป็นขาปดคนรกด้วยความปั่นป่วนน้อยใจและริษยาเจ้าหัด (หน้า ๓๒)
- ถ้านิ่งปราง ชินทำเหยาะเหยะกะเจ้าหัดละก็ต้งนั่งน้ำตาเช็ดหัวเข้า (หน้า ๖๑)
- หายใจโล่งอีกฉันทันที่ได้สือเป็นป้อมหน้าคอยกำราบหัด ซึ่งทำตัวเป็นกระรอกคอยแตะไม้งามเจ้าค้อย (หน้า ๖๒)
- เขารัดแน่นจนแทบจะกระตุกหัก (หน้า ๖๖)
- ริที่เห็นว่าฉันทันเป็นไพร่ใจทานเหมือนน้ำข้างทาง ที่สุดแต่ใครจะกินอาบพอ แก้วร้อนหัวใจ (หน้า ๑๑๖)

ลมตะเกา

๑. การสรรคำใช้ ตัวอย่างเช่น

"พ่อเลื่องแกมิ <u>เป็ง</u> หาฝั่งมาแล้วรี"	เป็ง	(หน้า ๒๒๘)	แทน	จ้องดู
" <u>รุ้</u> เกินกรุงเขียว"	รุ้เกินกรุง	(หน้า ๒๒๘)	"	รุ่มาก
"ไปแวะที่ <u>หับ</u> ด้วยกันก่อน"	หับ	(หน้า ๒๔๘)	"	บ้านหรือกระท่อม
" <u>พริ้ง</u> มีซ้ากลับจากทะเล"	พริ้ง	(หน้า ๒๖๐)	"	พริ้งนี้
"มิ่ง <u>หมา</u> กันทั้งนั้น "	หมา	(หน้า ๒๘๒)	"	คำตัวอย่างส- ประมาท
" <u>หอม</u> หัวใจ"	หอมหัวใจ	(หน้า ๒๘๘)	"	ชื่นใจ

๒. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโวหาร

การสร้างภาพในจิต โดยใช้จินตนาการดี มองเห็นภาพชัดเจนกระจ่าง เช่น

"ผู้หญิงคงร้องไห้ส่งเสียงคำขรม แต่ได้กังกมีสั้ยร้ายนั้นชอบใจหัวเราะงอหายแล้ว
ไขว่คว้าเข้าเล่นอีก แต่พอหันข้างจะจับเจ้าแพรว ได้กังกแม่โขมดเลยถูกมือชายซึ่งแล่นมาชกเอา
เต็มแรง ถลาพอไปทรงตัวก็ถูกซ้ำอีกเป็นมือสองจนล้มคว่ำ" (หน้า ๒๓๘)

"ภูหินไต่ก้งเคื่องจัด และนิสั้ยปากร้ายจัดก็คำพลั่งพล่าน "อ้ายห้าร้อย ภูบอกแล้ว
ว่าไม่มีขอโทษ ... อ้ายบ้า พวกบ้านทะเล เขาไม่มีขอโทษกันหรือ กิ่งเคยเห็นอ้ายภูเคยให้ใคร
ขอโทษมั้งวะ มาเถอะ ชักซ้าภูเข้าตะลุยก่อนเดี๋ยวนี" (หน้า ๒๔๑)

"ไต่กังกภูนอนจมกองเลือดของตัวเองที่ไหลไม่หยุด แขนซ้ายหักละเอียด หัวแตกยังไม่
ไม่รู้แผลและที่ร้ายนับแต่ชายโครงไปถึงเอาหักกระดูกไม่ได้" (หน้า ๔๒๘)

การใช้คำสร้างภาพพจน์ให้เห็นจริง ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพที่สมจริง เช่น

"ท้องฟ้าที่แจ่มใสนั้นกลับครึ้มครุ่มด้วยหมู่เมฆทางอีสานมีลมขึ้นฝนว่าตกมาปรอย ๆ แดดเหลืองวิปริตอยู่บ้านสุทธยา ผู้คนที่ซุ่มนวงกลับจากเรือนพ่อเฒ่าแจ้งด้วยห่วงหับตัว ทิศตะเภา เบื้องอากาศเนย์ โนนก็เสียงพายุกระหิม้ออชิง เมฆเคลื่อนมาปิดฟ้าแล้ว ฝนก็กระหน่ำเทลง ไม้โค่นไม้ล้มบ้างถอนรากและเสียงฟ้าเปรียะผ่าไกลและไกล" (หน้า ๔๐๗)

คำบรรยายในตอนนี้จะทำให้ผู้อ่านเห็นภาพธรรมชาติกลางทะเลเฝ้าได้อย่างชัดเจน

"พอตะวันตกดินใบขอบคำของแม่โขมดนั้นเองก็ห่อได้กั๊ง เจ้าภูทิงลงทะเลสูญไปพร้อมกับเพลามรสุมตะเภา" (หน้า ๔๓๑)

๓. ส่วนนวนโวหาร

ไม้ เมืองเดิม สามารถเลือกเห็นคำที่ใช้แทนผลของการสัมผัส เช่น

"หอมหัวใจ (หน้า ๒๕๔) ซึ่งเป็นการเน้นถึงความสุขที่ได้รับ

หรือ "เอ็งอย่าร้องไห้ซี ... เออ ... สิบสองคำ ตายจริง ถึงข้าจะตายไม่เห็นสิ่งไรแล้ว ก็รีบกลับบ้านกันเสียเถอะ คำนี้ตันลมตะเภาจะบ้านัก ... กลับเถอะ ถ้าไม่ทันก็เข้าฝั่งภูทิงลาเอ็งทุกคน เมื่อยังรักใคร่คิดถึงพอซาจิตใจก็ลคใบให้ไต่กั๊งเท่านั้น" (หน้า ๔๓๐)

๔. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับการสร้างประโยค

ก. ประโยคสั้น เช่น

เจ้าแพรวดัดโคม (หน้า ๒๕๔)

ที่ดวงอยู่ระยอง (หน้า ๒๖๖)

อายฉายยังไม่หลับรี (หน้า ๒๗๑)

ข. ประโยคยาว ไม้ เมืองเดิม ใช้ประโยคยาวเพื่อบรรยาย และพรรณนาความให้กระจ่างแจ้ง ตัวอย่างเช่น

"ที่ข้าพูดนี้ใช่จะว่าดี เตือน เสียหายก็เปล่าหรอกแต่ เตือนให้รู้ว่าอายว่อง เขาคิดอยู่เช่นไรเท่านั้น" (หน้า ๒๗๔)

"มันจ้องน้องเมียเคื่องกรุ่น ๆ เป็นแน่หนักที่พื้นองูรูกัน และมันก็รู้เท้าอยู่ว่านางเดือนนึ่งไผ่ฝันอยู่กับเจ้าว่อง แต่ออดโทโสดได้ไม่พลงขึ้นมาอีกเช่นก่อนก็โดยคิดเห็นถึงความลำบากแก่ลูกชาย ซึ่งจะต้องพึ่งแรงเลี้ยงของนางสาวเมื่อตัวไปดลอมหากิน จึงสูกลับสติจนเดียวไว้"
(หน้า ๒๗๓)

ล้างบาง

๑. การสรรคำใช้ ตัวอย่างเช่น

ข้าคนจนแล้วจะเอาอะไร <u>แตก</u>	แตก	(หน้า ๕)	แทน	กิน
กวนข้าว <u>ฮู้</u>	ฮู้	(หน้า ๓๘)	"	เงิน
บอก <u>เถาะ</u> ลางที่ฉันจะช่วยได้	ลางที่	(หน้า ๔๕)	"	บางที่
เพิ่งเห็น <u>อ้ายเอื้อง</u> เป็น <u>มือแรก</u>	มือแรก	(หน้า ๔๕)	"	ครั้งแรก
ดูจะ <u>เอื้อง</u> กระหุ่มรายนี้เสียก่อนรุ่ง	เอื้อง	(หน้า ๖๘)	"	เหยียบ, เข้าปล้น
เพิ่งจะ <u>รู้จัก</u> กันก็ <u>กรากมากุม</u> เหง	กรากมา	(หน้า ๑๓๑)	"	เข้ามา
เพิ่งจะ <u>รู้จัก</u> กัน ก็ <u>กรากมากุม</u> เหง	กุมเหง	(หน้า ๑๓๑)	"	ข่มเหง
ทั้ง <u>เมิน</u> ทั้ง <u>หนิหน้า</u> ทลบของสาวนั้น				
กลับ <u>แฉะ</u> น้ำ <u>ใจ</u> หนักขึ้น	แฉะน้ำใจ	(หน้า ๑๕๐)	"	ยั่ววานใจ

๒. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโวหาร

การสร้างภาพในจิต (Imagery) ใช้จินตนาการให้เห็นแจ่มชัด เช่น

"อยู่นั้นเองสาวที่กาหลงลาน เมื่อเกิดมันเกลียดตัวกินไข่" เจ้าหลงเกลียดอ้ายเอื้อง แต่ไปยื่นป้อนหม้อมาของมันชอบอกชอบใจ "อ้ายปลิว" เหลือรู้ก็ตะกุกดินประจบทั้งส่งเสียงและก้มหัวจนสาวเพลิน" (หน้า ๑๘)

"สาวเงยมอง เพียงตาพบตาก็นิกรุ่นอย่างประหลาด เพราะสีหน้ามันทะเล้นแล้วเมื่อแรกเห็น แสงตาที่ขยับย่ำโมโหนั้นแวบเข้าหัวใจตั้งกระจกส่องแดด" (หน้า ๒๐)

"เป็นความประหลาดที่ต่างคนต่างอยู่กลับมาเล่าเรื่องหลังสู้กันฟัง และก็เห็นทุกข์เห็นใจกัน ต่างเพ่งหน้ากันไว้อันต์ อ้ายเอื้องแปลกถิ่นมันหน้าขำทรวดทรงสง่า สมเป็นผู้เที่ยวตลอดไป ร้อยแดน และจะอีกแสนนานหากพบกาหลงก็ต้องจำได้แน่ และผมปรกคอกหน้าขำดังชายนักเลง ร่ำสมส่วนของกาหลงนั้นอีกนานปีจะได้มาพบ ฝีปากบางและมองตั้งค้อนขำเสียงของสาว อ้ายเอื้องก็ต้องจำแม่นไม่ลืม" (หน้า ๒๕)

หรือ "มือที่เคยกางเห็นหน้าสาวถนัดว่าหลับตาเพราะสุขนักก็เลื่อนไปโอบไว้แน่น มือที่เคยกรากเข้าประหาร มือที่เคยจับจุดหลังคาเรือนและเหนียวโกนกลับสั้นเต็ม มืออ้ายเอื้องเพียงโบกสัณฐานเท่านั้นทุกก็จะปะลัย หมู่บ้านจะเป็นบางร้างกันตลอด แต่บ้านสาหร่ายมันมีพิษเหลือฤทธิ์ในตัวสาวกลับสั้นแขนที่เคยเขย่าบางและผลักมีงขวิดผู้อื่นให้สั้นเต็มไปตลอดตัว" (หน้า ๑๒๒)

๓. ส่วนวนโวหาร

ลักษณะโวหารคมคาย และทำให้เกิดภาพพจน์ เช่น

"สำหรับมิใช่แม่สาวซีริว เหมือนความจนของเจ้า" (หน้า ๓๔)

"ถ้าสาหร่ายถูกแกเป็นชายก็แทบจะเหมือนเป็นคนเดียวกัน และบุษหลังของแม่อวบกับคนแปลกมาขออาศัยพักรมก็เหมือนผูกใจกันไว้ต่างจ้องต่างมอง แล้วความรักก็คลใจมัน ดั่งหนึ่งแม่อวบได้ให้กำเนิดเพียงแต่เห็นหน้า" (หน้า ๔๔)

"สาวสะดุ้งใจวันหว่าพิกล พอนึกถึงมันก็มีมาดั่งเนรมิต มันมาถึงเหมือนอุทพรายปีศาจ" (หน้า ๖๑)

"ดวงหน้าขุนทุ้งเมื่อทำกรณนั้นเมื่อเสร็จธุระแล้วอย่าไปค้นหาเลย หายหน้าเหมือนจำศีลอยู่ถ้าเจียบ" (หน้า ๗๑)

"เจ้าที่หยปล้อยแขนให้สาหร่ายเหมือนนกที่หลุดมือ" (หน้า ๘๗)

"ขี้มของสาหร่ายนั้นเยียบเย็นดั่งน้ำเมื่อหนาว" (หน้า ๑๒๒)

"เจ้าเอื้องก็เดินเกี่ยวก้อยสนิทไปกับพี่ชายกาหลงดั่งหนึ่งเพื่อนเกลอ" (หน้า ๑๓๔)

"แลสีหน้าทุกข์ของพ่อเจาก็ต้องเข้าช่วยอธิบายความตั้งน้องสาวเล่าและเพียงรู้เท่านั้นเอง แกกัโสดและตบมือดังกลับเป็นเด็กหนุ่ม" (หน้า ๑๖๔)

๔. ท่วงทำนองที่เกี่ยวข้องกับการสร้างประโยค

ก. ประโยคสั้น ไม้ เมืองเดิม ใช้ประโยคเอกตลประโยค เช่น

"สาทร่ายกัมหน้าฝั่ง" (หน้า ๔๒)

"แม่อวบกรักมือเรียกลูกสาว" (หน้า ๔๔)

"ท่านกำนันไปไหนเสียละ" (หน้า ๖๒)

ข. ประโยคยาว จะมีลักษณะเป็นเอกตลประโยคและสังกรประโยค เช่น

"กำนันตะลึงตื่นหัวใจ เพราะคนอาสานั้นก็ลูกสาวแกล้งเอง" (หน้า ๗)

"สาทร่ายก็แปลกกิริยามันที่ไม่เคยเห็นมาก่อน แต่กลับยื้อห่อข้าวไปถือนจนได้(หน้า ๔๓)

"เจ้าทวาดลูกกำนัน เขาคิดเกณท์คนสู้เพราะ เขาก็นึกเลงหัว โฉนอยู่เหมือนกัน(หน้า ๔๖)

ค. ประโยคโวหาร เช่น

"กาหลงหัวเราะอีก เพราะคิดไปว่าชายทุ่งนี้ควรจะเป็นหญิงสวมงอบเสียให้หมด และยิ่งรู้ความที่หมอละว่า แม่แต่คนตาหักบ้านเดียวกันก็ไม่เคยเห็นโฉมขุนทุ่ง นอกจากชื่อเขา กระฉ่อนไปเอง ก็เหมือนจะภูมิใจของกาหลงให้รู้จักโฉมทุ่งผู้ดียิ่งขึ้นไปอีก" (หน้า ๘)

หรือ "แล้วกาหลงก็ต้องนั่งม้าด้วยคำเชิญ ด้วยอำนาจพิศวาสของขุนทุ่งเพียงล่วงประตูป่า อีกเสียวเดียว เจ้าก็ตะลึงใจหาย ใจหวั่นทั้งคนหาบคอนก็แหงจะก้าวขาไม่ออก ไอ้กระทุ่มรายหาก ขาวกระทุ่มรายคิดผัดผืนนี้ก็คงพากันย้อยยับพินาศสิ้น เพราะพลขุนทุ่งยึดป่าเปลี่ยวนี้พร้อมแล้ว ม้า เป็นหมู่ทั้งหอกดาบและปืนผา ศาลก็ผูกตั้งขึ้นสูงเพียงตา ศาลเพียงตาเขาเตรียมพร้อมเพ็งเสร็จ คีรี" (หน้า ๓๐-๓๑)

"เจ้าต้องทรุดนั่งไปเองไม่รู้ลึก ประนมมือสวเองเพราะ เหลือกล้ำหุทธิพิภพหรือไร ขุนโจรมีใจพิภพจึง เรียกชื่อ เจ้าได้ถูกต้องแล้วก็แหงนมองคุณของพระและคุณของพ่อ ของโฉมขุนทุ่งที่ เห็นตระนี้เอง โฉมที่หน้าประหวั่นใจ ตังจ้างป่าผู้สถิตอยู่คบไม้สูง แม้ว่าตะวันจะมืดแล้วก็เห็น ฟันขาวที่หัวเราะ ทนวดตก แต่ที่ท่ายังแข็งแรงสมเป็นขุนโจร แพรสองไหล่ห้อยหรั้าเป็นแพรแดง" (หน้า ๓๑)

"สามชีวิตที่จะได้ฟังข่าวมือเดียว ต่างมองหน้ากันเพ็งเห็นอาย เอื้องเป็นมือแรกๆ แต่เพียงทำคุณด้วยน้ำเพียงทะนานเดียว มันก็รับปากจะแทนคุณอย่างประหลาด" (หน้า ๔๕)

ศาลเพียงตา

๑. การสรรคำใช้ ตัวอย่างเช่น

คำที่มีความหมายเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง เช่น คำว่า " เพราะไม้ไผ่" ซึ่งใช้สำหรับผูกคอรั้ว ควาย นั้นนำมาใช้ให้เข้ากับสภาพในท้องถิ่น และเลือกสรรคำในบทสนทนาได้เหมาะสมกับสภาพและฐานะของตัวละคร เช่น

- เสียงเพราะไม้ไผ่ ซึ่งผูกคอโคกรือกแกรีกอยู่ข้างทางทุ่งไถลี้ ๆ (หน้า ๕)
- เจ้ารอนึกเห็นใจสมเพชสองนางพี่น้องที่อ่อนวอน และด้วยเพลากะทันหัน หัวตหริศแล้วก็จมนิ่ง (หน้า ๑๙๒)
- ขุนโจรทอดสารรักแน่นด้วยความรัก จวบ หน้าผากลือเสียน นึกถึงกำไลเมื่อรุ่นก็ยิ่งเพิ่มรักเคล้าคสัง (หน้า ๓๔๕)

ส่วนที่เข้าประโยคได้เหมาะสมอ่านแล้วไม่ขัดหู แต่ใช้ภาษาชาวบ้าน เช่น

"อิพวกนี้กำเรบใหญ่เสียแล้ว ไป อี กำไลลงข้างล่าง นี้อ้ายเพ็ชรตื่นแล้วหรือยัง จัว ควายไม่ต้องได้แตกหน้าน้ำกันละ ไปปลุกเตี้ยวนี้ ถ้ามั่นว่าจะมุดหัวนอนไปสิงไหน" (หน้า ๔๕)

๒. การใช้ภาษาของอารมณ์ การใช้ภาษาในลักษณะนี้จะเห็นได้ว่า ไม้ เมืองเดิมสรรหาคำถ่ายทอดอารมณ์ของตัวละครได้อย่างเด่นชัด เช่น

- สร้อยใจหาย เพราะคำด้วเป็นกำเดียวกับน้องสาวที่คุยอยู่สักครู่ที่ว่า ต่อไม้จมน้ำคือเจ้าด้ว หากเดี๋ยวนี้อาจถูกชั้ตไปเป็นขี้เก่าเพ็งพันทุกซ์โทษ" (หน้า ๑๖๘)
- แคมเหลียวก่อนเจ้าเด็กรุ่ง ก็เห็นสาวแม่กำสังยีนลับล่อแอบอยู่ หน้าตา ลีนสีเลือกหมด (หน้า ๒๐๓)

ส่วนที่ว่าหน้าชาสันสีเลือดนั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นกรกล่าว
ที่เกินจริง แต่ก็เน้นความรู้สึกให้ผู้อ่านรู้ว่า สภาวะแห่งอารมณ์ของ
กำไลในขณะนั้น กำลังตกใจสุดขีด

หรือ

- คำหึงงันแหลมสะกิดใจรอ เป็นคำท้ายที่จะต้องจดใส่ใจไว้แล้ว
เจ้ารอก็ยิ้มกลอน้ำตา (หน้า ๒๑๒)
- รอที่แสนทุกข์ ก็ยังจะอดหัวเราะไม่ได้ (หน้า ๒๒๕)
(ลักษณะการใช้ภาษาของประโยคนี้ เป็นการถ่ายทอดอารมณ์ให้ผู้อ่าน
เห็นว่า รอถึงจะทุกข์ใจ แต่ก็ต้องหัวเราะขำในโชคชะตาของชีวิต
ที่ต้องกลับเป็นโจรจริง ๆ)

๓. ท่วงทำนองเกี่ยวกับการสร้างประโยค

ก. ประโยคสั้น เช่น

- "ดูย่าแม่ อ้ายแฉม" (หน้า ๒๔๗)
- "อ้ายนี่จะเป็นข่าแล้ว" (หน้า ๒๔๗)

ข. ประโยคยาว เช่น

- "หากกำไลมันรักพี่รอ. และชอบกระโดดเกาะหลังเหมือนแต่ก่อนก็
ประเสริฐทีเดียว เพราะอีเด็กคนนีพอสาวซิ่นก็เปลี่ยนไปราวคนละคน
สวยอัศจรรย์นัก ใคร ๆ มองตาเป็นมันทุกคน" (หน้า ๑๒)
- "ฉันรู้เรื่องหมดแล้วอาเจียก แต่กว่าจะรู้จักหลงหาบ้านเสียแทบล้ม
ประตาดาย โอ้ - เสาร์เอนกไม่มี" (หน้า ๒๗)
- "สาวคงนั่งอึ้งหลบบังหลังแม่เสีย จึงเป็นเหตุให้เจ้าเขยแทบจะ
คลังตาย" (หน้า ๑๕๓)
- กิริยารอที่มึงจ้องพูด บอกอยู่ว่ามันเปลี่ยนแล้วด้วยนิสัยทุกประการ
ไม่ผิดอ้ายรอร้อย ครั้ง ๕ ปีเก่าก่อน และยังร้ายเหี้ยมเกรียมนัก
เพราะมันเสื่อสิ้นป่าต้นทางจนตาเจียกหลบแสงตา (หน้า ๑๕๖)

ค. ประโยคโวหาร เช่น

"รอจึ่ง เร่งประดาสมุนให้รีบขึ้นมาในกระตั้นหันนั้น หักท่วงน้ำใจตัว เหลียว

ไปแลดูคงที่บดั่งจะสั่งคง" (หน้า ๒๒๗)

๔. การบรรยายและพรรณนาความกระจ่างแจ่มแจ้ง

"ซุ้มไม้ เถาวัลย์ขึ้นรกรกระกะเกี่ยวพันแทบจะไม่เห็นแสงตะวันเลย แล้ว เสือรี้ว ก็สะดุ้งหึ่งตัว ขนลุกเกรียวดังปีศาจหลอนตะโกนเรียกสมุนแซมเก็บกำไลและค้ำหมากลงสู่ยาม ศาลเพียงตาซ่อนอยู่ในซุ้มไม้ยังเป็นรูปคงอยู่เพียงแต่คร่ำคร่าสักหน่อย เพราะ กรำฝนหลายปี และมีเถาวัลย์เลื้อยพันรอบกระทั่งเป็นซุ้มบังตะวัน" (หน้า ๒๕๒)

. การพรรณนาตอนนี้ให้ความกระจ่างแก่ผู้อ่านในด้านเห็นภาพพจน์ชัดเจน เห็นสภาพของศาลเพียงตาที่ซุกซ่อนอยู่ในเถาวัลย์รกรกร การบรรยายตอนนี้เป็นจุดนำให้เราเห็นภาพของรอลูกชาย ที่ต้องโศกเศร้า รำไห้เหมือนเด็ก ๆ ที่แม่ต้องตายและอยู่ในศาลเพียงตาที่ยังไม่ได้ทำพิธี

"เจ้ารอกก็สิ้นเต็มตลอดกาย ค่อยก้มไปนั่งราบอยู่หน้าศาลเก่ากวาดสายตาดูหึ่งเหนือไต้ ยังเห็นซากผ้าขาว ๖ สอก ซากตุ๊กตาดินเครื่อง เช่น เสียดบาลหักอยู่เป็นท่อนในลานजारเป็นตัวอักษรระฆังอื่น ๆ อันประจักษ์แม้ว่าเมื่อครั้งหมอบทำพิธีมดเท็จ แล้ววางยาแม่เสียที่นี้เอง" (หน้า ๒๕๓)

สาวชะโงก

๑. การสรรคำใช้

ก. กลุ่มคำที่ใช้

คำที่ใช้แทนตัวผู้พูด กู ข้า

แทนผู้ฟัง มึง เอ็ง อี

"อู๊วะ - จันมึงก็กุมเหงกูซี" (หน้า ๕) ใช้กุมเหง แทนคำ ชมเหง

"อ้ายแข็งมันไปซื้อรดหัวมิงรีใจ ถึงได้คลังแผงงศรเปรี๊ยะมาแต่เช้า
ยั้งจี่" (หน้า ๕) อ้ายแข็ง เป็นชื่อไก่ชน

ข. คำที่มีความหมายเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง ไม้ เมืองเดิม มีกสรรหา
คำที่มีความหมายมาใช้ให้เหมาะสมกับประโยค ซึ่งทำให้รสของการอ่านสนุกยิ่งขึ้น เพราะ
การเปลี่ยนแปลงคำนั้นเอง เช่น

เมียหัวเราะใส่หน้า มือที่กำลูกศรก็ซู้ให้แกดู

"เตื่อ! ชะเลื่อลำบากนะซี ดู อ้าย เลื่อค่าน้ำพริก" (หน้า ๖)

"เอ๊ะ! กำไลเลื่อขึ้นบ่มสีหน้าเรื่อด้วยความอาย เพราะแต่รู้ความ
ครองตัวเป็นสาวใหญ่มาจนปานนี้ ก็เพิ่งถูกคนปากกล้าเพียงเจ้าไผ่ต่างบ้าน"
(หน้า ๑๔๕)

ค. การใช้คำเกินความจริง แต่เน้นความให้หนักแน่น เช่น

"พ้อม่ายเลื่อพล่าน" (หน้า ๔๗)

"หัวใจพ้อม่าจิ่งร้อนดังกองไฟตุ่มอยู่" (หน้า ๔๘)

"เนื้อสั้นระริก ฝ่ามือดูฝ่ามือเพราะเหงื่อเข้าที่ห้อม้ามาเพิ่งแห้งเพิ่มไหล
มาอีกเพราะหึ่งคำและกิริยาสาว" (หน้า ๕๓)

๒. ส่วนนวนโวหาร ตัวอย่างเช่น

ดูณา ลักษณะของมันเป็นพระยาไก่อ่าที่ตั้งกับเหยี่ยว เดื่อยสี่เป็นงา
และค้ำมาครึ่งคล้ายชนเม่นมีพิษสงร้ายกาจ จึงปลอบใจเมีย"
(หน้า ๘)

ลูกกำนันถอยไปเพียงก้าว หัวเราะปากกว้างเห็นพื้นขาวอย่าง
น้ำใจกล้า (หน้า ๒๘)

อันเคยแต่ได้ยินกิติศัพท์ว่าคามันเมื่อเกิดโทสะกล้านั้นไม่เกรงเลย
แต่เดี๋ยวนี้กิริยาสงบเสงี่ยมและเมตตาแก่เจ้าที่เคยมี กลับเปลี่ยน

เป็นร้ายเหี้ยมราวขุนโจร เช่นเขี้ยวเข่นฟัน และย่ำค่าตัวเนื้อ
 สันก็เกิดเกรงเพราะสีหน้ามันผิดที่ไผ่ที่เคยรักกันเสียคนละคนแล้ว
 (หน้า ๘๔)

อุปนิสัย "เจียบเดอะเจ้าคนฉลาด" แม่เฒ่าเมียชดคอไม่หันให้แกพุดจบ

"เพราะฉลาดมันเกินคนอื่นเขาอยู่นะซี ถึงได้รั้งกู๋ยมเขาเป็นหมา
 ลูกน้ำร้อน" (หน้า ๘๒)

"ฉันจะรับรู้นะ มันจะกลายเป็นเขาหนีเสือไปปะตะเซ่ ฉันก็จะพลอย
 เสีย" (หน้า ๑๔๘)

๓. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโศก

การสร้างภาพในจิต โดยใช้จินตนาการที่มองเห็นภาพชัดเจน กระจำง
 เช่น "ทำไม?" สาวเจ้าเสียงสั่นยิ่งกว่าเดิม รู้ชัดลึนคิดว่าเจ้าคนบ้านสาวชะงอก ทนุ่ที่
 เคยรักใคร่เป็นเกลียวกันนั้นมิ่งหงษาแอบอยู่แล้วในใจ ซึ่งจะยังมีเรื่องจริงบังเกิดอื้อฉาว
 แต่อ่อนก็หวั่น ๆ ไปเองในข้อที่ตัวปกปิดความแค้นอีกหลายเรื่อง จึงตอบไปด้วยความหวั่น
 ใจและเสียใจ

"ข้าไม่ได้ไปทำผิดคิดร้ายอย่างไร ถึงจะได้มาหาเรื่องราวว่ากันเล่นเฉย ๆ
 สนุกปาก" (หน้า ๘๐)

"พ่อเฒ่าหันขวับไปเพ่งตา คัดมือเปาะ ๆ เต้นยิ้มออกจากเรือนตรงไปสู่
 อ้ายแข็งคำฝิเดื่อย เป็น เอกก็ยั้งโคงคอชันสิ้นค้อยกระดานแกรกอย่างจำได้"
 (หน้า ๘)

"เจ้าเจ้านัยน์ตาแดงกำหันมาหัวเราะ "ข้าก็ซันสิ้นดี เหมือนกันที่ต้องปลอมตัว
 กันลงน้ำ มา... โภกหัวทำเป็นแซก แต่ฉันมันก็รู้ว่า เป็นแซกขโมยเรือ"
 (หน้า ๘๓)

๒. การใช้คำสร้างภาพพจน์ให้เห็นจริง

"ยิ่งเย็นสุราก็ยิ่งยิ้มนำใจให้คุยกันถูกคอเพลินขึ้นเป็นลำดับ" (หน้า ๑๐๔)

"กำไลเบิ่งตาดังตื่นนอนและยิ้มเต็มสนิท" (หน้า ๘๗)

๓. ท่วงทำนองในการสร้างประโยค

ก. ประโยคสั้น เช่น

"พี่เขามาหรือเปล่า" (หน้า ๕๐)

"พ่อติดธุระจ๊ะ" (หน้า ๕๐)

"พี่แมนมันโง่ลึนดี" (หน้า ๕๑)

ข. ประโยคยาว เช่น

"อ่อนแก่วงเท่าดู และแซ่ไปตามน้ำ" (หน้า ๑๓๔)

"เกลียดเสียทั้งเมืองก็ช่างเถิด แต่พี่รักข้าคนเดียวก็เป็นพอ" (หน้า ๑๕๓)

"ผมเข้าพัดหอบฟางแห้ง จากนาทิ้งเหวือและไต้ของเพื่อนบ้าน แต่ของ
พ่อเองลึบ ๆ ดานันใกล้จะเป็นพงเสื่ออยู่หน้าชั้นสูง สมนาถึงจะพัดสด
แต่ถ้าพัดมาจากข้างที่ศหน้าแล้ว ก็กลิ่นหญ้าที่เนาตาย แต่หน้าน้ำยังไม่แห้ง
แดดสนิท ก็ไม่หอมจุมกเหมือนฟางเลย" (หน้า ๗๕)

ศูนย์วิทยทรัพยากร

สำเนา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑. การสรรคำใช้ ตัวอย่างเช่น

ใส่ยามั่งรีเปล่า	มั่ง	(หน้า ๔)	แทน	บ้าง
อ้ายเรื่อง <u>สัตรินะ</u>	สัตร	(หน้า ๑๕)	"	สตร, ผู้หญิง
ต้องขอ <u>กรีกกรองดู</u> ที่	กรีกกรอง	(หน้า ๑๖)	"	ตริกตรอง
ยิ่ง <u>เพิ่มความหึงสา</u>	หึงสา	(หน้า ๒๔)	"	หึง

ไปถอดกรรณศักดิ์ท้วงออก กรรณ (หน้า ๘๘) แทน ตรวน
เพลabayชายแดด เพลabay (หน้า ๓๑๗) " เวลาบาย

๒. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโศกนาฏกรรม

การสร้างภาพในจิต (Imagery) ใช้จินตนาการให้เห็นเด่นชัด เช่น

"ห้องมืดแล้ว เสียงอื่นใดก็เงียบสนิทจากหู อัสทวงนอนซบหน้า
 กรรณ กอดแพรเพลายของอ้ายดอกรักผู้ต้องโทษ เพราะเจ้าทำตกหิ้งไว้
 ลำอุจกเอาเพลายผืนนี้ห่มกันหนาว เมื่อมีไข้ หากข่าวแล่นรู้มา เมื่อใดว่าอ้าย
 ดอกรักตายแล้ว เพลายของอ้ายคนกล้า จักเป็นแพรผืนกล้าที่แขวนคออัสทวง
 ไปพบยังเมืองผีโน้น" (หน้า ๓๖)

"ดอกรักถอยปราดไปอีกฟากถนน แพรก็ลดจากไหล่ลง เคียนเอวมัน
 เป็นแพรหลวงซึ่งทำนอกแม่ทัพสั่งคนมาบุ๋นบำ เหน็จแต่เมื่อเข้าสำหรับหนึ่ง
 ปักไหมแดงตราตั้ง และดาบบอกตำแหน่งหัวหมู่ทะเลวงพัน หากอ้ายพวกนี้ไม่รู้จัก
 ประสาระรอดเปล่า" (หน้า ๑๓๔)

"ผู้คนดูกันแยะสองฟากถนน และก็ชอบใจที่เห็นนักเลงลือบ้านซิ่นตลาด
 ยอดอุจกเยี่ยงเด็ก ที่เป็นผู้ใหญ่และเฒ่าแก่รู้ความ เมื่อเหลือบเห็นชายแพร
 ดวงไหมแดงปักบอกยศ ก็เลยปลงสังเขยพวกเจ้าคำที่ไม่ประมาณฝีมือตน"
 (หน้า ๑๓๔)

"ลูกขุนตระลาการ และขุนดาบกับคนในบ้านต่างคุกเข่าถวายบังคม
 พระโองการนั้น แล้วลูกขุนก็เชิญพระโองการขึ้นอ่าน เป็นข้อคัดสันใหม่ตามที่
 ดอกรักขุนพลประกาศให้ฟัง แล้วยกขึ้นห้ามขุนดาบที่จะแต่งเครื่องยศเข้าเฝ้า
 แทนต่อไป ด้วยประพจน์มีชอบด้วยเป็นหลักฐานพยานเท็จใส่ร้ายต่อผู้ไปราชการศึก
 มีความว่าหนีดาทัพ และพยานที่อ้างก็คือ พระท้าวหน้าแม่ทัพใหญ่ที่เรียกกองอาสาออก
 ทะเลวงค่าย" (หน้า ๓๑๕)

๓. ส่วนนวนโวหาร

ลักษณะโวหารคมคาย ทำให้เกิดภาพพจน์ เช่น

"อ้ายคอกรักมือสั้น หัวใจเหมือนลงเบ้าหลอมตั้งเหล็กที่มันตี เป็นมิดเป็นดาบ
ขามาแล้วเมื่อก่อน เพียงฟังคำอิทาสล่ำกู" (หน้า ๒๖)

"ความทงของอาจของกองทัพหงสาวดีนั้นเหมือนแมลงเม่าถามา เล่นเพลิง"
(หน้า ๑๙๖)

๔. ลักษณะประโยค

ก. ประโยคสั้น เช่น

"เอ็งคงสบายขึ้นแล้ว ล่ำกู" (หน้า ๑๐๑)

"พี่ว่างไปเยี่ยมมั่งซี" (หน้า ๑๐๒)

"จะเกิดความกระมังพี่รัก" (หน้า ๑๐๔)

"ล่ำกูเอ็งนั่งอยู่เรอะนั่นล่ำกู" (หน้า ๑๑๐)

"อีลูกหมู่เขลยของพี่จะว่ากระไร" (หน้า ๓๑๔)

ข. ประโยคยาว เช่น

"อ้ายรักกราบที่หลังฝ่าเท้ามันปล้ม มันทงเยี่ยงชายชาติรั้งหลายที่
สิบสกุลทหาร แล้วมันก็เงยหน้าพูดกับพ่อน้ำตานอง" (หน้า ๕๐)

"พี่รักกับไปรู้ดีกว่าฉันอีก แล้วจะไปเฝ้าท่านทำไม สมัครไปศึกงั้นรี
(หน้า ๑๐๓)

"มันพยักหน้า และปลดดาบฝักคร่ำเงินบอกยศนั้น สะพายให้แก่ทาสชู-
ไม้ร้องแล้วบอกเจ้า "ดาบยศของนายหมู่หลวงพันทหารหน้าของทัพออกพระสุนทรสงคราม"
(หน้า ๑๑๑)

"พี่จุ่มข้าเดินเล่นในดงรักนี้เกิด ข้าจะนอนหรือจะลงน้ำอีกก็ตามแต่ใจ"
(หน้า ๓๑๙)

ค. ประโยคโวหาร เช่น

"ลูกเอ๋ย เอ็งรักพ่อก็ต้องรักเมือง แม่เอ็งอยู่ในหลุมดินยังกลบหน้า ผ่าดินศึกที่มันจะมาย่ำแผ่นดินนั้นมึงต้องนึกว่าดินมันเหยียบอยู่เหนือหน้าแม่บูย่า และคนที่มึงรักก็ตายแล้วก่อนให้สะอึกห่มดุษฎี ไปเถอะอ้ายรัก ลูกย่านสัมพันธ์ เขาไม่ตายกันที่อื่น นอกจากกลางศึก" (หน้า ๕๐)

"มันแต่งตัวเยี่ยงราษฎรมิได้สังกัดทหาร เพราะตัวเจ้าดอกกรักเองยังมี ได้มีชื่อเข้าประจำทัพใด เป็นแต่คนสนับรับใช้ขึ้นสังกัดของหมื่นตรงเท่านั้น ม่วงโจงกะเบนดำ และเสื้อสวมแขนยาวจรดข้อมือกับแพรห่มเฉียงไหล่ เสร็จแล้วก็จุดธูปเทียนบูชา พระอริษฐานถวายความสัตย์ชื่อและชีพของมันเอง อุทิศแก่ ชาติศาสนา" (หน้า ๕๗)

สินในน้ำ

๑. การสรรคำใช้ ตัวอย่างเช่น

พริ้ง	(หน้า ๔๒, ๔๔)	แหบ	พริ้ง
เพลา	(หน้า ๒๔๑)	"	เวลา
พริ้งนี้แจ้งอัฐ	(หน้า ๓๒๗)	"	พริ้งนี้จะจ่ายเงิน
เราสาวกวดยังนี้	(หน้า ๓๓๙)	"	อย่างนี้

๒. สำนวนภาษาคมคาย

"หัวใจรุ่งมันเปลวไปแล้ว มันเพลินไปดังถ้ำน้ำนี่ เป็นเมืองใต้บาดาลอันอ้อม ด้วยน้ำทิพย์ เสียงลมทะเลคลื่นซัดหาคกระทอนมาได้ยินคงแว่ว เป็นเสียงต่าง ๆ เป็นเพลง เป็นจ้องหนองเสียงแจ้วของพวกบ้านเกาะและลมฮือไปต่าง ๆ เหมือนจะเพ้อให้กระถินหลับ" (หน้า ๑๑)

"หัวใจหนึ่งนั้นแทบจะชื่อเป็นไฟเผาอกตัวเอง" (หน้า ๑๔)

"หัวใจราบเป็นผืนกลองทีเดียว" (หน้า ๒๔)

"อ้ายปลารามูมีสองหน้าข้าไม่ต้องการ" (หน้า ๖๑)

"อ้ายมายาสาโดยมันแฝงเล่ห์ไว้เต็มอก มันชะล่ำล่ำเข้ามาข่มเหงเพราะเป็น
ช่องเหมาะ เมื่อแม่ฝนแม่ลมกำลังกะนองเหมือนเป็นใจ" (หน้า ๗๖)

"สาวกระถินตะลิ่งสั่งตั้งลูกนก" (หน้า ๑๓๕)

๓. การใช้สำนวนโวหาร

โวหารที่สร้างภาพในจิต ใช้จินตนาการให้เห็นภาพพจน์ เช่น

"ที่จริงเขาคู่นี้งามหาไม่ได้ทีเดียว ปลายงาขาวางอื่นข้าเห็นแต่ขาวอ่อน
หรือเหมือนงาช้างเท่านั้นถ้าอย่างจะดี แต่เห็นมัยละนี้เขาไฟใช้ไหมละ แขนงนี้เขียว
ขึ้นเงายังพลอยได้คู่กันเสียด้วยซี" (หน้า ๔๖ - ๔๗)

"แต่อ้ายรุ่งมีเพียงสองมือเปล่า เครื่องมือไคอื่นสำหรับจะทำกินในน้ำเขีย
วไม่มีเลย แต่มันก็ทำกินได้ไปพอปากพอท้องข้าววันไม่มีเกลือเก็บ ปลามันได้จากลอบเล็ก
ลักไปเสียบไว้ที่หินตอกิ่งน้ำลึก เรือแพไม่มีที่จะไปกู้หรือถึงลอบเหมือนเขาอื่น แต่มันมี
หัวใจดวงเดียว อีกดวงหนึ่งเป็นหัวใจแม่รูปหุ้เหมือนดาวไกลรุ่ง และก็มีแม่ที่คอยกินน้ำ
มือคนเดียวเท่านั้น เจ้ารุ่งก็คิดว่าตัวมันนี้ประเสริฐแล้วยิ่งกว่าชายอื่น ซึ่งมีเครื่องมือทำ
กินพร้อม" (หน้า ๕๔)

"ดาวรุ่งง่อกีบตลอดฟ้า คงเหลือแต่ประกายพริกไกลรุ่งที่อยู่ประจำและดาว
ไถอันเป็นทิศสกัดของชาวฉลอม....." (หน้า ๕๓)

"แกตื่นตะลิ่ง ร่างกายขราและป่วยไข้เกือบจะเหมือนผู้ไม่ป่วย เพราะเหตุ
ที่แกเห็นนั้น เจ้ารุ่งมีกายโถมเลือดคั่งอาบน้ำจึงก้มลงประคอง" (หน้า ๑๒๔)

๔. ประโยคโวหาร เช่น

"แล้วกระซิบก็แทบจะไร้ลมประทีป ภายกระถินที่เอนอยู่เหนือตักมันก็อ้อมขึ้น เข็ดขูแรงแขนนั้น เหลือหลายที่แก่งกระถินให้โยกไปตามเสียงกล่อม โอนเกลิมไปตามระยะเสียงสิ้น และเสียงแจ้วจ่อมดังหยดน้ำตักถ้าฮือหวานหายไป มันเปรียบความด้วยร้องให้ครวญพายุ ระเริงใจเมื่อพบและได้สุขกับกระถินเพียงไอนี้เล่า" (หน้า ๘๓)

"รุ่ง เอ็งมาใกล้นี้ เกิดแม่จะป้อน"

เจ้าลูกก็ขำ! ลีงตามอง มันสลัดใจที่รินนี้จะขาดฉลองคุณแม่ มีป้อนข้าวของตัวเองตลอดจะย่างเกือบ ๒ - ๓ ซวบปี จะลืมกตัญญูเสียแล้ววันนี้ - ก็กราบแกลง" (หน้า ๑๓๒)

"ลูก แม่สายประคองตัว เอ็งจะถือกตัญญูให้ตรงเกินไปนั้นจะลำบาก ถ้าเอ็งดีไม่เจ็บไข้ แล้วแม่จะให้เอ็งฉลองคุณแม่ แต่เมื่อเจ็บอยู่เช่นนี้ แม่ก็คิดว่าเอ็งเป็นเหมือนลูกแดงเมื่อเล็ก....." (หน้า ๑๓๒)

"เมื่ออยู่ระย้าเล่าหากปลาฎลอบเหลือกินก็ยังปล่อยสุนัข กระต่ายตงหรือกวาง เล็กหลงแม่ก็ เคยได้ปล่อย นีมนุขย์มันพูดได้มันนุขย์ที่เกิดมารักชีวิตด้วยกันทั้งสิ้นก็เหลือจะสงสาร" (หน้า ๕๑๖)

ศูนย์วิทยทรัพยากร

เลือกข้าม

๑. การสรุคว่าใช้ ตัวอย่างเช่น

ข้าบออก <u>กรง</u> ๆ	กรง ๆ	(หน้า ๑๖๓)	แทน	ตรง ๆ
ตี <u>กะ</u> <u>แจ็ก</u> ที่ตลาด	แจ็ก	(หน้า ๑๗๑)	"	จีน
งัง <u>ควาย</u> <u>ข้า</u> เลี้ยงเอง งัว		(หน้า ๑๗๕)	"	วัว
นั่ง <u>แตก</u> เหล้า	แตก	(หน้า ๑๗๖)	"	ดื่ม

เหื่อทั้งวันไม่อาบน้ำยังง	เหื่อ	(หน้า ๑๘๖)	แทน	เหงื่อ
ฉันได้แก่งังจิ้งก็เอา	ยังจิ้ง	(หน้า ๑๘๖)	"	อย่างนี้
ปู่คงได้หลอก	ยะ	(หน้า ๑๘๘)	"	จ๊ะ, ค่ะ
เว้น <u>กรู</u> วันสงกรานต์	กรู	(หน้า ๑๘๘)	"	ตรู
<u>เกรียม</u> เนื้อ เกรียมตัว	เกรียม	(หน้า ๑๘๘)	"	เตรียม
ได้ <u>เพล</u> าสงกรานต์	เพล	(หน้า ๑๙๐)	"	เวลา
ฉันรัก <u>ยี</u> เก	ยีเก	(หน้า ๑๙๑)	"	ลิเก
พูด <u>ทากร</u> วนมาใส่ขา	ทากรวน	(หน้า ๑๙๖)	"	ตรวน
พวก <u>กัน</u> ชัต เขมรวิ่งแต่มา	ชัตเขมร	(หน้า ๒๒๓)	"	ถกเขมร
พูด <u>โพ</u> นหนาหมดละซี	โพนหนา	(หน้า ๒๖๔)	"	ประจาน

๒. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับอาหาร

๑. การสร้างภาพในจิต ใช้จินตนาการให้แจ่มชัด เช่น

"แม่สงกรานต์ที่ข้ามมาจากสาวชะโงกนุ่งผ้าลายห่มแพรจับทับเสื้อชั้นใน
นั้นข้างเคียงก็ล้วนแต่เพื่อนสาว ๆ งาม ๆ พี่สาวแม่กำไลก็สวมสร้อย และแต่งกาย
งามไม่แพ้สาวรุ่น แต่ละคนถือดอกไม้ถือขันหัวใจระทึก ตาก็จับดูแถวคนหนุ่มรู้จักกันแต่
เพื่อน ๆ ก็มี รักใคร่กันบ้างก็มี" (หน้า ๒๐๕)

หรือ "แม่บางยังนั่งจ้องลูกสาว ผู้นั่งให้หลังอยู่ในเรือทั้งรักทั้งแค้นที่กำโลมา
เป็นไปได้ หากว่าเป็นสาวเด็กมีเคยมีใครมาสู่ขอ ไม่เคยบอกปิดทองหมั้นชั้นหมากจน
เอื่อมแล้วแกลจะไม่น้อยใจเลย แต่ลูกสาวและเป็นพี่ใหญ่หัวปี ซึ่งแกลตามใจแล้วแต่เจ้าตัว
เลือกนั้น มีกิริยาสูงทั้งความคิด ความอ่านในเชิงผู้ใหญ่ คนมาสู่ขอกันแล้วกันเล่าจนเกือบ
จะเรียกว่า หากเป็นของชายก็สูงลิบด้วยราคา ทั้งทองหมั้นและเรือนหอต่างหาก สาว
กำไลก็ยังให้พ่อแม่บอกปิด ประสงค์จะครองตัวไปก่อน เพราะยังสบายใจอยู่กับพ่อแม่"

(หน้า ๒๗๓)

๓. ส่วนนวนโวหาร

ลักษณะโวหารคมคาย และโวหารที่ทำให้เกิดภาพพจน์ เช่น

"ถ้ามันเป็นไม้ปลายซี่ตายโคนซี่เป็นละครักวางไปเถอะ" (หน้า ๑๘๐)

"พี่บุญนี่น้ำนิ่งแท้ คมในแท้" (หน้า ๒๑๐)

"คำอ่อน เหมือนฟางที่เอามาสูมโมโหมัน" (หน้า ๒๑๘)

"กำไลตอบประขดเป็นเชิงเส้น ใจก็ประหลาดตัวเองอยู่ว่า ตั้งแต่รู้ความจนเป็นสาวใหญ่มาจนบ้านนี้เอง ไม่เคยจะได้ยืนอยู่สองต่อสองกับชายใด และพูดเรื่องรักใคร่กับใคร ข้าพนี้ก็เป็นเรื่องของผู้อื่น แต่เมื่อฟัง ๆ และยั้งฟังยั้งตรองก็ดูจะเป็นเรื่องดังรั้วผูกไว้กับเสาหลัก ซึ่งมันก็หมุนรอบ พันใกล้หลักเข้ามาถูกรอบ" (หน้า ๒๓๘)

"แต่ความไม่เคยของสาวกำไลนั้นเปลี่ยนอายุให้เยาว์กว่า ประหม่ารัก ประหม่าใจดังตัวเจ้า หลับถูกคุณมนต์และผิอำ" (หน้า ๒๕๒)

"ยั้งใกล้และคลานไปจนชิดสนั่นก็เหมือนน้ำใจจะพองฟูพาตัวลอย" (หน้า ๒๖๖)

"กำไลก็เหมือนดังสาวอ่อนอายุที่ไม่ประสาในความแล้วก็ได้ แต่มีปากพรำร้องวอนขอตัวซึ่งเหมือนกับยุน้ำใจ หรือเป่าเพลงให้แสงรุ่งขึ้นในอกชายสาวชะงอก" (หน้า ๒๗๒)

๔. การใช้ภาษาถ่ายทอดอารมณ์

-- หัวใจก็ปุด เตือดพล่าน (หน้า ๒๘๘)

- ใฝ่ถอนใจใหญ่ และดูเหมือนว่าคำนุ้ยกับเจ้าแจ่งกระหายน้ำใกล้จะสิ้นใจ

ลงเตี่ยวนี้ มันก็จะกรีดเลือดออกให้ดื่มด้วยความรัก น้ำใจคนถ้าลองได้

รักกันแล้ว จะเป็นมิตรเพื่อนกอดคอกันตายแล้ว ถึงจะต่างอายุต่างวาสนา

และยากดีมีจนก็รักกันได้สนิทใจกว่าญาติ" (หน้า ๓๐๘)

๕. ท่วงทำนองที่เกี่ยวข้องกับการสร้างประโยค

ก. ประโยคสั้น ไม้ เมืองเดิม ใช้ประโยคเอกัตถประโยค เช่น

"เจ้าแจ่มมองหน้าขริม" (หน้า ๑๖๓)

"ไก่อัดรีงออกปล่าน" (หน้า ๖๔)

"อ้ายบุญนคนบ้านข้า" (หน้า ๒๒๖)

"เจ้าหีบพลังเต็มเสียงโอยใหญ่" (หน้า ๕๙)

ฯลฯ

ข. ประโยคยาว ไม้ เมืองเดิม ใช้เอกัตถประโยคและสังกรประโยค

"ข้าว่าพ่อแท้คนอื่นที่เขารักลูกก็ยังมีพ่อผืนรักข้าไม่ได้เสียอีก" (หน้า ๑๗๘)

"อันเองก็เคยได้ยื่นกำไลส่งสอนถึงภรรยาอันไม่งาม และท่วงที่อันไม่น่า
ไว้ใจของพ่อบุญ" (หน้า ๒๑๐)

"พ่อเป็นกำนันห้องที่ต้องอย่าให้พวกเราไปทำเขาได้ เขาไม่ใช่ผู้ร้าย
เป็นลูกผู้ใหญ่บ้านมาแต่สาวชะโงก" (หน้า ๒๒๗)

"อ้ายข้ารีดสุทสาห์คิดถึงเพื่อนผู้ถอนขนมาให้จนเสร็จ ยังจะแกลังกันอีก"
(หน้า ๕๕)

ค. ประโยคโวหาร เช่น

"แคร่สูงที่ยกพ้นพื้นแล้ว และกันเป็นห้องตายของท่านผู้ใหญ่ - กวาดเกลี้ยง
สะอาด ฝากระโถงเห็นแต่แคร่อย่างเดียว ถัดมาอีกตรงกับครวก็แคร่เก่า ซึ่งเคยนั่ง
ปลอบอ่อน เคยกินเหล้า และร่วมเพื่อคุยกันก็แคร่นี้ เจ้าไผ่จึงนั่งลง" (หน้า ๑๖๕)

"เออเนื้แหละประเสริฐกว่าเงินอีก ช้านะหาถือนานักเที่ยว มันไม่ถูกใจ
สักอันเลย นี่ยังมันถึงจะเลิศเนื้อไม้แก่นจนแดงตลอดลำหนักอึ้ง" (หน้า ๑๗๑)

หรือ "แล้วกำนันก็ส่งพ่อมายกับคนที่บ้านให้แจว เรือซึ่งรับมอบ เหมือนของกำนันวัน
สงกรานต์นั้น ไปจอดที่ท่าบ้านโคกน้ำหลังบ้าน และตะวันก็สว่างมาใกล้พลบแล้ว ผู้คนที่เตรียม
มาดูงาน และพากันหวาดเสียวว่าจะเสียพิธี ก็ค่อยโล่งใจถนัด" (หน้า ๒๒๘)

"มันหัวเราะก็ก ก็จริงก็เคยรู้อาง ๆ แล้วว่าสาวกำโลกำสังอายุ ๒๕
เบญจเพศ ก็เลื่อนมือไปจนข้อแขนแล้ว น้ำใจเคลือบเร้งของเจ้าหนุ่มนั้นก็ร้องสาวมาอีก
จนชิตสนิท" (หน้า ๒๔๐)

"ไม่แก้ง -- ไม่ข่มเหงพี่เลย ไถ่ข่งยากจะยิ่งสดีและใจรักบอกพี่มพำ
ยั้งแสงเดือนจับหน้าสาวกำด้วยความอวบสมบุรณ์ มันก็เพิ่มรักเพิ่มใคร่ พาหลบจันทร์เข้า
ร่มมิตจูบแล้วจูบเล่าปากก็พร่ำไปอีก "เรารักกันหนา .. เราจะรักกันไปจนสิ้นชีวิตเรา"
(หน้า ๒๔๒)

หรือ "จับหน้าต่างแล้ว ใฝ่ ก็ยั้งสนล่านแทบจะสิ้นไปทั้งกาย เมื่อคิดถึงม่านกัน
คิดเห็นกายกึ่งอยู่กลางผูกเหนื่อหอมของสาว กำโลคงงามนึ่งเมื่อหลับ กำโลคงจะ
ประหม่าระรานใจเมื่อมันเอนลงเคียงกอดประคอง แล้วใฝ่ก็รวบฝ้าม่านมื่อสิ้นไปเองแหวก
ชะโงกดู" (หน้า ๒๖๖)

เลือ่หู่่ง

๑. การสรรคำใช้ ตัวอย่างเช่น

เพลลเพลล	(หน้า ๔)	แทน	เวลาเพล
ยั้งจั้ง	(หน้า ๑๐)	"	อย่างนี้
พริ่งนี้	(หน้า ๑๐)	"	พริ่งนี้
เพลลนี้	(หน้า ๓๑)	"	เวลานี้
กรง ๆ	(หน้า ๔๑)	"	ตรง ๆ
จ้วควาย	(หน้า ๔๒)	"	จ้วควาย
กงการ	(หน้า ๖๕)	"	เรื่องราว
กรีกกรอง	(หน้า ๑๖๓)	"	ตริกครอง
พริ่งนี้ปะรินนี้	(หน้า ๑๘๔)	"	พริ่งนี้มะรินนี้

๒. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโหวต

การสร้างภาพในจิต ใช้จินตนาการให้เห็นเด่นชัด เช่น

"เสียงของตกเปรี๊ยะจากข้างหลัง จนต้องสะดุ้งทั้งคู่อ และรับผลจากกันต่าง ตะลึงทั้งสองคู่สองฝ่าย เจ้าเร่หน้าซีดเผือด แทบจะล้มลงสิ้นใจ เสียขณะนั้น สำหรับทั้งคาวหวาน ชิงพึดจากมือเจ้าน้องชาย เพราะแม่พิมพ์หุคชะงัก ขณะเมื่อเห็นมันแล้ว เจ้าพันก็ยังไม่ทันเลยชนหลังพี่สาว สำหรับอาหารและเครื่องแกงล้มก็หกคว่ำลงดิน" (หน้า ๗๘)

"แต่เสียงสาวก็ยังไม่ลดละกัน และต่างก็กลัวทั้งมือทั้งปากด้วยกัน เร่ปราคมาถึงก็จะต้องถอยกลับ และเหยียงแห่เข้าไปใส่กันนั้น เจ้าคนห้ามกลาง ก็รับไว้คนเดียว แม่พิมพ์เจ้าตบก็ถึงถูก แต่เพียงแค่ว่าเจ้าเร่ เจ้าแทชกข่านาญถึงชายมันฝึกไว้เอง ครูฝึกจึงต้องถูกเจ็บ เจ้าพันคว้าสำหรับแบกหนีให้พ้น เขตชุมชนไปยืนอยู่อีกทาง และชั่วพริบตา นั้น เจ้าพิมพ์และแม่แท้ก็ถูกคว่ำมือไว้แน่นคนละข้างและค่อยแยกจากกัน" (หน้า ๘๑)

"แล้วเจ้าคนขวัญก็ลั่นกลองห้าอยู่ในนอกที่ชั่วคราวหนึ่ง และต่อมาอีกหลายครู่จนสติเจ้าเร่ลืมเรื่องแสงฟ้าและเสียงผ่า รู้ว่ากอดน้องสนิทดังกอดเจ้าพิมพ์ จะต้องเนื้อมันตรงไหนก็เป็นเนื้อหญิงเช่นกัน หอมกรุ่นด้วยน้ำอบปรุง และรุ่งนบุรีลูทธีของเจ้าแท้นั้น เขตประหลาดแก่หัวใจเจ้าฟ้าให้ผิดไปทุกประการ เคยเห็นแต่หน้าสะอาดเนื้อนวลและก็เขียนตีไปด้วยโทโส แต่เมื่อนางน้องกะเถิบขีด อยู่บนตักเช่นนี้ก็คล้ายกับวีแท้ หุ่นเมียมหลวงไม่มี คงเป็นอีกสาวหนึ่งที่ไม่รู้จัก" (หน้า ๑๑๘)

๓. ส่วนานโหวต

ลักษณะโหวตหมกมด และทำให้เกิดภาพเช่นนี้ เช่น

"เจ้าแท้วเราะแวง ๆ เสียงมันได้ยินเหมือนน้ำไหล เสียงแจ้วสนิท และระร่วน เหมือนเมฆบรมสุขเกิดอยู่ในฟ้าตอบคำพี่" (หน้า ๑๑๘)

"มันเดินมาดั่งควาย เชื่อง พักเขาและร้องแล้วมาหยุดครางอยู่ต่อหน้า มันตัวสั้นจนเร่สมเพศจ้องที่แปลกตกใจ เพราะไม่ใช่ทั้ง เล็บ เสือและ เขี้ยว เสือทั้งนั้น แต่เป็นรูถูกเป็น ก็พอดีอ้ายแอกล้มลงต่อหน้า มันกระหึบตาเพียงชั่วครู่ก็หลับตาเงียบไปเลย ๆ (หน้า ๒๒๑)

๔. ท่วงทำนองในการสร้างประโยค

ก. ประโยคสั้น เช่น

"ข้าง้อแล้ว" (หน้า ๖)

"จะต้องไปกินข้าวมันทำไม ข้าอยู่ทั้งคน" (หน้า ๗)

"ผิดถูกเหมาะสมมากเหมาะสมน้อย มันก็บ้านกู" (หน้า ๘)

"ข้าเห็นจะพลอยด้วยแน่" (หน้า ๑๑)

ข. ประโยคยาว เช่น

"อ้ายแอกล้มแล้ว ตายไปต่อหน้าโดยทราฐ์ว่าใคร เป็นคนยังอ้ายแอกไม่" (หน้า ๒๒)

"ทุกทีศมันแยกกันมา แต่ทางใหญ่มีผู้หญิงที่ให้ข้าไปส่งมัน เป็นคนนำทาง กำนันกะผู้ชาย ถ้าจะผิวมันที่ยิ่งควาย" (หน้า ๒๒๔)

"แม่พิมพ์ เจ้าแอบหลังขูที่กำบังโพรงไม้ใหญ่" (หน้า ๒๒๖)

ค. ประโยคโหวด ตัวอย่างเช่น

"เจ้าพิมพ์ เจอยกหน้าสะขึ้น เพราะเจ้าพันถูกเขียน เข้าไปห้ามไปขวาง จึงต้องแบ่งเคราะห์แทนน้อง แล้วแม่พิมพ์ก็ข้าทั้งต้นแขนและขา ชายมันก็เข้าประคอง หากมันตีมันมีวิเศษดังพ่อแผนแม่พิมพ์ เรื่องราวแต่ก่อนโน้น เนื้อน้อยของพิมพ์ที่ข้าอยู่ เดียวนี้ ก็ต้องหายด้วยฤทธิมนต์" (หน้า ๔๗)

"ถึงในใจแท้จะมีข้าเฝ้าอยู่ ก็ยังรู้สึกปีติบ้าง เหมือนเด็กที่ร้องไห้ได้
 ปลอดภัยหนึ่งเลยอึ้งใจ ชูระร้อนนั้นทำเฉื่อยเหมือนไม้ชูระ เอนหัวอิงไหล่เจ้าที่คิดว่า
 เจ้ากำลังได้รับสุขอยู่ต่อหน้าจ้าวเมื่อยหลวงเช่นนี้ ถึงจะเป็นลงไปเมื่อหน้าที่แม่แท้จะต้อง
 เป็นน้อย เขาก็ทรมานแต่เวลาสนทนาเถิด" (หน้า ๗๗)

"เลือเร่ก็ระชากประกาศออกศึกขี้เป็นก้อน ขว้างผลุงไปโคนไม้ตีนศาล
 มองตามก้อนกระดากที่ขว้างก็สะดุ้งใจหาย ขนข่าเกรียวย่นตะลึงอยู่ อ้ายเด็กอ่อนล้มตา
 แต่เข้ามิดไม่ร้องไม่อ่อน และยิ้มเป็นแล้ว หลิงงอนตะแคงหน้าหลับสนิท เมื่อลมหน้า
 ศาลตีผมปรกปิดหน้า แม่เอ๋ย- อีแท่นลูกกูยืมรับเลือเร่ เกิดกรรมใดอีกเล่า ทั้งลูกทั้งเมีย
 เลือเร่จึงมาหลับกลางดินคอยหาผิว ประกาศก็ตกอยู่ระหว่างลูกระหว่างแม่" (หน้า ๑๕๒)

แผนแลบ

๑. การสรรคำใช้ ตัวอย่างเช่น

เมื่อ <u>ตะ</u> เพ็ดควายขึ้นจากปลัก	ตะเพ็ด	(หน้า ๑๖๐)	แทน	ไล่
ห่อ <u>เทียม</u> เล่าไปเถอะ <u>กรง</u> ๆ	กรง ๆ	(หน้า ๒๐๕)	"	ตรง ๆ
<u>เครือ</u> ว่าฉันทลงมา	เครือ	(หน้า ๒๐๕)	"	คือ
ก็คงจะเป็น <u>มือ</u> นั้นแหละ	มือ	(หน้า ๒๗๒)	"	เวลา, วัน

๒. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโวหาร

การสร้างภาพในจิต (Imagery) ใช้จินตนาการให้เห็นแจ่มชัด เช่น

"เสียงเจ้าไปรยนำสมเพช พุดสั้น ๆ แผลมลึกแทงใจ อยากรจะกอดไปรย
 จูบไปรย แล้วก็สวดสาบานให้มันฟังว่า เมืองมฤตยูที่แสนแลบนี้มันสุขเหลือ ตายไปแล้ว
 สวรรค์ลิบชาติก็หาปรารถนาเท่ากอดเจ้าไปรยมือเดียว" (หน้า ๑๖๗)

"ถึงไม่คิดจะยืมก็อดยืมไปไม่ได้ เพราะเจ้าหนุ่มลูกบ้านนา มันพูดชวนชวนยืมอยู่รำไป
แกล้งหลบยืมไปทางหนึ่ง มันจับได้ก็ถูกปล้ำจับเสียอ่อนใจ ยิ่งแถมถูกบังคับให้ตอบว่ารัก
มันหนา แล้วอ่อนออกมาแต่คำเหมือนจะเด็ดหัวใจไปไว้ในอกมัน" (หน้า ๑๗๐)

"รู้หรือกว่าเอ็งปิด ข้อยถึงข้าจะไม่ใช้พี่หลานออกมาก่อนเอ็ง แต่ข้าก็เลี้ยง
เอ็งมา มึงชนสาหัสเล่นไฟเผาฟางทั้งกองลุงจะหิ้มึงก็ยิ่งรับเอาเสียเอง กูหลังแตกมีแผล
นี่เพราะกูรักหลังมึง กูสงสารน้อง แต่ว่าน้องกูไม่รักกูเลย" (หน้า ๑๙๙)

"เจ้าไปรย นิ่งทอดใจปล่อยสติอยู่ หัวสะพานมองดูน้ำเห็นเงาตัวเองแล้ว
คิดสงสารตัว คำพ้อเทียมมาแล้วเมื่อเช้า แม้จริงอย่างว่า ลีนอายแผลงมันก็ไม่ผิด
ระหัดเดือน ๑๒ ที่วัดน้ำเก่าแล้วก็โพงน้ำใหม่เข้านา กังสันกินลมมันยังไม่หมุนเร็วเหมือน
ลีนอายแผลง" (หน้า ๒๐๙)

๓. ส่วนนวนโวหาร

ลักษณะโวหารคมคาย และทำให้เกิดภาพพจน์ เช่น

"ผู้ชายนะ เรือะ มันก็เหมือนสวิงลงปลานั่นแหละ ยิ่งดักได้ทีละหลาย ๆ ตัว
มันก็ยังชอบ ปากสวิงมันก็อ้ายใจผู้ชายนั่นแหละรับปลา 'ไม่รู้จักอืม'" (หน้า ๑๗๓)

"ไปรยกำลังซอกซำคิดจะไม่เชื่อผู้ชายทั้งหลายอีก เพราะลีนชายนั่นเหมือน
ไผ่ยอดอ่อนที่โดนลมรอบทิศ สิวชาติไผ่หรือจะหมดหนาม หรือริ้วหนามก็ยกไม่เลือกใคร"
(หน้า ๒๔๙)

"กบดานอ้ายเทียมเสียเหมือนจระเข้คาบคนมากด" (หน้า ๒๗๘)

๔. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับการสร้างประโยค

ก. ประโยคสั้น - เอกัตตประโยค เช่น

"เจ้าแผลงเอะใจ" (หน้า ๑๖๓)

"นั่งผู้หญิงน้ำตานอง" (หน้า ๑๙๒)

"เพลงสะต๋องเฮือกทั้งตัว" (หน้า ๒๑๐)

"เจ้าเพลงเตรียมตัวเสร็จแต่หัวมิด" (หน้า ๒๑๕)

ข. ประโยคยาว มักใช้เนกัตถะประโยคและสังกรประโยค เช่น

"ฉันก็ไม่ค่า เพราะรักพี่เพลง" (หน้า ๑๗๕)

"เจ้าโปรยก็เป็นผู้หญิงที่โคกเกร้า หัวใจเปลี่ยนหม่นหมองทุกชั่วร้อน"

(หน้า ๑๗๖)

"ปลาน้ำมันแล้วแต่ใจชอบ เมื่อนำใหม่โพงเข้านาอีตัว เมียมันก็ตัดน้ำมา
ให้ตัวผู้เสือกใหม่" (หน้า ๑๕๐)

"อีซ้อยนะถึงใครจะเห็นมันสวย แต่ว่าฉันอุ้มมันมาแต่เด็ก" (หน้า ๑๕๑)

"เจ้าซ้อยหน้าซัด เพราะเคยรู้เห็นมาว่าเสียงมันเป็นคนจริง"

(หน้า ๑๕๔)

"เจ้าเพลงร้อยปลาที่แทงได้มาเป็นพวง" (หน้า ๒๐๕)

ค. ประโยคโวหาร ตัวอย่างเช่น

"ธรรมชาติที่งามเอง เช่น ท้องฟ้าแลหัวไม้งามลึกซึ่งไม่เบื่อฉันใด
แม่โปรยซึ่งผุดขึ้นระหว่างธรรมชาติ และแฝงอยู่บนสิ่งเหนือของกึ่งน้ำแสงงาม กิ่งงาม
เอาเยี่ยงธรรมชาติ แม้จะปราศจากการตกแต่งความงามของแม่โปรยก็ยังลึกล้ำจับใจ
นายชาน" (หน้า ๒๒๐)

"เจ้าโปรย เจ้าซ้อย และพ่อเทียม รู้สึกปลื้มมีหน้ามีตาที่ได้อยู่กับวง
เพลงสากลและฝรั่ง และมองชายมาทางพวกแสนแสบด้วยกัน เป็นเชิงว่าเพลงเกี้ยวมันพื้น
สมัยถึงเพลงฉ่อย ก็เป็นโบราณบ้านนอกที่ไม่น่าจะมาร้องคู่กับเพลงสากลเสียกระมัง"

(หน้า ๒๒๒)

"โปรยนั้นเหมือนปีศาจเข้าสิงหัวใจได้อินอยู่แต่ว่าคล้ายคนพิมพ์ทำ ทำให้
ได้ยินที่ข้างหู ว่า "คนไม่รักสัตย์" จะต้องฉิบหายกลายเป็นผีหึ่ง" (หน้า ๒๔๓)

"อ้ายหลักเป็นควายเปลี่ยวอาละวาดเมื่ออ้ายแผลงคนเลี้ยงเตลิดมาแล้ว
 ไม่มีใครจะขมอ้ายหลักไว้อยู่ มันก็แตกดอกขวิดตะไม้เลือกแล้วก็เบ่งไปกระทั่งมาพบเจ้าแผลง
 นายเก่าที่คอยข่มมันมาแต่หนองจอก อ้ายหลักก็เลยมอบตัวเป็นพาหนะเพื่อนทุกข์เพื่อนยากอยู่กับ
 อ้ายแผลง อาศัยหลบเป็นควายจำวอยู่หลังศาลเปลี่ยว" (หน้า ๒๕๕)

หน้าไถ

ท่วงทำนองการเขียนของไม้ เมืองเดิม ในเรื่องนี้จะพิจารณาทางด้านภาษา
 ได้น้อย เพราะเป็นเรื่องสั้นมาก ถ้าจะแยกออกเป็นแบบแผนให้มีรายละเอียดเหมือน
 เรื่องอื่น ๆ ก็ทำได้ยาก จึงจับเอาเฉพาะหัวใจสำคัญมา กล่าวให้เห็นเท่านั้น

๑. การสรรคำใช้

๓. คำที่มีความหมายเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง เช่น

- "นกเอี้ยงในนาแม่ปึก แม่หาง ตากแสงตะวันอ่อน" (หน้า ๕๓๔)
- "นาบ้านโพธิ์หักอ้อมน้ำฝนมาตลอดวันกระทั่งค่ำ" (หน้า ๕๓๕)
- นางหมายสาวสะท้านยิ่งกว่าต้องฝนเมื่อเข้า เพราะขุมันกอดไว้
 รวบหัวรวบหางประหนึ่งเป็นหัวเท้า ๆ (หน้า ๕๔๗)

จากสำนวนเหล่านี้จะเห็นว่าให้ความหมายที่เหมาะสมกันไม่ขัดแย้ง ซึ่งทำ
 ให้ภาษากลมกลิ้งกันเป็นอย่างดี

๔. "หน้าไถ" ยังคงให้ภาษาพื้นบ้านเช่นเดิม เช่น อี นิ่ง ข้า แก เป็นต้น
 ปลดแอก เป็นต้น

๒. การใช้สำนวนโวหารกระจำงัด ทำให้มองเห็นภาพพจน์ชัดเจน เช่น

"สายบัวข้มแก้มแดงเรื่อ" (หน้า ๕๓๕)

"น้องอุ้มนางซ้อนขึ้นตักตัว จวบกอดนางหมายซึ่งยังสวยและยังสวยด้วยความ
 รักและสิ้นวิชาหัว" (หน้า ๕๔๒)

ทนายออกทนายบ่ง

๑. การสรรคำใช้ ตัวอย่างเช่น

คำที่มีหมาย เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง เพราะว่าทนายออกทนายบ่งเป็น
นวนิยายขนาดสั้นประเภทลูกทุ่ง ดังนั้น คำที่อยู่ในเรื่องนี้ จึงเหมาะสมสำหรับชาวชนบท
ใช้กัน เช่น ภู มิ่ง ข้า อ้าย

- อ้าย อึ้งหัว เรา ะ ก๊าก (หน้า ๕)
- เจ้า จะ ให้ อ้าย เล มัน รัก ข้า (หน้า ๕)
- เออ - กู รับ เอง (หน้า ๑๐๐)
- กู จะ ห้าม ปรัม อ้าย มิ่ง มิ ให้ คิด ร้าย แก มิ่ง อีก (หน้า ๑๐๐)

ลักษณะคำพูด มักมีลักษณะคำในลีลาเดียวกัน คือ ใช้คำ จับ แทน
เปรียบ พุดกรง ๆ (หน้า ๒๑๔) แทน พุดตรง ๆ, เกียน แทน เกเรียน ,
เกรียม แทน เตรียม

คำเหล่านี้มักใช้พูดในชนบท อาจกล่าวได้ว่าเป็นภาษาพื้นบ้าน ซึ่งไม่ เมือง...
เกิมนำมาใช้ได้ในบทประพันธ์

๒. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโวหาร

๑. การสร้างภาพในจิต โดยใช้จินตนาการต่อมมองเห็นภาพชัดเจนกระจ่าง
ส่วนใหญ่แล้วจะใช้บรรยายจาก ลักษณะของตัวละครให้เห็นจริง เช่น

"พ่อมิ่งเป็นคนร้าย เขี้ยม เกรียมยิ่งพ่อหลายส่วน" (หน้า ๑)

"เจ้าเองเป็นคนสนุกชอบตลกคะนอง แต่ยามโมโหมันคือและกุดันเหยียงกระหัง
เถื่อน ทั้งผีไม้ลายมือก็ขยันไม่มีตัวจับ เจ้าตั้งนั้นชื่อสัตย์ของมันมีประจำกับใจอยู่ ไม่ชอบ
รังควานใครให้เดือดร้อน และเป็นคนขี้สงสารผู้ทุกข์ มันจึงมีคนรักมากกว่าคนขิง"

(หน้า ๔)

"เจ้าองค์เพสิดเพลินไปด้วยอารมณ์คิดต่าง ๆ หันตาเห็นความสุขไร ๆ ข้างหน้า
เมื่อมันถึงเหมืองหามันจะได้เบียดสวย ผิวเหลืองดังข้าวสุกรวง ใครเห็นใครชม กลาง
คืนมันจะนั่งหุงขมจันทร์กะเจ้าแวง เมื่อตื่นเข้าไปเกวียนก็จะเอาเจ้าติดไปด้วยเป็นเพื่อน
ชมทางขมป่าขมไม้แก้งา แล้วลงเล่นน้ำกันตามลำห้วยให้ล่ำราญ" (หน้า ๘๒)

๒. การใช้คำสร้างภาพพจน์ได้เห็นจริง ทำให้ผู้อ่านเห็นลักษณะที่โลกแล่นไปตามตัวอักษร
เช่น

- นาแคกำลังไรคนค้ ถ้ากำลังสิ้นเสื่อ ทู้อ่อนของนาแคจะต้องถูกโคอื่น เอื้อง
อย่างเอริกอร้อย (หน้า ๑๓๕)
- ยี่มมันเป็นยี่มที่อ้ายทรัพย์เคยเห็นทุกทีเมื่อเข้าตัดฝูงโค ฟันรินาและยิง
จนแหลกจนปนไปทุกราย (หน้า ๔๑)

ในบางตอนคารมของไม้ เมืองเดิม ก็ใช้บทเปรียบเทียบดี เช่น

- เพราะถ้าแววรัอกอยู่กับอ้ายอง จะต้องเอาป่าเป็นบ้านถ้าเป็นเรือน
(หน้า ๑๐๒)

๓. การใช้ภาษาอารมณ์ ส่วนนภาษาที่ไม้ เมืองเดิม ใช้จะเห็นได้ว่ามีลักษณะดังนี้ คือ

ก. กล่าวเกินความจริง เป็นการกล่าวที่ต้องการเน้นความรู้สึกของคนผู้นั้น

เช่น

- เจ้าแวงหน้าซัดหน้าหมดเลือด (หน้า ๕๕)

- อ้ายองเลือดเดือดปุด ๆ (หน้า ๕๗) เป็นต้น

- สงสารเจ้าเพียงขาดใจ (หน้า ๑๓)

ข. กล่าวค่าน้อยแต่กันใจความกว้าง ถึงแม้ว่าจะมีคำเน้นในประโยคไม้ก็คำ

แต่ผู้อ่านก็สามารถมองเห็นภาพพจน์ทันที เช่น

- เจ้าแวงตกใจวิ่งปรี๊ดหลบเข้าโพรงไม้ไปเอง (หน้า ๕๕)

คำว่าปรี๊ด เน้นกิริยาทั้งหมดว่าเป็นการกระทำที่รวดเร็ว

- กำลังถูกอำมาตยาธิบดีใหญ่ (หน้า ๑๖)

๓. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับการสร้างประโยค

๓. ประโยคสั้น ส่วนใหญ่จะเป็นประโยคเอกัตถ์ประโยค เช่น

- อ้ายจงเป็นคนใจซื่อ (หน้า ๔๑)
- มันนั่งพักหลบแดดอยู่ริมทุ่ง (หน้า ๘๒)
- อ้ายจงลูบผมด้วยความสงสาร (หน้า ๘๙)

ฯลฯ

๔. ประโยคยืดอก เช่น

- เจ้าแวงนี่เพี้ยน มิ่งขวัญเจ้าล่องหนไปในที่ต่าง ๆ ระวังหลงด้วย รสมือต้องและกอดจูบ (หน้า ๑๓)

๕. ประโยคโวหาร เช่น

- อ้ายจงมันเป็นคนเหี้ยมหาญขันลื้อไปทั่วทิศที่เจ้าได้ยืนมากงจะสมจริง เหมือนคำกล่าวแน่ (หน้า ๑๒)

ฯลฯ

- แดกกำลังเหลืองจะตกจากขอบฟ้าโน้นให้ผีป่าตากผ้าอ้อม (หน้า ๑๒)

๔. ท่วงทำนองในการบรรยายและพรรณนาความให้ความกระจ่างแจ่มแจ้ง ชัดเจน เช่น

- พอสันแสงตะวันไหม้ที่แลเขียว ๆ เมื่อบ่ายตลอดทุ่งหญ้าและเนินนาโน้น กำลังมืดมัว เขาหลวงยืนตะเหมือมค้ำฟ้าหลับนั่งอยู่เหนือหิ้ง ธรรมชาติของบ้านนา ซึ่งโลดเต้นอยู่เมื่อก่อนวัน กำลังวังเหงาหลับไหล ส่วนจ้าวท่า จ้าวปากกำลังตื่น ความมืดกำลังตื่นพลิกตัวนั่ง แสงตะวันหายไปทุกที (หน้า ๑๔)

หรือ - อุปมา เช่น เจ้าแหวแดงตัวเสียสวย ทองหยองเต็มข้อแดง
ตัวเข้ากับเจ้าดวงแล้งงาม เหมือนดาวคู่ประจำบ้านนาแค (หน้า ๑๐๒)

- มันเกือบไม่เชื่อหูตาตัวเองว่า ผู้ที่มาถึงและยืนอยู่หน้ากองไพนั้นเป็น
ผู้หญิงท้มแพรว พละาะคลุมศรีษะยาวลงมาจนเกือบข้อเท้า กิริยาท่าทางก็เจ้าทุกข์เงื่องเหวง
(หน้า ๑๔๑)

สำนวนภาษาที่คมคาย

เสื่อถ้ำเดียวกัน (หน้า ๘)

ครั้งก็ติดศัพท์ลือมาว่า เจ้าธมมือเอกกับพ่อมิ่งลูกชายของพ่อขุนเอง ก็ชอบ เนื้อพึงใจ
เจ้าแหวอยู่มาก ๆ เจ้าพวกหนุ่มบ้านไร่บ้านนาจึงเป็นหน้าก๊าบ ปลอຍให้ เสื่อถ้ำ
เดียวกันซิงตีกันต่อไป (หน้า ๘)

"เพราะนั่งแหวลูกสาวคนเดียวกับที่แกต้องเลี้ยงมาด้วยยากลำบากแต่เล็ก จนสาว
ใหญ่อย่าง ๑๘ กำลังถูกอำนาจบาตรใหญ่ อำนาจเงินตราของพ่อขุนกำนันผู้ปกครองบ้าน
นาแคกำลังพรากเจ้าแหวพรากลูกไปจากพ่อ" (หน้า ๑๖)

"เออเนาะมิ่งเอ๋ย ใจจะปลิ้นใจ อ้ายสเนาะรีจะปลิ้นกุ่มแม่เว้ย" (หน้า ๑๔๗)

อุปมา "ตามห้องหับ เล่าปี่สนิทลั่นกฤษณะตายทุกห้อง เจียบ เหมือนจะ เป็นบ้านร้าง (หน้า ๑๘๖)

รื่องคำราม เหมือนหนึ่งจะรู้ว่ามันจะหยุด เอื้องหญ้าอ่อน" (หน้า ๑๘๔)

"ชาติ เสื่อยอมจะรัก ลายหางเหยื่อมัน เป็นธรรมดา" (หน้า ๒๑๓)

อุปไมย "ลูกสมุนมัวแต่ถอยหลังกรุต พวกมันล้มเป็น ใบไม้ร่วง" (หน้า ๒๑๖)

อุปมา "เสียงออกของเกียนฟังดู เหมือนคนสะอึกสะอื้น ร้องไห้" (หน้า ๒๑๙)

หมิ่นช้อง

๑. การสรรคำใช้ ตัวอย่างเช่น

ถึง <u>กรุข</u> นี้เขาจะได้กลับ	กรุขนี้	(หน้า ๒๔๖)	แทน	ตรุขนี้
เกิดไกลลหว่าง <u>วันประหัส</u>	ประหัส	(หน้า ๒๔๒)	"	พฤหัสบดี
เป็นใ <u>หฺมมิ่ง</u> เล่า	มิ่ง	(หน้า ๒๕๒)	"	บ้าง
<u>ในวันกรุข</u> นี้แหละจะว่าอย่างไร	วันกรุข	(หน้า ๓๑๘)	"	วันตรุข
เดือน <u>เพล</u>	เพล	(หน้า ๔๐๖)	"	เวลา
<u>อ๊ะพริง</u> นี้คอดูเอาซิ	พริงนี้	(หน้า ๔๑๖)	"	พริงนี้
แต่ <u>เกรียม</u> ไว้แหละดี	เกรียม	(หน้า ๔๓๔)	"	เตรียม

๒. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโวหาร เช่น

"น้ำใจที่เคยสะอาดดังทางฝนใสสดสมเป็นน้ำควรดื่มไม่เคยมีจะเกิดขื่น ก็มาคิดให้ขุ่นนุ่นอยู่เองเพราะตัว จะยื่นมือหวังไม้สอยเขาอื่น เพราะเห็นแก่ดอกไม้ใกล้ทาง แต่เมื่อมาคิดได้ว่า จะดอกไม้พันธุ์ใดก็ข้างเกิด เมื่อบานอยู่ติดต้นหรือจะโรยหายหอมไปบ้างก็ยังจำเรี่ยตาอยู่ จะทิ้งให้หนุ่มจ้าวขำมือบอนที่เด็ดดอกไม้มาแล้วตลอดทาง และจงใจจะเด็ดอีกด้วยอ่านสจฺจใครในใจหาคิดเห็นแก่อื่นมันก็ไม่บังควร" (หน้า ๒๕๘)

"เรื่องหายใจยาวเหมือนจะถอนพระหม่าเน้นให้ลื่นไป มีอกำดาบเมียงมาที่หน้า ที่หน้าต่างก็ผมจริง ถึงจะมีค้ำแสงดาวก็พลส่องให้เห็นแก้วจ่าคนกันเองได้ อีกแขนนั้น ประคองสาวเงินบริสุทฺธิที่สั้นเต็มดังลูกนกในมือ" (หน้า ๒๕๑)

"สหายหาสค่าน้ำเงินกีดพันเจ้าเอง ไข่แค้นไข่เคืองสิ่งใด แต่คำแม่นั้นและพ่อเล่าถึงจะต้องสละชายฉ่ำเลิศไปยั้งมันจะเป็นเชื้อเจ้าเหล่าขุนชาติชาติใดก็ตาม หลิงเจ้าก็เต็มใจสละมันเสียจากอก เพราะคิดเห็นแก่มัน แล้วพลอยพ่อแม่ได้รับทุกข์ทั้งครวเรื่อนั้น ผิดวิสัยบุตรอันถือกำเนิดมา" (หน้า ๔๐๔)

"เครื่องม้วนค้นหาเพราะควีนเพลิงกลบบ้านกระทั่งจางแล้ว ที่ซานฮอนนั้นก็แทบจะแผ่นปราดเดียวถึงสองมือรังโซ่กระซางเสียงกราวใหญ่ และก็กระซางข้าจนขาดเป็นท่อน ร่างสาวสลับไปเสียดก่อนก็ซ้อนขึ้นวางดัก (หน้า ๔๔๔)

๓. ส่วนนวนโวหาร

ลักษณะโวหารคมคาย และทำให้เกิดภาพพจน์ เช่น

"พี่ได้ห่อหมากแล้ว และเจ้าเงินยวงนี่แหละจะเป็นทิพย์ชูชีวิตพี่ ยิ่งเสียดกว่าหมากร้อย มาแต่เมืองสวรรค์" (หน้า ๓๓๔)

"แต่หมากแห้งมันกินทน" ขู่ฝีมือหิมันเริ่มฝปากดิกกล่าวอีกไม่แพ้ "อันหมากแห้งนั้นถึงว่าจะเคี้ยวจะเสกก็ชวนในหมันต์พี่แล้ว จะเก็บกินที่ทนทาน ก็ขอให้พี่ได้หมากแห้งเกิดเมื่อธูระเราได้มิ่งมีศรีสุขแล้ว พี่จะซื้อไว้สักสวนหนึ่ง ไว้ให้เจ้าเลือกเจียนเลือกตามไม่ต้องทำอะไรเลย" (หน้า ๓๖๗)

๔. ท่วงทำนองในการสร้างประโยค

ก. ประโยคสั้น เช่น

"ตบอีกเออะพ่อข้า" (หน้า ๒๙๖)

"เงินยวงรี - เออ เลือทมันเข้าคาพี่แล้ว" (หน้า ๒๙๗)

ข. ประโยคยาว เช่น

"เครื่องไค้สดี คิดถ่ายที่จะถูกจำใช้ตรวนทั้งมิตรและศัตรู" (หน้า ๒๙๔)

"มันผู้ถูกเขาจองจำก็หัวร่อรำ แต่มีใช้ขบขันหรือฝันหัวเราะให้เป็นกล้าได้อื่น แต่หัวเราะกะนั้นหากับสะอื้นพร้อม ๆ ที่สองมือเขย่าโซ่ตรวนที่พันหนาไว้" (หน้า ๒๙๖)

"นายบ้านสะตือทั้งสี่พยักหน้า แล้วหันโบกมือแก่ลูกชายและคนอื่น ๆ"

(หน้า ๓๑๔)

"พ่อแหวนจึงฝันใจพูดเป็นจริงจัง" ข้าลามาละลิไปก่อน และความนี้มะลิกี้พาราข้ามาแล้วก็อย่าเป็นไล่ศึกอีกแล้วจะเสียดการ พริงนี้เราคงได้พบกันอีก" (หน้า ๔๑๕)

"ไปรกรเลีย แต่ต้องไปกราบดินพ่อก่อน ไปกราบทหารและพ่อค้ายระชั้น
เสียทุก ๆ คน" (หน้า ๔๔๖)

"เงินยวงสะอื้นอยู่ในอ้อมแขน" เป็นข่าวยุทธาข้าแล้ว พี่เอ๋ย" เจ้ากระซิบเสียง
สั่น "นี่หรือทัพหมื่นช่องของข้า" (หน้า ๔๔๓)

ค. ประโยคโวหาร เช่น

"เขาเจ้าผู้ขึ้นแท่นหน้ามอสู่ห้องฟ้า ชมฟ้าว่าขาวผ่องตั้งเงินยวง
น้ำใจเขาก็แฉ่นวาระเตียวรำลึกไปถึงสาวเจ้าของชื่อ เงินยวง เจ้ารับข่าวแล้วแต่ เมื่อขึ้น
และปานฉะนี้ก็คงจะตื่นคอยทัพหมื่นช่อง ชายผ้าไหมที่ตอบหนังสือและห่อหมากมากำนี้
ก็เหมือนตั้ง เลขตั้งยันต์และมนต์ชนะ กำหนดวันมะรืนที่เจ้าหลายจะบังคับข่มเหงนั้น ก็เท่า
กับแรงชีวิตเจ้าหลายอยู่เอง แรงทัพหมื่นหัวโจกรให้ข้ามน้ำเสียแต่เพลารุ่งให้ทันใจ แล้วหนุ่ม
ที่ได้ฉายาค้วยคำชาวบ้านตลอดแคว้นสิงห์หรี เศษไชยชาญว่าขุนเคเรือหมื่นช่องก็เสียลงฝั่งน้ำ
(หน้า ๔๒๒)

"ตกลง "นายกองเห็นงาม" "ข้าเป็นโจรประพุดตีข้อมาก็นานหลาย แต่ก็เพราะ
ยากเพราะเข็ดมือนี้จะได้ เป็นลูกผู้ชายไม่ขลาด จะเข้าอยู่บ้านหากินบริสุทธ์ ได้เป็นการ
ล้างผิด ล้างขาว สมกะข้าเกิดมาอาศัยแผ่นดินที่ประเสริฐแล้วที่ได้เกิดไม่เสียชาติ"
(หน้า ๔๓๑)

"แล้วเสียงทหารให้ข้างล่าง ทหารบนเรือนก็สับสนขวัญใจตั้งบ้านตัว พวก
ทาสทั้งหลายที่เป็นไทต่างก็ให้ร้องบ้างเดินสรวลเสกอดคอกัน โจษขานกันถึงวันมะรืนที่จะ
เตรียมสละแรงออกทำงาน สมองคุณหมื่นช่องซึ่งจะแต่งเมีย" (หน้า ๔๕๔)

อายุนทอง

๑. การสรรคำใช้ ตัวอย่างเช่น

ทำ <u>เหนียม</u> ผู้ชาย	เหนียม	(หน้า ๒๖๑)	แทน	อาย
เออ! <u>อีเป็ลีย</u>	อีเป็ลีย	(หน้า ๒๖๔)	"	แผ้ว
มะรึนก็ <u>กรูษ</u> แล้ว	กรูษ	(หน้า ๒๗๐)	"	ตรุษ
<u>กุมทัฬห</u>	กุม	(หน้า ๒๗๗)	"	จับ
<u>เพลา</u> เย็น	เพลา	(หน้า ๒๘๕)	"	เวลา
<u>อีควายนา</u> มิ่งเดิน	อีควายนาเล็ง	(หน้า ๒๘๗)	"	แผ้ว
ยี่ถง <u>ยี่</u> เกมพร้อม	ยี่เก	(หน้า ๒๙๐)	"	ลิเก
ข้าบออก <u>กรง</u> ๆ ว่า	กรง ๆ	(หน้า ๒๙๔)	"	ตรง ๆ

๒. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับโรหาร

การสร้างภาพในจิต ใช้จินตนาการให้แจ่มชัด เช่น

"ใคร ๆ ก็รู้หมดว่าเจ้าคนโสดชื่อเจ้าขุนทอง มันวางตัวสมผู้ใหญ่นัก ลูกสาว
ชาวแล้ไกร เมื่อพ่อแม่รู้ว่าอยู่คุยกับเจ้าขุนทอง ก็มักจะวางใจได้ว่าไม่มีช้อราติ แต่
ผู้ชายด้วยกันนะแหละ ครั้นไปหังสำเภาล่ม กระฉ่อนจนหัวตุ้ม" (หน้า ๒๕๕)

"แต่เข้านี้ฮ้อฮ้อแผ้วมันถอดรูป ทั้งหนุ่มสาวพากันงงงัน เมื่อเห็นอายแผ้วควาย
เป็ลียหุงนาเล็ง มันถอดรูปมาเป็นหญิงงามราวนางสวรรค์เจื่อนฟ้า มาเหยียบแดน
สำเภาล่ม เนื้อปลั่งตั้งขมันขัด แต่ผมยวายังหวีเลยตกไปอย่างผู้ชาย ห่อแพรสีฟ้าอัน
เป็นมงคลตรงกับตรุษ ถึงจะเป็นลูกสาวผู้มั่งคั่งสินทรัพย์ แต่เจ้าแผ้วก็เพ็งได้แต่งทองวันนี้
เพราะความจำใจถูกบังคับจากพ่อ ก็ริยามารยาตต้องระมัดระวัง อุ้มขันเงินตามพ่อและ
น้ามานั่งเข้าแถวใส่บาตร" (หน้า ๒๗๔)

"พอเห็นถนัด ต่างก็พากันหนีหมดทุกคน ตาเขี้ยวถึงเป็นลมทรุดนั่ง อายุนทอง
สิ้นใจอยู่บนหลังอายเมฆ แขนซ้ายยังกอดศพแผ้วที่ตายไปพร้อม ๆ กัน และสาบานว่าจะไป
ร่วมฝังร่วมเมียบนสวรรค์" (หน้า ๓๗๒)

"ดาวร่วงจากฟ้าด้วยความอาลัยเหมือนขุนทอง เมื่อจากแล้วอาลัยสำเภาล่ม
อีกครู่เดียวระดังที่ร่ำรับวันสงกรานต์ก็ทิ้งระยะห่าง ๆ ห่าง ๆ แล้วทอดท้ายขาดเสียง
คร่ำครวญไปว่าพี่ขุนทองจะมาปล้น ป่านะนี่ไม่เห็นมา" (หน้า ๓๖๑)

๓. ส่วนนวนโวหาร

ลักษณะโวหารที่คมคาย และโวหารที่ทำให้เกิดภาพพจน์

"ผู้ใหญ่อ่างเจ้าขุนทอง ก็ใช้จะพันหนุ่มไปเมื่อไร ยังโสดยังหนุ่มความรู้สึกก็
ยอมผันแปรไกล้อยไกลน้ำตาล" (หน้า ๒๒๖)

"แผ้วค้อย เลื่อนตัวลงนั่งราบกลางดิน เจ้าขุนทองก็ตั้งมด แผ่นทะเลสิ่งทะเลสั่งยืนข่น
อุบอ๊บ" (หน้า ๒๖๗)

"คนเคร่งกิริยา เหมือนบวชเรียนมาแก้วัด" (หน้า ๒๖๘)

"เมื่อมองตาก็เจอตามันแป๊บดังกระจกเงาฉายต้องหัวใจ" (หน้า ๒๘๐)

"เวลาปลอด เช่นนี้ก็หายาก ขึ้นมัวซักข้าหากท่านผู้ใหญ่หรือคนคั่นกันทั้งบ้าน
หน้าอ่อนที่กำลังจะเอื้องอย่างแสนอร่อย ก็จะถูกจ้างจากปาก" (หน้า ๓๔๓)

๔. การใช้ภาษาถ่ายทอดอารมณ์ เช่น

"ตั้งแต่จำความได้จนย่างมาเป็นสาว เนื้อที่ซ่อนอยู่ในเนื้อนั้น เต็มระริก"
(หน้า ๓๐๐)

"หัวใจแผ้ว ซ่อนอยู่ในอกหนาของเจ้าขุนมัว เต็มอย่างศรีกโครม มีนระสำ
ระสายกระทบหูเจ้าแผ้ว" (หน้า ๓๐๐)

"นกกลางคืนบินผ่านแล้วร้องแสกข้ามหัวมันไป ขุนทองสะดุ้งสุดตัวหนาว เข้าหัวใจ
ขนลุกเกรียว" (หน้า ๓๔๑)

๕. ท่วงทำนองที่เกี่ยวกับการสร้างประโยค

ก. ประโยคสั้น เช่น

ไม้เม เมืองเต็ม ไข่ประโยค เอ็กตลประโยค เช่น

"สุนัขท้ายคอกเห่าเกรี้ยว" (หน้า ๓๐๒)

"ฉันจะก้มหน้ารับทุกชัคคอปี่" (หน้า ๓๑๘)

"อ้ายเมขยันท่าตาเศร้า" (หน้า ๓๗๓)

"มันหันขวับมาจ้องหน้า" (หน้า ๒๖๔)

ฯลฯ

ข. ประโยคยาว เช่น

ไม้ เมืองเต็ม มักใช้เอกตลประโยค และสังกรประโยค เช่น

"เอาคร้าม เกรงกันตลอดย่านแต่แผ้วล้อมันเล่นได้เหมือนเพื่อน" (หน้า ๒๖๔)

"ขุนทองก้มคว่ำแขนจะร้องแต่เจ้าแผ้วโหนตัวร้องเจ้าขุน จมทับไปอีกกว่าจะ
ถูกไต่ก้นหน้าเนื้อแนบกัน" (หน้า ๒๖๗)

"อีแผ้วก็ไม่ผิดผู้หญิงอื่น ที่มีไอตัวอุ่น เนื้อก็หอมด้วยแบ่งรำน้ำอบปรุง
แล้วเจ้าคนโสดสำเภากล่อมก็อายหัวใจคิดของตนเอง" (หน้า ๒๖๗)

"แผ้วก็เยียงเดียวกับหญิงอื่น ซึ่งออกจะพูดความสำคัญ ซึ่งเจ้ารู้เพราะ
สงสารเจ้าขุนทองไม่ได้" (หน้า ๒๘๒)

"แผ้วหั่นไหวหมดทั้งร่าง อยากร้องอยากจะทำ แต่หัวใจรัญจวน"
(หน้า ๒๘๘)

ฯลฯ

ค. ประโยคโวหาร เช่น

"น้ำเสียงน้ำคำของเจ้าหนุ่มโสดสำเภากล่อม สิ้นหัวใจแผ้วอยู่ระริก
ชาหมดเรี่ยวแรงแทบจะยืนทรงไม่ไหวอีก นิสัยขามมีใจธรรมชาติแท้ กำเนิดของเจ้า
ละลายหาย เพราะคำของมันหมกหัวใจของลูกผู้หญิงมาครอบงำแล้วก็นึก เห็นติดตาอยู่ราง ๆ"

ว่า เมื่อเป็นวานขึ้นเจ้าล้มทับมัน แกล้งเชกอดคอ และยั่วเข้าอายขุนทอง ที่เหมือนกระปือเชื่องในย่านสำเภาลุ่ม" (หน้า ๒๘๒)

"เจ้าแค้นงกายเปื้อยตัวงามของทุ่งสำเภาลุ่ม ยังนั่งจับเจ้าไม่หลบนอน แม้ว่าหลังไก่อและสองขาจะเป็นแผลแตกยับไป ด้วยรอยไม้เขียนระบมไปทั่วตัว ฮีเด็ก เมื่อวานขึ้นก็ทนนั่งทนตากอยสว่าง คอยแสงอุทัยของวันรุ่งที่จะเป็นวันสงกรานต์ แต่มิใช่ เจ้าแค้นจะตื่นใจ เถืองานสงกรานต์ เหมือนเพื่อนบ้านทั้งหลายอื่น ที่แท้ก็คอยกำหนดนัดของอายขุนทอง" (หน้า ๓๒๑)

"พ่อว่าดั่งนั่งกัวยเห็นภัย คาบคมหนับยังอยู่ที่ต้นแขน แม้บิดพริ้วหรือเพียง เหลียว อ้ายกมดาบนั้นก็ทำท่าจะตีมีลิกลงจนขาด" (หน้า ๓๔๕)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ

ประวัติและผลงาน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติและผลงาน

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าก่อนที่จะศึกษางานวรรณกรรมของผู้ใด ควรรู้ประวัติชีวิตของนักเขียนหรือนักประพันธ์ผู้นั้นโดยละเอียดที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะประวัติชีวิต สภาพแวดล้อมและภูมิหลังของผู้เขียนมักจะมีอิทธิพลต่องานวรรณกรรมของเขาอยู่เป็นอันมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้พยายามเสาะหาเอกสารและบทความที่เกี่ยวข้องกับไม้ เมืองเดิม ตลอดจนสัมภาษณ์บุคคลที่เคยรู้จักเขาสามคนคือ คุณลมุล อติพยัคฆ์ คุณขอบ มณีน้อย และคุณหนู ปิ่นยง รวมทั้งผู้ถือลิขสิทธิ์งานเขียนของเขาคือ คุณประวิทย์ สัมนาวงศ์ แล้วนำมาเรียบเรียงไว้

กำเนิด

ไม้ เมืองเดิม เป็นนามปากกาของนายกำน ึ่งบุญ ณ อยุธยา เป็นบุตรคนที่ ๓ ของ ม.ล.ปสี กับ ม.ล.หญิงแสง ึ่งบุญ ณ อยุธยา เกิดที่ตำบลวัดมเหยงคณ์พาราม ถนนวัดศิริ-อมาตย์ ราวปีวอก พ.ศ.๒๔๔๗ เขาสิ้นชีวิตราว พ.ศ.๒๔๘๔ รวมอายุประมาณ ๓๗ ปี

ปฐมวัย

ไม้ เมืองเดิม ในวัยเด็กเป็นคนไม่เอาใจใส่การเรียนเท่าใดนัก เหม เวชกร เพื่อนสนิทของไม้ เมืองเดิม เขียนไว้ในหนังสืออนุสรณ์ศิลปิน และยศ วัชรเสถียร นำมาตีพิมพ์ไว้ดังนี้

กำน ึ่งบุญ ณ อยุธยา ถ้าจะดูแววเมื่อเด็กก็จะพบว่าไม่เอาถ่าน มีท่าทีเกเร การศึกษาเหลวแหลก หนีโรงเรียนอย่างขนาดหนัก จนบางครั้งราวไม่กล้าเจอหน้าครู^๑

^๑ยศ วัชรเสถียร, เรื่องเดิม, หน้า ๑๒๔.

จากการสัมภาษณ์วิทยากรทั้งสามคน ต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันคือไม้ เมืองเดิม มักเล่าให้ใคร ๆ ฟังเสมอว่าเมื่อตอนเป็นเด็กตัวเขาเองค่อนข้างเกเร ไม่เอาใจใส่การเรียนในโรงเรียนเท่าใดนัก โรงเรียนของเขาคือ ถนน ตรอก ซอย เพื่อนฝูง และหนังสืออ่านเล่นต่างหาก

การศึกษา

ไม้ เมืองเดิม เข้ารับการศึกษาขั้นต้นในโรงเรียนใดไม่ปรากฏ แต่ชั้นสุดท้ายเขาเรียนโรงเรียนมัธยมวัดราชพิพิธ จังหวัดพระนคร เมื่อจบการศึกษาก็เข้ารับราชการในกรมบัญชาการทหารมหาดเล็ก สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕

ต่อจากนั้นไม่นานเขาออกจากราชการมาประกอบอาชีพส่วนตัว ตระเวนไปตามหัวเมืองต่าง ๆ ราว พ.ศ. ๒๔๖๙ จึงเริ่มอาชีพนักเขียนอย่างจริงจังโดยใช้นามปากกาว่า ไม้ เมืองเดิม

ในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษาของไม้ เมืองเดิม นี้ปรากฏว่าแม้ไม้ เมืองเดิมจะไม่ได้เล่าเรียนในโรงเรียนมากนัก แต่เขาศึกษาด้วยตนเองจากการอ่านหนังสือ เพื่อนฝูงของไม้ เมืองเดิม รวมทั้งผู้เคยรู้จักชีวิตของเขายอมรับว่าไม้ เมืองเดิม เป็นนักอ่านตัวฉกาจคนหนึ่ง เกี่ยวกับเรื่องนี้ เหม เวชกร เขียนไว้ว่า

ต่อมา สมัยรุ่นหนุ่ม แววมืด (เกเร) ก็เปลี่ยนไป คือเปลี่ยนเป็นรักความรู้ จับหนังสืออ่านอย่างขนาดหนักอีกเช่นกัน จนเพื่อนฝูงยอมกลัว ทั้งประวัติศาสตร์ โคลงกลอน พระราชนิพนธ์ทุกเล่ม ทางแพทย์ ทางศาสนา ฯลฯ เกือบจะว่าเป็นหนังสือเจ้าตัวเป็นสมัครอ่านได้ทั้งนั้นและอ่านอย่างจริงจัง แม่นยำมั่นคง ทั้งภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศสสก็ใช้ได้ดี หนังสือที่มนุษย์อื่นวางทิ้งด้วยเบื่อหน่าย ชินชา ท่านผู้นี้ก็อ่านได้ พบข้อความใดแปร่งปร่าหมักจะฟุดโน้ตไว้ ในตอนนี้มีแววมืดไปทางปราชญ์ แต่เป็นปราชญ์ในเชิงค้นคิดแล้วไม่ทำอะไร จึงมีแววมืดไปว่าวิชาท่วมหัวเอาตัวไม่รอด มิโยเพื่อนฝูงจะช่วยกันเซ็น เจ้าตัวก็ไม่ยอมทำอะไรนอกจากอ่านหนังสือ แม้จะยากจนข้นแค้นอย่างน่ากลัวก็ยังแข็งใจอยู่ได้^๑

^๑ เรื่องเดียวกัน ,

ผู้มีความรู้และเก่งกาจทางหนังสือในเมืองไทยเป็นนักเขียน นักประพันธ์ จนปรากฏนามไปทั่วทิศที่ไม่ได้เรียนเป็นล่ำเป็นสันในโรงเรียนนั้นมีหลายคน เช่น หลวงวิจิตรวาทการ พระยาอนุমানราชธน เป็นต้น แต่ท่านผู้รู้เหล่านี้ได้ศึกษาเล่าเรียนจากการอ่านและการค้นคว้าด้วยตนเองทั้งสิ้น ไม้ เมืองเดิม ก็คงจะเข้าอยู่ในข่ายนี้ด้วย เพราะเมื่อ สุจิตต์ วงษ์เทศ ได้ศึกษางานเขียนด้านประวัติศาสตร์ของไม้ เมืองเดิม เขาเขียนไว้ว่า

เฉพาะเรื่อง "ทหารเอกพระบิลหุร" ยังไม่นับเรื่องขุนศึก ไม้ เมืองเดิม จะต้องอ่านหนังสือหลักอย่างน้อยที่สุดไม่ต่ำกว่า ๕ เล่ม อย่างแม่นยำซ้ำๆ ซ้ำๆ คือ

๑. พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา
๒. ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖๓ เรื่อง กรุงเก่า
๓. พระนิพนธ์เจ้าฟ้ากุ้ง
๔. ประชุมบทลำนํ้าเท่กล่อมพระบรรทม
๕. ตำรับพิชัยสงคราม

ทั้ง ๕ เล่มที่กล่าวมานี้เป็นหนังสือหลักที่ไม้ เมืองเดิม คัดคัดตอนบางแห่งมาสอดแทรกไว้ และแม้บางอย่างจะไม่สอดแทรกไว้ แต่ก็ได้ข้อมูลจากหนังสือเล่มนั้น ๆ และการที่ใครคนใดคนหนึ่งจะอ่านหนังสือหลักอย่าง ๕ เล่มนี้ได้อย่างเข้าใจต้องแท้ ย่อมหมายความว่า จะต้องขำนาญการอ่านหนังสือเก่าประเภทประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวรรณคดีมาแล้วอย่างชำนาญชำนาญ

และบรรดาข้อมูลทางด้านขนบธรรมเนียมราชประเพณี ตลอดจนกฎหมายตราสามดวงและเมืองเดิม ศึกษาอย่างพร้อมมูลซึ่งจะต้องแสวงหาข้อมูล การประชุมกฎหมายตราสามดวงและหนังสือเก่าจำนวนหลายสิบเล่มทีเดียว

ด้วยหลักฐานดังกล่าวข้างต้น จึงน่าจะพูดได้ว่าไม้ เมืองเดิม เป็นผู้มีการศึกษาอย่างดีจากการอ่าน

อาชีพการประพันธ์

ไม้ เมืองเดิม เริ่มเข้าสู่อาชีพการประพันธ์เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๖๔ โดยใช้นามปากกาว่า "ไม้ เมืองเดิม"

สุจิตต์ วงษ์เทศ, "จากพระราชพงศาวดารมาเป็นทหารเอกพระบิลหุร" ใน ทหารเอกพระบิลหุร (กรุงเทพฯ . สำนักพิมพ์เสริมวิทย์บรรณาการ, ๒๕๒๑), หน้า (๒๗-๒๘).

เกี่ยวกับนามปากกาที่มีผู้เขียนไว้ต่าง ๆ กันคือ

เมื่อ ก้าน ฟิ่งบุญ ณ ออยุธยา เขียนเรื่อง "แผลเก่า" ขึ้นจบแล้วจะใช้ชื่อจริงลงไปก็วิตก เพราะเรื่องของเขามีสำนวนแหวกแนว เลี่ยงต่อความนิยมของนักอ่านและนามสกุล "ฟิ่งบุญ ณ ออยุธยา" เป็นสกุลที่มีศักดิ์สูงส่ง เป็นสกุลของเชื้อพระวงศ์และสมาชิกชั้นผู้ใหญ่สองท่านมีบรรดาศักดิ์ถึงชั้น "เจ้าพระยา" และ "พระยา" มีคุณหาสน์โอรารที่สุดในเมืองไทย ถูกขนานนามว่า "บ้านนรสิงห์" และ "บ้านบรรทมลินธุ์" ผู้คนรู้ถึงบุญญาบารมีทั่วแผ่นดินไทย แล้วเขาซึ่งสืบสายสกุลนี้ แต่ชะตากรรมทำให้เขาต้องยึดห้องแถวโกโรโกโส ค่าเช่าเดือนละ ๖ บาท ห้องกว้างไม่พอแมวตื่นตายเป็นนิวาสถาน ใครรู้เข้าก็อ้อมยังความเศร้าหมองให้แก่สกุลนั้น เขามีความรู้สึกไม่เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะให้ใคร ๆ รู้กันทั่ว ๆ ไปว่าเขาเป็นเชื้อสายของสกุลนี้ เขาจึงต้องคิด "นามปากกา" ขึ้นใช้ และเมื่อจะใช้นามปากกาก็คิดอีกว่าต้องให้มีเค้าชื่อจริงและนามสกุลจริง

คิดไปคิดมาก็ตกลงเขียนแบบพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ที่เมื่อพระองค์ทรงพระราชนิพนธ์บทละคร ตัวที่ทรงมีพระราชประสงค์ให้เจ้าพระยารามราฆพ ซึ่งมีนามตัวว่า ม.ล. เพื่อ ฟิ่งบุญ ณ ออยุธยา เป็นผู้แสดง ก็ทรงตั้งชื่อตัวละครในเรื่องว่า "นายเกื้อ บุญยาศัย" ส่วนตัวที่ทรงพระราชประสงค์ให้ พระยานเรนทราชาแสดง ซึ่งมีชื่อตัวว่า ม.ล. อูรา คเนจร ก็ทรงตั้งชื่อว่า "นายทรวง เเดินหน"

เมื่อตกลงใจเขียนแบบพระบาทสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าแล้ว เขาก็ตั้งชื่อนามปากกาว่า "ไม้" เพราะตามธรรมเนียมคาลังมีก้านมีกิ่งก็คือต้นไม้ นามสกุลก็ตัดเอาแต่คำว่า "อยุธยา" ซึ่งเป็นพระนครหลวงเก่า แต่เปลี่ยนเสียเป็น "เมืองเดิม" และต่อมา กิ่ง ฟิ่งบุญ ณ ออยุธยา น้องชายก็ใช้นามปากกาว่า "สมุทน์ บุญเกื้อ" ...^๑

เหตุที่ไม้ เมืองเดิม ยึดเอาการประพันธ์เป็นอาชีพนั้น เพราะเหม เวชกร เพื่อนสนิทคนนำ เนื่องจากบ้านของไม้ เมืองเดิม ที่ถนนคำรงค์ซอยใกล้สี่แยกแมนัสรี ซึ่งขณะนั้นเป็นที่ตั้งของสำนักพิมพ์เพลินจิตต์ของนายเวช กระตุกฤษ ไม้ เมืองเดิม มักไปสนทนาและร่วมวงสุรากับเหม เวชกร เป็นประจำ ชะรอยเหมจะเห็นว่าเพื่อนสนิทมีความรู้ทางหนังสือ แต่ไม่ประกอบอาชีพเป็นหลักฐานจึงพยายามยุให้เขียนนวนิยายบ้าง กอรปกับระยะหลัง เหม เวชกร เกิดขัดแย้งกับนายทุนเจ้าของสำนักพิมพ์เพลินจิตต์ จึงพยายามจะก่อตั้งสำนักพิมพ์เอง โดยขอแรงจากเพื่อนนักเขียนช่วยกันเขียนเรื่องลง

^๑ยศ วัชรเสถียร, เรื่องเดิม, หน้า ๑๔๔-๑๔๖.

ดังนั้น การเขียนหนังสือในระยะแรกของไม้ เมืองเดิม จึงมิใช่เขาอยากเป็นนักเขียน หากแต่ต้องการช่วยให้สำนักพิมพ์ของเพื่อนมีเรื่องลงพิมพ์ ดังที่ยศ วัชรเสถียร เขียนไว้ว่า

ความอยากเป็นนักประพันธ์บ้าง หาได้เกิดขึ้นในจิตใจของเขาไม้ แม้เมื่อเขาเขียน เรื่อง "แผลเก่า" และต่อมา "แสนแสบ" ให้ เขม เวชกร ก็มิใช่เพราะความอยากเป็นนักประพันธ์ หากเขียนขึ้นด้วยความประสงค์ให้สำนักพิมพ์ของเพื่อน เกลอสี่ตั้งขึ้นอย่างอนาถาได้มีเรื่องพิมพ์ใน ยามที่เรื่องขาดมือ . . .^๑

ต่อมาปรากฏว่าสำนักพิมพ์ของเขม เวชกร ไปไม่รอด ขาดทุนและมีหนี้ค้ำชำระมากมาย เจ้าของหยุดกิจการ แต่เวลานั้นนามปากกา ไม้ เมืองเดิม เป็นที่นิยมแพร่หลายแล้ว สำนักพิมพ์เพลินจิตต์จึงติดต่อขอให้ไม้ เมืองเดิม เขียนประจำโดยจ่ายค่าเรื่องเป็นเงินเดือน ๆ ละ ๓๐ บาท เป็นอัตราสูงสุดสมัยนั้น

เมื่ออยู่ประจำสำนักพิมพ์เพลินจิตต์ ไม้ เมืองเดิม เขียนเรื่องยาวประมาณ ๑๐ ยก อย่างน้อยเดือนละเรื่อง

ไม้ เมืองเดิม จึงยึดเอาการประพันธ์นวนิยายเป็นอาชีพต่อมานับสิบปี โดยทำงานที่บ้านและส่งให้สำนักพิมพ์ ตกเย็นจึงจะไปร่วมสนุกเฮฮากับเพื่อนฝูงในวงสุรา

ชีวิตส่วนตัว

ไม้ เมืองเดิม มีภรรยาชื่อ เต็ม พึ่งบุญ ณ อยุธยา และมีบุตรคนหนึ่ง (ไม่ปรากฏชื่อเสีย)

จากการสัมภาษณ์ คุณฉมุล อติพยัคฆ์ กล่าวว่า "ไม้ เมืองเดิม เป็นคนรักลูกและรักภรรยามาก ไม่ปรากฏว่ามีภรรยาหลายคนหรืออาจมีผมไม่ทราบ"^๒

^๑ เรื่องเดียวกัน,

^๒ สัมภาษณ์ ฉมุล อติพยัคฆ์, ๗ ตุลาคม ๒๕๒๒

เท่าที่ปรากฏ ไม้ เมืองเดิม เป็นคนรักครอบครัว มีชีวิตค่อนข้างยากจน ต้องเช่าห้องแถวเดือนละ ๖ บาท ริมถนนดำรงรักษ์ การที่เขาเป็นามสกุลฟุ้งบุญ ฌ อยุธยา ซึ่งเป็นสกุลเดียวกับเจ้าพระยารามราฆพ (ม.ล.เฟื้อ ฟุ้งบุญ ฌ อยุธยา) และพระยาอนิรุทธเทวา (ม.ล.ฟื้น ฟุ้งบุญ ฌ อยุธยา) ซึ่งท่านทั้งสองมีคฤหาสน์โอฬารที่สุด คือบ้าน "นรสิงห์" และบ้าน "บรรทมลินธุ์" (ทำเนียบรัฐบาลและบ้านพิษณุโลกสมัยปัจจุบัน) มีใจว่าฐานะความเป็นอยู่ของเขาจะดี เสมอสมาชิกของสกุล เป็นเครื่องแสดงว่ากำเริบอาจเป็นอย่างไรก็ได้ แต่การดำรงชีวิตนั้นเป็นความสามารถส่วนบุคคล

ชอบ มณีน้อย ให้สัมภาษณ์ว่า

ไม้ เมืองเดิม นิสัยดี เป็นคนน่าเชื่อถือ น่ารัก ในหมู่เพื่อนไม่เคยได้ยินใครตำหนิติเตียนคุณกานเลย มีแต่สรรเสริญ กานเป็นมิตรกับทุกคน บางคนกินเหล้าเมายาอาจทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น แต่คุณกานกินเหล้าด้วยความสนุกสนานและรักเพื่อน^๑

ในวงการนักเขียนด้วยกัน ไม้ เมืองเดิม คบหาสนิทสนมอยู่หลายคน ลมุล อติพยัคฆ์ เล่าว่า

ไม้ เมืองเดิม มีเพื่อนสนิทอยู่หลายคน เช่น เหม เวชกร ยศ วัชรเสถียร พโยม บุญยศาศาสตร์ (ผู้ใช้นามปากกา "พาลี") อ.อรรถจินดา จ่าง ธีรรักษ์ บรรพต สิงหนันท์ (ใช้นามปากกา "ยโสธร") เป็นทั้งเพื่อนในวงงานและวงสุรา นอกจากนี้ก็มี กิ่ง ฟุ้งบุญ ฌ อยุธยา น้องชายของไม้ เมืองเดิม (นามปากกา "สมุทมนุญเกื้อ") ไม้ เมืองเดิม มีลูกศิษย์ทางการประพันธ์คือ แกม มหรรณพ^๒

ชีวิตของไม้ เมืองเดิม เป็นตัวอย่างของคนที่ยากจนค้นค้นแต่มานะสร้างงานด้วยความเข้มแข็งอดทน ยืนหยัดเป็นนักประพันธ์อาชีพทั้ง ๆ ที่อาชีพการประพันธ์สมัยนั้นไม่สามารถเลี้ยงชีวิตให้สุขสบายได้ ถึงกับมีผู้กล่าวว่า เป็น "นักประพันธ์ไส้แห้ง" คือ หิว อดอยาก ยากจน และไม้ เมืองเดิม ก็เป็นดังนั้น

^๑สัมภาษณ์ ชอบ มณีน้อย, ๑๑ ธันวาคม ๒๕๒๒.

^๒สัมภาษณ์ ลมุล อติพยัคฆ์, ๗ ตุลาคม ๒๕๒๒.

ไม้ เมืองเดิม ตีตราอย่างหนักจนเป็นโรคลำไส้และแผลในกระเพาะอาหาร ต้อง
 ทรมาณเพราะโรคนี้ เนื่องจากกระยะที่เขาป่วยประเทศไทยอยู่ในภาวะสงครามโลกครั้งที่สอง
 หยุดหายาก ชีวิตของไม้ เมืองเดิม จึงค่อนข้างลำบาก

มีหลักฐานว่าไม้ เมืองเดิม ชอบตีตรามากและต้องทรมาณเพราะตีตราจนวาระ
 สิ้นท้าย

เหม เวชกร เขียนไว้ในหนังสือ "ศิลปิน" และ ยศ วัชรเสถียร คัดลอกมาตีพิมพ์
 ไว้เกี่ยวกับเรื่องการตีตราของไม้ เมืองเดิม ดังนี้

ไม้ เมืองเดิม ชอบตราอย่างหนักจนเกิดโรคอย่างร้ายแรง ล้มเจ็บเป็นอัมพาต มือไม้สั้น
 แต่กำลังใจมิได้หมดไป คงเขียนเรื่องออกสู่ตลาดเสมอโดยผู้อ่านไม่รู้เลยว่า หลังจากของ
 เจ้าตัวเป็นอย่างไร เจ็บคราวแรกเจ้าตัวพอเขียนเองได้ อาศัยใช้ผ้าพันนิ้วทุกๆนิ้ว เขียน
 เรื่องอย่างอดทน ร่างกายจะอย่างไรก็ตาม กำลังใจยังคงที่ แกร่งกล้าคงเดิม จนมาตอน
 หลังโรคได้หนักถึงกับผ่ายผอม มีแต่หนังหุ้มกระดูก จะนั่งเขียนเองไม่ไหว จึงมีเพื่อนฝูง
 บางคนที่รักใคร่มาสมัครเขียนให้ โดยเจ้าตัวเป็นผู้นอนบอกด้วยปาก แต่บางครั้งผู้เขียนแทน
 มาไม่ได้ด้วยตีตรา ภรรยาเจ้าตัวก็เป็นผู้เขียน

ทั้ง ๆ ที่นอนแบบอย่างนั้น เจ้าตัวต้องตีตราเป็นยาหลอเสี้ยงโรค ด้วยว่าโลหิตในกาย
 จะหยุดสูบฉีดอยู่แล้ว หากใช้ตราพอเป็นกำลังใจสูบฉีดเสี้ยงประสาท เจ้าตัวจึงสามารถดำเนินงาน
 ได้เรื่อย ๆ มา ซึ่งผู้อ่านทั้งหลายหาทราบไม่ว่าทุก ๆ คำ ทุก ๆ เรื่องของเขานั้นได้กลั่น
 กรองออกมาจากคนพิการที่คล้ายซากศพ"

จุดจบของชีวิต

ไม้ เมืองเดิม ทรมาณเพราะโรคแผลในกระเพาะอาหารและพิษตราเรื้อรังอยู่ตลอด
 ช่วงสงครามโลก สงครามสงบไม่นาน ราว ๆ พ.ศ. ๒๔๘๔ เขาก็ถึงแก่กรรม ทั้งให้ภรรยาและ
 บุตรีวัยสิบสองขวบต่อสู้ชีวิตลำเค็ญตามลำพัง

ผู้ถือลิขสิทธิ์บทประพันธ์ของไม้ เมืองเดิม คือ นายประวิทย์ สัมนาวงศ์ กล่าวว่า "ผมเคยประกาศหนังสือพิมพ์ ขอให้ทายาทของไม้ เมืองเดิม มาพบ เพราะต้องการแบ่งค่าเปอร์เซ็นต์จากการจำหน่ายหนังสือของเขาให้บ้าง แต่ไม่มีผู้ใดมาแสดงตัว"^๑

จึงมีผู้เตว่า ภรรยาและบุตรของเขาอาจสิ้นชีวิตแล้วเพราะโรคร้ายหรือภัยอื่น ๆ ในสังคมก็เป็นได้ และกึ่ง ฝั่งบุญ ณ อยุธยา น้องชายของเขาก็สิ้นชีวิตแล้วเช่นเดียวกัน

ผลงาน

แม้ ไม้ เมืองเดิม จะสิ้นชีวิตไปนานแล้วแต่ผลงานของเขายังเป็นอมตะ เรืองรองอยู่ในหมู่นักอ่าน นักศึกษาวรรณกรรม เพราะนวนิยายของเขาสะท้อนสภาพหลายอย่างของสังคมชนบทไทย ตลอดจนสังคมในสมัยประวัติศาสตร์ตามที่เขาจินตนาการขึ้น

ผลงานนวนิยายของไม้ เมืองเดิม เรียงตามลำดับตัวอักษรมีดังนี้

๑. กระต้อมปลายนา
๒. กลางเพลิง
๓. เกวียนหัก
๔. ข้าเก่า
๕. ข้าหลวงเดิม
๖. ขุนศึก
๗. คนละถิ่น
๘. คำน้ำนม
๙. กิ่งเฒ่าถ่าน
๑๐. ชายสามโบสถ์

^๑สัมภาษณ์ ประวิทย์ สัมนาวงศ์, เจ้าของสำนักพิมพ์เสริมวิทย์บรรณาการ, ๖ ตุลาคม

๑๑. ทหารเอกพระบัณฑูร
๑๒. นางถ้ำ
๑๓. นางห้าม
๑๔. บางระจัน
๑๕. บ้านนอก เข้ายกร
๑๖. ปิงขุนสร้าง
๑๗. โป๊ะลุ่ม
๑๘. แผลเก่า
๑๙. แม่หม้าย
๒๐. รอยไถ
๒๑. เรือเพลง-เรือเร่
๒๒. ลมตะเภา
๒๓. ล้างบาง
๒๔. ศาลเพียงตา
๒๕. ตึกกระท่อมลาย
๒๖. ฉองศึก
๒๗. สาวชะโงก
๒๘. สำกาลม
๒๙. ลินในน้ำ
๓๐. เลื้อยข้าม
๓๑. เลื้อยหุง
๓๒. เลื้อยบาง
๓๓. แสนแสบ
๓๔. หงสาห้าย
๓๕. หน้าไถ

๓๖. หนามยอก-หนามบ่ง

๓๗. หมื่นช่อง

๓๘. อ้ายขุนทอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ นาง เพ็ญแข (วงศ์สง่า) วัฒนสุนทร

เกิด ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๔๓

วุฒิการศึกษา การศึกษานิเทศ กศ.บ. (ภาษาไทย)
วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ) กรุงเทพฯ
ปีการศึกษา ๒๕๐๘
การศึกษามหาบัณฑิต M.Ed. (Ed. Adm.)
Utah state University, สหรัฐอเมริกา
ปีการศึกษา ๒๕๑๒

ประสบการณ์และผลงาน เป็นนักเขียน มีผลงานคือ :-

นวนิยาย, เรื่องสั้น, สารคดี, บทความ, เรื่องแปล, บทวิทยุ,
บทโทรทัศน์ ฯลฯ และตำรา

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน รองศาสตราจารย์ภาควิชาภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย